

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ORHAN VERGİLİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ABDULLAH AYDIN

KASTAMONU 2020

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNİ

Orhan VERGİLİ

Danışman	Doç. Dr. Abdullah AYDIN
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Şahmurat ARIK
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Osman KUFACI

KASTAMONU - 2020

TEZ ONAYI

Orhan VERGİLİ tarafından hazırlanan **Hacı Hulûsî Baba Dîvânı** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği / oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Şahmurat ARIK
Kastamonu Üniversitesi

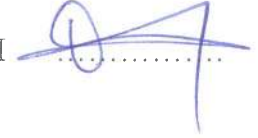
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Abdullah AYDIN
Kastamonu Üniversitesi.

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman KUFACI
Sinop Üniversitesi

27/04/2020

Enstitü Müdürü

Unvanı Adı SOYADI

Doç. Dr. İbrahim YENEN

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Orhan VERGİLİ

ÖZET

Yüksek Lisans

HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNİ

Orhan VERGİLİ

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Abdullah AYDIN

16. yüzyıl dîvân şairi olan Bâkî bir şiirinde şöyle demektedir: “Âvâzeyi bu ‘âleme Dâvûd gibi sal /Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”. Fânî olan bu âlemde bâkî kalabilmek zor görünse de yazar ve şairler eserleriyle bekâ sorununu ortadan kaldırırlar. Hele ki Hacı Hulûsî Baba gibi Ordu’nun Fatsa ilçesinde bugün adına bir cami bulunan bir kişinin adı, ölümlü dünyada bâkî kalacaktır. Ayrıca bir şair olması onu bu gök kubbede bir hoş sadâ yapmaktadır.

Hacı Mehmet Hulûsî ERER, Fatsa’da bilinen adıyla Hacı Hulûsî Baba, XIX. yüzyılın sonunda -1871’de- Osmanlı Devleti’nin bir vatandaşı olarak Rize’nin Çamlıhemşin ilçesinde dünyaya gelmiş, XX. yüzyılda -1936’da- Osmanlı Devleti’nin varisi Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olarak Ordu’nun Fatsa ilçesinde vefat etmiştir. Ömrünün 33 yıllık bölümünü akait, usûl, tefsir, hadis, fıkıh, siyer, ahlâk ilmi ve dahası tasavvufu öğrenmek için Arabistan, Türkistan, Afganistan, Buhara, Belh, Tataristan, Nogayistan ve Merginan’da geçirmiştir. Buralarda Arapça, Farsça ve Rusça öğrenmiş, ardından Fatsa’ya gelmiş, burada tekke yaptırmış, bu tekke Kadirî tarikatının öğretisini yaymaya çalışmıştır. Tekke ve zaviyeler 1925’te bir kanunla kapatıldığında bu tekke camiye dönüştürülmüş ve Hacı Hulûsî Baba bu camiye imam olmuştur. Fatsa’da müderrislik, imamlık, sorgu hâkimliği ve müftülük yapmıştır.

Hacı Hulûsî Baba’nın “İslâm Manzûmesi” adlı mesnevi nazım şekliyle yazdığı bir ilmi-hâlî, “Kitâb-ı Bürhân-ı Etkiyâ Ehâdis-i Sultân-ı Enbiyâ” adlı Arapça olarak yazdığı bir nesir kitabı ve çalışmamıza konu olan “Dîvân-ı Hulûsî” adında bir divanı vardır. Genel itibarıyla dinî-tasavvufî şiirlerin yer aldığı bu divanda 335 adet şiir bulunmaktadır. Şiirlerin tamamı Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olup 297 gazel, 7 müstezad, 4 kıta, 21 murabba, 1 muhammes ve 5 müseddes nazım şekliyle yazılmıştır. Şiirlerin çoğunluğunda aruz olmakla beraber hece ölçüsünü de kullanmıştır.

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda yer alan bazı söyleyişlerin transkripti yapılırken 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başındaki söyleyiş tarzına uygun olarak yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hacı Hulûsî Baba, Dîvân-ı Hulûsî, divan şiiri, nazım şekilleri, aruz ölçüsü

2020, 525 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂN

Orhan VERGİLİ

University of Kastamonu

Social Sciences Institute

Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Associate Professor Abdullah AYDIN

Bâkî, an Ottoman poet of the 16th century, says in one of his poems: “Let your scream come out to the world like Davut did/ It is a pleasant voice in this eternal sky dome”. Although it may seem difficult to stay long in this world which is mortal, writers and poets eliminate the problem of survival with their works. Especially the name of a person who has a mosque in his name in Fatsa district of Ordu, like Hacı Hulûsî Baba, will remain in the mortal world. Besides, the fact that he was a poet makes him a pleasant voice in the sky dome.

Hacı Mehmet Hulûsî ERER, was born in Çamlıhemşin district of Rize as a citizen of Ottoman Empire in the end of XIX - in 1871- and died in Fatsa district of Ordu in XX. Century -1936- as a citizen of the Republic of Turkey, which is the successor of the Ottoman Empire. He spent 33 years of his life in Arabia, Turkestan, Afghanistan, Bukhara, Balkh, Tatarstan, Nogayistan and Merginan to learn religious doctrines, methods, tafsir, hadith, fiqh, prophetic biography, science of morals and islamic sufism. In those places, he learnt Arabic, Persian and Russian, then came to Fatsa and built an islamic monastery where he tried to spread the doctrines of the Kadirî sect. When all the lodges were closed by a law in 1925, his lodge was turned into a mosque and Hacı Hulûsî Baba became the imam of the mosque. He worked as a mudarris, imam, coroner judge and mufti in Fatsa.

Hacı Hulûsî Baba has a catechism of islam, written with masnavi verse style and called as “İslâm Manzûmesi”; a prose book in arabic which is called “Kitâb-ı Bûrhân-ı Etkiyâ Ehâdis-i Sultân-ı Enbiyâ” and a divan called “Divan-i Hulûsî” which is the subject of our study. There are 335 poems in this “divan” in which religious-mystical poems take place. All of the poems are written in Ottoman Turkish, and 297 ghazals, 7 müstezad, 4 verse, 21 murabba, 1 pentastich and 5 müseddes style. Although the majority of his poems are written with aruz vezins, some of his poems are written with syllabic meter.

While transcribing some of the utterances that are in the “Hacı Hulûsî Baba Dîvân”, it is made in accordance with the style of utterance at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century.

Keywords: Hacı Hulûsî Baba, Divan-i Hulûsî, divan poetry, poem shapes, aruz prosody.

2020, 525 pages

ÖNSÖZ

Sözün uçup gittiği yazının kaldığı herkesin malumudur. Şairler yazının kuvvetini bilen kişilerdir. Onlar şiirleriyle konuşur, şiirleriyle ses getirirler. Şiirleri onları geleceğe taşır. Gelecekte de varlıklarını sürdürebilmeleri de ancak eserlerinin kıymetini anlayanlarca mümkün olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Hacı Hulûsî Baba Dîvânı 1915 (Hicrî 1333) yılında bitirilmiş, o günden bu güne edebiyat dünyası tarafından fark edilememiştir. Bunda belki 1915-1923 yılları arasında Anadolu coğrafyasındaki sosyal, kültürel, siyasal değişimlerin çok hızlı olması da etkili olmuştur. “Altının değerini sarraf, kitabın değerini de sahaf bilir.” sözü Hacı Hulûsî Baba Dîvânı için de geçerlidir. Bu büyük hazine, bir kitapçının eserin değerini fark etmesiyle yok olup gitmekten kurtulmuştur.

Türk Dili beş bin yıllık geçmişe sahip büyük bir dildir. Bu dilin çeşitli alfabeleri kullandığı herkesin bildiği bir şeydir. Ancak Arap alfabesini yaklaşık 11. yüzyıldan itibaren çok uzun yıllar kullanmıştır. Osmanlı edebiyatı bu alfabenin üzerinde şekillenmiştir. Hacı Hulûsî Baba da bu alfabeyi kullanan bir şairdir. Onun Osmanlı Türkçesi ile yazdığı divanını Latin alfabesine çevirmek, onu ve eserini edebiyat dünyasına tanıtmak bu açıdan bakıldığında önem arz etmektedir.

Bu yüksek lisans tezi bir giriş ile başlayıp “Hacı Hulûsî Baba”, “Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nın Şekil ve Muhteva Özellikleri”, “Hacı Hulûsî Baba Dîvânı (Metin)” şeklinde üç ana başlıktan oluşmaktadır. Bunların dışında “Sonuç” ve “Kaynakça” bölümleri de çalışmada yer almaktadır.

Bana maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen eşime ve çocuklarıma; tez yazım süreci boyunca yardımları ve çabaları sebebiyle kıymetli büyüğüm Sahaf, Kitapçı İsmail Hakkı ÇELİK’e; katkıları ve değerli yönlendirmeleriyle her daim yanımda olan tez danışmanım Hocam Sayın Doç. Dr. Abdullah AYDIN’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Orhan VERGİLİ

Kastamonu, 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iiv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xii
GİRİŞ	1
XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XX. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Siyasal ve Kültürel Durumu.....	3

I. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA

1.1. Hayatı.....	15
1.2. Menâkıbı.....	19
1.3. Tarikat Şeyhi Hacı Hulûsî Baba.....	21
1.4. Kendi Kaleminden Hacı Hulûsî Baba.....	21
1.5. Eserleri.....	24
1.5.1. Divan.....	24
1.5.2. İslâm Manzûmesi.....	25
1.5.3. Kitâb-ı Bürhân-ı Etkiyâ Ehâdis-i Sultân-ı Enbiyâ.....	25
1.6. Sanatı.....	25
1.6.1. Dil.....	26
1.6.2. Üslûp.....	29

II. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNÎ'NİN ŞEKİL VE MUHTEVA
ÖZELLİKLERİ

2.1. Divanın Şekil Özellikleri.....	33
2.1.1. Nazım Şekilleri.....	33
2.1.2. Vezinler.....	42
2.1.3. Kafiye ve redifler.....	44
2.2. Divanın Muhteva Özellikleri.....	47

2.2.1. Din.....	47
2.2.1.1. Allah.....	47
2.2.1.2. Melekler.....	53
2.2.1.3. Kitaplar.....	55
2.2.1.4. Âyet ve Hadisler.....	57
2.2.1.5. Peygamberler.....	63
2.2.1.5.1. Hz. Muhammed.....	63
2.2.1.5.2. Diğer Peygamberler.....	68
2.2.1.6. Dört Halife.....	73
2.2.1.7. Âl-i Abâ / Ehl-i Beyt.....	76
2.2.1.8. Diğer Dinî Mefhumlar.....	78
2.2.1.8.1. Kıyamet.....	78
2.2.1.8.2. Cennet ve Cehennem.....	78
2.2.1.8.3. Namaz.....	80
2.2.1.8.4. Oruç (Savm), Zekat, Hac, Kelime-i Şehadet.....	81
2.2.1.8.5. Cin ve Şeytan.....	82
2.2.1.8.6. Günâh.....	84
2.2.1.8.7. Müslüman, Mü'min, Ümmet.....	84
2.2.1.8.8. Münkir.....	85
2.2.1.8.9. Münafık.....	86
2.2.1.8.10. Küfr.....	86
2.2.1.8.11. Fâsık, Kâfir.....	86
2.2.2. Tasavvuf.....	87
2.2.2.1. Vahdet, Tevhîd.....	87
2.2.2.2. Vuslat.....	88
2.2.2.3. Mâsivâ, Kesret.....	89
2.2.2.4. Gönül, Dil.....	90
2.2.2.5. Fakr.....	91
2.2.2.6. Kesk.....	91
2.2.2.7. Ezel, Bezm-i Elest, Bezm-i Ezel.....	92
2.2.2.8. Belâ, Kâlû Belâ.....	93
2.2.2.9. Hakikat.....	94
2.2.2.10. Zâhir, Bâtın.....	95
2.2.2.11. Nefs.....	95
2.2.2.12. Terk.....	96

2.2.2.13. <i>Şeyh, Pîr, Mürşit, Mürît, Ârif, Âşık, Dervîş, Sâlik, Sâkî, Sofî, İnsân-ı Kâmil</i>	96
2.2.2.14. <i>Tekke, Dergâh, Meyhâne, Harâbât, Mekteb-i İrfân, Maârif Mektebi, Meclîs-i Rindân</i>	100
2.2.2.15. <i>Aşk, Mey, Bâde, Şarap</i>	103
2.2.2.16. <i>Halka-i Tevhîd, Zikr</i>	104
2.2.2.17. <i>Mest, Mestâne</i>	105
2.2.2.18. <i>Agyâr, Vâiz</i>	106
2.2.2.19. <i>Kadeh</i>	107
2.2.2.20. <i>Uzlet, Vuslat</i>	108
2.2.2.21. <i>Cân, Cânân, Mahbûb, Muhibb</i>	109
2.2.2.22. <i>Îlâhî Aşk</i>	110
2.2.3. Divanın Nüsha Özellikleri.....	111

III. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNİ

(TRANSKRİPSİYONLU METİN).....	112
SONUÇ.....	508
KAYNAKÇA.....	511
ÖZGEÇMİŞ.....	513

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

age: Adı geçen eser

Doç. : Doçent

Dr.: Doktor

G. : Gazel

Hız.: Hazreti

Mu. : Murabba

Mü. : Müseddes

Müs. : Müstezad

R.A.: Radiyallahu anh

s.a.v: Sallallâhu aleyhi ve sellem

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

vs. : ve saire

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Sayfa

Fotoğraf 1: Hacı Hulûsî Baba (Tekke) Camii.....	18
Fotoğraf 2: Hacı Hulûsî Baba (Tekke) Camii.....	18

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1 : Transkripsiyon Sistemi.....	xiii
Tablo 2 : Şiirlerin Nazım Şekilleri.....	34
Tablo 2 : Şiirlerin Nazım Şekilleri (Devam).....	35
Tablo 2.1.: Nazım Şekilleri Dağılımı.....	36
Tablo 3.1.: Gazel Beyit Sayıları.....	38
Tablo 3.2.: Kıtâ Beyit Sayıları.....	39
Tablo 3.3.: Müztezad Beyit Sayıları.....	39
Tablo 3.4.: Murabba-ı Mütেকerrir Bend Sayıları.....	41
Tablo 3.5.: Murabba-ı Müzdeviç Bend Sayıları.....	41
Tablo 3.6.: Muhammes-i Müzdeviç Bend Sayıları.....	42
Tablo 3.7.: Müseddes-i Mütেকerrir Bend Sayılar.....	42
Tablo 4.1.: Aruz Kalıpları, Sayıları ve Yüzdelikleri.....	43
Tablo 4.2.: Hece Ölçüsü Kalıpları, Sayıları ve Yüzdelikleri.....	44

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Tablo 1. Transkripsiyon Sistemi

ا	a , e	ش	ş
ء			
آ	ā, a	ص	ş
ب	b	ض	ž, đ
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	‘
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	ħ	ك	k, ñ, g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v,u,ū,ü,o,ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, i, î

GİRİŞ

Divan edebiyatı Türklerin Arap ve Fars edebiyatlarından esinlenerek oluşturdukları içinde bu edebiyatların konu, kavram, kelime, hayal dünyası, nazım şekilleri, ölçüsü vb. bulunan XIII. yüzyıldan itibaren etkisini Anadolu’da gösterip XIX. yüzyılın ortalarına kadar bu gelişimini devam ettiren bir edebiyat geleneğidir. Bu edebiyata divan edebiyatı denmesi şairlerin şiirlerini divan adı verdikleri kitaplarda toplamasındandır. Bu edebiyat geleneği başlangıcından itibaren Hoca Dehhanî, Ahmedî, Nesimî, Şeyhî, Ahmed Paşa, Necatî, Ali Şîr Nevaî, Bâkî, Fuzûlî, Nefî, Nabî, Nedîm, Şeyh Gâlip ve daha birçok şair yetiştirmiştir.

Her edebiyat içinde bulunduğu milletin kaderini yaşar. Devletler de insanlar gibi doğar, gelişir ve yıkılır. Osmanlı Devleti XIII. yüzyılın sonunda kurulmuş, çok kısa bir sürede Anadolu’daki Türk birliğini sağlamış, Avrupa kıtasına geçmiş ve Bizanslılardan İstanbul’u almış, Avrupa’nın içlerine kadar ilerlemiş, bir taraftan Orta Doğu ve Afrika kıtasına girmiş ve üç kıtada altı koca asır adaletle hüküm sürmüştür, 1 Kasım 1922’de saltanatın kaldırılmasıyla sona ermiştir. Osmanlı Devleti’nin bu süreci içinde edebiyat da- sözü edilen divan edebiyatı- ona bağlı olarak gelişim göstermiş; XIII. yüzyılla başlayan bu edebiyat XVI. yüzyılda doruk noktasına çıkmış, XVII ve XVIII. yüzyıllarda yine büyük şairler yetiştirmiştir. Devletin özellikle XVII. yüzyılla beraber duraksamaya başlaması ve Batı’ya ayak uydurma adına her alanda yapılan yenileştirme çalışmaları XVII. ve XVIII. yüzyılda doruk noktasına ulaşmış ve Islahat hareketleri, Tanzimat Fermanı ardından I. Meşrutiyet’le hız kesmeden devam etmiştir. Devletin her alanda yaptığı yenileşme çalışmaları edebiyata da sirayet etmiş, 1860’tan itibaren Tanzimat Fermanı’nın tesiriyle Tanzimat Edebiyatı adını verdiğimiz Batılı tarzda bir edebiyat oluşmaya başlamıştır. Bu durum yaklaşık altı asır devam eden divan edebiyatı geleneğini derinden sarsmıştır. Edebiyat tarihlerinde bu durum Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı diye adlandırılmaktadır. Yaşanan bu gelişmeyle yine Batı edebiyatlarının tesiriyle Servet-i Fünun Edebiyatı, ardından Fecr-i Ati Edebi Topluluğu, hemen ardından Milli Edebiyat Dönemi ve nihayetinde 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilanıyla Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bakıldığında

divân edebiyatı da 1860'tan sonra gelişmekte olan Batı etkisindeki edebiyatların etkisiyle tesiri iyice ortadan kalkmış ve Cumhuriyet'e gelindiğinde iyice tükenmiştir.

Hacı Hulûsî Baba başlangıçta bir Osmanlı vatandaşı olarak dünyaya gelmiş, ömrünü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tamamlamıştır. Osmanlının son dönemlerine tanıklık ettiği gibi yeni Cumhuriyet'e de tanıklık etmiştir. Onun bu çalışmaya konu olmasının sebebi bu durumlara tanıklık etmesinden dolayı değil bir divan şairi olmasındandır. Onu divan şairi yapan “Dîvân-ı Hulûsî” adındaki divanıdır. Amacımız Hacı Hulûsî Baba'nın daha evvel hiçbir tez çalışmasına konu olmayan “Dîvân-ı Hulûsî” adındaki divanını edebiyat dünyasına tanıtmaktır.

Çalışmamızda Hacı Hulûsî Baba'nın hayatı hakkında bir bölüme yer verilmiştir. Hacı Hulûsî Baba Rize'nin Çamlıhemşin ilçesi Yazlık Mahallesi Köyü'nde dünyaya gelmiş, askerliğinden sonra Mısır, Medine, Mekke, Buhara, Belh gibi Türk-İslam kültür ve medeniyeti açısından önemli şehirlerde dinî ve tasavvufî eğitimlerini tamamladıktan sonra yolu Canik Sancağı'nın Fatsa kazasına düşmüştür. Burada verdiği vaazlarla adını tüm Fatsa'ya duyurmuş ve Fatsalı ileri gelen bir eşrafın kızıyla evlenerek Fatsa'ya yerleşmiştir. Üç kız evladına sahip Hacı Hulûsî Baba'nın torunlarından bazıları Fatsa'da yaşamaktadır. Hacı Hulûsî burada bir tekke kurmuş ve bu tekkede Kadirî tarikatını yaymaya çalışmıştır.

Hacı Hulûsî Baba'nın divanından başka bildiğimiz iki eseri daha mevcuttur. Eserlerinden biri bir İslam ilmi hali olup eser manzum bir şekilde yazılmıştır. Eserlerinden diğeri ise nesir olarak kaleme aldığı bir hadis kitabıdır.

Hacı Hulûsî Baba uzun yıllar dinî ve tasavvufî eğitimler almasından dolayı dîvânı daha çok dinî-tasavvufî konuları içinde barındırır. Divanda; tevhid, münacat, naat, medhiye, mersiye, sergüzeşt-nâme, şehrengiz vb. gibi nazım türlerini görmekteyiz.

Sözü edilen divanda şairin 335 tane şiiri vardır. Bu şiirlerin çoğu Klasik Türk Edebiyatının en özel nazım şekli olan gazellerden oluşmaktadır. Divanda ayrıca müstezad, kıta, murabba, muhammes ve müseddes nazım şekliyle yazılmış şiirler de bulunmaktadır.

Hacı Hulûsî Baba eserinde şiirlerinin çoğunu aruzla yazmıştır. Denilebilir ki şair aruz ölçüsünü ustalıkla kullanmaktadır. Aruzun özellikle 15 ve 16'lı kalıplarını Türkçenin potası içine sokmuştur. Aruz onun şiirine çok büyük bir ses ve ritim unsuru katmaktadır. Şair çok az da olsa millî ölçümüz olan heceyi de kullanmıştır.

Hacı Hulûsî Baba'nın şiirinin en önemli yanlarından biri ses ve ritim unsuru olarak kullanılan kafiyelelerdir. Şiirlerinde yarım, tam ve zengin kafiyeyle kullanan şair daha çok tam kafiye ile şiirlerini yazmıştır. Bazen kafiyeyle de dikkat etmediği görülmüştür.

Şairin Arapça ve Farsçaya hâkim olduğunu ve şiirlerinde Arapça ve Farsça kelimeleri sıklıkla kullandığını görürüz. Divanda, sık kullanılmayan Arapça ve Farsça kelimelerin yanına kelimenin anlamını da yazdığını görmekteyiz. Şairin Türkçeyi de bir şiir dili olarak bu dillerle bütünleştirip güzel bir dil kullandığını, yine şairin dinî-tasavvufî terimlerin yanında, divan şiirinin terminolojisini de iyi bildiğini eserinde görürüz.

Hacı Hulûsî Baba eserinde üslûp olarak daha çok didaktik bir üslûp benimsemiştir. Bunun yanında bazı şiirlerinde lirizme ulaştığı da görülmektedir. Şairin tekkelerde yetişmesi dolayısıyla dinî-tasavvufî halk şairlerinin söyleyişlerinden de esinlendiği anlaşılmaktadır.

Yapılan çalışmada yukarıda sözü edilen kısımlara yer verildiği gibi Hacı Hulûsî Baba'nın "Dîvân-ı Hulûsî" adındaki divanı Arap alfabesinden çevrilmiş olup çeviri sırasında transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Eserin bazı bölümlerinde metin tamirleri yapılmış, bunlar dipnot olarak gösterilmiştir.

XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XX. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Siyasal ve Kültürel Durumu

19. yüzyılda Osmanlı Devleti çok hızlı bir şekilde dağılma ve parçalanma sürecine girmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu duruma düşmesine neden olan olaylar arasında 1787'de başlayan ve Osmanlı gibi çok uluslu devletleri etkileyen Fransız İhtilali'nin

ortaya çıkardığı milliyetçilik anlayışı, 1790'da İngiltere'de başlayan ve Avrupa'nın hızla kalkınmasını sağlayan Sanayi İnkılâbı, Avrupalılara bilinçsizce verilen kapitülasyonlar ve onlarla girilen savaşlar, siyasî çekişmeler vb. yer alır.

Fransız İhtilali'yle yıkılmayacağı düşünülen hatta hâkimiyet hakkını Tanrı'dan aldıklarına inanılan mutlak krallıkların yıkılabileceği gün yüzüne çıkmıştır. Fransız Devrimi'nin hürriyetçi ve eşitliği savunan fikir yapısı tüm Avrupa'ya hızla yayılmıştır. Hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu düşüncesi kabul edilmiş, eşitlik, hürriyet, hak ve adalet fikirleri benimsenmeye başlanmıştır. Fransız İhtilali'yle başlayan milliyetçilik düşüncesi siyasî bir niteliğe dönüşerek çok uluslu devletlerin ve özellikle Osmanlı Devleti'nin yavaş yavaş sonu olmaya başlamıştır. Fransızların yayınladığı İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi dünyada giderek benimsenmiştir. Fransız İhtilali'nden sonra çeşitli devletlerin içinde dağınık halde bulunan milletler milli birliklerini kurmak için ayaklanmalara başlamışlardır. Fransız Devrimi'nden sonra Osmanlı'da 1804 yılında ilk ayaklanan azınlık Sırlar olmuştur. Balkanlarda isyanlar bitmemiş ve 1829'da Yunanistan bağımsızlığını ilk ilan eden devlet olmuştur. Onları 1877'de Romanya, 1878'de Sırbistan, 1908'de Bulgaristan, 1912'de Arnavutluk ve 1918'de Ermenistan takip etmiştir.

Osmanlı Devleti içinde bulunduğu durumdan çıkmak amacıyla 19. yüzyılda daha köklü yenilikler yapmaya çalışmıştır. II. Mahmut'un ilk yıllarında Alemdar Mustafa Paşa padişahın yetkilerinin ilk kez kısıtlanmasına sebep olan ıslahatlara destek bulmak amacıyla âyanlarla Sened-i İttifak Antlaşması'nı imzalamıştır. Yine II. Mahmut sık sık isyan eden, darbelerle padişah değişikliği yapan Yeniçerileri 1826'da karşı bir hamle ile kaldırıp yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir askerî yapılanma kurmuştur. Bu orduya subay yetiştirmek maksadıyla Harp Okulu'nu açmış, orduyu eğitsin diye Avrupa'dan ilk kez subay ve uzmanlar getirtmiştir. II. Mahmut döneminde idarî ve sosyal yönden de birçok yenilik yapılmış, geleneksel divan örgütü yerine nazırlıklar kurulmuştur. Valileri doğrudan merkezden atayıp köy ve mahalleler için muhtarlıklar kurmuştur. Devlet memurlarına rütbe ve nişan verilmeye başlanmış, ceket, pantolon ve fes giyme zorunluluğu getirilmiş, askerî ve malî amaçlı ilk kez nüfus sayımı yapılmış, posta ve polis teşkilatı kurulmuş, özel mülkiyet güvence altına alınmıştır. Yine onun

döneminde ilk resmi gazete Takvim-i Vekayi adıyla çıkarılmış, eğitim ve sağlık alanında birçok yenilik olmuştur: Rüştîye (ortaokul), devlet memuru yetiştirmek için okul, tercüme odası, yabancı dil öğreten okul ve askerî tıp okulu açılmıştır.

II. Mahmut'un yerine geçen oğlu I. Abdülmecit yenilikleri hızla devam ettirmek maksadıyla Mustafa Reşit Paşa'yı hemen sadrazam yapmıştır. Sadrazam Mustafa Reşit Paşa yapılacak yeniliklerin temellerini belirleyen Tanzimat Fermanı'nı Gülhane Park'ında 1839'da okumuştur. Tanzimat Fermanı ile bütün Osmanlı halkının can, mal, namus güvenliği devlet tarafından korunacak, herkes kazancına göre vergi verecek, askerlik hizmeti vatan görevi olacak, hiçkimse yargı önüne çıkmadan cezalandırılmayacaktı. Padişahın yetkileri Tanzimat Fermanı ile ilk kez kısıtlanmıştır. Yasa üstünlüğü ilkesi kabul edilerek demokratikleşme yolu açılmıştır. Bu ferman ile Mısır ve Boğazlar sorunlarının çözümü yolunda Batılı devletlerin desteği alınmaya çalışılmıştır. Azınlıkların ayaklanmaları ve Batılıların Osmanlı devletinin iç işlerine karışmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Fakat başarılı olunamamış, sorunlar giderek içinden çıkılmaz bir hâl almıştır.

Tanzimat Fermanı edebiyatta da etkili olmuş, Türk edebiyatının batılılaşma süreci böylelikle başlamıştır. Bu fermanla beraber edebiyatta yenileşme hareketleri başlar. Batılı tarzdaki eserlerin ilk defa verildiği bu dönemde edebiyatta hak, adalet, hukuk, eşitlik, özgürlük, vatan, millet vb. kavramlar ilk defa kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemin şair ve yazarları özellikle Fransız edebiyatından etkilenmişlerdir. Edebiyat akımları; klasisizm, romantizm, realizm ilk defa edebiyatımıza bu dönemde girer. Tanzimat Edebiyatı diye adlandırılan bu edebiyatın sanatçıları Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi halka yönelik sosyal konularda eser verirken Abdülhak Hamit, Recaizâde Mahmut Ekrem halktan uzak, daha çok ferdî konularda eserler vermişlerdir. Makale, tiyatro, roman, hikâye, anı gibi yeni türler ilk defa bu dönemde edebiyatımıza girmiştir. Batılı tarzda yeni edebiyatın teşekkül ettiği bu dönemde geleneği sürdüren şairler de yok değildir. Tanzimat döneminde eski şiir dediğimiz divan şiirinin temsilcileri olarak Muallim Naci, Enderunlu Vasıf, Âkif Paşa, İzzet Molla gibi şairleri sayabiliriz.

Tanzimat Fermanı'nın eksikliklerini gidermek amacıyla Islahat Fermanı hazırlandı. Bu ferman, Paris Konferansı sırasında Sultan Abdülmecid tarafından 18 Şubat 1856'da yayımlandı. Buna göre azınlıkların devlet memuru olabilmeleri ve devlet okullarında okuyabilmelerinin önü açıldı. Osmanlı içindeki azınlıklara kilise ve okul açma izni verildiği gibi azınlıklar askerlik görevini para ödeyerek yapabilecekti. Islahat Fermanı'yla da Avrupa devletlerinin Osmanlı'nın iç işlerine karışmalarını engellemek, sosyal hayatta eşitliği sağlamak, azınlıkları devlet yönetimine katmak istenmiştir. Ancak istenilen sonuç alınamadığı gibi azınlıklar Müslümanlardan daha imtiyazlı hâle getirilmiştir.

Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi aydınların önde olduğu Jön Türkler, devletin içinde bulunduğu durumdan sadece meşrutiyet yönetimi ile çıkacağını düşünüyordu. Genç Osmanlı aydınları, askerlerin de desteğini alarak meşrutiyet yönetimine geçeceğine dair söz veren II. Abdülhamit'in 1876 yılında tahta çıkmasını sağladılar. II. Abdülhamit, tahta çıkınca Mithat Paşa'yı sadrazamlığa getirdi. Mithat Paşa başkanlığında kurulan kurul, Kanuni Esasi adıyla bir anayasa hazırladı. Böylelikle 1876'da Meşrutiyet ilan edildi. Anayasaya göre; meclisi açma ve kapama yetkisi padişaha ait olacak, meclis halkın seçeceği vekillerden oluşacaktı. Mebuslar Meclisi halkın seçtiği, Âyan Meclisi ise padişahın seçtiği kişilerden kurulacaktı. Bu meclislerde yasalar yapılacak, yapılan bu yasalar padişah tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecekti. I. Meşrutiyet'le birlikte halk, ilk kez yönetime katılma hakkını elde etmiş, Türk tarihinde bir devletin -Osmanlı Devleti'nin- ilk kez bir anayasası olmuştur. Buna rağmen yasaların padişah tarafından onaylanmasıyla yürürlüğe girecek olması, padişahın meclisi açma ve kapama yetkisinin bulunması tam anlamıyla demokrasiye geçişi engellemiştir. Padişah II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı'nı bahane ederek meclisi kapatmasıyla demokratikleşme süreci sekteye uğrayarak I. Meşrutiyet sona ermiştir.

Yenileşme ve demoktarikleşme çalışmaları sürerken Recaizade Mahmut Ekrem'in önderliğinde 1896 – 1901 yılları arasında Servet-i Fünun dergisi etrafında toplanan Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit Yalçın, Celal Sahir Erozan, Ali Ekrem Bolayır gibi yazar ve şairler, Tevfik Fikret'in derginin başına getirilmesiyle yeni bir edebî topluluk oluştururlar. Fransız edebiyatından

etkilenen bu şair ve yazarlar, Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının yeni temsilcileri olmuşlardır. Bu şairler de Tevfik Fikret'in "Sis" şiirinde dile getirdiği istibdad yönetiminin tesiriyle "Sanat, sanat içindir." görüşünü benimseyerek ferdi konular işlemişler, toplumsal konulara değinmemişlerdir.

Padişah II. Abdulhamit gerek dünyanın gerek de ülkenin şartlarını yakından takip ettiği için yeniden meşrutiyeti ilan etmek gibi bir düşüncesi yoktu; ancak genç Türk aydınları onun gibi düşünmüyorlardı. Yeniden meşrutiyeti ilan ettirmek düşüncesiyle İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdular. Özellikle genç subaylar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni çok benimsediler. II. Abdulhamit, İttihatçıların baskıları ve Balkanlarda giderek artan ayaklanmalar nedeniyle Kanuni Esasi'yi 1908'de yeniden yürürlüğe koydu. Böylece II. Meşrutiyet dönemi başladı. II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra meşrutiyet yönetimini benimsemeyenler, İstanbul'da büyük bir isyan çıkardılar. Tarihte 31 Mart Olayı olarak bilinen isyan, Selanik'te oluşturulan Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girmesiyle bastırıldı. Padişah II. Abdülhamit tahtan indirilerek Edirne'ye gönderildi. Onun yerine 27 Nisan 1909 tarihinde Mehmet Reşat tahta çıkarıldı.

1909' da Edebiyat-ı Cedide'ye tepki olarak Fecr-i Ati adında küçük bir edebî topluluk kurulur. Bu topluluğa üye olan şair ve yazarlar şunlardır: Ahmet Haşim, Celal Sahir, Emin Bülent, Mehmet Fuat, Tahsin Nahit, Faik Ali, Refik Halit, Yakup Kadri, Hamdullah Suphi, Fazıl Ahmet, Müfit Ratip, Şahabettin Süleyman. Bu edebî topluluk edebiyatımızdaki ilk edebi bildiriği yayımlamışlardır. Sanatın şahsî ve muhterem; edebiyatın ciddi ve önemli bir iş olduğunu ve bunun halka anlatılması lazım geldiğini söylerler. Onlar da tıpkı Servet-i Fünun şairleri gibi toplumsal konularla ilgilenmeyip kişisel konular işlemişlerdir. Ortaya yeni bir şey koymadan kısa sürede dağılmışlardır.

II. Meşrutiyet'ten sonra özellikle Balkanlarda ve Selanik'te başlayan milliyetçilik akımı her alanda olduğu gibi edebiyatta da kendisini göstermiştir. 1911'de milli edebiyat anlayışı ile bir araya gelen Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp Selanik'te "Genç Kalemler" dergisini çıkarırlar. Bu yazarlar millî kaynaklara yönelme ilkesi ile sade ve saf bir Türkçe ile yazdıkları eserlerde memleket

meselelerini ve milli değerleri işlemişlerdir. Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adivar ve Refik Halit Karay gibi yazarlar öykü ve roman alanında Milli Edebiyat Akımı'nın en iyi örneklerini vermişlerdir.

Bu dönemde milli edebiyat çatısı altında toplanan; fakat dünya görüşleri ve şiir anlayışları farklı olan şairler de vardır. Mehmet Akif Ersoy, şiirlerini akımın temel özelliği olan hece ölçüsü yerine aruz ölçüsü ile yazmış, toplumsal konuları gerçekçi bir bakış açısıyla işlemiştir. Yahya Kemal Beyatlı da şiirini aruz ölçüsüyle ve neo-klasik bir şiir anlayışıyla yazmıştır. Ahmet Haşim ise sembolik ve izlenimci (empresyonizm) bir tarzla saf şiir anlayışını tercih etmiştir.

Sömürgecilik faaliyetleri hız kesmeden devam ediyordu. İtalya 1911'de Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki elinde kalan Trablusgarp ve Bingazi'ye asker çıkararak buraları işgal etti. Osmanlı Devleti'nin buralara düzenli ordu gönderme durumu olmadığından gönüllü subaylar, buralara mücahit olarak giderek buradaki yerel halkı örgütleyerek İtalyanlara karşı mücadele içine girdiler. Bu subaylar arasında Mustafa Kemal ve Enver Paşa da bulunmaktadır. Burada İtalyanlara ağır kayıplar vermişler; ancak Balkanlardaki karışıklık nedeniyle geri dönmek zorunda kalmışlardır. Böylelikle Osmanlının Afrika'daki son toprağı olan Trablusgarp Uşi Antlaşması'yla İtalyanlara bırakılmıştır.

Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan Balkanlarda Osmanlı Devleti'nin varlığına son vermek amacıyla aralarında anlaşarak Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir saldırıya geçtiler. Karadağ'ın 1912'de Osmanlı Devleti'ne saldırması üzerine Balkan Savaşları başladı. I. Balkan Savaşı'nda Edirne, Kırklareli ve Ege adalarını kaybettiğimiz gibi Arnavutluk da bağımsızlığını ilan etti. I. Balkan Savaşı'nın sonunda fazla toprak alan Bulgaristan'a karşı diğer Balkan devletleri savaş açarak II. Balkan Savaşları'nı başlatmışlardır. Bu savaşın sonunda Osmanlı Devleti, Edirne ve Kırklareli'yi geri aldı; ancak Selanik ve Girit adası Yunanistan'a, Batı Trakya Bulgaristan'a verildi.

28 Haziran 1914 tarihine gelindiğinde dünyada dengeler hızla değişmiş, kutuplaşmalar başlamıştı. 28 Haziran 1914 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtı Franz Ferdinand ve eşi Sophie'yi Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'in öldürmesiyle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a savaş ilan etti. Bu savaş aynı zamanda I. Dünya Savaşı'nın başlangıcıdır. Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya "Üçlü İttifakı"na karşı İngiltere, Fransa ve Rusya "Üçlü İtilâfı" kurdular. Bu devletler kendi aralarında savaşılmaya başladılar. İtalya daha sonra üçlü ittifaktan çıkıp İtilaf Devletleri'nin yanına girdi. Savaşa daha sonra Japonya, Osmanlı Devleti, İtalya, Bulgaristan, Romanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Yunanistan da katıldı. Enver Paşa'nın savaşı Almanya'nın kazanacağını düşünmesi, İtilaf donanmasından kaçan iki Alman savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'na sığınması, bu iki geminin adlarının değiştirilerek -Yavuz ve Midilli- Osmanlı gemisi haline gelmesi ve bu gemilerinin Karadeniz'e açılarak Rusya sahillerini bombalaması üzerine Osmanlı Devleti kendini savaşın içinde buldu. Osmanlı Devleti Kafkasya, Filistin, Irak ve Çanakkale cephelerinde İtilaf Devletleri'ne karşı savaştı. Yapılan muharebelerin bazılarında galip gelmesine rağmen Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda yenildi. Osmanlı Devleti ile 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandı. Bu ateşkes antlaşmasına göre Osmanlı ordusu terhis edilecek ve özellikle 7. madde gereği İtilaf Devletleri güvenli görmedikleri Osmanlı topraklarını istedikleri gibi işgal edebileceklerdi. Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir. Mütarekeye göre 3 Kasım 1918 tarihinde işgal edilen ilk yer Musul'dur. İngiltere; Musul, Urfa, Antep, Maraş, Batum ve Kars, Fransa; Mersin, Adana, Afyon ve Hatay, Urfa, Maraş, Antep, İtalya; Antalya, Fethiye, Bodrum, Marmaris, Konya ve Akşehir, Yunanistan; İzmir ve çevrelerini işgal etti.

Devlet çok zor bir durumdaydı. Devletin kurtuluşu için çareler aranıyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak üzere 9. Ordu Kolordu Müfettişliğine atanmasını içeren kararname Padişah Vahdeddin tarafından 30 Nisan 1919 tarihinde imzalandı. Bunun üzerine Mustafa Kemal ve arkadaşları Bandırma Vapuru ile 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Karadeniz'e geçerek Samsun'a hareket ettiler. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a varan heyet oradan hemen Havza'ya geçti. Mustafa Kemal burada Havza Genelgesi'ni yayımlayarak halka içinde bulunulan durumun kötülüğünü anlatarak işgallere karşı da mitinglerin yapılmasını istemiştir. İlk miting de Havza'da

yapılmıştır. Ardından heyet Amasya'ya gelmiş ve burada Amasya Genelgesi'ni yayımlamıştır. Bu genelgede; vatanın bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikede olduğu, hükümetin görev ve sorumluluklarını yerine getiremediği, ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararının kurtaracağı, ulusun haklarını tüm dünyaya duyurmak için her türlü etkiden ve kontrolden uzak ulusal bir kongrenin toplanması gerektiği, bu kongre için milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin her ilden, her sancaktan seçilerek hemen yola çıkarılması gerekli olduğu yazılıydı. 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum'da bir kongre toplanmış ve şu kararlar alınmıştır: Ulusal sınırlar içinde vatan bir bütündür, bölünemez. Vatanı kurtarma yolunda İstanbul Hükümet'i başarısız kalırsa geçici bir hükümet kurulacaktır. Ulusal kuvvetleri ve ulusal iradeyi egemen kılmak esastır. Azınlıklara egemenlik ve ayrıcalık tanınamaz. Manda ve himaye kabul edilemez. İstanbul'da Mebusan Meclisi tekrar açılmalı ve hükümetin çalışmalarını denetlemelidir. Misak-ı Milli sınırları ilk kez bu kongrede belirlenmiştir. Mustafa Kemal'in başkanlığında Doğu illerini temsilen Temsil Heyeti adıyla dokuz kişilik bir yürütme organı seçilmiştir. Bu kongre toplanma amacı açısından bölgesel, aldığı kararlar yönünden ise ulusaldır. 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas Kongresi toplanmış ve Erzurum Kongresi'nde alınan kararları aynen kabul etmiştir. Yalnızca, Anadolu ve Rumeli'de kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk dernekleri, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği adı altında birleştirilmiş ve Erzurum Kongresi'nde seçilen dokuz kişilik Temsil Heyeti'ne altı üye daha eklenmiştir. Bu heyete, tüm milleti temsil etme yetkisi verilmiştir. Temsil Heyeti 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiştir. Osmanlı Meclis-i Mebusanı 28 Ocak 1920'de İstanbul'da son kez toplanmış ve Misak-ı Milli kararları kabul edilmiştir. Bu kararlar yüzünden Mebusan Meclisi İngilizler tarafından dağıtılarak kapatılmış, bu olay nedeniyle Ankara'da 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Açılan yeni meclis, bir bakıma kurulan yeni devletin temelini oluşturur.

Doğuda Ermeniler yenilmiş, Güney cephesinde yerel güçler Antep, Urfa ve Maraş'ı Fransızlardan geri almışlardır. Batı cephesinde ise I. İnönü, II. İnönü, Sakarya ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi düzenli orduyla verilmiş ve Yunanlılar yenilmiştir. Yunanlılarla Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre Kurtuluş Savaşı askeri safhası neticelenmiş, politik bölümü başlamıştır. Doğu

Trakya ile İstanbul savaşılmadan kurtarılmıştır. Yunanistan ile Meriç Nehri sınır olarak kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti İstanbul'un TBMM'ye devredilmesiyle hukuken sona ermiştir. 1 Kasım 1922'de saltanat kaldırılmış, 29 Ekim 1923'te Ankara'da TBMM'de Cumhuriyet ilan edilmiştir. İlk cumhurbaşkanı olarak Mustafa Kemal seçilmiştir. 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Atatürk ilke ve inkılapları kapsamında birtakım yenilikler yapılmıştır: 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmış, yine aynı tarihte Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla eğitim-öğretim birleştirilerek bütün eğitim kurumları MEB'e bağlanmış, medreseler kapatılarak laik eğitim anlayışı etkili hâle getirilmiş, azınlık ve yabancı okullarda dinî ve siyasî amaçlı eğitim verilmesi önlenmiş, 1 Kasım 1928'de yeni Türk harfleri kabul edilmiştir...

XIX. yüzyılın divan şairlerinin en güçlü temsilcileri olarak aşağıdaki isimleri söyleyebiliriz: Enderunlu Vasıf, Keçeci-zâde İzzet Molla, Dâniş, Pertev Paşa, Aynî, Leylâ Hanım, Şeyhülislâm Arif Hikmet, Şeref Hanım, Leskofçalı Gâlib, Osman Nevres, Yenişehirli Avnî, Kâzım Paşa, Hersekli Arif Hikmet... Âşık edebiyatı alanında da XIX. yüzyılda; Bezmî, Agâhî, Bedrî, Beyoğlu, Celâlî, Cevrî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deliboran, Dertli, Devamî, Erzurumlu Emrah, Gedaî, Gündeşlioğlu, Hengamî, Hızrî, İkrarî, Kamilî, Kemterî, Kusurî, Minhacî, Muhibbî, Nigârî, Nuri, Pesendî, Pinhanî, Ruhsatî, Seyrânî, Seyyid Osman, Serdarî, Sümmanî, Şem'i, Şenlik, Tahirî, Tıflî, Veli, Zihnî gibi şairler yetişmiştir. XIX. yüzyılın belli başlı dinî-tasavvufî Türk edebiyatı mensupları ise; İsmâil Safa, Kuddusî, Turâbî, Mihrabî, Vasfî-i Melâmi, Aynî Baba, Keçecizade İzzet Molla, Şeyhülislam Arif Hikmet, Salih Baba, Adile Sultan, Bitlisli Müştak Baba'yı sayabiliriz.

XIX. yüzyılda başlayan ve hızlı bir şekilde ilerleyen modern edebiyat divan şiiri geleneğine büyük zarar vermiştir. Divan edebiyatı özellikle 1860'lardan itibaren ivme kaybetmiş, yerini yavaş yavaş batılı tarzdaki edebiyata bırakmıştır.

Türk edebiyatının İslâm medeniyeti kadrosu içinde doğmuş olan divan edebiyatından sıyrılarak Avrupaî bir karaktere bürünmeye başlaması XIX. asrın ikinci yarısına rastlar. İslâmî edebiyatın bütün özelliklerine sahip olabilmek için XI. asırdan XV. asıra kadar uzun bir intibak devresi geçirdikten sonra XIX. asrın ortalarına kadar gelişip kökleşerek Türk aydınlarının gözündeki değerini koruyan divan edebiyatı, bu asrın ikinci yarısında

yetişen idealist, çok kabiliyetli yazarlarla şairlerin çok dinamik ve sürekli çabaları ile kırk yıl gibi kısa bir süre içinde, yerini hızla batılı bir edebiyata bıraktı. XIX. asır sona ererken, Türk edebiyatı da Batı edebiyatının hemen bütün türlerinde büyük bir başarıya ulaşmış bulunuyordu (Akyüz, 1995, s. 5).

XX. yüzyılda ise batılı edebiyat büyük oranda egemenliğini ilan etse de divan şiiri geleneği ile şiir yazan şairler yok değildir:

20. yüzyılda yaşamış önemli divan şairlerinden biri Suudü'l-Mevlevî'dir (1882-1948). Mürettep bir divan yazan şair divanına Zâdegân adını vermiştir. İşler (2019, s. 71)' in belirttiği üzere "Suudü'l-Mevlevî bir Divan şairidir. Divan Edebiyatı'nın ömrünü tamamladığı bir asırda eserlerinin hepsini aruzla yazmıştır. Her şeye rağmen o, eski edebiyatımızın şekil ve muhtevasını kullanarak mürettep bir divan vücuda getirmiştir."

20. yüzyılda divan şiiri geleneği ile eser veren bir başka isim de Yozgatlı Hüznî'dir (1879-1936). Üç eseri bulunan şairin eserleri Hüznî Dîvânı I, Hüznî Dîvânı II ve Şiir Defter. Güneş (2002, s. 5)' in belirttiği üzere "XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Hüznî Baba, üç ayrı eser telif ederek edebiyatımıza küçümsenmeyecek bir hizmet yapmıştır."

Trabzonlu Hamâmîzâde İhsan Bey de (4 Şubat 1885-11 Mayıs 1948) klasik şiir menbaından beslenmiştir. Özellikle Nedim'den etkilenen şair aruz ölçüsünü başarıyla kullanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde divan şiir geleneği ile şiirler yazan şairler vardır. Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958) Eski Şiirin Rüzgârıyla adlı şiir kitabında divan şiiri tarzında yazdığı manzumelerinin toplamıştır. Yahya Kemal Beyatlı'nın klasik Türk şiiri geleneğini yenileştirerek Türk neoklasığı denilen tarzda yazdığı şiirlerini içeren eserde terakib-i bend, gazeller, musammat, şarkı ve kıta nazım şekilleriyle yazılan şiirler bulunmaktadır.

Bugün Bayrak şairi olarak bildiğimiz Arif Nihat Asya (7 Şubat 1904 - 5 Ocak 1975) Rubaiyyat-ı Ârif, Kıbrıs Rubaileri ve Nisan adlı şiir kitaplarını rubai nazım şekliyle yazmıştır. Bu durum gösteriyor ki Arif Nihat Asya divan şiiri geleneğinden etkilenmiş, bu şiirin tesiriyle eserler de vermiştir.

XX. yüzyılda divan şiiri geleneğini sürdüren bir diğer şair Kayserili şair Halim Kâmil Teoman'dır. 1928'de Kayseri'de dünyaya gelen şair, özellikle divan şairi Nedim'e büyük hayranlık duyar. Kudret (1999, s. 296)' in belirttiği üzere “ daha sonra Mevlânâ'ya intisab eden H. Kamil, Hâlim mahlasını kendine uygun görmüş ve nerede ise klâsik edebiyatımızda üstad şairlerimiz kadar kusursuz, güzel ve ahenkli şiirler yazmıştır.”

Yukarıda sayılan isimlerden başka Şeyda Mahlaslı Şahin Uçar, Memduh Cumhuri, Zerefşân mahlaslı Savaş Ş. Barkçin, Osman Kemal Kayra ve Nihat Özyılmaz, vd. günümüz divan şairleri arasında sayılmaları mümkündür.

Abdullah AYDIN'ın Kastamonulu Divan Şairleri adlı kitabında yer alan Azmî (Kamber), Ferîde, Fevzî, Hakkî, Mestî, Rıza (Boşdurmaz), Safî, Tevfik ve Zühdî gibi şairler XX. asırda divan şiiri geleneğini devam ettirmişler ve güzel örnekler vermişlerdir.

20. yüzyılda Azerî sahasında divan edebiyatı geleneğini sürdüren şairler de vardır. Eren (2019, s. 144)' in belirttiği üzere “Mirza Hasan Yüzbaşızade oğlu Mirza Halil, Vahidi, Ali Nazmini, Salman Mümtaz ve Kerbelâyî Kara Süleyman oğlu Aliyev'i bunlar arasında göstermek mümkündür.” Bunlardan Kerbelâyî Kara Süleyman oğlu Aliyev, Nevberî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şairin şiirlerinde 15. yüzyıl Azerî sahasının en büyük şairlerinden Fuzûlî'nin etkisi bariz bir şekilde görülmektedir.

XIX. yüzyılın sonlarında Fatsa'da Müslümanlar ve gayr-ı müslimler bulunmaktaydı. Müslüman nüfus oranı yüzde doksanların üzerinde olup Müslüman-Türk nüfusun dışında Rumlar ve Ermeniler kazanın nüfus dağılımını oluşturmaktaydı. Özellikle 1864-1923 yılları arasında Rusların baskısıyla Kafkasya'dan gelen (1864) Kafkas muhacirleri (Çerkezler ve Abazalar) ve (1880-1887) Batum muhacirleri (Gürcüler) Fatsa'da nüfus yapısını değiştirmiştir. 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması uyarınca 801 Balkan göçmeni Fatsa'ya yerleştirilmiştir. Bundan sonra Fatsa'ya 770 hane daha yerleştirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Hacı Hulûsî Baba, Fatsa'ya geldiğinde kozmopolit bir Fatsa bulmuş; burada kendini kabul ettirmiş ve halka sevdirmiştir. Şiirlerinden de anladığımız kadarıyla Fatsa'da yaşayan Alevî –Bektaşî halkla da ilişkisini hep üst düzeyde tutmuştur.

Hacı Hulûsî Baba, XIX. yüzyılın son çeyreğinde ve XX. yüzyılın başlarında yaşamış, Osmanlı Devleti'nin gerileme devresine ve yıkılışına, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna şahit olmuş, edebiyatın Batılılaşma sürecine girdiği Tanzimat, Servet-i Fünun, Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat Dönemlerinde gelenekten kopmayarak divan şiiri geleneğini sürdürmüş ve divanını kaleme almıştır.

I. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA

1.1. Hayatı

Ordu'nun Fatsa ilçesinde bulunan Hacı Hulûsî Baba Camii'ne ismini veren Hacı Mehmet Hulûsî ERER, aslen Rize'nin Çamlıhemşin ilçesi Yukarı Kale-Dik Varoş (Yazlık) köyündendir. Mehmet Hulûsî 01.07.1871 (Hicrî 1287) tarihinde Mehmet Arif Efendi ve Zübeyde Hanım'ın altıncı çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Dört erkek ve bir kız kardeşe sahiptir. “ Ağabeylerinden biri yüzbaşı iken şehit olmuş, diğer biri de operatör doktordur.” (Güvelioğlu, 2015'den aktaran Çukurlu, 2015: 196). Mehmet Hulûsî'nin diğer ağabeyi 1857 yılında dünyaya gelen Şükrü Efendi'dir. Ağabeyi Şükrü Efendi yedi yıl Türkistan'da Hoca Ahmet Yesevî dergâhında tasavvuf eğitimi almıştır. Şair kimliği ile de tanınan Şükrü Efendi heceyle yazdığı şiirlerinde köyünün sosyal ve kültürel ilişkilerini mizahî bir üslupla kaleme almıştır.

Yukarıdaki bilgiler gösteriyor ki Mehmet Hulûsî eğitilmiş bir ailede yetişmiş bir şahsiyettir. Ağabeyinin şair hem de Yesevî dergâhında yedi yıl mürid olması onun daha sonra hem şair hem de “baba” kimliği kazanmasında etkili olmuştur. Mehmet Hulûsî yaylada geçirdiği bir kaza nedeniyle sol kolunu dirsekten kaybetmiştir. Bu durum nedeniyle tıp eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

Mehmet Hulûsî, ilk tahsiline 1881 yılında Atina (Pazar) rüştiyesinde başlamış, buradan 1885 yılında iyi derece ile mezun olduktan sonra Pazar ilçesinin Suçatı (Apso) köyündeki medreseye devam etmiştir. Henüz on sekiz yaşında üç arkadaşıyla birlikte yaya olarak Kâbe'yi ziyaret etmiş ve hacı olmuştur. Artık Mehmet Hulûsî ismine haklı olarak “Hacı” unvanını da eklemiştir. Hacı Mehmet Hulûsî olarak ömrünün geri kalan kısmında da iki kere daha hacca gitmiştir.

Akabinde ilim ve tahsil için seyahate çıkmış ve eğitimine Arabistan ve Türkistan'da devam etmiştir. Bu arada Afganistan, Buhara, Belh, Tataristan, Noğayistan ve Merginan gibi bölgelerde bulunduktan sonra Anadolu'ya dönüp Ordu'nun Fatsa ilçesinde Osman Paşa Medresesinde görev yapan Müderris Abdülhâmid Efendi'nin ders halkasına girmiştir. Burada üç senelik tahsiliyle birlikte toplam 33 yıl süren ilim

yolculuğu ve tahsil hayatını tamamlamış, 1321/1902-1903'te hocasından icazet almıştır (Güvelioğlu, 2015'den aktaran Çukurlu, 2015: 197).

Hacı Hulûsî 33 yıllık bu gezileri sırasında akâit, usûl, tefsir, hâdis, fıkıh, siyer, ahlâk ilmi öğrenmiş, bunun yanında tasavvuftan etkilenmiş, felsefe eğitimi de almıştır. Bu gezileri sırasında edebiyat eğitimi de almış, özellikle şiirle yakın bağ kurmuş, şiir sanatının inceliklerini öğrenmiştir. Şiir sanatı, duygu ve düşüncenin en ince ve kalıcı bir şekilde aktarıldığı bir sanat olarak özellikle derviş şairlerce kendi öğretilerini aktarmada bir araç olarak kullanılmıştır. Bugün Anadolu sahasında Hacı Bektaşî Veli, Mevlana Celaleddin Rumî, Yunus Emre gibi şairler şiirin bu muhteşem gücünü kullanarak bu milletin gönlünde yer etmişlerdir. Şiirin bu gücünü Türk şiirinde ilk keşfeden kişi Kazakistan'ın Türkistan şehrinde Yesi kasabasında doğan Hoca Ahmet Yesevî'dir. Onun okuduğu şiirler ve anlattığı menkıbelerle İslam, halk kültürü şekline gelmiş; daha önce Müslüman olmuş insanlar, İslamiyet'in tasavvufî ve ahlakî boyutunu bu şiirler ve menkıbeler sayesinde tanımıştır. Yesevî'nin dinî, ahlakî, tasavvufî, manevî konulardaki Allah ve peygamber sevgisi, şükür, kanaat gibi tasavvufun temel konularıyla ilgili söylediği şiirler dilden dile aktarılmıştır ve tasavvuf anlayışı Türk-İslam coğrafyasına, dolayısıyla Anadolu'ya yayılmıştır. İşte Hacı Hulûsî Efendi de şiirin bu gücünü keşfetmiş biri olarak şiire ilgi duymuş ve bu doğrultuda şiirler yazmıştır.

Hacı Mehmet Hulûsî dilin önemini kavramış biri olarak Lazca, Arapça, Farsça ve Rusça öğrenmiştir. Alınan her eğitimin bir karşılığı elbette olacaktır. Hacı Mehmet Hulûsî de almış olduğu eğitimin meyvesi olarak 24 Teşrinievvel 1331 (1915) tarihinde mezun olduğu Fatsa Medresesi müderrisliğine tayin olur.

Hacı Mehmet Hulûsî Fatsa'da hem tahsilini sürdürürken hem de yeni görevi sırasında Fatsa eşrafı tarafından çok sevilmiş, vaazları sevilerek dinlenmiştir. Hacı Mehmet Hulûsî Fatsa'dan ayrılmak istemiş, bu düşüncesini birkaç kişiyle paylaşmıştır. Bu haber sevenleri tarafından üzüntüyle karşılanmış, onun Fatsa'da kalması için ısrarda bulunmuşlardır. O da "Ben burada tek başıma ne yaparım." (Güvelioğlu, 2015'den aktaran Çukurlu, 2015: 197) der. Bunun üzerine sevenleri Fatsa'nın ileri gelen itibarlı kişilerinden Hacı Kibar Ağa'ya gidip Hacı Mehmet Hulûsî'nin Fatsa'da kalması yönünde aracı olmalarını isterler. Hacı Kibar Ağa'nın

kız torunu vardır, Hacı Kibar Ağa'ya "Sen torununu Hulûsî ile evlendirisen o burada kalabilir." derler. Bunun üzerine Hacı Kibar, Hacı Mehmet Hulûsî'yi yanına davet eder. Görüşme gayet sıcak ve samimi bir ortamda gerçekleşir. Hacı Kibar Ağa, Mehmet Hulûsî'yi sever ve ona " Torunum sen burada kal." (Güvelioğlu, 2015'den aktaran Çukurlu, 2015: 197) der. Hacı Mehmet Hulûsî Fatsa'da kalmayı kabul eder ve Hacı Kibar Ağa'nın torunu, I. Dünya Savaşı şehitlerimizden Şehit Vahabzâde Tufan Efendi'nin kızı Halime Fahriye Hatun'la evlenir. Bu evlilikten Zübide Nesime, Fatmatüz Zehra ve Hatice Leyla isimli üç kız evladı olmuştur. Çamlıhemşinli Hacı Mehmet Hulûsî artık Fatsalı olur. 1916 tarihli Fatsa Nüfus Memurluğu tarafından tasdik edilen nüfus tezkiresinde, Hacı Mehmet Hulûsî Efendi'nin Fatsa'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Mağazalarbaşı Sokak'ta 25/1 numaralı meskende oturduğu kayıtlıdır.

Hacı Mehmet Hulûsî Efendi, 1911 yılında Hacı Kibar Ağa'nın verdiği arsa üzerine tekke yaptırmıştır. Bu tekkede Kadirî tarikatının öğretisini kendine intisap eden talebelerine aktarmıştır. Ayrıca buraya birçok seyyah derviş uğrayıp burada barınmış, ibadet etmiş ve Hacı Mehmet Hulûsî Efendi'nin tasavvufi sohbetlerine katılıp ondan istifade etmişlerdir. Atatürk inkılapları neticesinde tekke, zaviye ve türbeler 30 Kasım 1925'te kabul edilen bir yasayla kapatılmıştır. Böylelikle türbedarlıklar ile dervişlik, şeyhlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik gibi birçok tasavvufî unvan kaldırılmıştır. Bu tekke de yasayla birlikte kapatılmış; ancak bu yapı "Tekke Camii ve Hulûsî Baba Camii" adıyla ibadete açık tutulmuş ve imamlığına Hacı Hulûsî Baba getirilmiştir. Hacı Mehmet Hulûsî ölümüne kadar bu camide imamlığa devam etmiştir. Tekke Camii için Türkiye Vakıflar Genel Müdürlüğü 2010 yılında yenileme kararı almış olup çalışmalar 2014 yılında bitirilmiş, cami yeni görünümüne kavuşmuştur. Aşağıda Tekke Camii'nden kesitlere yer verilmiştir:

Fotoğraf 1. Hacı Hulûsî Baba (Tekke) Camii

Fotoğraf 2. Hacı Hulûsî Baba (Tekke) Camii

Hacı Mehmet Hulûsî Baba, Fatsa’da müderrislik, imamlık, sorgu hâkimliği ve Fatsa müftüsü olarak görev yapmıştır. Yapılan bu görevler de gösteriyor ki Hacı Hulûsî Baba, zamanında çok itibar görmüş; gerek yetenekleri gerek de liyâkatiyle bu görevlere atanmıştır.

21 Haziran 1934’te Soyadı Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun çıktıktan sonra Hacı Hulûsî Efendi’ye “Baba” soyadı teklif edilir. Hacı Hulûsî bu soyadını beğenmez ve teklif edenlere “ Benim için bu soyad olur ama kızlarım için bu soyad uygun olmaz” (Güvelioğlu, 2015’den aktaran Çukurlu, 2015: 198) diye cevap verir. Bunun üzerine “Eren” soyadının verilmesi teklif edilir, bu kez de “Ben henüz ermedim.” diyerek alçakgönüllü bir kişi olduğunu ortaya koyar ve Allah izin verirse zamanla ‘eririm’ düşüncesiyle “Erer” soyadında karar kılar.

Bu dünya bir değirmendir ve bir gün mutlaka herkesi öğütecektir. Yüce Allah Ankebut Suresi’nin 57. ayetinde şöyle demektedir: “Kullu nefsin zâikatul mevti summe ileynâ turceûn (turceûne).” Yani “Her nefis, ölümü tadacak, sonra döndürölüp bize getirileceksiniz.” Allah’ın hükmü doğrultusunda bundan kaçış yoktur. Hacı Hulûsî Baba da bu hüküm üzerine çok kısa bir rahatsızlığın ardından 21.12.1936 tarihinde rahmeti Rahmân’a kavuşmuştur. Fatsa Şehir Mezarlığına - bugün bu yerde Orta Büyük Camii ve bir alışveriş merkezi ile otopark bulunmaktadır.- defnedilmiştir. Ardından şehir içindeki bu mezarlık sökölünce naaşı Fatsa’nın İslamdağı Mahallesi’nde bulunan Kibarağa Aile Mezarlığı’na defnedilmiştir.

1.2. Menâkıbı

Hacı Hulûsî Baba Fatsalılar tarafından yaşadığı dönemde çok sevilmiştir. Kendisinin yaptırdığı tekkenin bugün hâlâ cami olarak kullanılıyor olması, Hacı Hulûsî Baba isminin Fatsalılar nezdinde unutulmamasını sağlamaktadır.

Menâkıb “menkabe” kelimesinin çoğulu olup çoğu tanınmış veyâ tarihe geçmiş kimselerin durumuna ait fıkralar, hikâyeler olarak tanımlanır. Bugün Fatsa’da Hacı Hulûsî Baba ile ilgili anlatılan dört menkıbe vardır:

Hacı Hulûsî Baba Osmanlı-Rus sınırında askerliğini yaparken sürekli kitap okur; ama elinden bir kitabı hiç düşürmezmiş. Bu durum bir Rus askerinin dikkatini çekmiş. Rus askeri Hacı Hulûsî'ye sürekli okuduğu kitabın ne olduğunu sormuş. Hacı Hulûsî Baba okuduğu kitabın kutsal kitap Kur'ân-ı Kerim olduğunu söylemiş. Bunun üzerine Rus askeri okuduğunun anlamını sormuş. Hacı Hulûsî Baba okuduğunun anlamını bilmediğini söyleyince Rus askeri, Hacı Hulûsî Baba'ya “ Hiç insan okuduğu kutsal kitabının anlamını bilmez mi?” diyerek yüzüne tükürmüştü. Bu olay, Hacı Hulûsî'yi çok etkilemiş; askerden hemen sonra dinî eğitim almak ve Kur'ân-ı Kerim'in anlamını öğrenmek için Mısır'a gitmesine sebep olmuştur.

Fatsa'da Osmanlı döneminde tersane bulunup bu tersanelerde korvet adı verilen küçük savaş gemileri üretildiği gibi ticarî gemiler de yapılmaktaymış. Yine bir gün bir geminin üretimi bitirilip denize indirilmiş, ne var ki gemi yol almamış. Bunun üzerine teknik incelemeler yapılmış; ancak geminin yol almasına engel bir durum tespit edilememiş. Duruma kimse bir anlam verememiş. Orada bulunan ahâliden biri bu durumu bir de hocaya soralım demiş. Aklına Hacı Hulûsî Baba gelmiş. Hacı Hulûsî'ye durumu arz edip tersaneye davet etmiş. Hacı Hulûsî Baba tersaneye gelip geminin çevresinde dolaşmış ve geminin gövdesindeki bir tahtayı gösterip “Bu tahta sahibinden izin alınmadan buraya çakılmış, bu tahtayı buradan çıkarıp yerine başka tahta çakılırsa gemi yol alır.” demiş. Bunun üzerine denilen yapılmış ve gemi yol almaya başlamıştır.

Hacı Hulûsî Baba Fatsa'da imamlık yaptığı dönemde Nuri Hoca diye yanında okuryazar olmayan bir müezzini varmış. Nuri Hoca'nın boynunda asılı olan bir saat varmış. Hacı Hulûsî Baba bu saati her ezan öncesi kurar, ezan saati geldiğinde bu saat çalar ve Nuri Hoca da ezan okurmuş. Bu böyle sürer gidermiş.

Yine bir gün Hacı Hulûsî Baba'nın yanına birileri gelip biraz da şaka olsun diye Hoca'ya: “Oruç tamam, hac tamam, zekât tamam ama günde beş vakit bu namazı kılmak çok zor; şu kitapları araştırırsan da bu namazın bir kolayı yok mu, bir baksan?” demişler. Hacı Hulûsî Baba onlara şöyle cevap vermiş: “Ben bu konuyu o kadar araştırdım ki hatta devretmedik kitap bırakmadım; ama namazı kılmaktan başka çare yoktur. Siz namaz kılmaya devam edin.” diye salık vermiş.

1.3. Tarikat Şeyhi Hacı Hulûsî Baba

Mehmet Hulûsî Efendi tarikat ehli biridir. Kadirî tarikatına mensup olan Hacı Hulûsî Baba divanın 12. şiirinde kendine bu yolu meslek olarak seçtiğini söyler. Bu uğurda Bektaşîler gibi diyar diyar gezdiğini ifade eder. Gavs-ı âzam olarak nitelendirdiği Abdülkadir-i Geylanî'ye bağlı olduğunu belirttikten sonra bir kolunun da Nakşîbendî olduğunu ifade eder. “Hulûsî Efendi, Medine-i Münevvere’de Harem-i Şerif İmamı ve Kadirî Şeyhi Muhammed Rauf Tahir Efendi’ye intisap ederek ondan hilafet almış bir Kadirî Şeyhi’dir.” (Güvelioğlu, 2015’den aktaran Çukurlu, 2015: 197).

Hacı Hulûsî Baba yine divanın 12. şiirinde belirttiği üzere tarikat yolunda Belh, Buhâra, Horasân, Âşkâbâd, Hicâz, Şâm, Kudüs, Mısır ve Bağdât’ı gezmiştir. Burada kendini tarikat yolunda mürid eylemiştir. Hacı Hulûsî Baba, şeyhinin ismini Muhammed Rauf Tahirî olarak söyler:

Meşihat Arşivi’nde bulunan dosyasında Fatsa Kadısı tarafından 15 Nisan 1332/1916’da tasdik edilmiş ilmiye İcazetnamesi ve Tarikat Silsilenâmesinin de birer suretleri vardır. Dosya’da bulunan Hilafet Silsilenâmesinde mensup olduğu Kadirî Silsilesi şu şekilde kayıtlıdır: Hz. Ali (R.A), Hasan-ı Basrî, Habîb-i Acemî, Davud-i Taî, Maruf-i Kerhî-Serî Sekatî, Cüneyd-i Bağdadî, Ebu Bekir eş-Şiblî, Abdullah El-Yumnî, Ebu’l-Ferec Tarsusî, Abdulkadir Ebu’l- Hasen Ali Hakkarî, Ebu Said’ul-Mubarek ibn-i Ali el-Mahzunî, Muhammed Muhiddin Abdülkadir Geylanî, Ebu’l-Abbas Ahmed, Burhaneddin et-Tunusî, Ahmed bin Haceru’l-Askalânî, Zekerîyye’l-Ensârî, Cemaleddin Muhammed bin Ahmed Remlî, Ahmed Medenî, İbrahim Kürdanî, Muhammed Tahir Efendi, İbrahim Tahir Efendi, Muhammed Said Tahir Efendi, Muhammed Esad Tahir Efendi, Muhammed Said Tahir Efendi, Muhammed Esad Tahir Efendi, Muhammed Rauf Tahir Efendi, Mehmet Hulûsî Efendi (Güvelioğlu, 2015’den aktaran Çukurlu, 2015: 197).

1.4. Kendi Kaleminden Hacı Hulûsî Baba

Şairler kendilerini en güzel şiirlerinde ortaya koyarlar. Hacı Hulûsî Baba da hem kendini hem de tasavvuf silsilesini divanının on ikinci şiirinde şöyle anlatmaktadır:

- 1 Cihānda rāh-ı Hakk[1] görmeyen a‘ mevidir cānā
Deme kimseye zinhār vaḥṣīdir bedevīdir cānā
Şağīr görme nice cānlar ḥafī Kübrevidir cānā
Bilinmez ṭolanır süflī velī pek ‘ ulvīdir cānā
Şorar isen Ḥulūṣī Hemṣīnī Ḳal‘ avidir cānā
Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevidir cānā

- 2 Ṭarīḳi Ḳādirīdendir ṭarīḳi meslek-i bi-z-zāt
Velākin meşrebi Bektāşīler gibi gezer ber-bād
Yedinde bürhāniyle Ğavṣ-i a‘ zam’dan ider isnād
Ve hem bir kolu vardır Naḳṣībendīden olur dil-şād
Şorar isen Ḥulūṣī Hemṣīnī Ḳal‘ avidir cānā
Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevidir cānā

- 3 Daḥī şeyḫi o Yeşrib’de ḥaṭīb-i minber-i muḥtār
Alıp şeceresin andan ḳabūl ide anı Ğaffār
Bağışlayıp ḥabībine ide rāhında ber-ḳarār
Ṭutup yedin geçip cān ü cesedden eylemiş iḳrār
Şorar isen Ḥulūṣī Hemṣīnī Ḳal‘ avidir cānā
Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevidir cānā

- 4 Diyem şeyḫiniñ ismini Muḥammed Ra’uf Ṭāhiri
Anıñ da şeyḫi babası Muḥammed Es‘ad Ṭāhiri
Bunun daḥī vālididir Muhammed Sa‘īd Ṭāhiri
Bunun da üstādı Manşūr daḥī şöhreti Bedīrī
Şorar isen Ḥulūṣī Hemṣīnī Ḳal‘ avidir cānā
Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevidir cānā

- 5 Gezip Belh ü Buḥārā vü Ḥorasān şehr-i ‘ Aşk-âbād
 Dahı arz-ı Hicāz u Şām u Kuds u Mısr ile Bağdād
 Yüzin o pîrleriñ ḥākiye sürdü itdi istimdād
 Dü a‘ zam himmetiyle kânûn-ı ‘ işkı idüp küşād
 Şorar isen Ḥulûşî Hemşîni Kāl‘ avîdir cânā
 Anı a‘ mâ görür maddî velî ma‘ nevîdir cânā
- 6 İşit ismi Muḥammed maḥlaş[ı] Ḥulûsîdir anıñ
 Varoşdur meskeni meşkaṭ-ı re’s[i] bil bu ednânıñ
 Pederi ismi de Muḥammed ‘ Ârif’dir dahı anıñ
 Muḥammed Muḥliş kibâr ide ‘ afvına Mevlâ’nıñ
 Şorar isen Ḥulûşî Hemşîni Kāl‘ avîdir cânā
 Anı a‘ mâ görür maddî velî ma‘ nevîdir cânā
- 7 Oturdu Fatsa’da çend yıl o eşnâda biraz taḥsîl
 Ḥâcesi ‘ Abdul-ḥamîd’den idüpdür nüsha[yı] tekmiñ
 Anıñ üstâdı Yûsuf Ḥacı Baḥrî Ünyeî kâmil
 Anıñ da ḥâcesi Hemşîni Ḥacı Sâlim ü Fâzıl
 Şorar isen Ḥulûşî Hemşîni Kāl‘ avîdir cânā
 Anı a‘ mâ görür maddî velî ma‘ nevîdir cânā
- 8 Bularıñ ‘ afvıla Ḥudâ merâkıdın ide rıdvân
 Cinân içre cemâlini kerem-ile ide iḥsân
 Ber-â-berce vâlideynim aḥavât u kamu iḥvân
 Dü ‘ âlemde rızâsın baḥşıla a‘ ṭâ ide Raḥmân
 Şorar isen Ḥulûşî Hemşîni Kāl‘ avîdir cânā
 Anı a‘ mâ görür maddî velî ma‘ nevîdir cânā

1.5. Eserleri

Hacı Hulûsî Baba, 33 yıl kadar süren gezilerinde topladığı ayrıca kendi yazdığı eserlerle beraber çocuklarına zengin bir kütüphane bırakmıştır. Gerek kendi eserleri gerek de topladığı kitapların büyük çoğunluğu kaybolmuştur. Bugün Hacı Hulûsî Baba'nın varlığını bildiğimiz üç eseri vardır:

5.1. Divan

Hacı Hulûsî Baba'nın en önemli eseri olan divanda 335 şiir bulunmaktadır. Hacı Hulûsî Baba divanın son şiirinin 13. beytinde tarih düşürmüştür. Bu tarih Hicrî 1333'tür. Miladî ise 1915'tir. Buna göre şair divanını 1915'te bitirmiştir.

Vefâsın umma dünyânîñ lâ-büdd şimdengeri anîñ

Hezâr u se şad u sî u se olup 'ömr-i cihân geçdi

G 335/13

Şair divanında bulunan şiirlerini överek şöyle demektedir: “Kim bu divanımı yardım için okursa dertsizlere dert verir, dertlilere dermân olur.”

Derd verir derdsizlere derdlilere dermân olur

Der Hülûşî kim okursa işbu dîvânım meded

G 60/8

Divanın 176. şiirinin 9. beytinde şair, şiirlerinin kaybolmayacağını, şiirlerin değerini anlayanın eline geçeceğini şöyle dile getirmiştir:

“Kadrini añlayanıñ destine geçer gün olur

Şanma ki oldu Hülûşî bunca eş'ârım telef”

G 176/9

Hacı Hulûsî Baba'nın daha çok dinî- tasavvufî konulardaki şiirlerini içeren bu eseri II. bölümde incelenmiştir.

1.5.2. İslâm Manzûmesi

Hacı Hulûsî Baba'nın İslâm Manzûmesi adlı eseri bir ilmihâl (ibadet usûllerini, din kaidelerini bildiren kitap) olup manzûm şekilde yazılmıştır. Eser aruz vezniyle yazılmış olup kalıbı “mefâîlün mefâîlün feûlün”dür. Kafiye örgüsü aa, bb, cc, dd... şeklindedir. Eser Fatsa'da yazılmıştır. Hacı Hulûsî Baba eserini Hicrî 1338, Miladî 1920'de bitirmiştir.

Eser, 198 sayfadan oluşmakta olup 189 dinî konunun (imânın şartları, Peygamber Efendimiz, yüksek şan ve şeref sahibi olan peygamberler, namazın çeşitleri, ramazan orucu, zekât, abdest alma, gusûl, teyemmüm, mest, fitr, oruç ve çeşitleri, hac ibadeti, kurbân, akîka kurbanı, Kur'ân-ı Kerimi hatim, vb.) şiir şeklinde ibadet usûllerini ve dinî kaidelerini açıklamaktadır. Dinî içerikli olan eser didaktik bir özellik taşımaktadır.

1.5.3. Kitâb-ı Bürhân-ı Etkiyâ Ehâdis-i Sultân-ı Enbiyâ

Hacı Hulûsî Baba'nın nesir olarak yazdığı Kitâb-ı Bürhân-ı Etkiyâ Ehâdis-i Sultân-ı Enbiyâ adlı eseri Peygamber Efendimizin hadislerini içermektedir. Eserde bin üç yüz otuz dört hadis yer almaktadır. Eserde hadislerin kaynağına (râvileri) yer verilmemiştir. Eser Arapça olarak Fatsa'da yazılmıştır. Eserin tamamlanma tarihi Hicrî 1334, Miladî 1916'dır.

1.6. Sanatı

Hulûsî mahlasıyla şiirler yazan Hacı Mehmet Hulûsî ERER şiirlerinde daha çok dinî tasavvufî konular işlemiştir. Hulûsî Baba'nın şiirleri şekil ve muhteva açısından II. bölümde incelendiği için burada dil ve üslûp özellikleri açısından değerlendirilecektir.

1.6.1. Dil

Hacı Hulûsî Baba 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında yaşamıştır. Yaşadığı zaman dilimi itibariyle Osmanlı Devleti'nin yıkılışına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna şahitlik etmiştir. Şairin yaşadığı zaman diliminde eski edebiyatın yanında özellikle yeni Türk edebiyatı ivme kazanmış, dilde yavaş yavaş sadeleşmeye gidilmiştir. Özellikle 1911'de Selanik'te çıkan Genç Kalemler dergisinde “Yeni Lisân” adıyla yayımlanan makalede Türkçenin ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanında Hacı Hulûsî Baba gerek almış olduğu eğitim gerek dinî- tasavvufî yönü itibarıyla kullanmış olduğu dil, dinî-tasavvufî terimlerin yanında Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalardır. Genel manada şiirlerini o günün şartları düşünüldüğünde yine de sade Türkçeyle yazmıştır.

- 1 Azdı yaralar derdimiñ dermânı gel yetiş
Luţfuñla eyle ‘âşıkâ ihsânı gel yetiş
- 2 Hâsret odına yakma bu derdli dile rahm it
Yanarsa yakar muţlaķa çok cānı gel yetiş

G 135/1-2

Şairin bunun yanında Farsça yazılmış bir şiiri de bulunmaktadır. Divanın 66. şiiri olan bu şiirde şair, Farsça şiir yazabilecek kadar bu dile hâkim olduğunu göstermektedir. Bazen şiirinde günlük dilde kullanılmayan Arapça veya Farsça sözcükler kullanmış, okurları zorlanmasın diye bu kelimenin hemen yanına anlamını yazmıştır.

Hacı Hulûsî Baba; eserinde deyimleri de kullanmış, deyimlerin anlam zenginliğinden faydalanmıştır: aklı ermek, fedâ etmek, ârzû etmek, afv etmek, el açmak, duâ etmek, eteğin tutmak, cân vermek, kulak vermek, yola girmek, yalın ayak, el çekmek, kan ağlamak, kulak vermek, gözünü açmak, ‘ibret almak, kan dökmek, vd.

Her gice āh u enīn itdikçe ‘āşık şevk ile
Hoş gelir ma‘şūkhına giryānına **vermez kulağ**

G 172-8

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda dikkat çeken bir başka husus, Eski Anadolu Türkçesinde görülen “-ısar, -iser” gelecek zaman ekine yer verilmesidir: **idiser**, **gidiser**, **olısar**, **kalısar**, **görıser**, **tutulısar**...

Ğıra düşmān ile ehl-i nifākı hep **idiser** yok
Sürer Mecūsîyi kıalmaz ne Yahūdî ne Naşrānî

G 327-29

Anadolu Türkçesinde görülen zarf-fiil eki olan –uban, -üben divanda sıklıkla kullanılmıştır: **saçuban**, **düşüben**, **girüben**...

Ğaflet idüp girme bu gird-āba gel sevdâyı kes
Aldanırsın **düşüben** dolāba gel sevdâyı kes

G 132-1

Divanda göze çarpan bir başka husus ise emir kipinin 2. tekil şahıs için ekli biçimi “-gıl, -gil” kullanılmıştır: **eylegil**.

Ğayli demdir ıasretiñ çekdim cānā şimdengeri
Kıalmadı dilde medārım **eylegil** medārı gel

G 223-3

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda şu anda eski şekilleri kullanılmayıp birtakım ses değişikliği ile kullanılan Türkçe kelimelere de yer verilmiştir: Kanı (hani), kangı (hangi), kanda (nerde), urdu (vurdu), eyülmez (iyi olmaz anlamında), söyündür (sönmek, parlaklığı gitmek), sındırmak (1.kırmak, parçalamak. 2. bozmak. 3.

yenmek, tepelemek. 4. korkutmak, yıldırımak.), itürdiñ (yitirdin), yuyasın (yumasın), delü (deli), bilürem (bilirim), berü (beri), ırgürür (eriştirir), vd.

Çekdi leşker-i ğamın üstüme cānān şāf-be-şāf

Atdı yayın **urdu** sīnem tīr-i müjgān şāf-be-şāf

G 181-1

Hacı Hulûsî Baba bazen vezne uydurmak için Türkçe kelimeleri birleştirmiştir: n'ola (ne+ola).

N'ola ʿilm-i ledünnî esrārından olsa bir nebze

İdüp ihsān dağı her fenne üstād itsen olmaz mı

G 318-4

Şair bazen vezne uydurmak için Arapça kelimelerde bazı sesleri söylememektedir: lemʿân (lemeʿân) ve men ʿaref (men ʿarefe).

Kim ki iskā eyledi dil bāğını bu āb ile

İtdi **lemʿân** oldu dil bağçesi anıñ pür ziyā

G 6-2

Divanda göze çarpan bir husus da Farsça “bağ-çe” – günümüzde bahçe şeklinde kullanılır- sözcüğünü Hacı Hulûsî Baba “bakçe” şeklinde kullanmaktadır.

Bakçesiniñ bir güli bir yaprağı

Cümle olan bāğ u bostāndan lezīz

G 68-7

Hacı Hulûsî Baba bazen bir mısraının içerisinde Farsça uzunca bir tamlamaya yer vermiştir:

Āsumān-ı şafha-yı cāndan göründü çün hilāl

Hulûsî bayrām-ı **kün şavmet tamām şod ve't-tamām**

G 234-9

Şair bazen bir sözcüğü mısra içerisinde (ilk mısra) tekrar tekrar kullanarak bazen de aliterasyon yaparak (ikinci mısra) şiirinde ses ve ritmi sağlamaktadır:

İşbu **devrân devr** olup **devrân** olunca ba‘ **de-mâ**
 ‘**Āşık** u **şādık**lara büyük **kemâl** görünecek
 G 203-3

1.6.2. Üslûp

Hacı Hulûsî Baba Divânı’nda daha çok âşık tarzı halk şiirinde rastladığımız ancak divân şiirinde de kullanılan “Dedim-Dedi” şeklinde şiir vardır. Gazel nazım şekliyle yazılan bu şiir, bir mürâcaaa gazel örneğidir.

Divan şiirinde karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış gazellere de rastlanır. Dedim-dedi biçiminde yazılan böyle şiirlere mürâcaa denir. Bunlar genellikle sorulu cevaplı konuşmalardır. Soruyu soran şair, cevabı veren sevgilidir. Bu gazeller, ya bir dize soru bir dize cevap ya da soru ve cevap aynı dize içinde olmak üzere düzenlenir (Dilçin, 1986, s. 101).

Tekkelerde tevhit halkaları kurulur, çeşitli şekillerde zikirler çekilir. Bunlardan biri “Lâ İlâhe illallah” sözüdür. Allah’tan başka ilah yoktur, anlamına gelen bu söz mutasavvıf şairler tarafından şiirlerde kullanılmıştır.

İlâhileri genellikle makamlarına göre bir araya getiren “mecnûa-i ilâhiyyât” türü eserler taranarak tesbit edilen ilâhi formlarının başlıcaları şunlardır: 1. Tevhid. Allah’ın varlığı, birliği, esmâ ve sıfatı ile bunların çeşitli tecellilerini anlatan dinî manzumelere tevhid ilâhisi denir. Hem cami hem tekkelerde okunan bu ilâhiler tekkelerde kelime-i tevhid ve ism-i celâl zikri esnasında zâkirler tarafından nakarat kısımlarında “Allah, yâ Allah, hû Allah, illallah, lâ ilâhe illallah” gibi ibarelerle okunur. Güftesi Yûnus Emre’ye ait, “Taştı rahmet deryâsı / Gark oldu cümle âsî” beytiyle başlayan “illallah” nakaratlı hûzî makamında ilâhi bunlardandır (Uzun, 2000, s. 66).

Hacı Hulûsî Baba tekkelerde yetişmiş mutasavvıf bir şairdir. Onun şiirlerinin birçoğunda tevhid halkası sözü geçmekte ve bu halkaya dâhil olunması gerektiğini belirtmektedir. Şairin divanında yer alan tevhid türündeki “lâ- İlâhe illallah” redifli

şiiiri Yunus Emre'nin yukarıda ifade edilen şiirinden izler taşır. Şair her dizenin sonunda cezbe hâliyle bu zikri tekrarlar:

Budur Allah'ın şükürü **lâ-İlâhe illallah**

‘Āşık olanın zikri **lâ-İlâhe illallah**

Dervîş olanın fikri **lâ-İlâhe illallah**

Olalım çîhr-i bikri **lâ-İlâhe illallah**

Mu 308-1

Tasavvuf edebiyatında hû şiiri yazma geleneği vardır. Hacı Hulûsî Baba tekkelerde yetişmiştir. Onun şair olması bu geleneği sürdürmesini sağlamış ve hû redifli şiirler yazmıştır.

Hû, mutlak varlığın çıplak gözle görülmesi mümkün olmayan sırrından ibarettir. Bütün mevcudat ondan zuhûra gelmiştir. Tıpkı çekirdek gibi. Bir bitki önce çekirdek iken sonra nasıl ağaç şeklinde ortaya çıkmışsa, mevcudat da, Hû çekirdeğinden açılıp saçılmıştır. Çekirdeğin hayat bularak ağaca dönüşmesi ve yeşillenip türlü meyveler şeklinde görünmesi gibi, mevcudatın aslı da bir iken, kendisini bin bir görüntü içinde göstermiştir. Ağacın aslı çekirdektir buzun aslı da sudur (Tatcı ve Kurnaz, 2016, s. 6).

Mevsim-i gül geldi bülbül başladı güftâra **hû**

Nağmeler itdi çıkıp karşı gül-i ruhsâra **hû**

G 282-1

Divan şiirinde nazire yazmak bir gelenektir (Köksal, 2006, s. 91). Yavuz (2013, s. 359)'un belirttiği üzere “Bir şairin şiirine sonradan bir başka şair veya şairin kendisi tarafından, kafiye veya kafiye ve redifleri aynı olan, aynı vezin ve konuda yazılan, çoklukla gazel ve kasidelerde görülen benzer şiirlere nazire veya cevap denir.” Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda bulunan 194. şiir 17. yüzyıl divan edebiyatı şairi Nâbî'nin “Usandık” redifli ve “mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün” aruz kalıplı gazeline naziredir. Üzerine birçok kez nazire yazılan Urfalı Nâbî'nin bu gazeline Hacı Hulûsî Baba da kayıtsız kalmamıştır:

- 1 ‘Āşık-ı cānān olalı cāndan uşandık
Çok temennî eyledik cihāndan uşandık
 - 2 Erdi yedimiz hele elçisine o şūhuñ
Vaşfın ideli hūrile ğılmāndan uşandık
 - 3 Geldi hayāli hātrıma o dil-berin henūz
Hüsn-i cemāl Yūsuf-ı Ken‘ān’dan uşandık
- G 194/1-2-3

Divan ve tekke şirinde elifnâme yazma geleneği vardır. Elifnâme Arap alfabesinin ilk harfinin adı olan “elif” ile Farsça bir kelime olan “nâme” (risale, kitap, mektup) kelimesinin birleşmesiyle oluşan birleşik isimdir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nın 13. şiiri bir elifnâme örneğidir.

“Elifname, mısra veya beyitlerin ilk harfleri alt alta getirildiğinde elif’ten ye’ye alfabetik bir şekilde sıralanan, ekseriyetle aruzun “fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün” kalıbıyla ya da 11’li hece ölçüsüyle nazm edilen, gazel, kaside, müseddes gibi farklı şekillerle yazılabilen, daha çok dinî ve didaktik konulu olmakla birlikte her konuda örnekleri görülebilen şiirlerdir.” (Öztoprak, 2006, s. 136).

- 1 **Elif** Allahümme maḥşûşdur saña ḥamd ü şenā
Şalli ve sellim ‘alā ḥabībike seyyidina
- 2 **Be** berātın şağdan alır kim iderse taşliye
Hem cemî‘-i ‘āline aşḥābına itse edā
- 3 **Te** tilāvetle ‘amel eyle naşīb Kır‘ān ile
Almaya nār-ı cehennem bizleri rûz-ı cezā

- 4 **Şe** şevābın teşbīh itmişler anıñ bir havza kim
Şaçla havzdan mā'-i berd nāra muṭlāk tāliyā
- 5 **Cīm** cemālin görmegi 'āşıqlara va'd eylemiş
Anı ārzū eyleyen elbetde ağlar haşre tā
- 6 **Ha** Ḥalīm'sin ey Ḥudā rızkın verirsin cümleñiñ
Hem Ğafūr'sun ermez aşlā maḥlūkuñ 'aql[1] aña
- 7 **Hı** ḥalāş eyle bizi nefsiñ elinden el-amān
Başş idüp āḥir nefesde maṭlabımız ey Ḥudā
...
- 27 **He** hidāyet buldu kim ism-i Celāl'ıñ kıldı yād
Çünkü ism-i a'zam odur anda bulmuş intihā
- 28 **Lām** elif iki yolu gösterir yemīn [ü] şimāl
Ey bī-derd fikr it de diḳḳat ile bul direm saña
- 29 **Ya** yalandır ey Ḥulūşī bakma cihān mülkine
Bāḳiden bāḳī dile dünyā fenā ü mā-fihā

G 13 / 1-2-3-4-5-6-7...27-28-29

Hacı Hulûsî Baba'nın dinî-tasavvufî şiirler yazdığını bu nedenle üslûbun oluşmasında dünya ve dinî görüşünün etkili olduğunu söylemek gerekir. Dolayısıyla gerek şiirlerinde kullandığı kelimeler gerek şiirlerinde takındığı tavır bunu göstermektedir. Şair bu bakımdan şiirlerinde ayet, hadis ve dinî-tasavvufî terimler kullanmıştır. Bu durum muhteva incelemesi sırasında ele alındığından burada yeniden ele alınmamıştır.

II. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNÎ'NİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Divanın Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım Şekilleri

Divan edebiyatında şairlerin şiirlerini topladıkları eserlere divan denir. Dîvân kelimesi Farsça bir terimdir. Edebî bir terim olarak da şairin seçme şiirlerinden oluşan eserin adıdır. Yani şair yazdığı her şiiri divanına koymayabilir. Aydın (2014, s. 45)' in belirttiği üzere “Divan, bizzat şairi tarafından tertip edilebileceği gibi edebî zevke sahip başkaları tarafından da oluşturulabilmektedir. Genellikle bir şair bir divan tertip ederken çok yazan bazı şairler birden fazla divan oluşturmuşlardır. Az yazanlar ise şiirlerini topladıkları küçük hacimli eserlere divançe demişlerdir.” Dîvân edebiyatı şiir ağırlıklı bir edebiyattır. Şairler eserlerini bu dîvânlarda topladığı için bu edebiyata Dîvân edebiyatı denilmektedir. Aydın (2014, s. 46)' in belirttiği üzere “Oysa bu adlandırma yedi asırdan fazla süren bu edebî dönemde kullanılmamıştır.”

Divandaki şiirler belirli bir düzene göre bir araya getirilir. Aydın (2014, s. 46)' in belirttiği üzere “şiirlerin bir araya getirilmesinde ise nazım şekillerine göre bir düzenleme yapılmaktadır. Yaygın olan tertip sırası kaside, musammat, kısa mesnevi, gazel, rûbai, kıt'a, nazm, tarih şiirleri, müfret ve mısralar şeklindedir.” Bu şekilde olan divanlara mürettep divan denilmiştir. Hacı Hulûsî Baba Divanı incelendiğinde şairin bu tertip sırasına uymadığı gibi içinde kaside, tarih, lugaz, muamma, müfret ve azade gibi şekiller de bulunmamaktadır. Bu nedenle divan “gayri mürettep divan”dır. Divanda gazel, müseddes, murabba, kıta ve müstezad nazım şekilleri karışık şekilde bulunmaktadır. Divanda bulunan nazım şekilleri ile ilgili inceleme aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir:

Tablo 2. Şiirlerin nazım şekilleri

Şiir Sayısı	Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Nazım Şekli
1	Gazel	49	Gazel	97	Gazel	146	Gazel
2	Gazel	50	Gazel	98	Gazel	147	Gazel
3	Gazel	51	Gazel	99	Müstezad	148	Gazel
4	Gazel	52	Gazel	100	Murabba' -1 Müzdevic	149	Gazel
5	Gazel	53	Gazel	101	Gazel	150	Gazel
6	Gazel	54	Gazel	102	Gazel	151	Gazel
7	Gazel	55	Gazel	103	Gazel	152	Gazel
8	Gazel	56	Gazel	104	Gazel	153	Gazel
9	Gazel	57	Gazel	105	Murabba' -1 Müzdevic	154	Gazel
10	Gazel	58	Murabba' -1 Mütekerrir	106	Gazel	155	Gazel
11	Gazel	59	Gazel	107	Murabba' -1 Mütekerrir	156	Gazel
				108	Gazel		
12	Müseddes-i Mütekerrir	60	Gazel	109	Gazel	157	Gazel
13	Gazel	61	Gazel	110	Gazel	158	Gazel
14	Gazel	62	Gazel	111	Musammat Gazel	159	Gazel
15	Gazel	63	Gazel	112	Murabba' -1 Müzdevic	160	Gazel
16	Gazel	64	Gazel	113	Gazel	161	Gazel
17	Gazel	65	Gazel	114	Gazel	162	Gazel
18	Gazel	66	Gazel	115	Gazel	163	Gazel
19	Gazel	67	Gazel	116	Gazel	164	Gazel
20	Gazel	68	Gazel	117	Gazel	165	Gazel
21	Gazel	69	Gazel	118	Gazel	166	Gazel
22	Gazel	70	Gazel	119	Gazel	167	Gazel
23	Gazel	71	Gazel	120	Gazel	168	Gazel
24	Gazel	72	Gazel	121	Gazel	169	Gazel
25	Gazel	73	Gazel	122	Gazel	170	Gazel
26	Gazel	74	Gazel	123	Gazel	171	Gazel
27	Gazel	75	Gazel	124	Gazel	172	Gazel
28	Gazel	76	Gazel	125	Gazel	173	Gazel
29	Gazel	77	Gazel	126	Gazel	174	Gazel
30	Gazel	78	Gazel	127	Gazel	175	Gazel
31	Gazel	79	Gazel	128	Gazel	176	Gazel
32	Gazel	80	Gazel	129	Gazel	177	Gazel
33	Gazel	81	Gazel	130	Gazel	178	Gazel
34	Gazel	82	Gazel	131	Murabba' -1 Müzdevic	179	Gazel
35	Gazel	83	Gazel	132	Gazel	180	Gazel
36	Gazel	84	Murabba' -1 Müzdevic	133	Gazel	181	Gazel
37	Murabba' -1 Müzdevic	85	Gazel	134	Gazel	182	Gazel
38	Gazel	86	Gazel	135	Gazel	183	Gazel
39	Gazel	87	Gazel	136	Gazel	184	Gazel
40	Gazel	88	Gazel	137	Gazel	185	Gazel
41	Gazel	89	Kıta	138	Gazel	186	Gazel
42	Gazel	90	Gazel	139	Gazel	187	Gazel
43	Gazel	91	Müstezad	140	Gazel	188	Gazel
44	Gazel	92	Gazel	141	Gazel	189	Gazel
45	Gazel	93	Gazel	142	Gazel	190	Gazel
46	Gazel	94	Gazel	143	Gazel	191	Gazel
47	Gazel	95	Müseddes-i Mütekerrir	144	Gazel	192	Gazel
48	Gazel	96	Gazel	145	Gazel	193	Gazel

Tablo 2.'in devamı

Şiir Sayı	Nazım Şekli	Şiir Sayı	Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Nazım Şekli	Şiir Sayı	Nazım Şekli
194	Gazel	241	Gazel	288	Kıta	335	Gazel
195	Gazel	242	Gazel	289	Müstezad		
196	Gazel	243	Gazel	290	Gazel		
197	Gazel	244	Gazel	291	Gazel		
198	Gazel	245	Müstezad	292	Gazel		
199	Gazel	246	Kıta	293	Gazel		
200	Gazel	247	Gazel	294	Gazel		
201	Gazel	248	Murabba'-ı Müzdevic	295	Gazel		
202	Gazel	249	Gazel	296	Gazel		
203	Gazel	250	Gazel	297	Gazel		
204	Gazel	251	Gazel	298	Gazel		
205	Gazel	252	Gazel	299	Gazel		
206	Gazel	253	Gazel	300	Murabba'-ı Müzdevic		
207	Gazel	254	Gazel	301	Müstezad		
208	Gazel	255	Gazel	302	Gazel		
209	Gazel	256	Müseddes-i Mütেকerrir	303	Gazel		
210	Gazel	257	Gazel	304	Gazel		
211	Gazel	258	Gazel	305	Gazel		
212	Gazel	259	Gazel	306	Gazel		
213	Gazel	260	Gazel	307	Gazel		
214	Müstezad	261	Gazel	308	Murabba'-ı Müzdevic		
215	Gazel	262	Gazel	309	Gazel		
216	Gazel	263	Muhammes-i Mütেকerrir	310	Gazel		
217	Gazel	264	Murabba'-ı Müzdevic	311	Gazel		
218	Müseddes-i Mütেকerrir	265	Gazel	312	Gazel		
219	Gazel	266	Gazel	313	Gazel		
220	Gazel	267	Gazel	314	Gazel		
221	Gazel	268	Gazel	315	Murabba'-ı Müzdevic		
222	Gazel	269	Murabba'-ı Müzdevic	316	Gazel		
223	Gazel	270	Gazel	317	Murabba'-ı Müzdevic		
224	Murabba'-ı Müzdevic	271	Gazel	318	Gazel		
225	Gazel	272	Murabba'-ı Müzdevic	319	Gazel		
226	Murabba'-ı Müzdevic	273	Gazel	320	Murabba'-ı Müzdevic		
227	Gazel	274	Murabba'-ı Müzdevic	321	Gazel		
228	Gazel	275	Gazel	322	Müseddes-i Mütেকerrir		
229	Gazel	276	Gazel	323	Gazel		
230	Gazel	277	Gazel	324	Gazel		
231	Gazel	278	Gazel	325	Gazel		
232	Gazel	279	Gazel	326	Gazel		
233	Gazel	280	Müstezad	327	Gazel		
234	Gazel	281	Gazel	328	Kıta		
235	Gazel	282	Gazel	329	Gazel		
236	Gazel	283	Gazel	330	Gazel		
237	Gazel	284	Gazel	331	Gazel		
238	Gazel	285	Murabba'-ı Müzdevic	332	Gazel		
239	Gazel	286	Gazel	333	Gazel		
240	Gazel	287	Gazel	334	Gazel		

Tablo 2.1. Nazım şekillerinin dağılımı

Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Kullanım %
Gazel	297	88.65
Müstezad	7	2.09
Kıta	4	1.19
Murabba’-ı Mütekerrir	2	0.59
Murabba’-ı Müzdevic	19	5.68
Muhammes-i Mütekkerrir	1	0.29
Müseddes-i Mütekerrir	5	1.49
Toplam	335	

Tabloda görüldüğü üzere Hacı Hulûsî Baba Divanı’nda nazım şekilleri bakımından bir çeşitlilik göze batmakla birlikte gazel sayısının bir hayli fazla olduğu ortadadır. Gazel divan edebiyatında en çok kullanılan nazım şeklidir. Denilebilir ki divan edebiyatı gazel edebiyatıdır. Gazel, Dilçin (1986: 78)’ in belirttiği üzere “özellikle kadın, aşk, güzellik, şarap, tabiat gibi konularda yazılmış belirli biçimdeki şiirlerin adıdır.” Hacı Hulûsî Baba Divanı’ndaki gazeller ise konu bakımından değişiklik göstermekle birlikte dinî, tasavvufî, ilahî aşk, hayatın geçiciliği, övgü, ölüm, vb. konular içermektedir. Birçok divanda görülen kaside, rübâ’î, tuyuğ gibi nazım şekillerine ait örnekler bu divanda bulunmamaktadır. Divanda beyitlerle kurulan nazım şekli (gazel, kıta, müstezad) sayısı 307, bentlerle kurulan nazım şekli (murabba, muhammes, müseddes) sayısı 27’dir. Divanda toplam 297 gazel vardır. Divanın 299. şiiri bir mürâcaa gazel örneğidir. Karşılıklı konuşma şeklinde oluşan bu gazel “Dedim-Dedi” düzeninde soru-cevaplardan oluşmaktadır. Bu gazellerden biri musammat gazeldir. Divanın yüz on birinci şiiri buna örnektir. Musammat gazellerin dize ortalarında iç kafiye yer alır. Dilçin (1986, s. 98-99)’ in belirttiği üzere “İç kafiye matladan sonra gelen beyitlerin birinci dizelerinin sonu ile her iki dizenin ortasında bulunur. Matla beytinin ortaları da ayrıca kafiye yer alır. Matla beytinin ortasında iç kafiye bulunmayan musammat gazeller de vardır.” Hacı Hulûsî Baba Divanı’ndaki musammat gazeline matla beytinde yani ilk beytinde iç kafiye yer almamaktadır:

- 1 Mü ’minler râhat olur münâfık şadâ ider
Kendiniñ helâkine dört yana nidâ ider

- 2 Düşmüş mazlûm bir yola Hâk şatar bir pula
Va‘ d iderse bir kula hulf ile edâ ider
- 3 Versen aña emānet alır eyler hıyānet
Hem kâzib hem ihānet herkesle ğavġā ider
- 4 Böyledir de ’b-i şerār ezmege mazlûm arar
Bu hâl ile iftiḥār eyleyip şafâ ider

G 111-1.2.3.4

Gazeller genellikle 5-15 beyit arasında yazılır. Üzerinde çalışılan nüshanın [32a] sayfasının sonunda iki beyti bulunan gazelin -108. gazelin- [32b] sayfasında diğer beyitleri devam etmesi gerekirken [32b] sayfasında başka bir gazel başlamaktadır. Bu durum, nüsha çoğaltılırken müstensih tarafından veya fotokopi çekimi sırasında sayfa veya sayfaların atlandığını düşündürmektedir. Ya da bu, iki beyitlik nâ-tamâm (tamamlanmamış) bir gazeldir.

“Beyit sayısı, bu sayıların altına ve üstüne çıkan gazeller de vardır. Fuzûlî divanında 5 beyitten az bir tek gazel bile bulunmamasına karşılık, Nedim divanında 4 beyitli 9 gazel, 3 beyitli de 3 gazel vardır. 3 beyitli gazeller ve 4 beyitlilerden mahlas beyti bulunmayanlar nâ-tamâm (tamamlanmamış) gazeller sayılabilir.” (Dilçin, 1999, s. 109).

- 1 Ḥamdü li’l-lah ideli ey dil henûz olduñ süvâr
‘Arz-ı hâl oldu kabûl okundu fermân âşikâr
- 2 Verme dil maḥlûkına Ḥâlîk’a rābṭ eyle hemân
‘Urvetü’l-vuşkayı bul şarıl aña eyle qarâr

G 108

Divanda 16, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 29 beyitlik gazeller de mevcuttur. Hacı Hulûsî Baba Dîvânî’nda dikkat çeken noktalardan biri de 44 beyitlik bir gazel bulunmasıdır. Divan şiirinde gazellerin beyit sayılarının fazla olmasıyla ilgili örnekler vardır:

Gazel genellikle 5-15 beyitlik bir nazım şekli olarak kabul edilmiştir. En fazla 10-15 beyit olacağı belirtilmiş, 15 beyitten fazla olanlara ise, uzun gazel anlamında mutavvel gazel veya gazel-i mutavvel ismi verilmiştir. Şimdilik tespit edilebilen en uzun gazel, 61 beyitle Kemâl Ümmî ve 51'er beyitle de Nesîmî ile Sâkıb Mustafa Dede'ye aittir (Kurnaz ve Çeltik, 2011, s. 53).

Divanda bulunan gazellerin toplam beyit sayısı 3035'tir. Ayrıntılı olarak gazellerin beyit sayıları ve kaç gazelde kullanıldıkları şöyledir:

Tablo 3.1. Gazel beyit sayıları

Beyit Sayısı	2	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	25	26	29	44
Şiir Sayısı	1	2	19	89	59	47	21	14	19	7	3	5	1	2	1	1	1	1	2	1

Hulûsî Baba Divanı'nda toplam dört "kıt'a" nazım şekli bulunmaktadır. Kurnaz ve Çeltik (2011, s. 289)' in belirttiği üzere "Arapça bir kelime olan "kıta" (kıt'a), parça anlamındadır. Bu nedenle bir şiirin herhangi bir bölümü, bir bendi; dörtlük, iki beyitlik kısa şiirler vb. sözlük anlamlarıyla kullanılır. Edebî terim olarak kendine mahsus özellikleri olan bir nazım şeklinin adıdır." Kurnaz ve Çeltik (2011, s. 289)' in belirttiği üzere "Kıt'a ilk mısraları serbest, ikinci mısraları birbiri ile kafiyeli aynı vezindeki en az iki beyitlik nazım şeklidir." Buna göre kıt'aların kafiye dizilişi xa xa xa... şeklindedir. Kıt'alar genel olarak en az iki beyitten oluşur. Ancak 10-15 beyitten oluşan kıt'alar da vardır. Bu şekilde uzun kıt'alara büyük kıt'a anlamında "kıt'a-i kebire" denmektedir. Hulûsî Baba Divanı'nda bulunan kıt'alar da kıt'a-i kebire örnekleridir. Divandaki ilk kıt'a örneği 10, ikinci kıt'a örneği 12, üçüncüsü 13 ve dördüncüsü 14 beyitten oluşmaktadır.

Genel olarak gazel ve kıt'a arasındaki fark kafiye dizilişi bakımındandır. Kıt'aların kafiye dizilişi xa xa xa ... şeklinde olup gazellerin kafiye dizilişi aa ba ca... şeklindedir. Bunun yanında, İpekten (2016, s. 53)' in belirttiği üzere "matla' ve mahlas beytinin yokluğu dışında da kıt'a ile gazel arasında şekil ve konu bakımlarından ayrılıklar vardır." Gazelde mahlas beyti mevcutken kıt'alarda olmadığını söylemektedir. Ancak mahlası bulunan kıt'alar da mevcuttur. Hacı Hulûsî Baba divanında yer alan dört

kıt'ada mahlas kullanıldığını görmekteyiz. Divanda bulunan kıt'aların toplam beyit sayısı 49'dur. Ayrıntılı olarak kıt'aların beyit sayıları ve kaç kıt'ada kullanıldıkları şöyledir:

Tablo 3.2. Kıt'a beyit sayıları

Beyit Sayısı	10	12	13	14
Şiir Sayısı	1	1	1	1

Divanda kullanılan nazım şekillerinden biri de müstezaddır. İpekten (2016, s. 35)' in belirttiği üzere “müstezad Arapça “ziyade” kökünden “artırılmış, eklenmiş” anlamlarındadır. Nazım şekli olarak müstezâd, gazelden türetilmiş bir şekildir.” İpekten (2016, s. 35)' in belirttiği üzere “müstezâdın bir beyti uzun kısa, tekrar uzun ve kısa olmak üzere dört mısradır.” Hulûsî Baba Divanı'nda yedi adet müstezâd nazım şekline örnek mevcuttur. Müstezâdların beyit sayıları ve kaç müstezâdda kullanıldıkları şöyledir:

Tablo 3.3. Müstezad beyit sayıları

Beyit Sayısı	5	6	9	11	17
Şiir Sayısı	2	1	1	2	1

Divanda kullanılan bir diğer nazım şekli murabbadır. İpekten (2016, s. 85)' in belirttiği üzere “Murabba’, ‘dört köşeli, dörtlü’ demektir. Edebiyatımızda da aynı vezinde dörder mısralık bendlerin birleşmesinden oluşan nazım şekline de murabba’ adı verilmiştir. Murabbalar genellikle 5-7 bend olarak yazılırlar.” İlk bendin dört mısrası kendi arasında kafiyeli, diğer bendlerin ilk üç mısrası aralarında, dördüncü mısraları da ilk bendle kafiyelidir. Hulûsî Baba Divanı'nda toplam 20 adet murabba’ bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi murabba’-ı mütekerrerdır. 19 tanesi de murabba’-ı müzdeviçtir.

Murabba’ların bendlerinin sonundaki mısra, diğer bendlerin sonunda tekrar edilmişse buna murabba’-ı mütekerrir denir. Kafiye şeması aaaA bbbbA ccccA... şeklindedir.

Hulûsî Baba Divanı'nın 58'inci şiiri olan ve 6 bendden oluşan murabba' örneğinde ilk beytin kendi arasında kafiyeli olduğunu; ikinci bend ile birlikte diğer bendlerin ise ikinci bendin son mısraının tekrar edildiğini görmekteyiz. Bu murabba' örneği de murabba'-ı mütekerrirdir.

- 1 'Afv kıl 'işyânımı ey bî-naẓîr dil-ber meded
Gice gündüz ismiñi göñlüm ider ezber meded
Dādımı imdādımı ver Allahü ekber meded
Yâ Muhammed kıl şefâ' at şāhibü'l-kevşer meded

- 2 Āh u enīn eylerim artdıķça 'işyânım dā'im
Dīde giryān dil perīşān sīne sūzānım dā'im
İtmişim muhkem tevessül vird-i zebānım dā'im
Yâ Ebābekir 'Ömer 'Oşmān 'Ali Haydar meded

- 3 Baħr-i hikmetdir Muhammed siz o baħrin gevheri
Sizle tezyīn idecek Rabbenā cā-yı maħşeri
Çār yāri Aħmed'in sızsiz daħı dīn reh-beri
Yâ Ebābekir 'Ömer 'Oşmān 'Ali Haydar meded

- 4 Ol Muhammed Muştafā'nın sevgili dört yārısız
Ol nübüvvet bāğıdır siz ol bāğın gül-zārısız
Ol Hudā'dan şem'iniñ pertevi siz envārısız
Yâ Ebābekir 'Ömer 'Oşmān 'Ali Haydar meded

- 5 Çün hīdāyet yıldızı demiş size o Muştafā
Şıdk-ile iden tevessül size olur pür şafā
Merħabā ey çār yār-i faħr-i 'ālem merħabā
Yâ Ebābekir 'Ömer 'Oşmān 'Ali Haydar meded

- 6 Dili şikeste sözü sūzān özü efkendedir
 ‘İşkıñız bende dilim itmez rāhat bu tendedir
 Kıtmırınız Hūlūşī böyle günāh-kār bendedir
 Yā Ebābekir ‘Ömer ‘Osmān ‘Ali Haydar meded

Mu 58

Divandaki murabba’-ı 1 mütekerrirlerin toplam bend sayısı 11’dir. Ayrıntılı olarak murabba’-ı mütekerrir bend sayıları şöyledir:

Tablo 3.4. Murabba’-ı Mütekerrir bend sayıları

Bend Sayısı	5	6
Şiir Sayısı	1	1

Murabba’-ı müzdevic ise bendlerin son mısraları yalnız kafiye ile bağlanmışsa bu çeşit murabba’lara denir. Kafiye şeması aaaa bbba ccca... şeklindedir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’da yer alan murabba’-ı müzdeviçler, toplam 169 bentten oluşmaktadır. Ayrıntılı olarak murabba’-ı müzdevic bend sayıları ve kaç murabba’-ı müzdevicde kullanıldıkları şöyledir:

Tablo 3.5. Murabba’-ı müzdevic bend sayıları

Bend Sayısı	5	6	7	8	9	10	11	12	13	18
Şiir Sayısı	3	2	3	2	2	2	1	1	2	1

Muhammes, Dilçin (1999, s. 217)’ in belirttiği üzere “her bendi 5 dizeden oluşan nazım biçimine denir.” Muhammeslerin mütekkerrir, müzdevic gibi çeşitleri olduğu gibi Hulûsî Baba Divanı’nda mütekkerrir muhammesin yedi bendlik bir örneğine rastlamaktayız. Muhammes-i mütekkerrirde bentlerin beşinci dizeleri her bentte tekrar edilir. Kafiye şeması aaaaA bbbbA cccaA... şeklindedir.

Tablo 3.6. Muhammes-i Müzdevic bend sayıları

Bend Sayısı	7
Şiir Sayısı	1

Müseddes nazım şekli de divanda kullanılmıştır. İpekten (2016, s. 104)’ in belirttiği üzere “aynı vezinde altı mısralık bendlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara müseddes denir. Genellikle 5-7 bend arasında yazılmışlardır. Az olmakla birlikte 12 bende kadar uzayan müseddesler de vardır.” Müseddesler de müzdeviç ve mütekerrir diye ikiye ayrılır. Hulûsî Baba Dîvânı’nda 5 adet mütekerrir müseddes örneği vardır. Yani son iki dizenin diğer bendlerin son iki dizesinde tekrar edilen müseddes mevcuttur. Şairin divanında yer alan 5 şiir, müseddes-i mütekerrir olup toplam 34 bendden oluşmaktadır:

Tablo 3.7. Müseddes-i Mütekerrir bend sayıları

Bend Sayısı	5	7	8	12
Şiir Sayısı	1	1	2	1

2.1.2. Vezinler

Divan şiiri vezinli bir şiir olup aruz vezni esasına dayanır. Hacı Hulûsî Baba da eserinde vezin olarak aruzu benimsemiş, çok az şiirinde heceyi kullanmıştır. Hacı Hulûsî Baba divanında remel bahrinin “fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün” kalıbını daha fazla kullanmıştır. İpekten (2016, s. 223)’ in belirttiği üzere “remel bahrinin bu kalıbı, hem ahengi hem de kullanılışının kolaylığı nedeniyle Türk şairlerce en çok benimsenen ve kullanılan kalıptır.” Hacı Hulûsî Baba da eserinde 160 kez bu kalıbı kullanmıştır. Bu kalıbın ardından hezec bahrinin “mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün” kalıbını 90 kez kullanmıştır. Bu kalıp da şiirimizde en çok kullanılan hezec bahridir. Yine divanda en çok kullanılan kalıp hezec bahrinin ahenkli kalıplarından “mef‘ ülü mefâ‘ ilü mefâ‘ ilü fe‘ ülün” kalıbıdır. Bu kalıp Türk şairlerince benimsenmiş ve çokça kullanılmıştır. Bu kalıbı eserin 41 şiirinde

görmekteyiz. Hacı Hulûsî Baba eserinde “fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün” kalıbını 14 defa kullanmıştır. Bu kalıp hece ölçüsünün 11’li kalıbına uygunluk göstermektedir.

Hacı Hulûsî Baba Türkçede uzun ünlü harflerin bulunmamasından dolayı sıklıkla imâle yapmakla beraber, bazen uzun okunması gereken heceleri kısa okuyarak zihâftan çokça faydalanmıştır. Bu durum 20. yüzyılda normal bir durum olarak görülmelidir. Şair aruz ölçüsünü kullanırken ulamadan da faydalanmıştır. Şairin özellikle remel bahrinin “fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün” ve hezec bahrinin “mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün” kalıplarını iyi kullandığını ancak diğer kalıpları kullanırken sıklıkla aruz hatalarına düştüğünü bununla beraber aruza hâkim ve aruzu kullanmada başarılı bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

Divanda bulunan 85, 111, 119 ve 160. şiirlerin -ki bunlar gazeldir- vezinleri tespit edilememiştir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda vezin kalıpları ve bunların kaç şiirde kullanıldıkları ile kullanılma yüzdeleri aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 4.1. Aruz kalıpları, sayıları ve yüzdeleri

Sıra	Bahirler	Aruz Kalıpları ve Yüzdeleri	Şiir Sayısı	%
1	Remel	Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün	160	47.76
2	Remel	Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘	1	0.29
3	Remel	Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün	14	4.17
4	Remel	Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün	3	0.89
5	Hezec	Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün	90	26.86
6	Hezec	Mef’ ülü mefâ‘ ilü mefâ‘ ilü fe‘ ülün	41	12.23
7	Hezec	Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün	1	0.29
8	Hezec	Mef’ ülü mefâ‘ ilün mef’ ülü mefâ‘ ilün	1	0.29
9	Muzârî	Mef’ ülü fâ‘ ilâtü mefâ‘ ilü fâ‘ ilün	6	1.79
Vezni Tespit Edilemeyen (85,111, 119 ve 160. şiirler)			4	1.19
TOPLAM			321	95.83

Hacı Hulûsî Baba, divanında hece ölçüsünü kullanmıştır. Hecenin 7’li ölçüsünü 1, 11’li ölçüsünü 12 ve 14’lü ölçüsünü 1 kez kullanmıştır. Şairin hece ölçüsünü de

başarılı bir şekilde şiirlerinde kullandığını görmekteyiz. Hecenin eserde kullanılan ölçüleri, sayıları ve yüzdesi aşağıya çıkarılmıştır:

Tablo 4.2. Hece ölçüsü kalıpları, sayıları ve yüzdelikleri

Sıra	Ölçü	Hece Ölçüsü	Şiir Sayısı	%
1	Hece	7'li Hece Ölçüsü	1	0.29
2	Hece	11'li Hece Ölçüsü	12	3.58
3	Hece	14'lü Hece Ölçüsü	1	0.29
TOPLAM			14	4.16

2.1.3. Kafiye ve redifler

Hacı Hulûsî Baba, divanındaki birçok şiirde redif kullanmaya özellikle gayret göstermiştir. 297 gazelin 245'i, 7 müstezadın 5'i, 4 kıtanın 3'ü, 21 murabbanın 19'u, 5 müseddesin 4'ü ve divanında bir tane bulunan muhammeste redif kullanmıştır. Böylelikle divanın toplam 277 şiiri müreddef şiirlerden oluşmaktadır. Bunlardan 40'ı ekli redif, geri kalan 237 tanesi de kelime veya kelimelerden oluşan rediflerdir.

Şairlerimiz daha çok şiirlerini redifli yazarlar. Aydın (2013, s. 14)' ın belirttiği üzere “Türkçe şiirde redif çok fazla kullanılmaktadır. Şairler mısra tekrarlarıyla ya da mısra sonlarında kelime tekrarlarıyla şiire ahenk katmaya çalışmışlardır.” Divan şiiri geleneğinde yaygın olan bu durum Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda da devam etmektedir.

Divanın 58. şiiri yalnızca kafiyeli olup redif kullanılmamıştır. Yarım kafiyeli şiirlerin sayısı çok azdır. Hacı Hulûsî Baba, divanında daha çok tam ve zengin kafiyeyi kullanmıştır. Divanın birçok şiirinde “uzun â” ile yazılan Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe kelime ve eklerdeki “a”yı kafiye olarak kullanmıştır:

- 1 İnşâf eyle ğayrı tehdîd-i lisândan itme baĥş
Bir daĥı böyle gelip fırkat-ı cāndan itme baĥş
- 2 Ger naşîhat eyler iseñ eyle mesrûr dilleri
Derd ile âh eyleyip âh u figāndan itme baĥş

- 3 Eyle tefsîr baña ki kimdir refîk-i şâdıkım
Gelmeyip benim-ile geri kal~~an~~dan itme bahş
G 40/1-2-3

Hacı Hulûsî Baba divanında bazı şiirlerde ahengi yalnızca redif kullanarak sağladığını kafiye kullanmadığını görmekteyiz. Bu durum şairin bazen kafiye bulmakta zorlandığını göstermektedir:

- 1 ‘Āşık olurlar ‘ışk ile her ehl-i münseliḥ
Şadık olurlar şıdık ile her ehl-i münseliḥ
- 2 Bakmaz Hudâ’nıñ nehyine aşlâ bu kâmiller
‘Āmil olurlar ‘ilm ile her ehl-i münseliḥ
- 3 Zevk-i cihânı terk iderler isteyü rızâ
Ābid olurlar zevk ile her ehl-i münseliḥ
- 4 Ehl-i fesâda hîç karışmaz tenhâda kalır
Kâmil olurlar zıkr ile her ehl-i münseliḥ
- 5 Hâkķıñ azını çok severler bil ki çoğundan
Kâni‘ olurlar şükr ile her ehl-i münseliḥ
- 6 Yaḥşi görürler her belâ vü her kazâsını
Şâbir olurlar fikr ile her ehl-i münseliḥ
- 7 Terkin olurlar hep geçerler ağ u karadan
Hâkim olurlar şer‘ ile her ehl-i münseliḥ

- 3 Zālîmdir nefs esîr ider gelinmez geriye tekrâr
Yoluñu şapa uğradır duyarsın ki **haṭā kimdir**
- 4 Eger ‘ışk ehline hem-dem olup varır isen yarın
Görürsün hem bilirsın ki o gün ehl-i Hudā **kimdir**
- 5 Nihāyetinde bu yoluñ büyükdür bir şehîr var ki
Bağarsın o şehîr içre oturan pâdişāh **kimdir**
- 6 Bu hāl ile o iklîme kâdem basmak degil mümkün
Aña kim basmadı ayak ne bilsin şehn-şāh **kimdir**
- 7 Hülûşî çāh-ı zûlmetde nice cānlar yatır gāfil
Çalan zûlmetde bir kimse bilemez şems ü māh **kimdir**

Bu şiirden de anlaşılacağı üzere Hacı Hulûsî Baba nasıl söylediğinden çok, neyi söylediğine önem vermiştir. Yani şekli değil anlamı önemsemiştir.

2.2. Divanın Muhteva Özellikleri

Hacı Hulûsî Baba Divânı muhteva açısından incelenmesi için divân kısaca tahlil edilecektir.

2.2.1. Din

2.2.1.1. Allah

Hacı Hulûsî Baba Divânı’da Allah; ‘Âlim, Bâkî, Basîr, Celâl, Cemâl, Deyyân, Ehad, Erham, Ferd, Fettâh, Feyyâz, Gaffâr, Gafûr, Ganî, Hâfız, Hak, Hâlik, Halîm, Hayy, Hû, Hudâ, İlâh, Kâdir, Kayyûm, Kerem, Kerim, Kibriyâ, Kuddûs, Lâ-yezâl, Ma‘bûd,

Mevlâ, Mugîs, Pâdişâh, Perverdî-gâr, Rab, Rabbenâ, Rahmân, Rezzâk, Samed, Semî‘, Settâr, Sultân, Sübhân, Şefî‘, Tanrı, Vedûd, Yaradan, Yezdân, Zü-l-celâl isim ve sıfatları ile anılmaktadır:

Elif Allahümme maḥşûşdur saña ḥamd ü şenâ

Şalli ve sellim ‘alâ ḥabîbike seyyidînâ

G 13/1

Dal delîldir birliğiñe ki şerîkiñ aşlâ yok

Ferd u **Eḥad Bâkî Ḥâlık**’sın heme maḥlûk fenâ

G 13/8

İdüp zıkrın o ḥayyü’l-ḳayyûmu’l-bâkî Ḥudâ’yı sev

Daḥı sev anı ki şefî‘ olan rûz-i cezâ kimdir

G 83/19

‘Ayn ‘Âlim’sin saña cehr u ḥafî yok yâ **Başîr**

Bize de eyle yaḳîn bildir seni yâ **Rabbenâ**

G 13/18

Vermedi hîçbir nebîsine **Kerîm** ü **Zü-l-celâl**

Ni‘ metin itmâmını ancaḳ saña ḳıldı ‘atâ

G 11/5

He hidâyet buldu kim ism-i **Celâl**’iñ ḳıldı yâd

Çünki ism-i a‘ zâam odur anda bulmuş intihâ

G 13/27

Cemî‘-i maḥlûkuñ ni‘ met ile iḥsân diler yâ **Rab**

Velî ‘âşıḳlarıñ cemâl içün emân diler yâ **Rab**

G 19/1

Rûz u şeb senden diler ey **râḥimîniñ erḥamı**

Qıl teraḥḥum ver devâ Ḥulûsî dil-âzâdeye

G 292/8

Erer maḳşadına ḳardaş diyen şıdḳ-ile yâ **Fettâḥ**

Gözünden aḳıtır kan yaş diyen şıdḳ-ile yâ **Fettâḥ**

G 50/1

Temerruz eyledi hep gün-be-gün artmaktadır emrâz

Bunu def eyleyip taşḥîḥ u temyîz eyle yâ **Feyyâz**

Tenevvür eylesin bulsun ḥayât dillerdeki riyâz

Yine ḳalksın dirilsin ba‘ de-mâ yâ **Rab** bu sersemler

Mu 112/2

Daḥı şeyḥi o Yeşrib‘de ḥaṭîb-i minber-i muḥtâr

Alıp şeceresin andan ḳabûl ide anı **Ġaffâr**

Bağışlayıp ḥabîbine ide rāhında ber-ḳarâr

Tutup yedin geḳip cān ü cesedden eylemiş iḳrâr

Şorar isen Ḥulûsî Hemşîni Ḳal‘ avidir cānâ

Anı a‘ mâ görür maddî velî ma‘ nevidir cānâ

Mü 12/3

Ḥa **Ḥalîm**‘sin ey **Ḥudâ** rızḳın verirsin cümleñiñ

Hem **Ġafûr**‘sun ermez aşlâ maḥlûḳuñ ‘aḳl[1] aña

G 13/6

Ġanîdir hem **Ġafûr**dır ḳulunuñ ‘işyânına baḳmaz

İdersen aña ḳulluḳ sen neler i‘tâ ider **Feyyâz**

G 155/2

Bilirim hıfz iden sensin kamu eşyayı ey **Hâfız**
 İdüp hıfz kıl haķıķat bendeki sevdâyı ey **Hâfız**
 G 161/1

Hudâ'dır **Hâlik** ü **Rezzâk** verir her maḥlûķuñ rızķıñ
 Anıñ derdini maḥlûķa ne lâzım şekvâya ḥâcet
 G 30/6

Cân eyler fedâ cānāna o Ḥulûsî yâ-hû
Hû diyerek **hû**
 ‘İşķını alıp cān veren olmuş gülü anıñ
 Bülbülü anıñ
 Mûs 214/11

Ârz-ı ḥâlim saña budur yâ **İlâhe**’l-‘**âlemîn**
 Ehl-i ‘ışķın ez’af-ı meclîsine eyle naķîb
 G 25/7

Ķâdirsin ḳullarınıñ hep idersin maḡfîret ey dost
 Murâd itsen yaradırsın ġıyâbdan feth-i bâbıñ var
 G 105/10

Bizi lutf it baġışla bunlara sen ey **kerem**-kânı
 Tevessül eyleyip bunlara senden maṭlabım rızâ
 G 1/5

Rûḥ-ı pâkin evvelâ ḥalk itdi anıñ Kibriyâ
 Enbiyâñıñ server[i] baş tâcıdır lutf-ı Ḥudâ
 G 10/1

Seherlerde uyan her bār yüzüñ yerlere sür yalvar
Saña ihsân ide **Ġaffār** de yā **Ķādir** ü yā **Ķuddūs**

G 131/2

Ṭūr-ı Mūsā'da gelip bir gün ḥiṭāb-ı **Lā-yezāl**
Nedir o ki yā Mūsā arka veripsin sen aña

G 8/2

Ķoy bu sevdāyı bu eşyāyı gözüm mevcūda baĶ
Ķüll-i nefsi hālik-i bākī olan **ma' būda** baĶ

G 199/1

Bilirim ben seni yā **Rab** yok evveliñ yok encāmıñ
Zāhir ü hem bāṭın sensin daḥı ḥākimi ḥükkāmıñ
'Abeş ḥalĶ itmediñ bir şey' tolu ḥikmet her aḥkāmıñ
Bi-ḥaĶĶ-ı esmāü'l-ḥüsnā daḥı hezār u yek nāmıñ
Cihān ṭurup mürūr itdikçe anda leyl ü eyyāmıñ
Mü'eyyed eyle ey Mevlā ḥükümetini İslām'ıñ

Mü 218/1

Tīz eriş imdādıma eyle meded sen yā **muġis**
Hevā-yı nefs erdi şimdi beni azdırdı raĶīb

G 23/7

Nihāyetinde bu yoluñ büyükdür bir şehīr var ki
BaĶarsın o şehīr içre oturan **pādişāh** kimdir

G 79/5

Dedi bu gördüğüñ gül-şān senindir encāmı şabr it
Ḥulūşī muṭlaĶā saña anı **Perverdī-gār** vermiş

G 144/8

Hayırlı kapular feth it bi-haqq-ı müctebâ yâ **Rab**
 Dağı evlâd u âl hem cemî‘ enbiyâ yâ **Rab**
 Dağı bi-küllî evliyâ bi-haqq-ı şuhedâ yâ **Rab**
 Hülûsî böylece ider gice gündüz du‘â yâ **Rab**
 Cihân тұrup mürûr itdikçe anda leyl ü eyyâmıñ
 Mü‘eyyed eyle ey **Mevlâ** hükümetini İslâm’ıñ

Mü 218/8

‘Âşîyız biz **Rabbenâ** sen kıl kerem sensin **Ğafûr**

Ehl-i butlân topladı İslâmları bir araya

G 292/4

Bularıñ ‘afvıyla Hudâ merâkıdın ide rıdvân
 Cinân içre cemâlini kerem-ile ide ihsân
 Berâberce vâlideynim ahavât u kamu ihvân
 Dü ‘âlemde rızâsın bahşıyla a‘tâ ide **Rahmân**
 Şorar isen Hülûşî Hemşîni Kâl‘avidir cânâ
 Anı a‘mâ görür maddî velî ma‘nevîdir cânâ

Mü 12/8

İnandım **Hak** tarafıñdan gelen yüz dört kitâbıñ var
Ehadsın şerikiñ yokdur **Şamed**sın müstecâbıñ var

G 104/1

Başîrsin hem **semî‘**sin maḥlûkî kâffe bilen sensin
 Bilinmez hikmetiñ şırât mizân günâh şevâbıñ var

G 104/9

Al haķıķat dersini o şınfa kayd it özüñü
 Gizle sen sende seni gel o ulu **Settār**’a baķ
 G 195/10

Maķv idüp hep varıñı sen çık bu benlik-ķāneden
 Ƙaşr –ı dili ma‘ mūr it **sultān** gele mihmān saña
 G 16/2

Hem ħabībı idi bunlardan murādı **Taāñrı**’nıñ
 ‘Urūş u kürs levĥ ü ķalem cennet ü ĥürdan ģaraż
 G 153/2

Rūĥ-ı pākiñ ĥalk idüp kendi nūrundan ol **Vedūd**
 Anın içün cümle ‘ ālem saña itdi iķtidā
 G 11/2

Ĥalka itdim dā’imā ģafletle şekvā derdimi
 Derd ile maĥkūm iden bende beni **Yezdān** imiş
 G 145/4

Günāh-kār ümmetin aña baĝışla raĥm idüp ey **dost**
 Ĥabībıñ Aĥmed’i eşref ķılıp muĥtār iden sensin
 G 275/16

2.2.1.2. Melekler

İmanın şartlarından biri meleklerle imandır. Hacı Hulûsî Baba şiirlerinde meleklerle yer vermiştir. Aydın (2004, s. 37)’ in belirttiĝi üzere “melekler nurdan yaratılmış, fitratları sâfî, makamları sabit, günah işlemeyen mahlûklardır.” Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’da meleklerle yer verilmiş olup bunların hesap edilemeyecek kadar çok

olduğu söylenilerek özellikle dört büyük melekten üçünün ismi -Cibrîl-Cebrâ'il, Azrâ'il, İsrâfil'i- anılmıştır:

İdüp fermân buyurdıñ inzâlini **Cibrîl**'e bir bir
 Hısâbsızdır **melek**leriñ muķarreb çâr bevâbıñ var
 G 104/2

Aldı Hâķ'dan **Cebrâ'il** Aķmed'e itdi telķini
 Hâybara ol iki cihân sulţanı tevĥide gel
 G 231/4

Fânî dünyâ böyle devr ider mâ'il
 Azı şafâ çoĝu cevır ider mâ'il
 'Ömrüñ tamâm olur gelir ' **Azrâ'il**
 Dost yolunda cân fedâya ne dersin
 Mu 274/9

Aşağıdaki dörtlükte Hz. Âdem'e ilk secde eden ve dört büyük melekten biri olan İsrâfil'in adı geçmektedir. İsrâfil sûru üfleyince tüm canlılar ölecek, ikinci üfürüşünde ise Allah'a hesap vermek için dirileceklerdir. Bu dörtlükte İsrâfil'in sûru ilk üflediğinde tüm evrenin dümdüz olacağı anlatılmaktadır.

Bir ķabre verirsin bunca ķuşûrı
 Uyan gel tevĥide şenle şudûrı
 Encâmı **İsrâfil** urunca şûrı
 Düpdüz olur bu fezâya ne dersin
 Mu 274/10

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte cennetin kapıcısı olan büyük meleğin adını anmıştır:

Nağmeler ider anda kalır bir nice zamān
 Gelinceye o ān
 Bekler başını goncalarıñ **ırdvāna** düşer
 Cināna düşer

Müs 91/7

Allah’a en yakın meleklerin en büyüklerine kerrûbiyân veya kerrûbiyyûn adı verilmekte olup Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’da bu meleklerin isimleri sıklıkla geçmektedir:

Andan ağdı rūḥ berāber sidreye nūr-ı Hudā
 Cem‘ olup cümle melek **kerrûbiyân** buldu şeref

G 182/2

O gün ki imām düşdü meydān-ı Kerbelā’ya
Kerrûbiyân āh kanlı niķāb çekdi semāya
 Melekler ile erdi bu haber Muştafā’ya
 Bundangeri erdi o Haydar ile Zehrā’ya
 Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belāyı
 İñle ey dilim hiç unutma o mācerāyı

Mü 322/7

Seher vaktinde gūş ider **melekler** āh-ı ‘ uşşākı
 Semāvāta ider te’şîr yedi kât āsumān ağlar

G 101/2

2.2.1.3. Kitaplar

İslam dininin esaslarından biri de kitaplara imandır. Kitaplar; insanlarını hidayete ulaştırmak amacıyla Cebrâil vasıtası ile Allah’ın peygamberlerine gönderdiği, içinde

dinin esaslarının yer aldığı kutsal kitaplardır. Yüce Allah dört büyük kitap göndermiştir. Bu kitaplar Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât, Hz. Dâvut'a gönderilen Zebûr, Hz. İsâ'ya gönderilen İncîl ve Hz. Muhammet'e gönderilen Kur'ân-ı Kerim'dir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda bu dört büyük kitaba yer verilmiş olup özellikle bizim dinimizin kitabı Kur'ân-ı Kerim'den sıkça bahsedilmiştir:

Çünkü **Kur'ân** ile hadîşden alıp nazm eyledim

Koyma zinhâr Hülûşî cân ile kazâya namâz

G 126/12

Levh-i mahfûzdur diliñ ey ehl-i 'ışkıñ kıblesi

Zarf idinmiş ba' dehû mazrûf-ı **Kur'ân** eylemiş

G 138/2

Kur'ân-ı Kerim'in bir diğer adı Furkân da yine divanda yerini almıştır. Ayrıca diğer kutsal kitaplar Tevrât, Zebûr ve İncîl de divanda birlikte geçer.

'Adâletle selâmetle geçirsin 'ömrünü her ân

Du'âcısı ola anıñ cihânda cümle ins ü cân

Vere şöhret bütün şark ile garba evlâd-ı Türkân

Bi-haqq-ı **Tevrât** u **Zebûr** u **İncîl** u 'azîm **Furkân**

Cihân tûrup mürûr itdikçe anda leyl ü eyyâmıñ

Mü'eyyed eyle ey Mevlâ hükûmetini İslâm'ıñ

Mü 218/7

Ehl-i **Tevrât**'dan mısın yoksa bilinmez ki **Zebûr**

Çankısıñıñ ehlinin **İncîl** misin **Furkân** mısın

G 261/6

2.2.1.4. Âyet ve Hadisler

Kur’ân-ı Kerim’in her bir cümlesine âyet denmektedir. Âyetin kelime anlamı alâmet, nişan demektir. Hadis ise Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’in söz ve eylemlerine denir. Hacı Hulûsî Baba divanında birçok kez âyet ve hadislerden faydalanmış, onları şiirinin içerisine ustalıkla yerleştirmiştir.

Allah bir şeyin olmasını istediğinde “kün” yani “ol” emrini verir ve o şey hemencecik olur. Kur’ân-ı Kerim’in birçok yerinde bu söz geçmektedir. Kün emri tasavvufta da çok kullanılır. “Kün” her şeyin ve tüm evrenin yaratılış emridir. İnsanlar bu emirden evvel bezm-i eleste bulunmaktadır. Bu emirden sonra yaratılış ve oluş başlamış, varlıklar yaratılmış ve yaratılmaya devam etmektedir. Aşağıdaki beyitte Allah’ın “ol” emrindeki maksadının âşıklar olduğu söylenmektedir.

Fâriğ ol koy ğafleti şıdķ-ile gūş it zikre gel

Emr-i künden maķşad-ı Hāķ ‘āşıkāndır mutlakā

G 2/8

Aşağıdaki beyitte de yine Allah’ın kün fe-kan (kün fe-yekûn) sözü kullanılmıştır. Kün fe-kan “olan oldu” anlamına gelmektedir ve bu sözün sahibi “Sultân” ve “Dost” olan yüce Allah’tır.

Hüküm ide mülk-i vücūduñ şer‘-ile

Kün fe-kānıñ mālîk-i sultānı dost

G 31/7

Aşağıdaki beyitte Necm Sûresinin 9. âyetinde “kâbe kavseyni ev ednâ” meâlen “Onunla arasındaki mesafe iki yay boyu oldu, hatta daha az kaldı” denilmekte ve Cebrâil’in Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’e vahiy getirirken nasıl yaklaştığı ve bu yakınlaşmada hem maddî hem de manevî yakınlığın derecesinin fazla olduğu ifade edilmektedir. Yani vahiy kaynağının Allah olduğu ve Allah’ın vahiy

peygamberine gönderirken tek bir aracı kullandığı (Cebrâîl) ve bu aracının Allah ile Peygamberimiz arasında çok yakın bir yerde bulunduğu söylenmektedir. Cebrâîl ile peygamberimiz makam-ı muntehâda buluşmuşlardır.

Vav vâşıl oldu ‘ âşık ma‘ şûka da‘ vet eylediñ

Qāb-ı kavseyn ‘ arşa ev ednā maḳām-ı muntehā

G 13/26

Aşağıdaki beyitte Mümin Sûresinin 60. ayetinin bir bölümü alınmış (duni estecib lekum) olup âyetin bu bölümünde meâlen “Bana dua edin ki, size karşılık vereyim.” denilmektedir. Hacı Hulûsî Baba bu sözü hatırlatarak her dua ve arzusunun kabul olmasını Allah’tan istemektedir.

Çünkü fermân eylediñ **ud‘ ūni estecib lekūm**

Her du‘ âm ârzūm saña ma‘ lūm ḳabūl it yā Mucīb

G 23/2

Aşağıdaki beyitte Zümer Sûresi, 53. âyetteki (lâ-taknatû) diye bir söz grubuna yer verilmiştir. “Asla umudu kesmeyin” anlamına gelmektedir. Âyetin bütününde ise yüce Allah şöyle demektedir: “De ki: "Ey nefisleri aleyhine israf etmiş kullarım, Allah’ın rahmetinden ümidi kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”(Zümer, 53).

Buyurmuşsun bize **lâ-taknatû** ümîd-vârım andan

‘ Âşî mücrîm ḳuluñum bakma sen ‘ işyânıma yā Rab

G 24/2

Aşağıdaki beyitte Duhâ Sûresi, 11. âyette geçen “fehaddis” ifadesi hatırlatılmakta olup bu söz Allah’ın “anlat” emridir. Âyetin tamamı şudur: “Fakat Rabbinin nimetini anlat da anlat!”(Duhâ, 11).

Hem ḥadāşet ehli olup bil **fehaddis emrini**

Her nefesde bozma âbdest olma erbâb-ı ḥadeş

G 38/6

Aşağıdaki beyitte İnfitar Sûresi, 12. âyetine telmihte bulunulmuş olup “Ya’lemune ma tef’alune.” Bu söz “Her ne yaparsanız biliyorlar” anlamına gelmektedir.

Bildiñ iseñ **ya’lemûn** âyesin **mā-tef’alûn**

Bî-hûde sözler için ba’ de-mā alma bir nefes

G 38/7

Aşağıdaki beyitte Hacı Hulûsî Baba Âl-i İmrân Sûresi’nin 9. âyetine telmihte bulunmak suretiyle “lâyühlifu’l-mi’âd” yani “sözden caymaz” sözünü hatırlatmaktadır. Âyetinin tamamında yüce Allah şöyle demektedir: “Ey Rabbimiz, muhakkak ki sen, insanları geleceğinde hiç şüphe olmayan bir günde toplayacaksın. Şüphesiz ki Allah verdiği sözden caymaz.”(Âl-i İmrân, 9).

İderim mağfîret demiş beni zıkr ideni Mevlâ

Buña bir zerre şek yok çün odur **lâyühlifu’l-mi’âd**

G 59/8

Aşağıdaki beyitte de şair yine Âl-i İmrân Sûresinin 194. ayetine telmihte bulunmakta olup âyetin bir sözünü (“lâ-tuhlifü’l-mi’âd” yani “verdiğin sözden caymazsın.”) hatırlatmaktadır. Âyetinin tamamında yüce Allah şöyle demektedir: "Ey Rabbimiz! Peygamberlerinle vadettiklerini bize ihsan buyur da kıyamât günü yüzlerimizi kara çıkarma. Şüphesiz sen sözünden dönmezsin, (derler)“ (Âl-i İmrân, 194).

Cihâd ile duhûl itmek ne mümkündür size a’ dâ

Lâ-büdd öyle murâd itmiş size **lâ-tuhlifü’l-miâd**

G 65/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte ise Bakara Sûresi 60. ayetini hatırlatmaktadır. Şair bu beyitin ilk mısrasında Allah’ın “bezed bi ‘asâkel seng” yani “Asânı taş vur!” sözüne telmihte bulunmaktadır. Ancak şair ayette ‘idrib’ ve ‘hacer’ kelimesi geçmesine rağmen idrib kelimesinin yerine Farsça “vur” anlamındaki “bezed” filini; Arapça “hacer” taş kelimesi yerine de Farsça olan “seng” “taş” kelimesini kullanmıştır. Ayet’in tamamı şöyledir: “Ve bir vakit Musa kavmi için su dilemişti. Biz

de, “Asan ile taşa vur!” demiştik. Bunun üzerine ondan, on iki pınar fışkırdı. Her kısım insanlar kendi su alacağı menbaı bildi. Allah’ın rızkından yiyin, için de ifsad ederek yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.”(Bakara, 60).

Gelip Qur’ân’daki **be-zed bi-‘aşâke’-seng yâ Mūsā**

İşit ehl’ullahıñ kavlin ‘aşâ nedir Mūsā kimdir

G 83/7

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte ise Zümer Sûresi 53. ayetini hatırlatmaktadır. Şair bu beyitin ilk mısrasında “lâ taknatû min rahmetillah” yani “Allah’ın rahmetinden ümidi kesmeyiniz.” sözüne telmihte bulunmaktadır. Ardından “Ya **hafıyy’el eltaf neccina** mimma nehaf” (Ey gizlilerin gizlisi, bizi tüm korktuğumuz şeylerden kurtar.) duasını hatırlatmaktadır.

Hâce **lâ taknatû min rahmetillah** âyetin gördüm

Recâm **neccinâ** dâ’im **hafıyy’el-eltaf** idendendir

G 93/4

Aşağıdaki beyitte şair, doğrudan bir ayete yer vermemiş olmasına rağmen yine de A'raf Sûresi 31. âyette “Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel elbiselerinizi giyin ve yiyin için, fakat israf etmeyin, çünkü Allah israf edenleri sevmez.” emrini hatırlatmaktadır. Setr-i avret, avret sayılan yerleri örtmek anlamındadır. Özellikle namaz ve hac ibadetleri sırasında mahrem sayılan yerlerin örtülmesi gerekmekte olup şair, kâmil olmanın şartı olarak bu emrin öneminden bahsetmektedir.

Yaşar küt-ı lâ-yemût **setr-i ‘avretle** olur kâmil

Tagadd[i] rûha ‘ışk-ile ider başka gıdâ olmaz

G 117/7

Şair aşağıdaki beyitte de Enbiyâ Sûresi 107. âyetinde “rahmeten-li’l-‘âlemîn” (âlemlere rahmet) hatırlatmaktadır. Âyetin tamamında Allah peygamberimiz için

şöyle demektedir: “(Ey Muhammed!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 107).

Lutf-ı Hak geldiñ cihāna **rahmeten-li'l-‘ālemīn**

Bilirem nokşānımı medhiñ sezā degil baña

G 11/9

Şair aşağıdaki beyitte ise İnfıtar Sûresine telmihte bulunmak suretiyle yüce Allah’ın “mâ garrake” (Seni aldatan nedir?) sözünü kullanmaktadır. Âyetin tamamında Allah şöyle buyurmaktadır: “Ey insan! İhsanı bol olan Rabbine karşı seni ne aldattı?”(İnfıtar, 6).

Fermān-ı Hudā bizlere **mâ garrake** ile

Fehm eyle buñu iste rızā isteme cennet

G 32/5

Aşağıdaki beyitte şair bir hadis-i şerif içinde yer alan bir sözü “men ‘arefe” (bildi) sözünü hatırlatmaktadır. Bu hadisın tamamı şöyledir: “**Men arefe** nefsehû fekad arefe rabbehû.” (Nefsini kim ki **bildi**, Rabbini bildi.).

Fehm idemez **men ‘aref** sırrına vâkıf olmayan

Söyleyen kim söyleden kim dil nedir līsān nedir

G 78/4

Şair aşağıdaki beyitte peygamberimiz için Allah’ın sözü olan ahbebtû sözünü hatırlatmaktadır. Bu söz bir hadis-i kudsînin içinde geçmektedir: “Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en u’rafe fe halaktü’l-halka li ya’rifünî.” Anlamı ise: “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim ve bilinmek için insanları yarattım.” demektir. Hadis-i Kudsî ise manası Allah’a, sözü Hz. Peygamber’e ait olan hadis demektir.

Ḳünt-i kenziñ ‘ilmini taḥṣīle geldiñ mektebe

Sırrına er daḥı **aḥbebtü** diyen dil-dāra baḳ

G 195/4

Aşağıdaki beyitte şair hem hadisi hem de âyeti aynı beyit içinde kullanıyor. Beytin ilk mısrasında şair “mûtû kable en ente mût” yani “Ölmeden önce ölünüz.” hadisini, ardından ikinci mısradaki Fecr Sûresinin 28 âyetinde geçen “nidâ-yı irci’î” hitabını yani “Rabbine dön.” sözünü iktibas yoluyla hatırlatmaktadır.

Mûtû kable ente mût sırrını ğayret ile bul

Furşat elde gelmeden **nidâ-yı irci’î** ḥitâb

G 20/4

Aşağıdaki beyitte “mûtû kable en ente mût” âyetinin Türkçe meâlî verilmek suretiyle Peygamberimizin hadis-i şerifi hatırlatılmaktadır:

Ölmeden evvel öldü kim maḳṣad u menzîle

Dünyâda erdi cısr ile mizāna ne ḥâcet

G 29/7

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte hadis-i şerife yer vermiştir. “Hubb-i fillâh” sevdiğini Allah için sevmek, “bugz-i fillâh” sevmediğini Allah için sevmemek, Allah için buğz etmektir.

Ḥubb-i fillâh buğz-i fillâh emr olunmuş ḳalb ile

Lâ-be’isdir bi’z-zarûr zâhirde şoḥbet eylemek

G 205/6

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte de bir hadis-i şerife yer vermiştir: Şair, Peygamber Efendimiz’in “Bıyıklarınızı kısaltınız.” hadis-i şerifine iktibasta bulunmaktadır. Hadisin “kassirû şâribeküm” şeklinde Arapçasını vermektedir.

Āyetiñ var sebeb-i nüzûlu yok mu hadîsiñ

Bilemezsın **kaşşirû şâribeküm** nerde olur

G 89/4

2.2.1.5. Peygamberler

Peygamberler Allah'ın elçileridir. Paygamber, Develioğlu (1993, s. 864)' nun belirttiği üzere “Allah tarafından haber getiren, Allah'ın emirlerini insanlara haber veren”dir. İlk insanın da bir peygamber olması, Allah'ın emirlerini peygamberler vasıtasıyla insanlara aktarması ayrıca insanların peygamberlerin ışığında mutlak hakikati tanımaları ve ona inanmaları peygamberleri her devirde önemli yapmıştır. Hacı Hulûsî Baba divanında peygamberlere bir hayli yer vermiş, Hz. Muhammed başta olmak üzere Âdem, Mûsâ, Yûsuf, İbrâhîm, Nûh, Eyûb, Yakûb, Süleymân, Îsâ, İsmâîl gibi peygamberleri de anmıştır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de geçen ancak peygamber olup olmadığını kesin olarak bilmediğimiz Lokmân ismi de divanda geçmektedir.

2.2.1.5.1. Hz. Muhammed

Son peygamber olan ve kendisine Allah tarafından Cebrâîl vasıtasıyla kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerim indirilen Hz. Muhammed, Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda gerek isimleri gerek sıfat ve güzel adlandırmalarıyla kendine yer bulmuştur.

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in ismini anmaktadır. Muhammed, Develioğlu (1997, s. 667)' nun belirttiği üzere “birçok defalar hamd u senâ olunmuş, tekrar tekrar övülmüş mânâsına gelen bu kelime, peygamberimizin adıdır.” Muhammed ismi peygamberimizden önce kimsede yoktur. Mahmûd ismi de peygamberimizin isimlerinden biridir. Mahmûd ise Develioğlu (1997, s. 568)' nun belirttiği üzere “hamdolunmuş, senâ edilmiş; övülmeye değer” demektir. Mâkâm-ı Mahmûd ise Üzüm (2003: 413-414)' ün belirttiği üzere “Sözlükte ‘övgüye lâyık yer, yüksek dereceli mânevî makam’ anlamına gelen makâm-ı mahmûd, kıyamet günü sorgulama öncesinde uzun bekleyiş sebebiyle bütün insanların sıkıntıda bulunduğu bir sırada Resûl-i Ekrem'e İlâhî rahmetin tecelli etmesi yolunda niyazda

bulunması izin ve yetkisini ifade etmektedir.” Şair bu beyitte suçlu olduklarını Hz. Muhammed’in Allah’tan kendi suçlarının bağışlanması için dilekte bulunmasını istiyor.

Bir alay mücrimānız biz sen bağışla aña ki
Nāmı **Muḥammed** anıñ **maḳām-ı Maḥmūd** bāğıdır

G 103/3

Peygamber Efendimizin bir diğ̈er adı Mustafa’dır. Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: Biz Mustafa’nın evladının ailesini sevenlerdeniz. Bu ailenin acısını çekmekteyiz. Bu dert bizim dermanımızdır.

Anlarıñ derd-keşiyiz dermānımız bu derd
Biz muḥibb-i āl ü evlād-ı **Muṣṭafā**’danız

G 119/3

Aşağıdaki beyitte şair, Allah’a seslenerek kıyamete kadar bu yaratılmışların habibin olan Ahmed’e her ân salât ve selâm (“Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Rasulallah”) edeceğini söylemektedir.

Şalât u hem selām eyle ḥabibiñ **Aḥmed**’e yâ Rab
‘Adedince ola bu maḥlûḳatıñ her ân ḥaşre tā

G 1/2

Aşağıdaki beyitte şair Allah’a seslenerek şöyle demektedir: Allah’ın sevgilisinin ismi Muhammed (s.a.v.) sallallahu aleyhi ve sellemdir. Sen (Allah) ki Muhammed’e Allah’ın resûlü olduğunu söyledin.

Mim **Muḥammed** ismidir maḥbūbuñuñ **şalli’ aleyh**
Sen buyurduñ pes **Muḥammed[en] Resûl’ullāh** aña

G 13/24

Peygamber Efendimiz’e şair aşağıda “yâ Resûl” diye seslenmektedir. Allah tarafından Cebrâîl vasıtasıyla kitap indirilen nebilere resûl denmektedir.

Bunca mü ’minler saña ihsâna gelmiş yâ **Resûl**

Derdlidir hep cümlesi dermâna gelmiş yâ **Resûl**

G 221/1

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte Hz. Muhammed için kullanılan bir saygı sözü olan fahr-i âleme yer vermektedir.

Ben andanım o bendendir buyurmuş **Fahr-i ‘âlem** çün

Bu hadîşi varıp cāmî‘ kitâbında buluñ yâ hû

G 283/3

Şair, aşağıdaki beyitte Peygamberimizin Ahmed ismini kullanmaktadır. Cebrâîl Allah’tan aldığı âyetleri Ahmed’e telkin etti. Eğer iki cihânın sultânı olmak istiyorsan tevhide (zikir) gelmen gerektiğini söylüyor. Ayrıca Peygamber Efendimiz için de iki cihânın sultânı denmektedir.

Aldı Hâk’dan Cebrâ’îl **Ahmed**’e itdi telkîni

Haydara ol **iki cihân sultânı** tevhide gel

G 231/4

Aşağıdaki beyitte şair Peygamber Efendimizin tüm peygamberlerin serveri yani başı, başkanı olduğunu söylemektedir. Allah’ın önce peygamberimizin temiz ruhunu yarattığını söylemektedir. Bilindiği gibi Allah ilk Peygamber Efendimizin ruhunu yaratmıştır. İlk yaratılan beden ise Hz. Âdem’in bedenidir.

Rûh-ı pâkin evvelâ halk itdi anıñ Kibriyâ

Enbiyânıñ server[i] baş tâcıdır luğf-ı Hudâ

G 10/1

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in öncesinin ve sonrasının doğru yola götüreni olduğunu, hem şefaata kaynağı hem de nebilerin başkanı olduğunu söylemektedir.

Evvelîn ü âhîrîn sensin hidāyet reh-beri

Hem **şefā' at-kānı** hem **server[i] cümle enbiyā**

G 11/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in Allah'ın lütfuyla âlemlere rahmet olarak geldiğini söylemektedir. Rahmeten-li'l-
'âlemîn tamlaması Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed için kullanılmaktadır.

Lutf-ı Hâk geldiñ cihāna **rahmeten-li'l-'âlemîn**

Bilirem nokşānımı medhîñ sezā degil baña

G 11/9

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in hem insanların hem de cinlerin başkanıdır. Cin Sûresi 1 ve 2. âyetlerde Yüce Allah şöyle demektedir: “ De ki: Hakikaten cinlerden bir topluluğun Kur'an'ı dinleyip de şöyle dedikleri bana vahyedildi: Şüphesiz biz, olağanüstü güzellikte bir Kur'an dinledik. Doğru yola erdriyor, biz de ona iman ettik. Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.” Hulûsî Baba bu durumu şöyle anlatmaktadır:

İtme baña vaşfını zevk u şafāsın fānîniñ

İns ü cînniñ serveri serv-i revāndan eyle bahş

G 41/3

Şair bir yola girmiştir; bu yol Hak yoludur. Aşağıdaki beyitte ilimler kapısından bir şehre girildiğini, o şehirde iki cihân serveri fahr-i ekvânın (Hz. Muhammed) olduğunu söylemektedir.

Bāb-ı 'ulūmdan girer dāhîl olur bir şehre ki

İki cihān serveri o fahr-i ekvāna gider

G 97/7

Şair aşağıdaki beyitte, bunca nebilerin, bunca evliyânın bu dünyadan gelip geçtiklerini hatta cihân serveri olan Hz. Muhammed’in bile geçtiğini söyleyerek bu dünyanın kimseye kalmayacağını belirtmektedir.

Çanıdır bunca enbiyâ çanıdır bunca evliyâ
Saña mı kalacak dünyâ ki **server-i cihân** geçti

G 335/6

Livâ-ül-hamd, Develioğlu (1997, s. 553)’ nun belirttiği üzere “Peygamberimizin ümmetinin mahşer günü altında toplanılacağına inanılan bayrak, Makam-ı Ahmedî”dir. Şair aşağıdaki beyitte, Ya Âlemlerin İlâhı diyerek Allah’tan kendilerini Habibin Hz. Muhammed’le kıyâmet günü livâ-ül- hamd’ın altında toplamasını istemektedir.

Lam **livâ’-ül-Ḥamdiñ** altında **Ḥabīb’iñ**le bizi
Ḥaşr idüp sen yâ İlâhe’l-‘ âlemîn var hem lenâ

G 13/23

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte Peygamberimizin âlemlere rahmet olarak yaratıldığını söylemektedir. Hatm-ül- Enbiyâ son peygamber Hz. Muhammed’dir. Azhâb Sûresi 40. âyette bu ifade hâtemen nebiyyin olarak geçmektedir.

Bil ki cümle ‘**âleme rahmet** için halk olmuş ol
Şoñra andan yok nebî o geldi **ḥatmü’l-enbiyâ**

G 10/5

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte levlâk, sözcüğünü kullanmaktadır. Aydın (2004, s. 43)’ ın belirttiği üzere “levlak ‘ Yâ Muhammed sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım.’ anlamına gelen ve kudsî hadis olan bir ibarenin ilk kısmıdır.” Şair aşağıdaki beyitte Allah’ın sözünde Peygamber Efendimiz için levlâk “ Yâ Muhammed sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım.” sözünü kullanarak Resulûllah’ı tüm nebiye üstün tuttuğunu söylemektedir.

Şanıñda **huṭbe-i levlak** buyurmuş Hâk kelâmında

İdüp tafḍîl **cemî'-i enbiyâya** yâ **Resûl'allah**

G 306/3

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte ey dost diyerek Allah'a seslenmekte “Habibin Ahmed'i şerefleştiren ve onu muhtar -muhtar, seçkin, seçilmiş mânâlarına gelip Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed için kullanılır.- kılan sensin, onun günahkâr ümmetini Habibin Ahmed için bağışla.” demektedir.

Günâh-kâr ümmetin aña bağışla rahm idüp ey dost

Habîbîn Ahmed'i eşref kılip **muhtâr** iden sensin

G 275/16

2.2.1.5.2. Diğer Peygamberler

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem, yine kendi şahsı üzerinde zikredilmiştir. Şair, kendine seslenerek Hz. Âdem zamanından beri cihânın her yerini karışık, kirli bir şekilde gezdiğini, artık serserî şekilde gezmeyi terk etmesi gerektiğini söylüyor.

Cihânı tolaşdıñ gezdiñ her yeri

Terk it bundan böyle gezme serserî

Ey Hülûşî devr-i **Âdem**'den beri

Böyle geçdi her ân oldu mülevves

Mu 37/7

Aşağıdaki beyitte şair; âşıkların aşkı, küntü kenzin (Ben, gizli bir hazine idim; bilinip tanınmak istedim ve bilineyim diye varlıkları yarattım.) gizli anahtarıdır. İşte bu söz Hz. Âdem ve Havvâ'nın yaratılışına esas olmuştur, demektedir.

Küntü kenzen mahfîniñ miftâhıdır 'ışk-ı 'âşık

Anlar olmuş hilkat-i **Âdem** ü Havvâ'ya esâs

G 129/2

Aşağıdaki beyitte şair, Hz. Âdem ve Havvâ'dan maksat (insanların yaratılışının sebebi) Allah'ın varlığını ve birliğini göstermekmiş. Âlemlerin isimlerinden (Allah'ın isimleri) maksat ise Allah'ın kudretini göstermesiymiş, demektir.

Vahdetin izhâr imiş **Âdem** ü Havvâ'dan ğaraž

Ğudretin i' lân imiş ' alleme'l-esmâdan ğaraž

G 153/1

Şair aşağıdaki beyitte ise Hz. Mûsâ'ya telmihte bulunarak Allah'ın Tur Dağı'nda kendini Hz. Mûsâ'ya göstermesi (tecellisinin nuru) sırasında Hz. Mûsâ'nın müdhiş derecede korktuğunu söylemektedir.

Göñül Tūr'unda câmesiz an **Mûsâ**'yı rûhu

Medhûş bırağur nûr-ı tecellîsi maħbûbuñ

G 200/7

Aşağıdaki beyitte şair, Tur Dağı'nda Hz. Mûsâ ile “zeval bulmaz, yok olmaz'ın” (Allah'ın) konuşmasını hatırlatmaktadır.

Tūr-ı **Mûsâ**'da gelip bir gün hîṭâb-ı Lâ-yezâl

Nedir o ki yâ **Mûsâ** arka veripsin sen aña

G 8/2

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte telmih yoluyla Hz. Yûsuf'un zindana girmesini hatırlatmakta ve bedeni zindana benzetmektedir. Sevgilinin Yûsuf gibi aşkla zindan olan bedene girmesini istemektedir. Bu şekilde olursa gönlün ferahlayacağını, beden zindanının cennet olacağını söylemektedir. Beden zindanını ancak “aşk” (Allah aşkı) cennete çevirir.

Gir bu zindân-ı bedene ' ışk ile **Yûsuf** gibi

Dil-güşâ it anda gör rıdvân olur zindân saña

G 16/3

Şair, aşağıdaki beyitte bu kez Hz. İbrâhîm'in ateşe atılma olayını telmih yoluyla hatırlatmaktadır. Aşk ateşine, aşk ile girersen sonun Hz. İbrâhîm gibi olur. Hz. İbrâhîm ateşe atıldığında ateş su, odunlar da balık olmuştur. Şair burada gönlünü Allah'a bağlarsan; ateş, sana gül bahçesi olur, demektedir.

‘İşk ile gir nâr-ı ‘ışka şoñu **İbrâhîm** gibi

Râbt-ı dil it tevḥîde gül-şân olur kül-ḥân saña

G 16/4

Aşağıdaki beyitte şair, Hz. Yakûp ve Hz. Yûsuf'u bu kez birlikte hatırlatmaktadır. Bilindiği gibi Hz. Yûsuf kardeşleri tarafından kıskançlık dolayısıyla kuyuya atılmış; kardeşleri, babaları Hz. Yakûp'a yalan söyleyerek Yûsuf'un kurtlar tarafından yendiğini söylemişlerdir. Bundan dolayı gece gündüz oğlu Hz. Yûsuf için ağlayan Hz. Yakûp'un gözlerine perde inmiş ve kör olmuştur. Hz. Yakûp'un gözleri Hz. Yûsuf'un daha sonra gönderdiği gömleği ile açılmıştır.

Fırkatle geldi dîdelere perde-i a' mā

Dil **Ya'ḳûb**'unun **Yûsuf**-ı Ken'ân'ı gel yetiş

G 135/6

Hacı Hulûsî Baba, aşağıdaki beyitte, vâizin - ki şair divanın tamamında vâizin sözüne itibar edilmemesi gerektiğini söylemekte ve onunla sürekli çatışmaktadır - sözüne aldanıp karanlık zindanda kalınmaması gerektiğini, yalnızca âşıkların zindanda tutsak olan cânı, Yûsuf gibi kurtaracağını söylemektedir.

Vâ' iz zühdüne aldanıp ḳalır zindân-ı ḳulmetde

Yûsuf gibi 'âşıklar cânı zindândan ider taḳlîş

G 151/8

Şair, aşağıdaki beyitte bu kez bize Nûh peygamberi ve Nûh Tufanı'nı telmih yoluyla hatırlatmakta ve gönlün, hakikat denizinin dibinde esir olduğunu, bütün denizin Nûh Tufanı bile olsa gönlü boğamayacağını söylemektedir.

Dil ḥaḳīḳat baḥriniñ olduysa ḳa‘rında eṣīr
 Cümle deryā ğark idemez **Nūḥ** ile tūfān da hīḥ
 G 43/5

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte telmih yoluyla Hz. Nūḥ’u hatırlatmakta ve Hz. Nuh’un nasıl yaptığı gemiye, kendine inananları ve her çeşit hayvandan birer tane almışsa ve onları kurtarmışsa feleğin gönlü gaflete boğmamasını ve onu Nūḥ gibi kurtarmasını istiyor.

Ġaflete boğma fülk-i dili **Nūḥ** gibi kırtar
 Şādık olan ḳapdana necā olmamak olmaz
 G 121/10

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte telmih yoluyla Hz. Nūḥ’un lakabı olan Neciyy’ullah’ı hatırlatmaktadır. Neciyyu’llah, Allah’ın kurtuluş verdiği kişi demektir. Nuh Tufānı’dan önce, Allah’ın emri ile hayvanlar Hz. Nūḥ’un yanında toplandı. Büyük bir izdiham yaşandı. Hayvanların her biri: "Bizi yanına al yâ Neciyy’ullah!" diye yalvararak gemiye binebilmek için yarıştırlardı. Hz. Nūḥ sağ elini uzatınca aynı cins hayvanın erkeğini, sol elini uzatınca da dişisini yanına alırdı.

‘Ömür sür sen bu dünyāda **Neciyy’ullah Nūḥ** ‘ömrünce
 Misāfirsın hemān üç gün bu ‘ālem fānīdir fānī
 G 327/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte telmih yoluyla Hz. İsmâîl’i hatırlatmakta ve Hz. Ali’ye seslenerek “Ya Alî, biz sevgili ailen için İsmâîl’in koyunu gibi hep senin yolunda cân vermeye gelmişiz!” demektedir.

Biz muḥibb-i ḥānedān hep cân-fedāya gelmişiz
 Kebş-i **İsmā‘îl** gibi cümle berāber yā ‘Alî
 G 324/11

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte Hz. İbrâhîm'den bahsetmektedir. Hz. İbrâhîm Halîlullah'tır yani Allah'ın dostudur. Pala (199, s. 225)'nın belirttiği üzere "İbrahim ateşe atıldığı zaman Cebraîl onu havada tuttu ve dileğini sordu. O da 'Ben Allah'ın kuluyum. Hâcetim O'nadır, sana değil. Allah ne dilerse yapsın.' dedi. Allah da onu dost edindi ve adı Halîlullah oldu." Hz. İbrâhîm, Nemrûd tarafından ateşe atıldığı zaman onu ateşten kurtaranın içindeki Allah aşkı olduğunu, bu aşkın ateşi gül bahçesine çevirdiğini vurgulamakta ve aşk ile her yerde safa bulunacağını hatırlatmaktadır.

Gül-şân-ı edebdir 'ışk **Halîl'e** nâr-ı Nemrûd'u

'İşkî ile her yerde şafâ olmamak olmaz

G 121/11

Şair, aşağıdaki beyitte Hz. Îsâ'yı hatırlatmaktadır. Ey deli, Hz. Îsâ'dan maksat suretindir. Bu işaretleri tefekkür edip Allah'ı bul, demektedir.

Bu rûmuzu kıl tefekkür gayret eyle Hâk yola

Şûretiñdir ey delü Mehdî-i 'Îsâ'dan gârağ

G 153/7

Şair, aşağıdaki beyitte bu kez Hz. Süleymân'ı telmih yoluyla bize hatırlatmaktadır. Bilindiği gibi Hz. Süleymân, Davûd peygamberin oğlu olup kendisi de peygamberdir. Kur'ân-ı Kerim'de Süleymân peygamberle ilgili 53 âyet bulunmaktadır. Hz. Süleymân denilince akla üzerinde İsm-i A'zam yazan mühürlü yüzüğü gelir. Bu yüzük sayesinde bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar ona boyun eğmişlerdir. Bugün dahi halk arasında "mühür kimdeyse Süleymân odur." atasözü söylenmektedir. Hz. Süleymân 40 yıl ülkesinin sultânı olmuştur. Hacı Hulûsî Baba; Hz. Süleyman'ı, sultân ve mühr sözcükleriyle tenasüp sanatıyla kullanarak bu beyitte şöyle demektedir: Cân gözünü ve cân kulağını aşkla açan, sultan olup Hz. Süleymân'ın mührüne yetişmiş. Yani aşk; hangi cânâ girmiş ise o cân, sultân oldu.

'İşk-ile açan cân gözünü cân kulağını

Sultân oluban mühr-i **Süleymân'a** yetişmiş

G 140/6

Aşağıdaki beyitte şair, yine Hz. Süleymân'ı hatırlatır. Soru yoluyla bunca nebinin bu caddelerden gelip geçtiğini söyleyerek nice yüz bin Süleymân'ın tahtının alt üst olduğunu söylemektedir. Hayatın faniliğini anlatmaktadır.

Çanıdır bunca enbiyâ bu caddeden gelip geçti

Zîr u zeber olup tahtı nice yüz biñ **Süleymân**'iñ

G 208/3

Hacı Hulûsî Baba, aşağıdaki beyitte bu kez Hz. Eyüp peygamberi telmihen hatırlatmaktadır. Şair, yârin açtığı yarayı çekmede Eyüp sabrı göstermek gerektiğini, bu derdin devâsının ve şifâsının ancak sabretmek olduğunu söylüyor. Bilindiği üzere Hz. Eyüp sabır timsali olan bir peygamberdir. Dünya saadetine tamamina sahip olan Hz. Eyüp'ü Allah imtihan etmek istemiş ve ona hastalıklar ihsan etmiştir. Hz. Eyüp'ün vücudunda yaralar açıldı ise de o, yine Allah'a şükretmek ve ibadet etmekten vazgeçmedi. Böylelikle sabır imtihanını kazandı. Allah ona yeniden mal mülk ve evlat verdi.

Yarayı yâri çekmede **Eyyübî** şâbır ol

Derdinde devâ şabra şifâ olmamak olmaz

G 121/9

2.2.1.6. Dört Halife

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'da Peygamber Efendimizden sonra ümmetin başı sıfatıyla İslam Devleti'ni yöneten Dört Halife'ye -Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî'ye- yer verilmiştir. Dört Halife'ye Hulefâ-i Raşidin (Raşit Halifeler) de denmektedir. Hulûsî Baba bazen doğrudan halifelerin isimlerini söyler bazen de lakaplarını kullanır.

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki dörtlükte Dört Halife'nin ismini söylemekte ve şöyle demektedir: İsyanım artıkça sürekli ah çekip inliyorum. Gözüm daima yaşlı, gönlüm perişan ve sinem ateş içinde. Allah'ın dergâhına yaklaştıracak duâları kuvvetlice

dilime dolamışım. Yâ Ebubekir, yâ Ömer, yâ Osman ve yâ Alî, meded! Haydar, arslan anlamına gelmekle birlikte Hz. Alî'nin lakabıdır.

Âh u enîn eylerim artdıkça ‘ işyânım dâ'im
 Dîde giryân dil perişân sîne sūzânım dâ'im
 İtmişim muhkem tevessül vird-i zebânım dâ'im
 Yâ Ebābekir ‘ Ömer ‘ Osmān ‘ Ali Haydar meded

Mu 58/2

Bütün evliyânın en faziletlisi Sıddık yani Hz. Ebubekir'dir. Sıddık, Hz. Ebubekir'in lakabıdır. Bu lakabı Peygamber Efendimize her zaman bağlı kalmasından dolayı almıştır. Amelde ve inançta bunu böyle tasdik edin.

Cemî'-i evliyânın efdalı Şiddîk bilîn yâ hū
 ‘ Amelde i'tikadda böylece taşdîk kıln yâ hū

G 283/1

Şair aşağıdaki beyitte: “Münkir ve münafık sözüne aldanıp gönül verme, cân u gönülden sadakatle Osman'a bağlan ve Allah de.” demektedir.

Aldanıp dil verme sen münkir münāfık kavline
 Cān u dilden şıdık-ile ‘ Osmān'a bend ol eyle hū

G 287/6

Aşağıdaki beyitte Allah'tan, onun habibi olan Hz. Muhammed'den ve Hz. Muhammed'in damadı ve İslam'ın dördüncü halifesi olan Hz. Alî'den bahsedilmektedir.

Allah Muḥammed ‘ Ali cânım cânānımdır benim
 Olmasın naşıl yâ-hū dīnim imānımdır benim

G 242/1

Hacı Hulûsî Baba, aşağıdaki beyitte Hz. Alî tarafından zabt edilen Hayber Kalesi'ni hatırlatmış, Hz. Alî'nin bu savaşta döne döne saldıran arslan (kerrâr u haydar) olduğunu belirtmiştir. Hz. Alî'nin lakabı, Allah'ın Arslanı'dır. Ona tâbî olan her yerde ileri geçer.

Ḳal' a-yı Ḥayber 'Alî'dir kerrâr u Ḥaydar 'Alî

İktidâ eden aña her yerde geçer ilerü

G 288/12

Aşağıdaki bentte İslam tarihinin en acıklı olayı Kerbelâ anlatılmaktadır. Kerbelâ meydanında Hz. Alî ile Hz. Fatma'nın (Fâtıma-tüz-Zehrâ) oğlu, Peygamber Efendimizin torunu İmam Hüseyin, Yezid'in ordusu tarafından şehit edilmiştir. Bu olay trajik bir şekilde bu beyitte tasvir edilmiştir. Büyük melekler semâya kanlı örtüler çekti. Melekler bu haberi Peygamberimiz Mustafâ'ya ve Hz. Alî ile Hz. Fatma'ya iletiler. Ağla ey gözüm ağla, o bela üstüne belayı hatıra getirme. Ey gönlüm, inle ve o mâcerâyı hiç unutma!

O gün ki imâm düşdü meydân-ı Kerbelâ'ya

Kerrûbiyân âh kanlı niķâb çekdi semâyâ

Melekler ile erdi bu ḥaber Muştafâ'ya

Bundangeri erdi o Ḥaydar ile Zehrâ'ya

Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı

İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

Mü 322/7

Fârûk, Hz. Ömer'in lakabıdır. Fârûk kelimesinin anlamı haklıyı haksızdan ayırmakta pek mâhir olan demektir. Hz. Ömer de adâlet timsali bir kişiliktir. Bu dörtlükte şair Hz. Ömer'in Mescid-i Cinnî'ye (Mescid-i Cinnî Mekke'de bulunan bir camidir. Peygamberimiz bu camide cinlerle buluşup onlara namaz kıldırmıştır. Ayrıca bu camide Cin Sûresi nüzûl olmuştur.) varıp fahr-i cihânı oradan çıkarmış, orada Kur'ân'ı işidip Kur'ân-ı Kerim'i kabul etmiştir.

Mescid-i Cinnî'den varıp çıkarın
 O Fahr-i cihânı **Fârûk**'dur yâ hû
 Anda kabûl iden işidip Qur'ân
 Şıdk-ile îmânı **Fârûk**'dur yâ hû
 Mu 285/1

2.2.1.7. Âl-i Abâ / Ehl-i Beyt

Âl-i Abâ Hacı Hulûsî Baba tarafından eserinde sıkça kullanılan bir tabirdir. Peygamber Efendimizin aile efradıdır. Şair Peygamber Efendimizi sevdiği gibi onun ailesini de sevmektedir.

Hz. Peygamber ile kızı Fatime, damadı Alî ve torunları Hasan ile Hüseyin'den mürekkep aile efradı hakkında kullanılır bir tabirdir. Cenab-ı Peygamberin zevcesi Ümmü Seleme'nin söylediği esbabı nüzulde rivayet olunuyor. Hazret-i Peygamber, benim hücremde ve yatağımın üzerinde serdiğimiz kilim üstünde oturuyordu. Cenab-ı Fatime geldi ve Resulullah'a senbuse, yani et ile pişirilmiş hamur getirdi. Resul-i Ekrem: “ Yâ Fatime, Alî'yi ve oğullarını çağır. Gelsinler, beraber yiyelim.” Buyurdu. Yemek yenildikten sonra da o kilimin ucunu bunların üstüne örttü ve: “ İlâhî, bunlar benim ehl-i beytimdir. Günahlarını affet ve kendilerini pâk ve musaffa kıl.” Diye dua etti. Ben, başımı kilimin altına soktum. “Yâ Resulullah, ben senin ehl-i beytin değil miyim?” diye sordum. “ Sen, hayır üzerindesin.” Cevabını verdi. İşte bundan dolayı bu beş muhterem vücuda “Âl-i Abâ” denilmiştir (Pakalın, 1993, s. 51).

Aşağıdaki beyitte şair: “Âl-i Abâ'ya bağlıyız. Her günümüz ah ve inlemelerle bayram olur.” demektedir. Murtazâ Hz. Hz. Alî'nin lakabıdır.

Âh u enîn ile olur beher günümüz 'îd
 Bende-i **âl-i 'abâ**-i Murtażadanız

G 119/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: “Âl-i Abâ'ya bağlıyız ve Kerbelâ şâhının (Hz. Hüseyin) koçuyuz; onlara kurban olmak için tâ ezelden tekbîrimizi almışız.” demektedir.

Bende-i **âl-i ‘abâ**yız kebş-i şâh-ı Kerbelâ
Tâ ezelden almışız kurbân için tekbîrimiz

G 120/2

Aşağıdaki beyitte şair, Âl-i Abâ’dan Hasan ve Hüseyin’e kurban olmak için koç olduğunu ifade ediyor. Bu durumun kendisi için her ân şan olduğunu vurguluyor.

Şâh **Hasan** Şâh **Hüseyin**’in kebeşiyim kurbân için
Kurbân olmak anlara her demde şanımdır benim

G 242/2

Bilindiği üzere Hz. Hasan’ın zehirlenerek şehit edildiği rivayet edilir. Hatta bu zehirlemelerin birkaç kere yapıldığı ancak hepsini atlattığı ancak sonuncusunda şehit olduğu söylenir. Onu zehirleyen de kendi hanımı Ca'de binti el-Eş'as b. Kays olduğu rivayet edilir. Aşağıdaki beyitte de Hz. Muhammed Mustafâ’nın torunu Hz. Hasan’a hiç utanmadan eziyetler edildiği anlatılmaktadır.

Bunca te‘abla ezâlar verdiler evlâdına
Hiç hayâ itmediler ol Muştafâ’dan yâ **Hasan**

G 277/3

Aşağıdaki beyitte Âl-i Abâ’dan Hz. Alî (Haydar), Hz. Fatma (Zehrâ) ve onların evladı Hz. Hüseyin bir arada verilmektedir. Hz. Hüseyin soyu fahr-i cihân olan Peygamber Efendimizin temiz soyundan olup anne-babasının (Hz. Alî ve Hz. Fatma) cânıdır.

Cedd-i pâkin îmânım fahr-i cihândır yâ **Hüseyin**
Vâlideyn **Zehrâ** dağı **Haydar** cândır yâ **Hüseyin**

G 278/1

Ehl-i beyt de Peygamber Efendimizin ev halkına verilen isimdir. Kendisi, kızı Hz. Fatma, Damadı Hz. Alî, torunları Hasan ve Hüseyin’den oluşur. Ehl-i beyt Müslümanlarca çok sevilmektedir.

Şair, aşağıdaki beyitte yine Kerbelâ olayını hatırlayarak o Kerbelâ'nın aşk ehline ateş dolu bir âh olduğu, ehli beyte ise Allah için nur olduğunu söylemektedir.

Ehl-i ʿışka nâr tolu bir âhdır o Kerbelâ

Ehl-i beyte nûr tolu billâhdır o Kerbelâ

G 17/1

2.2.1.8. Diğer Dinî Mefhumlar

2.2.1.8.1. Kıyamet

Bilindiği gibi kıyamet günü bütün insanların dirilerek mahşerde toplanacakları ve Allah'a dünyada yapıp ettiklerinden hesap verecekleri gündür. Şair bu durumu aşağıdaki beyitte şu şekilde anlatmaktadır: Ey Hulûsî bir gün olur ki kıyâmet ettiklerin sorulduğunda utanırsın.

Ḥacîl olursun ey Ḥulûsî bir gün olur ki

İtdiklerinden şorulur hep rûz-ı kıyâmet

G 32/7

2.2.1.8.2. Cennet ve Cehennem

Cennet, ahirette müminlerin gidecekleri yer olup “gölgelik bahçe” anlamına gelmektedir. Divanda cennet ile birlikte cinân, behişt, ravza-i rıdvân kelime ve kelime gruplarıyla cennet anlatılmıştır. Cehennem ise ahirette imansız ölenlerle Allah tarafından günahları bağışlanmayanların girecekleri ve azap görecekları yerdir. Divanda cehennem ve dûzâh kelimeleri kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte, zevk ve zînet, hûri ve cennet isteyene hiç bakma, Allah'ın rızası için ömrünü tüketene kulak tut, denilmektedir.

Zevk u zînet ḥûr u **cennet** isteyene bakma hiç

Ḥâh-ı rızâ ʿömrünü tebâh idene tut şımâḥ

G 55/4

Aşağıdaki beyitte şair, vâizin telkinleri ile çatışmaktadır. Çünkü vâiz tüm cânları korkutur. Vâizin nefsi öfke ile korkudur ve cehennemden kapı açar; yani cehennemden söz eder. Nice cânları toparlayıp onları ateşe atar.

Nefsi ğayz-ile k rkudur **cehennem**den a ar  apu

Nice c nlar  oparlar  te e ilk ' eder v ' iz

G 165/4

Cin n cennet demektir. Hacı Hul s  Baba a ağıdaki beyitte yine vaizden s z etmekte ve onun yanlı ını   yle ortaya koymaktadır: “Y  Rab, v iz nefesine uyup cin nın (cennet) nimetlerini bahsederek daima h ri ve ğilm nlarını (cennet kızları) diler.”

Uyup nefse **cin n**ı n n ' metinden ba   ider v ' iz

 d p da' vet d 'im  h r ile ğilm n diler y  Rab

G 19/2

A ağıdaki beyitte Hacı Hul s  Baba: “A k ehli behi t (cennet) ile d z h  (cehennem) fark etmediler. Y rsız olan b t n me  na cehennem dediler.” demektedir.

Ehl-i '     itmediler **behi t** ile **d z h ** fark

Dediler y rsız olan cem ' -i me  na **d z h **

G 52/9

Hacı Hul s  Baba a ağıdaki beyitte   yle demektedir: D z h (cehennem) ne i in insana korku verir bilemem, onun i in m min olan c n i in cehennem istemem.

 or u verir ne i  n bilemem ins na **d z h **

An  -i  n istemem m 'min olan c na **d z h **

G 52/1

 air, a ağıdaki beyitte   yle demektedir: Seni onaylamayıp nefsi ile  eytana uyan k fre d   p lanetlenerek yerini n r n (cehennem) eylemi tir.

İtmeyüp taşdīk seni nefis ile şeytāna uyan
Küfr ile mel' ūn olup yerini **nīrān** eylemiş

G 138/6

Aşağıdaki beyitte şair: “Ravza-i rıdvāna (cennet) sensiz girsem cennet bana ateş olur, yine zevk, zīnet ve hūri ile cennet yılan olur.” demektedir.

Ravza-ı rıdvāna girsem hār olur sensiz baña
Zevk [u] zīnet hūr u **cennet** mār olur sensiz baña

G 15/1

2.2.1.8.3. Namaz

Namāz İslam'ın beş şartından biridir. Günde beş vakit namaz kılınması açısından bakıldığında en önemli ibadet namazdır. Hacı Hulûsî Baba divanında dinin direği olan namāza da yer vermiştir. Namāz kelimesi Farsça bir isimdir. Aşağıdaki beyitte şair: “Namāz, kılanları son maksadına erdirir; pek yüksek taleplere ulaştırmak için mutlaka rehberi olur.” demektedir.

İrgürür kılanları maḳṣad-ı aḳṣāya **namāz**
Reh-ber olur muṭlaḳā maṭlab-ı a' lāya **namāz**

G 126/1

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte, Allah'ın emri ile buluḡ çağına gelmiş erkek ve kadına günde beş vakit namazın farz olduğunu söylemektedir.

Günde beş vakit namāz farz oldu Hāḳ'dan emr-ile
Bālīg olduğu sâ' at erkek ü nisāya **namāz**

G 126/5

Aşağıdaki beyitte şair, yine şiirin ilk beytinde söz ettiği vâiz ile çatışmaya devam eder. Vâize kabirde sorulacak olanın ne salât (namâz), ne oruç, ne zekât ne de hac olduğunu, orada sorulacak olanın îmân ve Allah'ı iyi bir şekilde bilip bilmemek olduğunu söylemektedir. Salât kelimesi Arapça namâz demektir.

Ne **şalât** şavm u zekât anda şorulur bu gibi

Ne de hac toğru îmân haķ ile îķân şorulur

G 92/4

2.2.1.8.4. Oruç (Savm), Zekat, Hac, Kelime-i Şehadet

Savm Arapça bir isimdir. Oruç demektir. Oruç da İslam'ın beş şartından biridir. Oruç niyetlendikten sonra tan yeri ağarmaya başladığı zamandan itibaren akşam güneş batıncaya kadar Allah rızasını kazanmak için yememek, içmemek vs. yasakları yerine getirmek demektir.

Ne şalât **şavm** u **zekât** anda şorulur bu gibi

Ne de **hac** toğru îmân haķ ile îķân şorulur

G 92/4

Aşağıdaki beyitte İslamın beş şartı beraber bulunmaktadır: Savm (oruç), salât (namâz), hac, zekât ve kelime-i şehâdet. Bu sayılanlardan daha lezzetli bir iş yoktur.

Şavm u **şalât** **hac** u **zekât**la anı

İt **şehâdet** yok o îķândan lezîz

G 72/5

Hac ibadeti, Müslümanların Mekke'de bulunan Kâbe'yi ve çevresindeki belli yerleri zilhicce ayında dinin şartlarına göre ziyâret etmelerine denir. Hac ibadeti sırasında hacılar, Safâ ve Merve tepeleri arasında yedi kere gidip gelerek vâcip olan sa'y ibâdetlerini yerine getirirler. Aşağıdaki beyitte şair, bir hacının Merv ve Safâ

arasında yürümeden hacı olamayacağı gibi bir cânın da cânânın (sevgili) evine uğramadan cân olamayacağını söylemektedir.

Bir cân ki cânân beytine **hac** itmemiş olsa

Hâcî mı denir aña ki **merv** ü **şafâsı** yok

G 192/3

Zekât, İslam dininin beş şartından biri olup kişinin iktisadî durumuyla ilgilidir. Zengin olan kişiler her sene Allah rızası için malının kırkta birini fakirlere vermesiyle bu ibadeti yerine getirirler. Zekât verenin malı bereketlenir. Aşağıdaki beyitte şair zaten gönlünün yandığını, bir de sevgili tarafından yakılmak istenmediğini, bunun vebâl olduğunu, sevgilisinin ateşi kuyudan aldığı su ile söndürmesi gerektiğini, bunun sevgili için zekât yerine geçeceğini söylemektedir.

Yağdı beni başdan başa bilmem bu ne hâldir

Sen yakma vebâldir

Söndür dilimi ver baña kuyudan bir şu

Zekâtın ola o

Müs 280/4

2.2.1.8.5. Cin ve Şeytan

Cinler gözle görülmeyen ruhanî varlıklardır. Ateşten yaratılmışlardır. Cinler de tıpkı insanlar gibi Allah’a kullukla görevlendirilmişlerdir. Peygamber Efendimiz hem insanların hem de cinlerin peygamberidir. Cinlerin de Müslüman olanı ve olmayanı vardır. Kur’ân-ı Kerim’de Cin Sûresi vardır. Şeytân, Allah tarafından lanetlenmiş iblistir.

Ben ateşten yaratıldım o ise topraktan yaratıldı, ben ondan üstünüm.” deyip Âdem’e secde etmeyen ve Allah’a asi olmuş iblistir. Allah da bu olaydan sonra onu şeytan kılığına sokmuş ve lanetlemiştir. “ Bunun üzerine şeytân Allah’a yalvardı ve “Beni kıyamete dek yaşat ki iyi kullarından başka kullarını azdırayım.” dedi. Allah da kabul ederek ona Sûr üfürülünceye kadar ömür verdi. Şeytân Allah’dan kulları azdırmak için

birçok şeyler istedi. Yalan, kibir, çalgı, içki, kumar, vs. bunlardandır (Pala,1995, s. 513).

Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’da cin ve şeytandan bahsedilmektedir. Aşağıdaki beyitte sûreti insan olup aslında içi hayvan olandan ve bu gibi insan görünümlü cin ve şeytandan bahsedilmemesi gerektiği söylenmektedir. Ayrıca bu durum insanın cânını sıkıkmaktadır.

Şûreti insân olup hayvân olandan itme baĥş
Şıkma cânım **cin** ile **şeytân** olandan itme baĥş

G 36/1

Şair, aşağıdaki beyti rakibine karşı söylemektedir: Eğer her gün tıraş olsa insan şeklinde şeytandır; gözleri görür, sihir yapar fakat onu kimse görmez.

Görür gözleri ammâ sihr ider görmez anı kimse
Âdem şeklinde **şeytân**dır eger her gün tıraş olsa

G 304/4

Aşağıdaki beyitte şair: Kovulmuş, lanetlenmiş şeytân; o yolu görmeyip küfretti. Ehl-i salîb (inkâr edenler) ona uyup (Allah’a) ortak koşup küfretti, demektedir.

Görmeyip o rāh[1] **şeytânü’l-la’î**n küfr eyledi
Uydı aña şirk idüp küfr eyledi ehl-i şalîb

G 23/10

Şair aşağıdaki beyitte: Nefsinin arzularına boyun eğme yoksa hannâs (şeytân) sana rehber olur. Varlığını zorla alır; gönlüne hemen vesvâs, bozukluk verir, demektedir.

Hevâ-yi nefse rām olma olur rehber saña **hannâs**
Metâ’ îñ selb ider dilden fesâd verir hemân **vesvâs**

G 127/1

2.2.1.8.6. Günâh

Allah'ın emirlerine uymayanların suçuna günâh denir. Bu emirlere uymayana da günahkâr denir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'da günâh terimine yer verilmiştir. Aşağıdaki beyitte şair sayısız günâhları olduğunu Allah'ın Gaffar ismiyle günâhlarını affetmesini diliyor. Cehâlet zehrinden daima kurtulmak istediğini söylüyor.

Bî-şümâr oldu günâhım 'afv ide Ğaffâr beni

Dâ'imâ zehr-i cehâletden dilerim ihtilâş

G 149/2

Hulûsî, günahının çok olmasından dolayı ümidini kesme! Bu bir kaderdir, feyiz ve bereketi bol olan Allah (Feyyâz) bakarsın ateşe (cehenneme) , bakarsın mevâ cennetine kor.

Günâhın çokluğundan sen Hulûşî ümîdîñ kesme

Ķâdir'dir nâra Ķor hem cennet-i me'vâ ider Feyyâz

G 155/10

2.2.1.8.7. Müslüman, Mü'min, Ümmet

İslam dininden olanlara Müslümân denir. Mümin ise îmân etmiş, İslâm dinine inanmış, Müslüman kişidir. Ümmet, bir peygambere bağlanan topluma denir. Bu terimler günlük hayatımızda sıklıkla kullanılmaktadır. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda bu dinî terimlere yer verilmiştir.

Hacı Hulûsî Baba, aşağıdaki bentte anne babaya hürmet etmeyenin Müslüman olamayacağını dile getirmektedir.

Vâlidân-ı mevcûdâtsiz seyyimâ aşhâb-ı cân

Vâlideyne hürmet itmeyen olur mu **Müslümân**

Hîç lâyıḳ mıdır size başsın ayağın bâgiyân

Siz behiştten numûnesiz ey zemîn ü âsümân

Vāşıta halk eylemiş maḥlûkına sizi cānān
 Āyāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a' mā olan
 Mü 256/3

Şair aşağıdaki beyitte: Âşığın mihrabı o sevgilinin yüzünün güzelliğidir. Hiç öyle şey olur mu ki mümin kibleden vazgeçsin, demektedir.

Muḥibbiñ miḥrābı o maḥbūbuñ vech-i cemālidir
 Hîç olur mu ki **mü'min** kible-i aḫyārdan geçsin
 G 265/10

Allah insanları seçip yüceltir, kimini alçaltır, kimini mümin eder, kimini Müslüman eder, kimini de kâfir eder.

İdüp bir kısmını tefrîḳ bularıñ mādūnundan hem
 Kimin **mü'min** kimin **müslim** kimin **küffār** iden sensin
 G 275/3

Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Ümmet olmaya layık değilsek de Allah, inşallah bize şefâat etmekten mahrum bırakmaz.

Ümmet olmaklığa sezâ degil isek de biz
 İnşâ'-Allah o bizi itmez şefâ' atden Ḥudā
 G 10/8

2.2.1.8.8. Münkir

Allah'ın emir ve yasaklarını inkâr edene, kabul etmeyene münkir denir. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı'nda münkir sıklıkla kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, inkârcı olma, tevhide gel, âşık ol ve aşkı iste; Allah'a el açıp dua ederek nimet ve ekmek isteme.

Münkir olma tevḥīde gel iste ‘ ışkı ‘ aşık ol
 El açıp du‘ â idüp ni‘ met ü nāndan itme bahş
 G 36/6

2.2.1.8.9. Münafık

Münafık; insanlar arasına nifak sokan, ikiyüzlü davranan, ikiyüzlü demektir. Peygamber Efendimiz zamanında kâfir olduğu hâlde kendini mümin gösterenlere de münafık denmektedir. İnanmadığı halde inanan görünen kişilerdir.

Şair, aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Ey Hulûsî, Allah’ı zikredeni Allah affeder ve o kişi kâmil olur. Münâfıklar ise her ân “Af nedir, asâ nedir?” diye söylerler.”

Hulûşî Ḥaḳḳ’ı zıkr ideni ‘ afv ider olur kâmil
Münâfıklar dâ’im derler ki ‘ afv nedir ‘ aşâ kimdir
 G 81/11

2.2.1.8.10. Küfr

Küfr; Allah’a ve onun dinine ait kurallara inanmama, Allah’a şirk koşma, kaba söz söyleme, sövüp sayma, fenâ anlamlarına gelmektedir. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Seni onaylamayıp nefsi ile şeytana uyan, küfre düşüp lanetlenerek yerini cehennem eylemiştir.

İtmeyüp taşdıḳ seni nefs ile şeyṭāna uyan
Küfr ile mel‘ ün olup yerini nîrân eylemiş
 G 138/6

2.2.1.8.11. Fâsık, Kâfir

Fâsık, Allah’ın emirlerini bilerek tanımayan, günah işleyen, sapkın, fesatçı, fenâlık eden anlamlarına gelmektedir. Kâfir ise Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan,

küfreden, küfür içinde olan, iyilik bilmeyen kişi anlamlarına gelmektedir. Kâfirin çoğulu ise küffârdır.

Şair aşağıdaki beyitte: Kimi kâfir kimi fâsık deme, fetvâ vermeyi bırak. Sen kendi nefsini ıslâh et, nefsindeki fâsık ve küffârı kov, demektedir.

Kimi **kâfir** kimi **fâsık**dır dime fetvâyı kes

Nefsiñi ıslâh ıdeğör **fâsık** u **küffârı** ko

G 286/6

2.2.2. Tasavvuf

2.2.2.1. Vahdet, Tevhit

Vahdet yalnızlık, teklik, birlik; Allah’a yakın olma, Allah’a ulaşma anlamlarına gelir. Tevhit, vahdet kelimesinden türemiştir. Bir kılma, birleme, birleştirme, Allah’ın birliğine inanma anlamlarına gelir.

Şair, aşağıdaki beyitte birlik (vahdet) ve çokluk (kesret) ilişkisini ele almaktadır: Dünyanın lezzetlerine karışıp onlara meyl eyledin, ayrılık içindeki vahdeti (birliği) bulmadın.

İhtilâf idüp cihân lezzetine meyl eyledin

Keşret içre bulmadın **vahdeti** idüp ihtifâ

G 4/5

Aşağıdaki beyitte şair şöyle diyor: Kesret içindeki vahdeti bul, Allah’a gel. Dünyada yaratılmışlar sana perde oldu, sen yine kendine perde oldun. Vahdeti bulmak için çokluktaki bütün perdeleri kaldırmak lazımdır.

‘Uzlet eyle keşret içre **vahdet[i]** bul Hakk’a gel

Saňa mahlûk oldu perde sen saňa olduñ hicâb

G 20/5

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: Her eşyâya ibret gözüyle bak; çünkü orada Allah vardır. Bize birlik beraberlik ver. Feyz ve bereket sahibi olan Allah (Feyyâz) kudretini haber verir, demektedir.

Nazar kıl ‘ ayn-ı ‘ ibretle her eşyâda olur zâhir
Bize **vaḥdet** ile kudretini inbâ ider Feyyâz

G 155/5

Şair aşağıdaki beyitte ise şöyle diyor: Ey Hulûsî, elinde fırsat varken tevhide gayret eyle; çünkü tevhid yol gösterici, yardımcı ve Allah’ın nurudur.

Hulûsî **tevḥîde** gayret it elde var iken fırsat
Budur hâdî budur nâşır daḥî nûru’l-hüdâdır bu

G 281/10

2.2.2.2. Vuslat

Vuslat kavuşmadır. Âşığın sevgilisine kavuşmasıdır. Aşağıdaki beyitte Hulûsî Baba vuslatı şöyle anlatmaktadır: Feyz, bereket ve bolluk veren Allah, kimine vuslat kapısını açar; kimine perde açmaz ve onu sevdanın esiri eder.

Kimine gösterir **vuşlat** kapusını küşâd ider
Kimine perde açmaz esîr-i sevdâ ider Feyyâz

G 155/7

Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Ruhlar âleminde sevgili ile yeminleşen, kavuşmayı arzulayıp temiz temiz sevgileye gelmiş. Bu şiirde elest günü Allah’a söz verenlerin dünyada Allah’a kavuşmak için çabaları anlatılmaktadır.

Yâr ile rûz-ı elestde ‘ ahd ü peymân eyleyen
Vuşlatı ârzü idüp cânâna gelmiş şâf-be-şâf

G 175/7

Şair aşağıdaki beyitte: Ey gönül, maksadın gönül alan sevgiline kavuşmak ise ağla ki derdi ile ağlayanın duası kabul olur, demektir.

Mağşadın **vuşlat**-ı dil-dâr ise ağla ey dil

Du‘âsı te‘şîr ider derd ile nâlân olanın

G 204/5

2.2.2.3. Mâsivâ, Kesret

Mâsivâ, Allah’tan başka her şey anlamına gelir. Derviş olmanın aslı Allah’tan başka her şeyi terk etmektir. Aşağıdaki beyitte Hacı Hulûsî Baba şöyle demektir: Eğer maksadın Allah ise Allah’tan başka her şeyi terk et. Varlığı mahv etmek için yakıcı ateş gerekir.

Mâ-sivâyı terk ile tecrîd ise ger mağşadın

Varlığı mahv itmege âteş-i sūzâne gerek

G 215/4

Aşağıdaki beyitte şair: Âşık isen gönlünden Allah’tan başka her şeyin sevgisini çıkar. Yârin aşkı ile samimi dostunu gönlüne koy, demektir.

‘Âşık isen **mâ-sivâ**nın hubbunı dilden çıkar

‘İşk-ı yâri ile hem-dem gönlüne koy anı sen

G 249/6

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle demektir: Eğer sevgiliye âşık isen Allah’tan başka her şeyden elini çek, Allah’ın yarattıklarını bir yana koyup O’ndan her maksadını iste.

Eger ‘âşık isen yâra elin kes **mâ-sivâ’llah**’dan

Koyup maḥlûḳını her mağşadın iste Allah’dan

G 250/1

Kesret çokluk demek olup vahdetin karşıtıdır. Kesret âlemi Allah'ın varlığını ve birliğini görmemize engel olsa da vahdet aslında kesretin içinde yer alır. Şair de bu durumu aşağıdaki beyitte şu şekilde ortaya koyar: Hikmetini düşünme şübhesiz küfredersin. Akıllı isen kesret (çokluk) içindeki vahdeti ara bul.

Hikmetin itme tefekkür küfr idersen şübhesiz

Kesret içre vahdeti bul ' âkil isen ara bak

G 195/2

2.2.2.4. Gönül, Dil

Aşkın gerçekleştiği yer gönüldür. Gönül kelimesi Türkçedir. Bu kelimeyle beraber dilimize Farsçadan giren “dil” kelimesi de gönül demektir. Hacı Hulûsî Baba divanında gönül ve dil kelimelerini çokça kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte gül mevsiminin (ilkbahar) geldiğini henüz gönlünün gül bahçesinin (sevgilinin) gelmediğini söylüyor ve gelmesini istiyor. Ey Sâkî, senle birlikte susamış dudaklar da gelsin.

Mevsim-i gül geldi ancak **gönlümün** gül-zârı gel

Sâkiyâ sen de berâber teşnelet her varı gel

G 223/1

Şair aşağıdaki beyitte: Gönül şehrini aşkın askerleri aldı. Bu sinemi aşkın hançeri deldi. Onun aşkı her yeri perişân eyledi. Muhabbet bağını bozması da zordur, demektedir.

Aldı **dil** şehrini leşkri ' ışkî

Deldi bu sinemi hançeri ' ışkî

Perişân eyledi her yeri ' ışkî

Muhabbet bendini bozması müşkil

Mu 224/2

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle diyor: Kim ki sevdaya düşüp gökdeki hümaya -burada hüma Allahtır- gönlünü kaptırdı; talih, onu yüce aşk denizine saldı. Bu denizde yüzmek zordur.

Kim gördüyse anı düşdü sevdāya
 Göñlünü kapdırdı gökde hümāya
 Fülk **dili** şaldı yüce deryāya
 Hayıf bu deryāda [y]üzmesi müşkil
 Mu 224/6

2.2.2.5. Fakr

Fakirlik; yoksulluk anlamına gelen fakr tasavvufta varlıktan sıyrılmak, varlığı yok saymaktır. İnsan varlıkla yoksullaşır, yoklukla varlık kazanır. Yani varlık Allah'ı unutturur, yokluk ise hatırlatır. Aşağıdaki beyitte Peygamber Efendimizin bir hadisi verilmiştir. Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed; fakr benim övüncümdür, buyurmuştur. Peygamberimize âşık olan kimselerin yüce dini para etmez.

Buyurmuş **fakr** ile fahr iderim o maḥbûb-ı Mevlâ
 Aña ‘aşık olan kimse ‘azîz dîni dînâr itmez
 G 122/10

2.2.2.6. Keşf

Keşf, Develioğlu (1997, s. 511)' nun belirttiği üzere “açma, meydana çıkarma; gizli bir şeyi bulma, bir sırrı öğrenme; bir şeyin olacağını önceden anlama ve Allah tarafından ilham olunma” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca perdeyi ve örtüyü kaldırmak, gizli olan bir şeyi açığa çıkarmak anlamlarına da geldiği gibi birinden sıkıntıyı kaldırmak ve birinin çaresizliğini sona erdirmek anlamına da gelir. Allah'a Neml Sûresi 62. âyette “kâşif” (sıkıntıyı sona erdiren) denilmiştir. Aşağıdaki beyitte şöyle denmektedir: Ey inkârcı, sakın harabat ehline hor gözle bakma! Ehil olan, ancak viranedeki köşeyi keşf eder.

Münkirā zinhār ḥarābāt ehline ḥor baḫma ḥor

Keşf ider ehil olan gencīneyi vīrāneden

G 252/7

Aşağıdaki beyitte Hulûsî Baba şöyle demektedir: Ona, tevhid ile hikmet hazinesinin kapısı açılır; keşf olunur.

Kenz-i hikmet **keşf** olunur aña ki

Tevhîd ile itdi bâbın iftitâh

G 47/2

2.2.2.7. Ezel, Bezm-i Elest, Bezm-i Ezel

Ezel; başlangıcı, evveli, öncesi olmayan geçmiş zaman demektir. Bezm-i elest ise Allah'ın bütün ruhları topladığı zamandır. Bu toplanan meclise bezm-i ezel de denir. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Pîr elinden aşk şarabını tâ ezelde içmişiz. Biz, o günden beri kıyâmete dek ayrılmaz aşk sarhoşuyuz.

Pîr elinden içmişiz bâde-i ʿışkı tâ **ezel**

Biz o günden ḥaşre tâ ayılmayız mestāneyiz

G 118/3

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle denmektedir: O sevgilinin dağınık saçlarını tâ ezelden görüp bu sarsıntının etkisiyle sabır kalem yıkılmış.

Yıkılmış ḳalʿa-yı şabrım o maḥbûbîñ **ezel**den tâ

Görüp zülf-i perîşânın tezelzülünden eşer gelmiş

G 139/4

Şair aşağıdaki beyitte: “Ey inkârcı, bezm-i eleste sevgilisine kurban olmak için kararını veren, bu cihânda katline fermân da verilse korkmaz.” der.

Bezm-i elestde veren ikrârını kurbânlığa

Münkirâ korkmaz cihânda katline fermân da hîç

G 43/8

Aşağıdaki beyitte ise şair şöyle demektedir: Ey sevgilim, bu Hulûsî ezel bezminde sadakatle sana cânını vermek için karar vermiştir.

Bezm-i ezelde bu Hülûsî şıdķ-ile saña

Cân vermek için eylemiş ikrârı cânânım

G 243/19

Biz aşk şarabını bezm-i ezeld e içmişiz, varlığımız bu yüzden elde kalmadı gitti. Gönülde aşk damlası dalga olup okyanus gibi deryalara düşürdü. Varlığın yok olması fenafillattır. Fenafillah tasavvufta kişinin kendi varlığını Allah'ın varlığında eritip yokluğa, hiçliğe erişmesi makamıdır.

İçmişiz bâdeyi **bezm-i ezeld**e

Varlığımız gitdi kalmadı elde

‘İşkî katre iken mevc idüp dilde

‘Ummân-veş deryâlara düşürdü

Mu 315/4

2.2.2.8. Belâ, Kâlû Belâ

Gam ve keder anlamına gelen belâ divan şiirinde sıkça kullanılır. Belâ kelimesinin evet anlamı da vardır ki ruhlar, ruhlar âleminde Allah’a belâ deyip onay vermişlerdir. Kâlû Belâ “Evet dediler.” anlamına gelmekte olup ruhların elest bezminde Allah’a kulluk için verdikleri sözdür. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Sevgilinin kazâ ve kederine sabredip razı olmadın. Sevgilinin derdini her ân başkalarına şikâyet ettin.

Şabr idüp **belâ**sına kazāya rāzī olmadıñ
 Derd-i yāri her dā'im aġyāra itdiñ iştikā
 G 5/3

Hulûsî Baba aşağıdaki beyittede şöyle demektedir: Ey inkârcı, onun sözü bozulmaz, sen kendi başına ağla; Hulûsî'nin verdiği söz, akit kâlû belâdandır.”

Bozulmaz ‘ahd[i] anıñ münkirā sen başıña ağla
 Hülûşî verdiği ‘ahd u mîşā[k] **kālû belâ**dandır
 G 80/9

Aşağıdaki beyitte şair şunu demektedir: Biz burada seven olmadık, biz kâlû belâdan beri âşığız. Onun için her belâya düşkünüz.

Olmadık bunda muhibb **kālû belâ**danız
 Biz anıñ-içün her **belâ**ya mübtelâdanız
 G 119/1

2.2.2.9. Hakikat

Allah'ın gizlediği ve açıkladığı her şeydir. Allah'ın isim ve sıfatlarının perde olduğu, herkes tarafından gerçekte ne olduğu anlaşılmayan nesne ve durumlara hakikat sırrı, bu sırrı keşf edip anlayanlara da hakikat ehli denmektedir. Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: Hakikat cevherini bulan kötü olan her şeyi (varlığı) terk eder. Gece gündüz sevgilinin aşkına düşer.

O cevher-i **hakikat**i bulan terk-i fenâ ider
 Düşer ‘ışkına dil-dârıñ gice gündüz olur gūyā
 G 7/4

Aşağıdaki beyitte ise şöyle denmektedir: Hakikat denizine gel, burada cevheri ara gör; gerçeğin zıddındaki (mecâz) bin hazine, inci ile mercân da nedir ki?

Gel **hakikat** bahrine bunda ara gör gevheri
 Bil mecâzda biñ hazine dürr ile mercân da hiç

G 43/10

2.2.2.10. Zâhir, Bâtın

Zâhir kelimesi Develioğlu (1997, s.1165)’ nun belirttiği üzere “görünen, görünücü, açık, belli, meydanda; dış yüz, görünüş” demektir. Allah’ın Zâhir ismi vardır. Bâtın kelimesi ise Develioğlu (1997, s. 73)’ nun belirttiği üzere “iç, iç yüz, gizli, görünmeyen nesne, Allah, içteki, içyüzdeki” anlamlarına gelmektedir. Her şeyin içinde gizli olan şeyler vardır.

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: Allah’ım, sen bizi görünen ve görünmeyen düşmanlarımıza karşı galip eyle; sen bizi verme. Zâlim kulundan kurtar, demektir.

Gâlib eyle sen bizi **zâhir bâtın** a’ dāmıza
 Verme yâ Râb sen bizi zâlim kulundan it hâlâş

G 147/4

2.2.2.11. Nefs

Nefs, Develioğlu (1997, s. 818)’ nun belirttiği üzere “ruh, can, hayat; insanın yeme içme gibi biyolojik ihtiyaçları” gibi anlamlara gelmektedir. Nefs insanın hem maddî hem de gözle görülmeyen iyi ve kötüyü arzulayan manevî varlığını ifade eder. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda “nefs” kelimesi bir hayli kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektir: “Nefsini her şeyden aşağı eyle, insanları yücelt. Eğer Allah dostu olmak istersen halt etme.”

Nefsini cümleden ednâ eyle halkı a’ lâ gör
 Olmak istersen eger dost[1] Hüdâ’nın itme hâl

G 157/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle diyor: Gönül, gönül alan sevgiliden hazla bahsetmeyi arzu ettiği gibi dünya arzuları olan da nefis ve arzudan haz eder.

Gönül bahş itmegi ârzû ider o dil-rübâdan hâz
Hemişe meyl-i dünyâdan ider **nefs** ü hevâdan hâz
G 162/1

2.2.2.12. Terk

Allah'tan başka her şeyi terk etmektir. Bu terk Allah'ın rızası için yapılır. Varlık insanı Allah'tan uzaklaştırır. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle diyor: Âşık, eğer bir gece tenhâda senin misafirin olursa; kavuşma ânında âşık için cânını terk etmek, bir iş olur mu? Elbette cânını verir.

‘ Âşıkâ vuşlat deminde **terk**-i cân bir iş midir
Ger olursa bir gice tenhâda mihmânîñ seniñ
G 213/5

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şunu der: Sevgili yolunda varlığını terk edip aşkı al, âşık ol; aşksız edilen ağlayıp sızlamalar boşunadır. Allah'ı varlıkla bulmak mümkün değildir.

Varlığın[1] **terk** idüp cânân yolunda ‘ ışkı al
‘ Âşık ol bî-‘ ışk idilen âh ile figân da hîç
G 43/12

2.2.2.13. Şeyh, Pîr, Mürşit, Mürît, Ârif, Âşık, Dervîş, Sâlik, Sâkî, Sofî, İnsân-ı Kâmil

Şeyh; tekkede başkanlık yapan, müridleri olan kişi olup pîr, mürşittir. Şair aşağıdaki beyitte şunu demektedir: Şeyhimiz Esad, hakikat rehberini buradan alıp bize ulaştırdı. Îsâ Peygamberin nefesi nasıl insanları diriltiyorsa ölümler de şeyhimiz Esad'ın gelmesiyle cân buldu, yeniden dirildi.

Bundan alıp şeyhımız Es'ad hakikat rehberi
 Erdi bize çün dem-i 'İsâ mürde-gân buldu cân
 G 253/13

Pîr de şeyh anlamına gelip bir tarîkatın ilk kurucusudur. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: Pîr elinden aşk şarabını tâ ezelde içmişiz. Biz o günden beri kıyâmete dek ayrılmaz aşk sarhoşuyuz.

Pîr elinden içmişiz bâde-i 'ışkı tâ ezel
 Biz o günden haşre tâ ayılmayız mestâneyiz

G 118/3

Mürşid; şeyh, pîr demektir. Mürşid yol gösterici olup müritlerine Hak yolunu gösterir. Bir şeyhe bağlı olan kişiye ise mürit denir. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: Gaflette bulunma, gayret edip âşık ol; mürşid-i kâmil bulup onun talebesi (mürîdi) ol.

Ğaflet itme ğayret eyle 'âşık ol

Mürşid-i kâmil ara bul ol **mürîd**

G 63/2

Tasavvufta “dört kapı ve kırk makam” kavramı önemli yer tutmakta olup bu dört kapı şunlardır: şerîat, tarîkat, marîfet ve hakikat. Şerîat, Kur'ân-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin koyduğu kurallardır. Tarikat, Allah'a ulaşmak isteyenlere özel hâl ve yol demektir. Marîfet, bilmek ve kavramak anlamına gelmekte olup yüce Allah'ın isim ve sıfatlarını tanımak, Allah'a karşı görevlerinde sıdk ve ihlas üzerinde bulunmak, ilâhî kudretin sırlarına vakıf olmak demektir. Bu noktaya ulaşan kişiye ârif, ârifin bu durumuna ise marifet denir. Hakikat ise imânın olgunlaşması yani kemâle ermesi ve şeriatın, hakikatın ta kendisi olduğunu bilmesidir. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beytinde işte bu dört kapıyı anlatmaktadır ve şöyle demektedir: “Şerîati, tarîkati ve hakîkati bilmeyenden ârif olmaz yani ondan marîfet bekleme. Hulûsî'nin bu sözleri anlayana yüce bir yardımdır.” İrfan sahibi olup Allah'ı tanıyan

kişiy e ârif denir. Ârif olan kişiler kalp gözüyle görürler. Allahın varlığından başka varlık tanımazlar.

Şerî' atsız tarîkatsız hakîkatsız 'ârif olmaz

Hulûşî'den bu sözler anılayana 'âlî himmetdir

G 98/15

Şair, aşağıdaki beyitte şunu ifade ediyor: “Ömrünü boşa geçirme Allah'ı zikre çalışıp ona âşık ol, kalbinde Allah'ı tekrarlayıp onunla lezzet bul.”

Bî-hûde 'ömrün geçirme zikre çalış 'âşık ol

Yerleşip kalbinde zikr'ullah anıyla bul lizâz

G 71/5

Aşağıdaki beyitte Hacı Hulûsî Baba şunu söylüyor: Yârin yüzünden yüz çevirmez çünkü o âşıkın kıblesidir, Hulûsî der ki o yârin yüzünden Allah görünür.

Yüz çevirmez vech-i yârdan 'âşıkın kıblesidir

Der Hulûşî o yâriñ vechinden Allah görünür

G 82/9

Dervîşler, bir tarikata bağlı olup Allah'ı arzulayan alçakgönüllü, kanaat sahibi, dünyayı önemsemeyen, keramet sahibi olan manevî kişilerdir. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: Dervîş olanın her biri bir yol tutup gider. Bütün yollar bu Hulûsî'nin pîrine bağlıdır, demektedir.

Dervîş olanın her biri bir yol tutup gider

Cümle tarîkin bu Hulûşî **pîr**ine merbû

G 160/10

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte ise: Dervîş olmak istiyorsan nefis köpeğinin başına bir dayak vurup onu bir yere bağla. Ancak böyle dervîş olursun, diyor.

Dervîş olan böyle olur sen eger **dervîş** isen

Kelb-i nefsi bağla bir yere başına ur çayak

G 197/9

Sâlik, Allah yoluna giren, o yolda giden ve bağlı olduğu tarikatın kurallarını uygulayan, cezbeyle Allah'ın kudretini, hikmetini idrak eden kişidir. Tasavvuf yolunda olan, Allah'a ancak aşkla ulaşılacağını bilen kişilerdir. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte “Dikkatsizlik etme, gel âşık ol, cân u gönülden (beni) dinle; sâlik olmak istiyorsan âşık olmak sana her şeyden daha lazımdır.” demektedir.

Ġâfil olma ‘âşık ol gel cân u dilden eyle gûş

‘**Âşık** olmak **sâlikâ** her şeyden elzemdir saña

G 2/4

Şair, aşağıdaki beyitte şunu der: Âşıklar daima kavuşmayı arzu eder. Ey gönül Allah'a ulaşma arzusunda olanlara (sâliklere) dünya münasip değildir.

‘**Âşık** olanlar ârzû ider vuşlat[ı] her an

Sâlik olana ey gönül dünyâ ne münâsib

G 18/5

Tâlip tasavvufta Allah'ı arzulayan kişidir. Şair aşağıdaki beyitte: Dünya talebinde bulunanlara sevgiyle bağlanıp onların sevgilisi olma, gönül alan sevgiliyi talep edenleri (şeyh, mürşît, pîr) ara bul ve ona kul ol, ona hizmet et, diyor.

Yâri olma hubb ile **tâlib**-i dünyâ olanıñ

Eyle hizmet ol kulu **tâlib**-i dil-dâr ara bul

G 225/4

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: “Ey Hulûsî, akıllı ol; sûreti (dış görünüşü) insan olup sûreti (içi) hayvan olan sâkîden ve meyden ne anlar!” demektedir.

Sākīden meyden ne añlar ey Hülûsî ‘ākıl ol

Şûretâ insân görünür sîretâ hayvân olan

G 260/9

Sofî, Allah’ı arzulayan kişidir. Aşağıdaki beyitte Hacı Hülûsî Baba: “Kimse yiyip içip uyumakla ulaşmak istediği yere varamaz; ey sofî, uyan. Tan yeri ağarmadan bülbülü gül bahçelerinde bul!” der.

Yiyip içip uyumaqla varamaz menzîle kimse

Uyan şûfî şehirde bülbülü gül-şânelerde bul

G 230/5

İnsân-ı kâmil olgun insân anlamına gelmekte olup beşerî iradeyi Allah’ın iradesinde eritmiş yani fenâfillah mertebesine ulaşmış kişidir. Şair aşağıdaki beyitte: “Ey Hülûsî, Allah sevgisini gönlüne koy, onu kat kat ederek içinde sakla ve bir insân-ı kâmile bağlanıp Allah de.” demektedir.

Sevgisin koy dilde kat kat eyle anı şakla pek

Ey Hülûsî kâmilü’l-insâna bend ol eyle hû

G 287/8

2.2.2.14. Tekke, Dergâh, Meyhâne, Harâbât, Mekteb-i İrfân, Maârif Mektebi, Meclîs-i Rindân

Hacı Hülûsî Baba’nın uzun yıllar tekkelerde bulunması ve Fatsa’da bir tekke kurması, şiirlerinde de tekkeden ve tekkeyi çağrıştıran kelimelerden bahsetmesi normal bir durumdur. Dilimize Farsçadan giren bir sözcük olan tekke tasavvuf ehlinin oturup kalktıkları, ayin yaptıkları yerdir. Osmanlı Devleti’nde tekkeler sosyal-kültürel, iktisadî, ilmî bazen siyasî görevler de üstlenmiştir. Küçük tekkelere zaviye, büyüklerine ise dergâh denmektedir.

Şair aşağıdaki beyitte: “Sen aşk tekkesine girip zikir halkasına gel; şenlik gibi görülen dünyaya dalma, buradan sevdâyı kes.” demektedir.

Tekke-i ‘ ışka girip sen ھاھا-ıı tevɦıde gel

Girme şenlik görünen ھاrba gel sevdı kes

G 132/4

Aşağıdaki beyitte şair: Allah’ım, derghına yüz tutup yardım isterim, dertliyim kapına geldim, derdime dev isterim, der.

Yüz tutup **der-gh**ına y Rabb[i] emn isterim

Derdliyim ھاpuna geldim derde dermn isterim

G 238/1

Meyhne, içki içilen yer anlamına gelen Farsça bir sözcük olup tasavvufta kulun, aşk ve şevkle Allah’a yakardığı yer; insan-ı kmilin Allah aşkıyla dolmuş gnldr. Tekke, dergh demektir.

Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: “Derdine are ararsan meyhnede ara bul, meyhneye gir, doktoru oradaki rindndan (kalenderler, dünyayı hoş görenlerden) sor.”

Derdiňe dermn ararsan ara bul **me-y-ɦne**den

Gir içeri şor ھاbbi andaki rindneden

G 252/1

Divn şiirinde meyhne anlamıyla kullanılan harbt; kelime anlamıyla harbeler, virneler, yıkıntılar anlamına gelmektedir. Tasavvufta ise tekke anlamına gelir ve ilh aşk şarabının iildiğı yerdir.

şair aşağıdaki beyitte şöyle der: “Meyhne ehli olarak meyhneye koşardım, bu durum ayıplanır. Acaba onu oraya gitmeye mecbur eyleyen mey mi rindne midir?”

ɦarbt ehl[i] koşar dem-ɦneye ھا‘ n olunur

Anı mecbr eyleyen mey miy rindne mi

G 329/3

Mekteb-i irfan ilim ve irfan okulu demektir. Allah'ın gizli sırlarının ve eşyânın hakîkatinin okunduğu, bunun da ancak keşif ve ilham yoluyla yapıldığı yerdir. İrfân mektepleri bu açıdan bakıldığında tasavvufta tekkelerdir.

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte: “Gel, bu gaflet uykusunu bırak, kendine insaf et; inkârcı olma sana bu irfân mektebi açılmaz.” demektedir.

Eyle inşâf kendiñe gel koy bu hûb-ı gafleti

Münkir olma feth olunmaz **mekteb-i ‘irfân** saña

G 14/2

Maârif mektebi eğitim öğretim faaliyetinin yürütüldüğü yer olup tasavvufta tasavvuf öğretisinin yürütüldüğü tekke, dergâh demektir. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: “Ma‘ ârif mektebine girip tahsîl eyleyip ârif ol, yüz dört kitabın (dört büyük kutsal kitap ve yüz suhuf) harfinden noktasına kadar anla.”

Gir **ma‘ ârif mektebine** eyle tahsîl ‘ ârif ol

Anla ma‘ nâsını harfîñ noktası yüz dört kitâb

G 26/5

Rind dünya hayatını hoş gören kişi demek olup rind kelimesinin çoğulu rindândır. Rindane kelimesi, rinde yakışan şekilde demektir. Rind için dünyanın hiçbir değeri yoktur, bu açıdan bakıldığında rind tekke ehli olan kişidir diyebiliriz. Bu durumda rindâne meclîsi dergâh olmaktadır.

Şair aşağıdaki beyitte: “Rindâne (kalenderler, dünyayı hoş görenlerden) meclîsine hele gel; orada sus, hiç hata olmaz, Allah için hepsi sevaptır.” demektedir.

Hele gel **rindâne meclîsine** diñle sükût it

Hîç olmaz anda haţâ cümlesi billâh şavâb

G 26/3

2.2.2.15. Aşk, Mey, Bâde, Şarap

Aşk aşırı derecedeki sevgidir. Divan edebiyatı ve tasavvuf aşksız olmaz. Aşkın maddî ve manevî boyutlu olanı vardır. Şair aşağıdaki beyitte: “Gönül aşkı ile eziyet ve sıkıntılar çekip bundan lezzet alır. Ey Hulûsî, gönül -sıkıntı ve eziyet çekiyor diye- aslâ sevgilisinden vazgeçemez.” demektedir.

Çekip ‘ışkı ile cevır ü cefâlardan alır lezzet
Hulûsî der gönül vazgelemez aslâ cânânımdan

G 255/8

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Aşkı gönül evime girip bir ân beni rahat koymaz, bundan dolayıdır ki yerimde duramıyorum, rahatsızlığımdan -âşık olduğum için- rahatsızım.”

Girip dil-hâneme ‘ışkı rāhat kıymaz beni bir ân
Budur ki yok şebâtım bî-ķarârım bî-ķarârımdan

G 258/2

Mey; Farsça bir kelime olup şarap, bâde, içki demektir. Tasavvufta ilâhî aşk içkisi olarak ele alınmaktadır. Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Derdine devâ arama, gerçek olmayanda (mecâz) kalma, gel. Hakîkatî ilaç olarak şarapla meyhaneden iste.”

Arama devâ derdiñe gel kıalma mecâzda
İste haķîķat **mey** ile mey-hāneden ‘ilāc

G 46/2

Bâde, gerek divan edebiyatında gerek tasavvuf edebiyatında en çok kullanılan içecek olup şarap, mey, içkidir. Tasavvuf ehli olanlar bâdeyi -burada ilâhî içki anlamında kullanmaktadır- ruhu coşturma özelliği ile kullanır. Tasavvufî düşüncede bade; aşk, zevk, ilâhî sevgi gibi manaları ifade etmiştir. Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir:

“Ey sâkî, dolu bir şarap ver, sakın esirgeme; Hulûsî’nin susamış gönlü bekler, o sana her zaman susamıştır.”

Sâkiyâ vir sen dirîğ itme tolu bir **bâde** ver

Teşne-dil bekler Hulûsî dâ’im ‘atşânın seniñ

G 213/9

Şarâp; Arapça içecek şey, manasında bir kelime olup aşk ve mahabbet anlamında kullanılır. Coşkun aşk halleri ki, bu durumdaki kişi aşkta sadakat imtihanından geçer. Kemâle erenlerin hali budur. Aşağıdaki beyitte Hacı Hulûsî Baba şöyle demektedir: “Ey sâkî, sen susamışlar aşkına bana bir kadeh sun; koy getir ben içeyim, başkaları (agyâr) şarap içti desin.”

Sen şusuzlar ‘ışkına sâkiyâ câme şun baña

Koy getir ben içeyim agyâr desin içdi **şarâb**

G 22/6

2.2.2.16. Halka-i Tevhîd, Zikir

Halka-i Tevhîd; tevhid halkası, Allah’ın bir olarak bilinip ilân edildiği halkadır. Tekkelerde sofuların zikir töreninde oluşturdıkları daireye tevhid halkası denir. Şair aşağıdaki beyitte: “Bu dünyayı (fenâyı) sevip sakın ona lutfetme; zikir halkasından uzak durma ona gel, sakın gaflet etme.” diyor.

Sevip bu fenâyı hâsedle zinhâr eyleme ülfet

Dür olma **halka-i tevḥîde** gel sen eyleme ğaflet

G 30/1

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Gaflet uykusundan uyanıp cân u gönülden âşık olup zikir halkasına girip onu salavâtla -Allahümme salli ala Muhammed-hatırlayalım.”

Uyanıp hâb-ı ğafletden cân u dilden olup ‘âşık

Girip **halka-yı tevḥīd**[e] şalavâtile idelim yâd

G 57/12

Arapça bir kelime olan zikr unutmamanın zıddı olup hatırlamaktır. Zikirde Allah hatırlanır. Zikirde Allah’tan başka her şey unutulur. Bakara Sûresi 152 âyette yüce Allah şöyle demektedir: "Beni zikrediniz ki, Ben de sizi zikredeyim."

İdüp ‘işyânıñı tevbe bulup mürşīd yapış destin

‘Āşık ol **zikr it** Allah’ı budur mü‘minlere mizâc

G 45/4

2.2.2.17. Mest, Mestâne

Mest, Farsça bir kelime olup sarhoş anlamına gelmektedir. Tasavvufî bir terim olarak âşığın İlâhî aşk şarabını içtiği zamanki durumu ifade ettiği gibi sevgilinin cemâlini gördüğü ânki durumunu da ifade etmektedir.

Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Ey pîr, bu hâlin nedir? Misk misin, reyhân mısın, abîr (güzel koku) ya da ıtır (güzel ve lâtif koku) mısın? Bu sır (bu hâl) beni sarhoş etti, derde düştüm çünkü dermâna eriştim.”

Dedim bu hâl nedir misk misin ey pîr

Reyhân mısın ‘abîr misin yâ ‘ıtır

Beni **mest** eyledi bu esrâr nedir

Derde düşdüm çü dermâna erişdim

Mu 248/9

Mestâne sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça, sarhoşçasına anlamlarına gelmekte olup ilâhî aşk şarabını içenlerin veya sevgilinin güzel yüzünü görüp kendinden geçenlerin hâlini ortaya koyan bir tabirdir.

Zevk alırlar ‘ ışk ile o bāde-i gül-fāmdan
 Meclīs-i rindānede **mestāneler** eyler semā’
 G 169/2

Konuşma hem görüşme sen elin çek ehl-i şöhretten
 Ara ol ‘ aşık u şādıkı sen **mestāneler**de bul
 G 230/4

2.2.2.18. Agyâr, Vâiz

Agyâr kelimesi Arapça isim olup yabancılar, el, gayrılar, başkalar gibi anlamlara gelir. Tasavvufta ise hakîkate yabancı olanlar, hakîkati idrak edemeyenler demektir. Aşağıdaki beyitte şair: “ Yâr ile olan derdini hiçbir zaman başkalarına anlatma, o kötü namı olan alçaktan hiç fayda gören var mı?” demektedir.

Derd-i yâri **ag̃yāra** itme şikāyet bir zamān
 Var mı gören fā’ide göster o bed-nām denīden
 G 249/3

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Başkaları (agyâr) ile kaynaşmayı bırak, sevgili ile kaynaş ki sevgili sana nice yüz bin nimeti bağışta bulunsun.”

Ülfet-i **ag̃yār**[1] terk it ülfet eyle yâr ile
 Nice yüz bīñ dürlü ni’ met eyleye iḥsān saña
 G 16/6

Vâiz, ibadet yerlerinde (cami, mescit vb.) dinî öğütlerde bulunan kişidir; vâiz bu görevini va’z etmek, konuşmak suretiyle yapar. Ancak bazen “va’z”, “kâl” yani dil yetersiz kalır. Bu durumda hâl ortaya çıkar, yani anlatılacak olan durumun bizzat yaşanması önem taşır. Bu açıdan bakıldığında tasavvufta kâl ehli değil hâl ehli olmak daha önemli olup vâiz önemini yitirir, hâl ehli yani tarîkat ehli değer kazanır. Tarîkat ehli de tekke ve dergâhlarda olmaktadır. Hacı Hulûsî Baba Dîvânı’nda şairin vâiz ile

hep münakaşa durumunda olduğunu görmekteyiz. Hulûsî Baba harâbat, dergâh, tekke ehlini önemsemiştir. Divânda vâiz, zâhid anlamında kullanılmış olup zâhid:

Allah'ın buyruklarını yerine getirmekle birlikte, şüpheli şeylerden de kaçınan kişidir. Bunlar dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini sanan kişiler olarak ele alınır. Daracık dünya görüşü içine sıkışıp kalmışlardır. Dar kalıplı bilgilere bağlıdırlar, hayatın acemisidirler. Bu bakımdan çok zaman gülünç duruma düşerler. İmândan hiçbir zaman hakîkata ulaşmamışlardır ve samîmiyetleri yoktur (Pala, 1997, s. 577).

Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: “Ey vâiz, dünyanın içinde olan her şeyden bahsetme, (çünkü) aklın ermez; O Allah, dünyadakilerden bir şeyi boş yere yaratmamıştır.”

‘ Aqlıñ ermez **vâ‘ izâ** bu mâ-fihâdan itme baḥş
Mâ-fihâdan ol Hudâ ḥalk itmemiş bir şey ‘ abeş

G 38/1

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Ey vâiz, cehaletle bıyık ehli hakkında ileri geri konuşma; bu kıyâfet, bu biçim âşık olan kişide bulunur.”

Vâ‘ izâ cehl eyleyip atma bıyık ehline taş
Bu kıyâfet bu şûret ‘ âşık olan erde olur

G 89/1

2.2.2.19. Kadeh

Kadeh ilâhî aşk şarabının sunulduğu bardak, câmdır. Şair aşağıdaki beyitte: “İşte meydân, işte mey! Sâkînin (şeyh) elini öp. Aşk ehli bir kadehle sıra sıra dünyaya gelmiş.”

İşte meydân işte mey işte sâķī öp destini
 Bir **kadeh**le ehl-i ‘ışķ devrāna gelmiş şāf-be-şāf
 G 175/6

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Şarap vakti geldi, şaraptan kaçma, âşık ol. Sen de dönen sâķiden bir kadeh alıp iç.”

Mey-i mülûn geldi vakti kaçma andan ‘âşık ol
 Bir **kadeh** nûş eyle sen de sâķī-i devrāneden
 G 252/6

Câm; ilâhî aşķ şarabının sunulduğu bardak, sırça, kadehtir. Hacı Hulûsî Baba aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “O eşref saati geldiğinde gönül ehlini kadeh sunmadan sarhoş eder, cânsızı canlandırır.”

Mestāne ider ehl-i dili **cāme** şunmadan
 Bî-cānı nev-cān ider o sâ‘at-i eşref
 G 178/5

2.2.2.20. Uzlet, Vuslat

Uzlet halktan uzaklaşıp ayrı yaşamaktır. Mürid için başlangıçta uzlet yani halktan uzaklaşmak gerekir. Kötü ahlaktan kurtulmak amacıyla yapılır. Uzlet aslında insanın kendi içine çekilmesi, Allah’tan başkasını düşünmemesidir.

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Halktan uzaklaşarak çoğulun içinde biri bul, Allah’ı bul; yaratılanlar sana perde oldu, sen de kendine perde (hicap) oldun.”

‘**Uzlet** eyle keşret içre vahdet[i] bul Hâķķ’a gel
 Saña mahlûķ oldu perde sen saña olduñ hicāb
 G 20/5

Vuslat kelimesi kavuşmak, anlamına gelmekte olup âşığın sevgilisi ile kavuşmasıdır. Âşık sevgilisine kavuşmak için sürekli ağlayıp inlemektedir. Tasavvufta vuslattan kasıt Allah’a kavuşmaktır. Aşağıdaki beyitte şair şöyle demektedir: “Hulûsî, sen de o sevgiliye âşık ol. Onla kavuşmayı iste çünkü iki dünyaya esas olan aşktır.”

Sen de o maḥbûba ‘ âşık ol da iste **vuşlatın**

Hulûşî ‘ ışık oldu çünkü iki dünyāya esās

G 129/9

2.2.2.21. Maḥbûb, Muhibb, Cānân, Cān

Maḥbûb sevilmiş anlamına gelen bir sözcük olup tasavvufta maḥbûb Allah’tır. Aşağıdaki beyitte şair: “ Güzel yüzünün mumuna cān verip pervâne olanlar sevgili yolunda parlak güneşe (sevgilinin yüzü) ulaşmış.” demektedir.

Şem‘ -i cemāle cān verip pervâne olanlar

Maḥbûb yolunda hūrşîd-i tâbāna yetişmiş

G 140/5

Şair aşağıdaki beyitte şöyle demektedir: “Vâiz, sevgiliyi sevip onun uğrunda koç gibi kurban olmadan bu kuru davada sevgiliye kavuşamaz.”

Vuşlat bulamaz bu kıru da‘ vā ile vā‘ iz

Maḥbûbı sevip koç gibi kırbāna gelmemiş

G 141/2

Muhib Arapça seven demektir. Tasavvuf yolunu ve o yolda gidenleri seveni ifade eder. Tasavvuf yolunu seven, fakat o yola girmemiş kişiye muhib derler. Bektaşîlik'te muhiblik ilk derecedir. Bundan sonra dervişlik, babalık ve halifelik gelir. Mevlevî muhibleri için tekkede ayrı yerler olur. Şair aşağıdaki beyitte: “Biz burada seven (dost) olmadık biz kâlû belâdanız, onun için her belâya düşkünüz.” demektedir.

Olmadık bunda **muhibb** kâlû belâdanız

Biz anıñ-içün her belâya mübtelâdanız

G 119/1

Cânân sevgili anlamına gelip tasavvufta Allah'tır. Aşağıdaki beyitte Hulûsî Baba: “Cânımı ben bilmezdim ah meğer cân cânânmış, şimdi o cânânı bildim ki güzeller şâhıymış.” demektedir.

Cânımı ben bilmez idim *¹ cân meger **cânân** imiş

Şimdi ol **cânânı** bildim ki şâh-ı hûbân imiş

G 145/1

Cân; gönül, ruh, hayat gibi anlamlara gelen Farsça bir sözcük olup Bektaşilikte mürid ve derviş için de cân denilmektedir. Cân, her ân cânânını arar. Şair aşağıdaki beyitte: “Ey cân, günahının çok olduğundan korkma, hepsi affolur. Allah'ın rahmetinden düşünceni sakın kesme, kötü söz söyleme.” demektedir.

Çokluğundan korkma ey **cân** ‘afv olur cümle günâh

Rahmet-i Hakk’dan şağın kesme gümânıñ itme hâl

G 157/8

2.2.2.22. İlâhî Aşk

İlâhî aşk, Allah'a duyulan aşkı ifade eder. Dünyevî sevginin bir tarafa koyulması ve evreni yaratanın yani Allah'ın sevilmesidir. Hacı Hulûsî Baba şiirlerinde İlâhî aşkı işlemiştir. Aşağıdaki şiirinde şöyle demektedir: Hulûsî der ki: Sevgiliyi - Allah'ı-sev, ona âşık ol! Bundan sakın kaçma! Âşık olup da sevgiliye tutulmuş olmamak saçmadır!

Der Hulûsî kaçma zinhâr maḥbûbı sev ‘âşık ol

‘Âşık olup olmayan maḥbûba mübtelâ ‘abeş

G 39/9

¹ Metinde “âh” şeklinde bulunmaktadır.

2.2.3. Divanın Nüsha Özellikleri

Bu çalışmada üzerinde çalışılan nüsha bir fotokopi olup eserin aslı bulunamamıştır. Halen Fatsa’da sahafılık yapan İsmail Hakkı Çelik 1974 yılında eserin aslının kendine Hacı Hulûsî Baba’nın damadı olan Fehmi Gedikoğlu tarafından getirildiğini aslından fotokopi yaparak eseri çoğalttığını ve eserin aslını Fehmi Gedikoğlu’na verdiğini ifade etmektedir. Daha sonraki yıllarda İsmail Hakkı Çelik, Fehmi Gedikoğlu hayattayken ona birçok kez eseri sorduğunda onun eseri ne yaptığını bilmediğini söylediğini belirtmektedir. Elde bulunan nüsha 102 varaktır. Bu nüshanın [32a] sayfasının sonunda iki beyti bulunan gazelin -108. gazelin- [32b] sayfasında diğer beyitleri devam etmesi gerekirken [32b] sayfasında başka bir gazel başlamaktadır. Bu durum, nüsha çoğaltılırken müstensih tarafından veya fotokopi çekimi sırasında sayfa veya sayfaların atlandığını düşündürmektedir. Ya da bu, iki beyitlik nâ-tamâm (tamamlanmamış) bir gazeldir. Çalışılan nüshanın her sayfasında ortalama 19 satır bulunmaktadır. Eser rika yazı biçimi ile yazılmıştır. Eserde herekelendirme yapılmamıştır. Eserin ilk şiiri bir gazel olup tür olarak münâcâttır ve ilk beyit bir hamdeledir. Eserlerin hamdele ve salvele ile başlaması bir gelenektir. Eserin son şiiri de bir gazel olup dünyanın faniliğini ortaya koymaktadır.

Nüshanın ilk beyti:

Bu cümle hâmidîñ hâmdi saña maḥşûşdur ey Mevlâ

Ki sensin Ḥâlik-i maḥlûḳ çü sensin cümleden a‘lâ (b. 1).

Nüshanın son beyti:

Geçer ‘âşık dü-cihândan velî geçmez o cânândan

Oḳur beytim bilir andan Ḥulûşî ne zamân geçdi (b. 3035).

III. BÖLÜM: HACI HULÛSÎ BABA DÎVÂNÎ (TRANSKRİPSİYONLU METİN)

Dîvân-ı Hülûsî

Bismillâhir'r-raḥmānı'r-raḥîm

[1b]

1

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Bu cümle ḥāmidîñ ḥamdi saña maḥşûşdur ey Mevlâ

Ki sensin Ḥālîḳ-i maḥlûḳ çü sensin cümleden a' lā

2 Şalât u hem selām eyle ḥabîbîñ Aḥmed'e yâ Rab

'Adedince ola bu maḥlûḳâtîñ her ân ḥaşre tâ

3 Ve hem âline evlâdına aşḥâbına bil-cümle

Bulardır Aḥmed'in yâri bulardır evliyâ Ḥaḳḳ'a

4 Bulardır rehber[i] dîniñ geḳip cāndan iden îmān

Bular ḥādî bular mehdî bulardır bize reh-nümā

5 Bizi luṭf it bağışla bunlara sen ey kerem-kānı

Te vessül eyleyip bunlara senden maṭlabım rızā

6 Çıkar sevdâ-yı dünyâ mā-fîḥâyı ḳalbim içinden

Ola mir'ât-ı ḳalbim 'ışkıñ-ile ser-te-ser cilā

7 Temevvüc eyleyip deryâ-yı 'ışkıñ her dâ'im dilde

Açılsun küntü kenziñ perdesi olsun güher peydā

- 8 Geçir cān ile serden hem müyesser kıl ola ey dost
Hulūṣī ‘abd-i ‘āsi kuluñı sen ‘ışk ile rüsvā

2

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘Işk ile bed’ eyledim dīvān-ı ‘ışka ibtidā
Eyledi āgāz gönül i‘lān-ı ışka ibtidā
- 2 ‘İlm-i zāhir ‘ilm-i bāṭın cümlesidir işbu ‘ışk
Oldu haber maḳşada maṭlaba oldu mübtedā
- 3 ‘Āmil ‘ışkdur ma‘mūl ‘ışkdur ‘amel-i ṣāliḥdir ‘ışk
Dü cihānıñ kenzidir aṣlā aña yokdur bahā
- 4 Ġāfil olma ‘āşık ol gel cān u dilden eyle gūş
‘Āşık olmak sālikā her şeyden elzemdir saña

[2a]

- 5 Bulmak istersen eger cānā ḥayāt-ı cāvīdān
Eyle nūş āb-ı ḥayātdan bāde-i ‘ışk-ı Hudā
- 6 Küntü kenzen maḥfīniñ miftāhıdır ey cān bu ‘ışk
Geldi aḥbebtü ḥiṭābıyla işāret evvelā
- 7 Nūr-ı ‘ışkdan ḥalk idüp mir’āt idindi zātına
Oldu ‘āşık oldu ma‘şūk ol Muḥammed Muṣṭafā
- 8 Fāriğ ol koy ġafleti şıdḳ-ile gūş it zikre gel
Emr-i künden maḳşad-ı Hāḳ ‘āşıkāndır muṭlaḳā

- 9 ‘Işk ile Hāk ‘āşıkın halk itmese olmaz idi
‘Arş u kürs levh ü kalem behişt ü nār u mā-fihā
- 10 Anıñ-içün cümle ervāh-ı nebī mürsel velī
Geldi ‘āşık gitdi bu dünyāya bunca enbiyā
- 11 Oldular hep āşinā bu söze cümle ‘ārifān
‘Işk ile hep buldu ma‘rifeti oldu evliyā
- 12 Hīç binā var mı yā-hū ‘ışkıñ bināsı teg metīn
Yokdur ašlā çün heme var ‘ışkla oldu ibtinā
- 13 ‘Işkı da‘vet eyle gel turma dil-i vīrāneñe
Zikre çalış ey Hülūşī eyle ruḥ[1] iğtidā

3

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tūt yüzün ağyārı terk it yāre ğayrı ey şehā
Sevdigiñi sen de sev zıddına olma ibtilā
- 2 Hākḳ’a giden rāha gir toĝru yürü şapma şakın
Nice cānlar şapdı andan āḥir oldu eşkıyā
- 3 Geldigiñ kapuya beñzer mi gidecek olduĝun
Bir karanlık kapudur şem‘ine eyle ictinā
- 4 Çend refīk-i şālih ile anda tīz silāḥ gerek
İşbu rāha rihlet itmek tenhā çok müşküldür hā

- 5 Cāh u mālın şöretiñ vefāsı yok sevmege bil
Nefs[ü] hevâyı uyar bunlara iden iltıka
- 6 Mülk ü mālın kıl u kâlin cümlesin terk eyleyip
Rāh-ı ıška ser verip göç itdi bunca etkıyā
- 7 Vāşıl olmaz varmayan bu işr ile ser-menzîle
Cümle varıñ sen de terk eyle bugün Hülüşî'yā

4

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ğāfil olma ākıl olanlar dā'im ister rızā
Cān ile serden geçer kendine ider iftidā
- 2 Gezdirip gördün vücūdu beslediñ hayvān gibi
Nefsiñ arzū itdiginden eylemediñ ihtimā

[2b]

- 3 Hastayı rāhatda gördün mevtâyı taht[d]a gibi
İtmediñ nefsiñi andan eylediñ rağm-ı haṭā
- 4 Girdi ilçi-yi bekā gayrı rûy u ser bāğına
Geldi nöbet şimdi uyan erdi sinne istivā
- 5 İhtilāt idüp cihān lezzetine meyl eylediñ
Keşret içre bulmadıñ vaḥdeti idüp ihtifā
- 6 Medḥini sevdiñ cihānıñ zemmini hoşlanmadıñ
Hiç görüp cümlesini hiç eylemediñ ihtilā

- 7 Hâk rızâsında Hûlûşî cümleden kaldıñ geri
Meclîs-i menhîde her ân ‘arz idersin irtikâ

5

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Geçdi ‘ömrün ğaflet ile ey gönül kaldıñ gedâ
Mülk ü bâğ elden gidip hevâyı itdiñ iştirâ
- 2 Sevmediñ azını Hâk’ıñ çoğuna şükr itmediñ
Bu fenâdan toymayıp olmadıñ ehl-i iktifâ
- 3 Şabr idüp belâsına kazâyâ râzî olmadıñ
Derd-i yâri her dâ’im ağıyâra itdiñ iştikâ
- 4 Giymediñ câme-i takvâyı delü olduñ helâk
Fağr idersin câme-i nâr ile itdiñ iktisâ
- 5 Cümle mağlûk Hâlik’iñ tevhidine bir dâl iken
Açmadıñ ‘ibretle gözün olmadıñ hiç âşinâ
- 6 Gel ma‘ârif mektebine eyle tahşîl ‘ışkı bul
‘Âşık ol gel ‘ışk ile ol Hâk’a eyle ilticâ
- 7 ‘İşkını koy koyma zinhâ[r] dil evine Hâlik’iñ
Mâ-sivâsın mâ-sivâsın mâ-sivâsın mâ-sivâ
- 8 Şâf dil ol ey Hûlûşî her nazarda Hâk’ı gör
Bu göz ile göremezsın nâ-binâsın nâ-binâ

6

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Kim içerse cām-ı 'ışk[ı] sākī-i pīrden cānā
Sālim olur vücūdu hem bulısar āb-ı beķā
 - 2 Kim ki isķā eyledi dil bāğını bu āb ile
İtdi lem' ān oldu dil baķçesi anıñ pūr zıyā
 - 3 Ğayrı o dil bu fenā mülkine ülfet eylemez
Destini çeker cihāndan cümleden ider ibā
 - 4 Ağla gözüm ağla hıç tırma cānım leyl ü nehār
Hāķķ'a yalvar inleyip tevḥīd ile eyle būķā
 - 5 Ağlayan göz dā'imā maḥbūbuna maḥbūb olur
Şanma münkir cevır ile geçürür 'ömrin bā-şafā
- [3a]
- 6 'Āşık odur şādık odur hem odur maḥbūb-ı yār
Münkirā gel böyle ol gör öyle olma eşkıyā
 - 7 Cümle derdden buldu bil ki çāresin erbāb-ı 'ışk
Derdine dermān aramaz derd-i 'ışk oldu devā
 - 8 Koydu lezzet-i cihānı zevķ ü şafā oldu bir
'Işķı 'āşık rūḥuna her demde eyledi ğıdā
 - 9 Ey Ḥulūşī sen de 'āşık ol ki fırsat eldedir
Ta'mīr-i dünyā içün geldik mi şandıñ ğāfilā

7

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Muḥabbet bir metā' ki mübtelâdır 'âşık u şeydâ
Verip varın alır ol metā' ı 'âşık olur ihyâ
- 2 Anı sâķī bulur elbet verir bir kaçresin 'ışkıñ
Gelir mevce o kaçre dil-i 'uşşâķda olur deryâ
- 3 Girer sebbâḥ olan o deryâ kaç rından alır dürri
Verir ehline bulsa 'ışķ ile aña demez lâlâ
- 4 O cevher-i ḥaķīķati bulan terk-i fenâ ider
Düşer 'ışķına dil-dârıñ gice gündüz olur gūyâ
- 5 Görür gözü velīkin 'aķlı irmez sırrına anıñ
Bugün gibi zâhir iken ġâfil inkâr ider ḥâlâ
- 6 Bu sırrı bilmek içün münkirân ḥiç ârzû yok sizde
Bu söz ile bilinmez tutmayın böyle kırı da'vâ
- 7 Geliñ taşdıķ idiñ hem anda tevḥīde oluñ dâḥil
Bu beglikler ü şöhretler âḥir demde olur rü'yâ
- 8 Ḥaķīķatdir Ḥulūşī bî-hûde şanman bu sözlerim
Bugün bunda inanmayan yarın anda olur rüsvâ

8

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ehl-i hālîñ kavlidir bu söyleyim yüz tut baña
Dikkat idüp dinler iseñ bir de biñ hisse saña
 - 2 Tūr-ı Mūsā’da gelip bir gün hitāb-ı Lā-yezāl
Nedir o ki yā Mūsā arka veripsin sen aña
 - 3 Verdi cevābını birkaç hāşşasın idüp beyān
Âhirinde bir ‘aşādır bunu sen verdiñ baña
 - 4 Ehl-i tefsīr aldılar bundan ma‘ānī gūna-gūn
Bunda maqşad encāmında ‘ışka oldu mūntehā
 - 5 Ya‘ni her kim ki tevekkül eyleyip arka vere
Hakḳ’a bi-z-zāt maḥlūka ider mi ‘āşık ittikā
 - 6 Kim ki Hālîḳ’ın koyup maḥlūka itdi i‘timād
Oldu helāk çünki mārā itmiş olur iktidā
- [3b]
- 7 Ol tevekkül Hakḳ’a ‘āşık şıdk ile tevḥīde gel
Hayyeden budur murād şanma yılandır zāhirā
 - 8 Hakḳ’a ‘āşık olmayıp her kim olursa ğayra yār
Anı ihlāl eyleye ‘ışk-ı Hudā’dan mā-‘adā
 - 9 Rūz u şeb hiç tırma ey dil zikre çalış şıdk ile
‘İşkı bul ‘ışk-ı İlāhī çün saña ola ‘atā

- 10 Yaş yerine kan saçuban ağla ey dil zār u zār
Cümle derdiñ dermān[1] ‘ışk añladıñ bî-iştibā[h]
- 11 Kıl tefekkür rûz u şeb Hülûşî encāmıñ n’ola
Şimdi fırsat sendedir her demde eyle ittikā

9

Mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün

- 1 Hakaikat kervānı geçdi uyursuñ ey gönül hālā
Yatan gāfilleriñ cümle āhir kāmı gelir kellā
- 2 ‘Āşık ol sen o dil-dāra ola vaqti gelir birgün
İrer ma‘şūkına ‘āşık dinilmez lā belī illā
- 3 Anın hubb-ı firākıñdan akıdıp eşkini çeşmiñ
Hafice her şehirlerde idegör hūn ile iṭlā
- 4 Eger insān ise bir cān muhaqqak derdi var ‘ışkdan
‘Āşık olmaz ise yāre o cān insān degil aṣlā
- 5 Bu fetvāda ‘ālimler hep şadıklar mütteffik cümle
Gelip bir araya itmiş kāmiller böylece imlā
- 6 Eger yüz biñ cānım olsa fedā olsun o maḥbūba
Bulunur mı anıñ mişlī cevābı sā’iliñ lālā
- 7 Gel ey var ise temyiziñ bugün ‘ışk ehline söyle
Olur mu hīç o yārin nīm-nigāhından ulu lālā

- 8 O cān cānānına ‘āşık cānān ‘āşık o cān ma‘şūk
Ki maḥbūb-ı Ḥudā odur odur mü’minlere Mevlā
- 9 Gel ey bī-derd anı sev ki bütün ‘ālem aña ‘āşık
Odur ‘āşıkların şāhı odur ‘ālī odur a‘lā
- 10 Anın ‘ışk[ı] eşerinden düşeli gönlüme zerre
Varımı eyledi yağma benim o gözleri şehlā
- 11 Bırak bu şān u şöreti dilin kes cümle eşyādan
Nedir ‘āşıklara gevher nedir mensūc nedir kālā
- 12 Anın vechi durur kıble teveccüh eyle anda тұr
O imāma her ān uy sen gerek қавлен gerek fi‘lā
- 13 Nice yıllar eşigine қoyup baş kemter ü köhne
Ḥulūşī қuludur anın değil dervīş değil monlā

[4a]

10

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Rūḥ-ı pākin evvelā ḥalk itdi anın Kibriyā
Enbiyānın server[i] baş tācıdır luṭf-ı Ḥudā
- 2 Basdığı yer toprağı tozı bize göz sürmesi
Ehl-i ‘ışkın ğayrı yok ‘indinde budur tūtiyā
- 3 Gelmeseydi bu cihāna olmaz idi dü-cihān
Ḥaқ demiş ḥaқdır zāhir ḥuṭbe’-i levlāk ibtidā

- 4 İns ü cāndan ‘āşıkān ider ziyāret ravzāsın
Hak müyesser eyleye cümlemize bāy u gedā
- 5 Bil ki cümle ‘āleme rahmet içün halk olmuş ol
Şoñra andan yok nebī o geldi hatmü’l-enbiyā
- 6 Evveli ol āhiri ol cümle peygamberleriñ
Her ne varsa enbiyā evliyā muhtācdır aña
- 7 Ver şalāvāt gice gündüz şıdk ile ihlāş ile
Āline evlādına aşhābına budur hedā
- 8 Ümmet olmaqlığa sezā degil isek de biz
İnşā’-Allah o bizi itmez şefā’ atden Hudā
- 9 O şefā’ at-kānıdır ‘āşilere yevmü’n-nüşūr
Ey Hülüşī yüz sürüp yerlere yalvar haşre tā

11

Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

- 1 Kilk-i kudret ile taḥrīr itdi ismiñ Kibriyā
Zātına mir’āt idindi seni ey nūr-ı Hudā
- 2 Rūḥ-ı pākīñ halk idüp kendi nūrundan ol Vedūd
Anın içün cümle ‘ālem saña itdi iktidā
- 3 Cümlesiniñ sebeb-i ḥilqatine sensin bā’ iş
Levh kalem arz u semā hūr u cinān u mā-fihā

- 4 Evvelīn ü āhirīn sensin hidāyet reh-beri
Hem şefā‘ at-kānı hem server[i] cümle enbiyā
- 5 Vermedi hiçbir nebisine Kerīm ü Zü-l-celāl
Ni‘ metin itmāmını ancak saña kıldı ‘aṭā
- 6 Her kelāmın vaḥy-i Ḥaḳ’la eylemiş şudūr seniñ
Sūretü’n-necmde gelmişdir delīl pes şānıña
- 7 Ḥamd-i bī-ḥad ol Ḥudā’ya saña ümmet eyledi
Bir cānım var yoluña olsun fedā biñ de kezā
- 8 Cümle maḥlūk eylesek medḥiñ yine bir zerresin
İdemeyiz ki seni medḥ eylemişdir ol Ḥudā
- 9 Luṭf-ı Ḥaḳ geldiñ cihāna raḥmeten-li’l-‘ālemīn
Bilirem noḳşānımı medḥiñ sezā degil baña
- 10 Mücrimem çokdur ḥaṭām ammā seniñle iftiḥār
Eyleyip ḥaşr olurum bī-ḡam yine rûz-ı cezā
- [4b]
- 11 Bu za‘īf ümmetleriñ eñ ez‘af[1] isem de ben
Sā’ilim sā’illeriñ ḥüccet[i] sūretü’ḍ-ḍuḥā
- 12 Qıl şefā‘ at ‘afv idüp ‘āşī Ḥulūşī bendeñi
Yüzine urup budur saña ricām şubḥ u mesā

12

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Cihānda rāh-ı Hakk[1] görmeyen a' mevidir cānā
Deme kimseye zinhār vaḥşīdir bedevīdir cānā
Şağīr görme nice cānlar ḥafī Kübrevidir cānā
Bilinmez ṭolanır süflī velī pek ' ulvidir cānā
Şorar isen Hülūşī Hemşīnī Qal' avīdir cānā
Anı a' mā görür maddī velī ma' nevidir cānā
- 2 Tārīķi Kādirīdendir tārīķi meslek-i bi-z-zāt
Velākin meşrebi Bektāşīler gibi gezer ber-bād
Yedinde bürhāniyle Ğavş-i a' zam'dan ider isnād
Ve hem bir kolu vardır Nakşībendīden olur dil-şād
Şorar isen Hülūşī Hemşīnī Qal' avīdir cānā
Anı a' mā görür maddī velī ma' nevidir cānā
- 3 Daḥı şeyḫi o Yeşrib'de ḥaṭīb-i minber-i muḥtār
Alıp şeceresin andan ḳabūl ide anı Ğaffār
Bağışlayıp ḥabībine ide rāhında ber-ḳarār
Tutup yedin geçip cān ü cesedden eylemiş iḳrār
Şorar isen Hülūşī Hemşīnī Qal' avīdir cānā
Anı a' mā görür maddī velī ma' nevidir cānā
- 4 Diyem şeyḫiniñ ismini Muḥammed Ra'uf Tāhiri
Anıñ da şeyḫi babası Muḥammed Es'ad Tāhiri
Bunun daḥı vālididir Muhammed Sa'id Tāhiri
Bunun da üstādı Manşūr daḥı şöhreti Bedīrī
Şorar isen Hülūşī Hemşīnī Qal' avīdir cānā
Anı a' mā görür maddī velī ma' nevidir cānā

- 5 Gezip Belh ü Buḥārā vü Ḥorasān şehir-i ‘ Aşk-ābād
 Dahı arz-ı Hicāz u Şām u Kuds u Mısr ile Bağdād

[5a] Yüzin o pīrleriñ ḥākiñe sürdü itdi istimdād
 Dü a‘ zam himmetiyle kânün-ı ‘ ışkı idüp küşād
 Şorar isen Ḥulūşī Hemşiniḡ Qal‘ avīdir cānā
 Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevīdir cānā

- 6 İşit ismi Muḥammed maḥlaş[ı] Ḥulūsīdir anıñ
 Varoşdur meskeni meşkaṭ-ı re’s[i] bil bu ednānıñ
 Pederi ismi de Muḥammed ‘ Ārif’dir dahı anıñ
 Muḥammed Muḥlişi kibār ide ‘ afvına Mevlā’nıñ
 Şorar isen Ḥulūşī Hemşiniḡ Qal‘ avīdir cānā
 Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevīdir cānā

- 7 Oturdu Fatsa’da çend yıl o eşnāda biraz taḥsīl
 Ḥācesi ‘ Abdul-ḥamīd’den idüpdır nüşḥa[yı] tekmiḡ
 Anıñ üstādı Yūsuf Ḥacı Baḥrī Ünyeṡi kāmīl
 Anıñ da ḥācesi Hemşiniḡ Ḥacı Sālīm ü Fāzıl
 Şorar isen Ḥulūşī Hemşiniḡ Qal‘ avīdir cānā
 Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevīdir cānā

- 8 Bularıñ ‘ afvıla Ḥudā merākıdın ide rıdvān
 Cinān içre cemālini kerem-ile ide iḥsān
 Ber-ā-berce vālideynim aḥavāt u kamu iḥvān
 Dü ‘ ālemde rızāsın baḥşıla a‘ ṡā ide Raḥmān
 Şorar isen Ḥulūşī Hemşiniḡ Qal‘ avīdir cānā
 Anı a‘ mā görür maddī velī ma‘ nevīdir cānā

13

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Elif Allahümme maḥşûşdur saña ḥamd ü şenā
Şalli ve sellim 'alā ḥabībike seyyidina

2 Be berātın sağdan alır kim iderse taşliye
Hem cemî' -i 'āline aşhābına itse edā

3 Te tilāvetle 'amel eyle naşīb Qur'ân ile
Almaya nār-ı cehennem bizleri rûz-ı cezā

4 Şe şevābın teşbîh itmişler anıñ bir ḥavza kim
Şaçıla ḥavzdan mā' -i berd nāra muṭlāk tāliyā

5 Cīm cemālin görmegi 'āşıqlara va'd eylemiş
Anı ārzū eyleyen elbetde ağlar ḥaşre tā

[5b]

6 Ha Ḥalīm'sin ey Ḥudā rızkın verirsin cümleñ
Hem Ğafūr'sun ermez aşlā maḥlûkuñ 'aql[ı] aña

7 Hı ḥalāş eyle bizi nefsiñ elinden el-amān
Baḥş idüp āḥir nefesde maṭlabımız ey Ḥudā

8 Dal delīldir birliğiñe ki şerikiñ aşlā yok
Ferd u Eḥad Bākī Ḥālīk'sın heme maḥlûk fenā

9 Zel zelīlim merḥamet kıl ey zelīller erḥamı
Raḥmetiñiñ ḥadd[i] yok pâyānı yok yā Rabbenā

- 10 Rā Raḥīm'sin raḥmetiñ mü'min ü mü'mināt için
Cümleñiñ Ḥālīk'ısıñ dünyāda verirsin ğidā
- 11 Ze ziyāde eyleyen sensin kamu nokṣānları
Cümle nokṣānımı ikmāl eyle sen baḥş it baña
- 12 Sīn sa' ādet āña ki her emriñe oldu muṭī'
Daḥı nehyiñden kaçan āḥir demez vāveyletā
- 13 Şın şefā' at eyleye ol mefḥar-ı iki cihān
Sen bağışla āña her kim ki diye vā ümmetā
- 14 Sad şalāḥı buldu her kim āña ümmet oldusa
Şefī'-i ümmet odur yoḳdur müşeffa' mā-'adā
- 15 Dad ḍalālet ehline itme ḳarīn eyle kerem
Sen sālīḥler zümresinden bizleri ḳılma cüdā
- 16 Tı ṭaleb-i göñlümün ārzūsı budur rūz u şeb
Maḳşadım sen maṭlabım herḥālde isterim rızā
- 17 Zı zulümden sen münezzehsin bilirüm yā Ğafūr
'Afv ḳıl 'iṣyānımız 'āşīleriz iğfirlenā
- 18 'Ayn 'Ālim'sin saña ceḥr u ḥafī yoḳ yā Başīr
Bize de eyle yaḳīn bildir seni yā Rabbenā
- 19 Ğayn ğaflet uyḳusundan eyle īḳāz ver başar
Yā ilāhī ḳalb gözümüz açmañı yessir lenā

- 20 Fe felâha eyle dâhil biz günâh-kâr kulları
Añladık ‘ işyânımız dünyâ hayâl biz de fenâ
- 21 Kâf Kâdir’sin ‘ adem var var ‘ adem soñra var
İtmege bu cümle maḥlûḳ fânîdir sensin beḳâ
- 22 Kef kefilisin cümle maḥlûḳ rızḳına bî-iştibâh
Ben ne ḥâcet ḥâlimi şekvâ idem aña buna
- 23 Lam livâ’-ül-Ḥamdiñ altında Ḥabîb’inle bizi
Ḥaşr idüp sen yâ İlâhe’l-‘ âlemîn var hem lenâ
- 24 Mim Muḥammed ismidir maḥbûbuñuñ şalli‘ aleyh
Sen buyurduñ pes Muḥammed[en] Resûl’ullâh aña
- 25 Nun nebîler efḍal[i] çün oldu ol şâh-ı dâreyn
Ġayrılarî geldi cümle aña ümmet olmaga
- [6a]**
- 26 Vav vâşıl oldu ‘ âşık ma‘ şûḳa da‘ vet eylediñ
Kâb-ı ḳavseyn ‘ arşa ev ednâ maḳâm-ı müntehâ
- 27 He hidâyet buldu kim ism-i Celâl’in kıldı yâd
Çünkü ism-i a‘ ḳam odur anda bulmuş intihâ
- 28 Lâm elif iki yolu gösterir yemîn [ü] şimâl
Ey bî-derd fikr it de diḳḳat ile bul direm saña
- 29 Ya yalandır ey Ḥulûşî baḳma cihân mülkine
Bâḳiden bâḳî dile dünyâ fenâ ü mâ-fihâ

14

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Halka-i tevḥīde gel gir söylerim ey cān saña
‘ Ārif ol bu yolda geldi emr ile fermān saña
- 2 Eyle inşāf kendiñe gel koy bu ḥāb-ı ğafleti
Münkir olma feth olunmaz mekteb-i ‘ irfān saña
- 3 Var mı bir şey ki cihānda Ḥaḳḳ[ı] tevḥīd itmeye
İşte bürhān cümle maḥlūk ne gerek bürhān saña
- 4 Şūrete aldanma zinhār şenlige itme nazar
Bizde şenlik var ise hep görine vīrān saña
- 5 Vaḳt[i] aḳşam eylediñ āh ey gönül uşlanmadıñ
Eyledim her ān naşīḥat iderem el’ān saña
- 6 İftirādır kendüñe itme bīdārım iddi’ ā
Rūz u şeb nā’im gezersin kim desin yaḳzān saña
- 7 Nefsiñ ārzū itdiginden geçmediñ dinür mi hīç
Bu gidişle ey Ḥulūşī bende-i Yezdān saña

15

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ravza-ı rıdvāna girsem ḥār olur sensiz baña
Zevḳ [u] zīnet ḥūr u cennet mār olur sensiz baña

- 2 Bāğ u bostān gül ü gül-şān[1] gönülsin ey nigār
Selsebīl bāğına girsem nār olur sensiz baña
- 3 Ser-te-ser işbu cihānda meh-rūlar her ne ki var
Yār olamaz ey perī ağıyār olur sensiz baña
- 4 Bir alay maḥbūb ile girsem semā‘-ı ‘ işrete
Her demimde biñ belā dūçār olur sensiz baña
- 5 Cümle ḥūblar itse ikrām baña ey şāh-ı ḥūbān
İltifātı cümleñiñ āzār olur sensiz baña
- 6 Şūretiñ kılsam taşavvur ḥāne-i dilde seniñ
Cān cesede bir çekilmez bār olur sensiz baña
- 7 Tā o rüz-ı hem-demiden ayrı düşeli gönül
Giceler āh-ile geçer zār olur sensiz baña

[6b]

- 8 Der Ḥulūsī sen ile var olmaz isem āḥiri
İnsānım demek kelām-ı ‘ār olur sensiz bana

16

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Cānıñı cānāna terk it gele ancak cān saña
Cümle yokdan varlığı bahş eyleye cānān saña
- 2 Maḥv idüp hep varıñı sen çık bu benlik-ḥāneden
Çaşır –ı dili ma‘mūr it sulṭān gele mihmān saña

- 3 Gir bu zindān-ı bedene ‘ışk ile Yūsuf gibi
Dil-güşā it anda gör rıdvān olur zindān saña
- 4 ‘Işk ile gir nār-ı ‘ışka şoñu İbrāhīm gibi
Rābt-ı dil it tevḥīde gül-şān olur kül-ḥān saña
- 5 Ḥubb-ı dünyāyı gönülden sür çıkar Edhem gibi
Hırka-pūş ol cümle tağlar bāğ ile bostān saña
- 6 Ülfet-i ağıyār[1] terk it ülfet eyle yār ile
Nīce yüz bīñ dürlü ni‘met eyleye iḥsān saña
- 7 Kıl taḥammül derdine ağıyāra şekvā eyleme
Ḥamdüli-llāh eyle ki derdiñ imiş dermān saña
- 8 Gel ṭabābet-ḥāne-i ‘irfāna teslīm it özün
Şiḥḥati bul andadır şāyān degil Loḳmān saña
- 9 Ey Ḥulūşī bu cihāna gelmediñ şöhret için
Bildirip ma‘rifeti Ḥaḳ eylemiş beyān saña

17

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ehl-i ‘ışka nār tolu bir āhdır o Kerbelā
Ehl-i beyte nūr tolu billāhdır o Kerbelā
- 2 ‘Āşıķıñ ‘ışkıñı efrüz gününü dün eyleyip
Anda yatan ol şehīdler şāhıdır o Kerbelā

- 3 Mevzi' -i ravza-ı rıdvân toprağı hûn-hâredir
 Tutdu semâyı yetimler âhıdır o Kerbelâ
- 4 Anda bî-şümâr ferîşte cem' olur Yeşrib-veş
 Bâniyân kerrûbiyân seyyâhıdır o Kerbelâ
- 5 Devr ider ervâh-ı mü 'min mü 'minât züvvârdır
 Pes erenler mesken-i der-gâhıdır o Kerbelâ
- 6 Evvelâ Batıa vü Yeşrib soñra Bağdâd şehirdân
 Ehl-i 'ışkıñ feyziniñ pür râhdır o Kerbelâ
- 7 Mecma' ıdır hâşıl[ı] e'imme-i düvâzdehiñ
 Feyz-i 'ışk memba'-ı ilâhiyyedir o Kerbelâ
- 8 Bunca kıadri bunca fażl-ı şem' -i nûr-ı dü cihân
 Bilmeyip itfâ iden güm-râhdır o Kerbelâ
- [7a]
- 9 Anda yatanlar dü cihân pertavidir şemsiniñ
 Mâtem-i pür-nûr muḥarrem mâhıdır O Kerbelâ
- 11 Tut mâtem ey dil imâmeyn 'ışkına Yâsîn oku
 Ehl-i 'ışkıñ melce' ü penâhıdır o Kerbelâ
- 12 Kim ki girdi bu muḥabbet fülkine buldu necât
 Çün şerî' at baḥriniñ melâhıdır o Kerbelâ
- 14 Bu Hülûşî sürmege yüz şad hezârân hâkine
 Hamdeyleyle şalveyleyle hâhdır o Kerbelâ

18

Meʿūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿūlūn

- 1 Yok bir kārımız Hāk-ile Raḥmān'a münāsib
Yarın gidince gele o meydāna münāsib
- 2 Tābi' olup da nefse biz ' işyāna dūş olduk
' Āşīler için nār ile cezā ne münāsib
- 3 Hāk' a ' ibādet cennet için ḥayvān işidir
Ḥayvān olana cennet-i me'vā ne münāsib
- 4 İnler mi yā-hū ' āşık olan derd-i yārdan
Dünyāda aña zevk ile şafā ne münāsib
- 5 ' Āşık olanlar ārzū ider vuşlat[1] her an
Sālik olana ey gönül dünyā ne münāsib
- 6 Meyl eyleyip aldanma hīç kuşūr-ı cihāna
Fānī bir eşyāya inḥinā ne münāsib
- 7 Hāl ehli ile her rūz u şeb ' ömrini geçir
A' lā var iken dost için ednā ne münāsib
- 8 Tevhīde çalış taḥşīl it ahlāk-ı ḥamīde
' Āqıl olana ḡayz ile ḡavḡa ne münāsib
- 9 Herkes yarın sa' yı kadar me' cūr olur muṭlak
' Āşık olana maṭlab-ı rızā ne münāsib

- 10 Ey Hülûşî rūz u şeb çalış îfāsına
Borçlu olana borcunu edā ne münāsib

19

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

- 1 Cemî'-i maḥlûkuñ ni' met ile iḥsān diler yā Rab
Velî 'āşıqların cemāl için emān diler yā Rab
- 2 Uyup nefse cinānıñ ni' metinden baḥş ider vā' iz
İdüp da' vet dā'imā ḥūr ile ḡilmān diler yā Rab
- 3 Koyamaz nefsi dünyāda gider ūhrāya anıñla
Anıñ-çün o bîçā[re] zevk ile cinān diler yā Rab
- 4 Koyup dünyāyı 'uqbāyı yuyan destini bunlardan
Saña 'āşık olur dā'im seni her ān diler yā Rab

[7b]

- 5 Düşüp 'ışk oduna pervāne-veş büryān olan dilsiz
Seni senden bilip öz derdine dermān diler yā Rab
- 6 Veren boynun vişālîñ ḥançerine 'îd-ı aḍḥāda
Fedā ider cānını ḳatline fermān diler yā Rab
- 7 Seni ārzū iden bir göz a' mādır cümle eşyādan
Cemālin rü'yetiyle vuşlat-ı cānān diler yā Rab
- 8 Seniñ ḳapuñda sâ'iller ider her biri bir ārzū
Hülûşî şoñ nefesde kāmîlül-imān diler yā Rab

20

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey gönül gel Hakk’a yüz tut halkdan eyle ictināb
Halk ile ülfet idenler āhiri olur harāb
- 2 Hak rızāsın isteyenler mā-sivāsın terk ider
İster isen Hak rızāsın saña yeter bu cevāb
- 3 Zikre çalış ol kadar ki rūhuña olsun ğidā
Hiç gelir mi ‘āşık olanın gözüne zerre hāb
- 4 Mūtū kable ente mūt sırrını ğayret ile bul
Furşat elde gelmeden nidā-yı irci‘î hıtab
- 5 ‘Uzlet eyle keşret içre vahdet[i] bul Hakk’a gel
Saña mahlûk oldu perde sen saña olduñ hicāb
- 6 Gel beri ‘ışk ehl[i] ile hem-dem ol her rûz u şeb
Yakın olma bu fenā ehl[i] heme zağ u ğurāb
- 7 Cān u dilden ārzū eyle meclis-i ‘irfāna gel
Diñle anda bir kelām başına saña on şevāb
- 8 Yokdu bir mürşid diye döndürme kapudan yüziñ
Şer‘-ile eyle ‘amel Hak saña ider feth-i bāb
- 9 Bu Hülûşî rah-ı ‘ışkda görmedi aşlā haṭā
Kim ki şer‘-ile ider silk aña bu dur[ur] şavāb

21

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hakk’a karşı bir ‘amel yok halka karşı çok edeb
Sâlike elzem iken ittikâ itmek rûz u şeb
 - 2 Bil ki takvâ ile ‘ömrün geçiren ‘âşık olur
Şâlik olan ‘âşık olan böyle geldi geçdi hep
 - 3 Ey gönül eyle taḥammül derd-i yâre itme âh
Duymadın mı râh-ı ‘ışkda yok şafâ çokdur ta‘ab
 - 4 Tâ ezelden dünyâyâ mest-âne geldi ‘âşıkân
İçdiler bâde-i ‘ışk[ı] toğmadan bint-i ‘ineb
 - 5 Hır görünür ‘âleme ‘âşık tolanır ekserî
Mest olup bî-hoş gezer dil-ḥânesi pür leb-â-leb
- [8a]
- 6 Meşgûl ol tevḥîd –i Hakk’a âteş-i ‘ışk ile yat
Nâr-ı düzah içre yarın yanma ki olma ḥaṭab
 - 7 Mescid-i dilde hele yak şem‘-i nûr-ı ‘ışk ile
Gide zulmet ide şeffâf parlama andan leheb
 - 8 İnle ey dil her gice şubḥa degin giryân u zâr
Hakk’a yalvar şıdk ile saña irişe ‘afv-ı Rab
 - 9 Eyle taḥkîr nefsiñi cümleden ednâ ‘add idüp
Ḥikmet-i Hakk’a qarışıp bir şeyi görme ‘aceb

10 Rāh-ı ʿışķa kıl muḥabbet mā-sivānıñ terkin ur
Bul ḥayātı āb nūş it bu fenā lehv [ü] luʿb

11 Toğru ʿāşık olmadıñ bī-hūde sen de bekleme
Görmege cemāl-i yāri ey Ḥulūşī teşne-leb

22

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āteş-i ʿışķıñ yakıp bu cānımı itdi kebāb
Ol sebebden maʿmūr oldu kaçır-ı dil vücūd ḥarāb

2 Ey kerem-kān[ı] dilerim lüṭfuñu āh u fiğān
Maḥv idesin nār-ı firkātim daḥı bunca ḥicāb

3 Zerre lüṭfuñ ermeyen bir dile zulmet erişir
Zerre qalmaz lüṭfuñ erip ger toğarsa āfitāb

4 Ḥayli demdir sicc[i] hicrānda qalıp āh itdigim
Ey kapular açıcı lüṭf eyle bize fetḥ-i bāb

5 Teşne-dil fark itmeyip koşdu serāba dāʿimā
ʿAtaş efzūn oldu ancak görmeyince anda āb

6 Sen şusuzlar ʿışķına sākiyā cāme şun baña
Qoy getir ben içeyim ağıyar desin içdi şarāb

7 Bu Ḥulūşī rencūra itme dirig yoksa bī-şek
Ağlaya rüz-ı kıyāmete degin itmeye ḥāb

23

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Derde düşdüm derdime dermān eriştir ey ṭabīb
Derdime derdiñi dermān it baña eyle naşīb
 - 2 Çünkü fermān eylediñ ud' ūni estecib leküm
Her du' ām ārzüm saña ma' lüm qabūl it yā Mucīb
 - 3 Yok enīsim qalmışım ğarīb diye hīç ğam yemem
Çün ğarībler enīsi sensin kuluñ kalmaz ğarīb
 - 4 İster isen ' afv idersin sen Ğafūr'sun ğayrı yok
' Afv kıl ' işyānımı hem luṭfuñu eyle qarīb
 - 5 İsteyene ' ıṣķıñı yā Rab verirsin şübhe yok
' Āşķıñ maḥbūbusun ' ıṣķıñ aña olur ḥabīb
- [8b]
- 6 Ğayrıdan al ' ıṣķıñı ver bu dil-i üftādeye
Sen bağışla aña kim ümeme gönderme ḥaṭīb
 - 7 Tīz eriş imdādıma eyle meded sen yā muġīṣ
Hevā-yı nefis erdi şimdi beni azdırdı raķīb
 - 8 Al beni benlik elinden cehlimi gel eyle yok
Sedd idüp rāh-ı ḍalālī şer' eyle edīb
 - 9 Şal beni ol rāha ki şapmaz ebed toĝru gelir
Saña gelen kervānıñ pīşinde olayım debīb

- 10 Görmeyip o rāh[1] şeytānū'l-la'īn küfr eyledi
Uydı aña şirk idüp küfr eyledi ehl-i şalīb
- 11 Hāmd-i bī-ḥad ey Ḥudā olsun saña her rûz u şeb
Sen dīn-i İslām bize Qur'ān'ı verdiñ hem lebīb
- 12 Ne sa'ādet bu ne devlet bizi ümmet eylediñ
Aña kim maḥbūbuñ o aşl-ı necīb nesl-i necīb
- 13 Bunu bilmek çün cihāna geldi cümle kün fe-kān
Der Ḥulūşī bunu bilmemek bizim-çün çok 'acīb

24

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Gözüm yaşın katıp yalvarırım öz kanıma yâ Rab
Nice yıllar şehirde âh sen gufrânıma yâ Rab
- 2 Buyurmuşsun bize lâ-taknaṭū ümīd-vārım andan
'Âşī mücrīm kuluñum bakma sen 'işyânıma yâ Rab
- 3 Yübeddil âyeñi gördüm тұrur mı gözümün yaşı
'Afv eyle merḥamet kıl dīde-i giryânıma yâ Rab
- 4 Lāyık degil isem de kulluğa ben zerrece līkin
Lāyık gör sen bağışla Aḥmed-i sultānıma yâ Rab
- 5 İderim tevḥīd ü tenzīh seni şirk-i celīden ben
Kerem kıl ḥafī yazma defter-i dīvânıma yâ Rab

- 6 Günāhım ne kadar ‘aẓīm ise rah̄metiñ a‘zamdır
Ben eyledim henūz tevbe kamu tuġyānıma yā Rab
- 7 Seversin Tevvābīni sen bilirem iştibāhım yok
Şābit kıl tevbem üzre yaz[ı]ver fermānıma yā Rab
- 8 Hülūşī ĩmānın saña emānet eyledi ey dost
Āhır demde ‘azāzīlden getirme yanıma yā Rab

25

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘İşkıñı ver sen seni bildir bize eyle naşīb
Ağlasun dil ağlasun göz seng-i kalb olsun raṭīb
- 2 Giceler feryād u zār itsin dil-i vīrānemiz
Mürğ-i dil ‘ışk ile efgānında desin yā ḥabīb
- [9a]
- 3 Nefs[i] maġlūb eyleyip rūḥ ‘askeri her dā’imā
‘İşk ile ḥarb eyleyip yedinde ‘ışk olsun kazīb
- 4 ‘Asker-i a‘zāya giydir cāme-i taḫvāyı ki
Anı giyip düşmānıñ peşinde olsunlar mehīb
- 5 Alev-i ‘ışkın şafağdan yalç idüp dil şehrine
Yağa cümle ne ki var benlikde anda ol lehīb
- 6 Çeşm-i benā-güş-ı şenā ile iḥsān kıl kerem
Cümleden geçir beni ‘ışkıñla sen eyle münīb

7 Ārz-ı hâlim saña budur yâ İlâhe'l-‘âlemîn
Ehl-i ‘ışkın ez‘af-ı meclîsine eyle naķīb

8 Ey Hülûşî hayf ola ġāfîl geçerdîñ ‘ömrüñü
Şimdi îķāz eyledi âh geldi çün vaķt-i meşīb

26

Fā‘ilâtün fā‘ilâtün fā‘ilâtün fā‘ilün

1 Cümleden oldu nihân gün yüzüne çekdi niķāb
Bu niķābıñ sāyesi ‘ışķ ehline oldu hicāb

2 Her ki ġayret itdi benlik taġın[1] koydu geri
Māh-tāb oldu şebi gündüzü oldu āfītāb

3 Hele gel rindāne meclîsine diñle sūkût it
Hiç olmaz anda ħaķā cümlesi billāh şavāb

4 İnķirāf itme şaķın gel añla sırr-ı Ādemi
Küntü kenzden ġuş-i diline o dem ere ħiķāb

5 Gir ma‘ārif mektebine eyle taķsîl ‘ārif ol
Añla ma‘nāsını ħarfiñ noķtası yüz dört kitāb

6 Aldılar cümle ‘ālimler ‘ilmini bu noķtadan
Baķr-ı ‘ummāndan alınmışdır ġüyā bir ķatre āb

7 Furşatı elden kaçırma sür‘at it tevķide gel
Bul ħaķiķat ħācesini tut elin eyle ināb

- 8 Her cihetin söyledi saña yâ-hû aç gözünü
İşde germiş Hülûşî bu mektebe olmuş bevâb

27

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bilinmez vehm u fehmi ile nedir kuvvet nedir kudret
Tefekkür itme hikmeti haţânî başıdır fikret
- 2 Cemî' mahlûkı Hâlik 'abeş-i halk itmemiş aşlâ
Bunu temyiz için vermiş bize 'aklı büyük ni' met
- 3 Bugün geç dâr-ı dünyâda 'âşık ol cân ile serden
Yârîñ derd ile hasta olan yarın bulur şîhhat
- 4 Gönül veren o a' lāya ta ezelden ola 'âşık
Meyil vermez bu ednāya kaçır bundan ider nefret

[9b]

- 5 Şakınır kendini bilir anı ki 'âşık u şādık
Girince sarāya a' dā fesād ider kopar fitnet
- 6 Olanlar yâr hevāya hep odur başın olur bir gün
Olur nâdim ider âhı cân u dilden çeker hasret
- 7 Sözüñ tüt 'aklıñı topla Hülûşî başına erken
Şakın aldanma dünyāya idüp her şey ile hultet

28

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kimin büyük kimin küçük gelip geçti bize nevbet
Erişür mevt gelir muṭlak ġāfil olan ider nefret
- 2 Sefer-bersin eliñ boşdur tamām it zād-ı rāhıñı
Çalış ṭurma gice gündüz bugün elde iken fırsat
- 3 Geçirme 'ömrünü bād-ı hevāya verme eyyāmıñ
Tezekkür eyle Mevlā'yı bugünleri bilip ni' met
- 4 Hevā-yı nefse rām olma ḥazer it dil sevādından
Kesel verdiñ 'ibādete idüp nā-dān ile ülfet
- 5 Yüz aklıyla dil-dāra eger vuşlat ise ārzūñ
Dā'im eyle muḥakḳak sen bulup yārān ile şoḥbet
- 6 'Āşık ol tevḥide gel yāri sev 'indinde ḥor olma
O yāri sevmeyen zelīl ḳalur dā'im bulur zillet
- 7 İdüp 'işıyānıña tevbe hemān yüzüñ çevir Ḥaḳḳ'a
'Azīzdir Ḥaḳḳ ider 'afv tā'ibe muṭlak ḳılar 'izzet
- 8 Çekilir mir'āt-ı dilden Ḥulūşī pür-ziyāsından
Gider ḳalmaz geri zerre ne sāye anda ne zulmet

29

Meʿūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿūlūn

- 1 ʿĀşık olana âteş-i sūzāna ne ḥācet
ʿİbret alana cennet-i rıdvāna ne ḥācet
 - 2 Mürgān cümle esmāʾ-yı Hāḳ ile figānda
Bülbülü şakır ey gönül figāna ne ḥācet
 - 3 Diñle güzel ser-güş-ı dille eyle tefekkür
Hikmet biline ʿārif ü ʿirfāna ne ḥācet
 - 4 Baḳ sen de yā-hū cümle eşyā Hāḳ ile ḳāʾim
Şormaga anı kāmīlūʾl-insāna ne ḥācet
 - 5 Tevhīd idene cümle delil-i Hūdāʾdır bu
Āyāt-ı Hāḳʾdır āye-yi bürhāna ne ḥācet
 - 6 Hāşr ile neşri işte bunda gördü görenler
Görmege yarın ol ulu meydāna ne ḥācet
 - 7 Ölmeden evvel öldü kim maḳşad u menzīle
Dünyāda erdi cīs ile mīzāna ne ḥācet
- [10a]
- 8 ʿIşkın ile rencūr kimse dermānı dilemez
Derdine dermān bu imiş dermāna ne ḥācet
 - 9 ʿIşkın yoluna kim ki koydu varını cümle
Buldu ḥayāt-ı cāvīdānı cāna ne ḥācet

- 10 Kim ki cihānıñ mülküne bend itdi özünü
O düşdü cāha anıñ-içün zindāna ne hācet
- 11 Tevḥīde gel gör ‘ ışk ile kūyına gir yārıñ
Cānān elinde ni‘ met-i cānāna ne hācet
- 12 Dür lü gevheri rāh-ı ‘ ışkda buldu Hülūṣı
Ġayrı cihetden baḥşış ü iḥsāna ne hācet

30

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Sevip bu fenāyı ḥasedle zinhār eyleme ülfet
Dür olma ḥalka-i tevḥīde gel sen eyleme ğaflet
- 2 Gözüñ aç perdeyi ḳaldır ḥāzır it zād-ı rāhıñı
Nice kervān gelip geçdi bugün geldi bize nevbet
- 3 Tevekkül eyle Mevlā’ya ki Raḥmān’dır gelir birgün
Ta‘ ayyüşden esef itme saña naṣīb olan ḳısmet
- 4 Velī bir kārda özüñü bulundur kesb-i ḥelāl it
Güzel bir ‘ amel-i ṣāliḥdir o tüt bir güzel şan‘ at
- 5 Ḳanā‘ at eyle her şeyde ki meslek-i Nebī’dir bu
Tolaşma dār-ı diyārı seni rızḳıñ bulur elbet
- 6 Hūdā’dır Ḥālīḳ ü Rezzāk verir her maḥlūḳuñ rızḳıñ
Anıñ derdini maḥlūḳa ne lāzım şekvāya hācet

- 7 İşidip cān u dilden ger tutar iseñ bu pendimi
Olursun derviş-i maķbūl ķamu ‘ uzvuñ bulur şıhķat
- 8 Tarīķ-i enbiyā budur sebīl-i evliyā budur
Gūş it bu sözümi yā-hū dü ‘ ālemde budur devlet
- 9 İdüp terk şöhret ü şānı rızā-yı Haķķ’ı bul ara
Ķamu derde odur dermān seni ķurtaramaz şöhret
- 10 Ara bul ķalb-i selīmi savaşma ķīl u ķāl ile
Olur ‘ āķil o kimseler geķenlerden alır ‘ ibret
- 11 Bilen ķadrin ider āhı tutup yedinde ‘ ışķ ile
Görünce işbu mışra‘ı oķur beytim verir rahmet
- 12 Bizi de feyz-i ‘ ışķ ile tefeyyüz eyleye Mevlā
Ķamu iķvānına ķarşu Hūlūşī’den budur himmet

31

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ehl-i ‘ ışķın cism[i] iķre cānı dost
Cānı iķre sır olan cānānı dost

[10b]

- 2 Nice yıllar ārzū itdim āh ile
Göstermediñ baña bir nişānı dost
- 3 Ağlar ‘ āşık seni senden isteyü
Sen idersin seni sen iķsānı dost

- 4 Bâğ-ı dilden ḥubb-ı dünyâyı çıkar
Açıla gel ravza-ı rıdvânı dost
- 5 Eşk-i çeşmiñle bişü[r] dil-ḥāneni ki
Ma‘ mūr ide ḳubbe-i eyvânı dost
- 6 Elçi-yi tevḥīd ile irgör ḥaber
Gele saña ol zamân mihmânı dost
- 7 Hüküm ide mülk-i vücūduñ şer‘-ile
Kün fe-kānıñ mālīk-i sulṭānı dost
- 8 Lerze gele ‘ askeri a‘ zāya hep
İşlāḥ ide cümleñiñ Raḥmānı dost
- 9 Şübhesiz tebdīl ider eyler kerem
Diler ise luṭf-ile ‘ işyānı dost
- 10 Yok ḥilāfım der Ḥulūṣī tevbe it
Var yedimde āyine bürhānı dost

32

Meṣ‘ ūlū meṣā‘ ilū meṣā‘ ilū fe‘ ūlūn

- 1 ‘ Ömrüñü geçir nefsiñe gel eyle ‘ adālet
Yarın gidince çekmeyesin anda ḥacālet
- 2 Toğru konuş ki bu gidişāt insānī midir
İnsāniyet ḳanda be-yā-hū toğru rezālet

- 3 İnsān olanlar geldi cümle gitdiler ‘ālī
Böyle gelenler oldu sefīh çekdi sefālet
- 4 Eyleme kibr ü kīn ile insānlara ğurūr
Ebnā-yı cinsiñe dā’im göster ‘ālī himmet
- 5 Fermān-ı Hudā bizlere mā ğarrake ile
Fehm eyle buñu iste rızā isteme cennet
- 6 Şer‘-ile ‘amel eyle ırağ olma sen andan
Her kim ki andan oldu ırağ kapdı đalālet
- 7 Hacıł olursun ey Hulusī bir ğün olur ki
İtdiklerinden şorulur hep rüz-ı kıyāmet

33

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Geldi pes kün evvelā i‘lānı dost
Oldu maħlūk-ı muṭī‘ fermānı dost
- 2 Ħamd-i bī- ħad eyle dil iħlāş ile
Verdi bize tevḥīd-i ĩmānı dost

[11a]

- 3 Ver şalāvāt Aħmed’e hem āline
İtdi inzāl aña kim Qur’ān’ı dost
- 4 Düşdü derde mürĝ-i dil dost dost diye
Ey cemī‘-i derdleriñ dermānı dost

- 5 Sen müyesser eyle andır kıl kerem
 b-ı vulat tene leb  aanı dost
- 6 M-i dny asa ita idemez
  Iı ile cigeri brynı dost
- 7 T ezelde verdi irr Hlı
 Olmak-in o gibi kurbn[1] dost

34

Mef'l mef'l mef'l fe'ln

- 1 Bunda idelim alayalım ayr-ı nefret
 Vermez f'ide anda yz bi drl nedmet
- 2 ondu be-y-h niceler bu hn-ı hrba
 Gd amusu geldi yn bize de rhlet
- 3 Malı oyup Hl'a tt yzn yalvar
  Arz it aa sen her seerde gemeden frat
- 4 Gezme yabanda aflet ile ayd olunursun
 ayyd eline anma ki gelmez bize nevbet
- 5 Her kim ki gnl verdi bu fenya rm oldu
 Dnyya gelir yle gider urya asret
- 6 Pendimi abl eyle zinhr atma yabana
 Sen de grrsn billh[i] baa gelir elbet

- 7 Aç göziñi gel ey Hülûşî ğaflete ıalma
Eyle tedârik sen de bugün gelmeden fırkat

35

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Saña teslîm eyledim her kârımı ben yâ Muğîş
Tâ ezelde vermişim ikrârımı ben yâ Muğîş
- 2 Sen eriş imdâdına hâlim perîşândır bugün
Eyle ihsân bulayım dil-dârımı ben yâ Muğîş
- 3 Hem ğafûrsun hem kerîmsin ey Kerîm-i zü’l-Celâl
Sen kerem kıı göreyim ol yârimi ben yâ Muğîş
- 4 ‘Asker-i a‘ zâyı cümle sen baña eyle muıı‘
Şındırıp dost ideyim ağıyarımı ben yâ Muğîş
- 5 Sen keremler kânınıñ kapısına ‘arz itmeyip
Kime ağılayım bugün güftârımı ben yâ Muğîş
- 6 Giceler tâ şubh olunca ağılayan kullarını
‘Afv idersin bilürüm ğaffârımı ben yâ Muğîş
- [11b]
- 7 Ülfet itdim hayli dem şöñunda itdim iştirâ
‘Işka verdim cümle olan varımı ben yâ Muğîş
- 8 Kıı müyesser baña luıfuñla kerem it bulayım
Âteş[i] sen ol perî reftârımı ben yâ Muğîş

- 9 İsteyerek vuşlatın āh-ile efzūn ideyim
Der Hülūṣī dilde yanan nārımı ben yā Muğīṣ

36

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şūreti insān olup ḥayvān olandan itme baḥṣ
Şıkma cānım cin ile şeyṭān olandan itme baḥṣ
- 2 Eyle zāhir şer' -ile cümlemize teblīg-i Hāk
Añlaşılmaz gözlere pinhān olandan itme baḥṣ
- 3 Vā' izā göster baña luṭf it başiret ehlini
Gözleri dünyā için yakzān olandan itme baḥṣ
- 4 Eyle ta' līm anı bildir bize farz olan nedir
Yolunu göster baña girip cināndan itme baḥṣ
- 5 Hāk ğafūrdur öyle teḥdīd ile kırma gönlümü
Verme korku rūḥuma nār-ı nīrāndan itme baḥṣ
- 6 Munkir olma tevḥīde gel iste ' ışkı ' aşık ol
El açıp du' ā idüp ni' met ü nāndan itme baḥṣ
- 7 Söyle kendiñi niçün geldiñ cihāna bilelim
Söyleme zinhār baña ğayr[1] cānāndan itme baḥṣ
- 8 Eyle inşāf söyleme vücūdum Allah ' ışkına
Güş idersem şarşılır maḥbūb-ı cāndan itme baḥṣ

- 9 Ey Hülûşî dilde tekrâr açma yârim yarasın
Tîr ü ebrû seyf ü hançer ü sinândan itme baḡs

37

11'li hece

- 1 Kimse fark olunmaz aḡ u karadan
Ḥayf bu cihân hep oldu mülevves
Şadâkat selb oldu çıḡdı aradan
Eyvâh kamu insân oldu mülevves
- 2 Birṭakım nâ-ehil girdi araya
Geçdi rūḡ[u] nefis girdi şıraya
Semm-i kâtil gibi erdi yaraya
Bedende cümle cân oldu mülevves
- 3 Şimdi esrâr bir kimseye açılmaz
Müşkildir muḥibb-i şâdık seçilmez
Dost elinden bile şerbet içilmez
Zehîr ile dermân oldu mülevves

[12a]

- 4 Eger şâdık şanıp sırrıñ verirsin
Geçersin cânıñdan seriñ verirsin
‘Aḡlıñ idrâk itmez gözle görürsün
Çok şâdık ihvânlar oldu mülevves
- 5 Verme esrârıñı öz kardeşine
Fikr eyle ‘aḡlıñı düşür başına
Yoksa kargâ kuzgun konar leşine
Zamân bed-ter zamân oldu mülevves

6 Görmez misin aḥbāblar be-yā-hū
 Āḥmaḳlıḳdır aḥlamamaḳ degil bu
 Üç gün aḥbāb olur dördüncü ‘adū
 Çaḡırır el-amān oldu mülevveṣ

7 Cihānı tolaṣdıñ gezdiñ her yeri
 Terk it bundan böyle gezme serseri
 Ey Ḥulūṣī devr-i Ādem’den beri
 Böyle geçdi her ān oldu mülevveṣ

38

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 ‘Aḳlıñ ermez vā‘izā bu mā-fihādan itme baḥṣ
 Mā-fihādan ol Ḥudā ḥaḳ itmemiş bir şey ‘abeṣ

2 Sū-i zan ehlinden olma her şeyi ḥoṣ gör ki Ḥaḳ
 Ḥoṣ görüp ḥaḳ eylemişdir sen daḡı eyle meleṣ

3 Nefsiñi cümleden alçaḳ gör eger mü’min iseñ
 Turş rüyuñ gösterip hem cinsiñe itme fekeṣ

4 Verme gönlüñ fāniye rām olma tevḥīde çalıṣ
 Ta‘cīl eyle Ḥaḳḳ’a dönder yüzüñü itme megeṣ

5 Cümle varıñ terk idüp gel hırḳa-pūṣ ol ‘ıṣḳı al
 Ehl ol sen rāh-ı ‘ıṣḳa cümle nāsı eyle ḥaṣ

6 Hem ḥadāṣet ehli olup bil feḥaddiṣ emrini
 Her nefesde bozma ābdest olma erbāb-ı ḥadeṣ

- 7 Bildiñ iseñ ya‘ lemūn āyesin mā-tef‘ alūn
Bī-hūde sözler içün ba‘ de-mā alma bir nefes
- 8 Kim okursa Hülūṣī’niñ hem tutarsa pendini
Müjde olsun aña ki iki cihānda buldu baḥs

39

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Maḥlūqātñ hiçbirin ḥalk itmedi Mevlā ‘ abes
Ḥikmetini bilmeyerek biz deriz ḥālā ‘ abes
- 2 Bu cemādāt u zi-rūḥdan saña her kim ki şorar
Ver cevābın ḥikmetin bilmem birāder lā-‘ abes
- [12b]
- 3 Cümle maḥlūḳ geldi bu dünyāya bir ḥizmet içün
Şanma ki Ḥaḳ’dan gelen ḳazā ‘ abes bilā ‘ abes
- 4 Herkese eyle tevāzu‘ rıfḳ ile söyle kelām
Kibri terk it söyleme a‘ lā ‘ abes ednā ‘ abes
- 5 Yedi yerler yedi gökler her ne ki bunlarda var
Ne ḥāk u ne de āteş ne de bād u deryā ‘ abes
- 6 Cümle mevcūdātı Ḥaḳ kendi dileyip itdi ḥalk
Ne veca‘ ne de maraḫ ne de devā ne dā ‘ abes
- 7 ‘ Aḳl u fikriñ başına al nefsiñi bil evvelā
Saña borçdur itmez iseñ borcuñu edā ‘ abes

- 8 Bunca yıllardır geçirdiñ ‘ömrünü ğaflet ile
Şıdķ ile gel eyle tevbe itme sen fenā ‘abeş
- 9 Der Hülūşī kaçma zinhār maħbūbı sev ‘āşık ol
‘Āşık olup olmayan maħbūba mübtelā ‘abeş

40

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 İnşāf eyle ğayrı teħdīd-i lisāndan itme baħş
Bir daħı böyle gelip fırķat-ı cāndan itme baħş
- 2 Ger naşīhat eyler iseñ eyle mesrūr dilleri
Derd ile āh eyleyip āh u figāndan itme baħş
- 3 Eyle tefsīr baña ki kimdir refīķ-i şādıkım
Gelmeyip benim-ile geri қalandan itme baħş
- 4 Tōĝru söyle tōĝru ol gel tōĝru kimdir anı bil
Sen yalan ben de yalan cümle yalāndan itme baħş
- 5 ‘Āmil ol sen de görelim bize teblīĝiñ gibi
Sen seni nisyān idüp hep zādegāndan itme baħş
- 6 Halkā-i tevħīde gel it bülbül-i cāndan beyān
Hār u ħasda bülbül-i nālān olandan itme baħş
- 7 Bul ğıdāyı rūħuña nefsiñe verme ziynetı
Besleyip ħayvān gibi ten ile cāndan itme baħş

8 Ol meveddet âyetini okuduñ añlamadıñ
Yandı cânım yâ-hû âteş-i sūzāndan itme baḥş

9 Ser-te-ser şardı cihānı ol meveddet âteşi
Ey Ḥulūşî sen de o cân-ı cihāndan itme baḥş

41

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Vā' izā terk eyle eşyâyı cânāndan eyle baḥş
Koy bu ednâyı gözüm cân-ı cihāndan eyle baḥş

2 Şormadım saña felegiñ devrini devrânını
Söyle luṭf eyle baña çarḥ-ı kırandan eyle baḥş

[13a]

3 İtme baña vaşfinı zevk u şafāsın fāniniñ
İns ü cınniñ serveri serv-i revāndan eyle baḥş

4 Benlik ile cümle varıñ bil ki düşmāndır saña
Bunları koy dost olan o lâ-mekāndan eyle baḥş

5 Var ise 'ilmiñ eger ḳalb-i selīmden ver ḥaber
Sīm ü zeri terk idüp cevher-i cāndan eyle baḥş

6 Nefs ü hevāya tutulduñ eylediñ nice günāh
Eyle tevbe ba' de-mā dīn u ĩmāndan eyle baḥş

7 Ey Ḥulūşî cümle sevgi-yi cihānı sen de koy
Cümle maḥlūk yok olup geri kalandan eyle baḥş

42

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Başdı ğafletle vücūduñ bāğını mā'-i ücāc
Ara bul hāzīķ tabībī derdiñe itsin ' ilāc
- 2 Dil metā' ın ' asker-i a' dā hep ğāret eyledi
Hāb-ı ğafletden uyan men' eyle añı didiñ ac
- 3 Hārb-i ' adūda muḥakḳak elde tīz silāḥ gerek
Hırz-ı tevḥīde yönel ' ışķ ile semt-i yāra kaç
- 4 Şarılıp hırķa-i ehl'ullaha ḥalkı aldama
Düşda hırķa belde kemer başıñda şırmalı tāc
- 5 Kuttā' -i ṭarīķ gibi sedd itme ḥalkıñ yolunu
Mürşīdim ben diyerek gelip geçenden alma bāc
- 6 Çekmeden çīle-i ' ışķı kimse dervīş olamaz
Geşt ü güzār itmedikçe başı açık yalın ac
- 7 Mescid-i mecāzīde ḳalıp yakıp söndürme mūm
Gir ḥaķīķat mescidine ' ışķ oduyla yak sirāc
- 8 Al Ḥulūşī ' ayn-ı ḥayātdır o mā'-i tevḥīdi
Şehr-i dilde berg u bārı ḳoruyan bostāna şac

43

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Baḥş iden bir cānını cānān içün biñ cān da hīç
Derd-i ' ışķa düşene merhem de hīç dermān da hīç
- 2 Varlığından soyulup ' uryān olan ' āşıqlara
Yokluk ile geldi varlık bu fānī cihān da hīç
- 3 İki dünyā ' arz olunsa itmez aña iltifāt
Vuşlatı ārzū iderler ni' met-i cinān da hīç
- 4 ' Āşıķ u şādık olan gerek cemāl-i rū' yete
Şūretā insān görünüp biz gibi ḥayvān da hīç
- 5 Dil ḥaķīķat baḥriniñ olduysa ka' rında esīr
Cümle deryā ğark idemez Nūḥ ile tūfān da hīç

[13b]

- 6 ' Işķ āteşiyle yanıp büryān olana rūz u şeb
Bağ u bostāndır cehennem āteş-i nīrān da hīç
- 7 Kim ki maḥzar oldu mūt ḳabl en-temūtuñ sırrına
Ḥaşr olundu bu cihānda cīs ile mīzān da hīç
- 8 Bezm-i elestde veren iḳrārını ḳurbānlığa
Münkirā ḳorḳmaz cihānda ḳatline fermān da hīç
- 9 Ḳaḅgı göz gördü ise yāriñ münevver yüzünü
Başķa andan şad hezār olsa māh-i tābān da hīç

- 10 Gel ḥaḳīḳat baḥrine bunda ara gör gevheri
Bil mecāzda biñ ḥazīne dürr ile mercān da hīç
- 11 Şöhretiñ hem varlığıñ encāmı zerre sūdı yok
Kesb-i māl ehl ü ‘ıyāl ḥāher ile iḥvān da hīç
- 12 Varlığıñ[1] terk idüp cānān yolunda ‘ışkı al
‘Āşık ol bī-‘ışk idilen āh ile figān da hīç
- 13 Ey Ḥulūşī ġāfil olma ḥalka-i tevḥīde gel
Gözünü aç itme ġaflet soñra el-amān da hīç

44

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Dost yolunda şıdḳ ile ey cān ‘āşık olmak da güç
Eyleyip ‘ışka taḥammül şararıp şolmak da güç
- 2 Hāzır ol yārīñ kūyına yolcudur kervān bugün
Görerek ḳāṭār-ı ‘ışkdan geriye ḳalmaq da güç
- 3 Kesb-i māldan cümle vardan geçilir tedric ile
Cān ile serden geçip ol cānānı bulmaq da güç
- 4 Mā-sivāsın yok idüp cān ol varı bulmaq için
Cümle vardan boşalıp da leb-a-leb ṭolmaq da güç
- 5 Terk-i dünyā terk-i ‘uḳbā ehliniñdir bu umūr
Herkesiñ kārı degil bu rütbeyi almak da güç

- 6 Dünyâyı hem ‘uḳbâyı terk itmege ‘âşık gerek
Böyle olup ‘ār nāmūsın şīşesin kırmak da güç
- 7 Devr idüp dār-ı diyârı ‘ışk ile Mecnûn gibi
Leylâ’yı ‘ışk yolunda maḳşada ermek de güç
- 8 ‘Andelîb-i ‘ışk olanlar ravza-yı ‘ışka girer
Olmayanlar ravzanıñ ḥişârını görmek de güç
- 9 Ehl-i nâ-dân giremez aña kenârdan seyr ider
Ravza-yı ‘ışk pür âteşdir içeri girmek de güç
- 10 Şerḥa şerḥa olanıñ sînesi tîğ-ı ‘ışk ile
Derdini söylemesi güçdür aña şormaḳ da güç
- 11 Cân atıp o şem‘-i yâra per açıp pervâne-veş
Şavt u şadâsız o şem‘e yâ-hû cân vermek de güç

[14a]

- 12 Evvelâ feryâd u zâr ider âḥir bir âh ile
Kesilir cümle nefes şonunda dem urmaḳ da güç
- 13 Aç gözüñü perdesin ḳaldır cihânda zıkr ile
Bu göz-ile ey Ḥulûşî yâriñi görmek de güç

45

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Arama ḥâr u ḥas ormanı içre münkirâ feccâc
Ara bul rehberi tut etegin o gösterir minhâc

- 2 Uyutduñ kendiñi inşâf mıdır ğaflet yatağında
Güdersin nefsiñi hâl-bu-ki nefsiñdir saña licâc
- 3 Kıo bu benligi al yokluğu hep bu sevdâdan vaz gel
Bu pendimi tutan kimse hâķîķatde bulur revâc
- 4 İdüp ‘ işyānıñı tevbe bulup mürşîd yapış destin
‘ Āşık ol zıkr it Allah’ ı budur mü‘ minlere mizâc
- 5 O maħbûbdan gelen cümle cefâyı çek taħammül it
Gelen her tır-i ‘ ışķına sîneñi eylegil âmac
- 6 Anıñ derd-i eleminden deme sen aġyâra zinhâr
Dü cihânda seni itmez özünden ġayrıya muħtâc
- 7 Olursan erbâb-ı eshâr sürülür zulmet hep dilden
Erişir ‘ ışķ-ı Rabbânî diliñden açılır mi‘ râc
- 8 Seħâb-ı dil silinir maħv olur ġamâmeler cümle
Görünür Hülûşî muṭlaķ çıkar bûrc-ı bedenden mâc

46

Meṣṣ ulü meṣṣ ‘ ilün meṣṣ ‘ ilün fe‘ ulün

- 1 Gözlere olur gözleri mest-ânedden ‘ ilâc
Gel itme ümîd o dil-i vîrânedden ‘ ilâc
- 2 Arama devâ derdiñe gel kalma mecâzda
İste hâķîķat mey ile mey-hânedden ‘ ilâc

3 Döndürme yüzüñ eyle naẓar vech-i cemāle
Al ẓatre-i ‘izār o dūr-dāneden ‘ilāc

4 Ẓapu açılır her seher ‘āşıklara yā-hū
Gir baḡçeye sen eyle o bostā[ne]den ‘ilāc *

5 Şordum ṭabībe ‘ışķ-ı yār derdime devā mı
Söyledi baña ‘ışķı degil yā neden ‘ilāc

6 ‘İşķ-ı tīriyle sīnesi pūr yaralılara
Alın götürüñ cigeri büryāneden ‘ilāc

7 Şorduñ devāyı ḡayvān u tek ehline ḡayrı
Şorduñ mı yā-hū ‘ārif ü ‘irfāneden ‘ilāc

8 Rencūr-ı ‘ışķa söyle de derdiñe devā bul
Bulursun elbet öyle bir ‘üryāneden ilāc

[14b]

9 Biñ yıl geçiren ‘ömrünü böyle yine bulmaz
Bizler gibi dünyā-perest efsāneden ‘ilāc

10 Kāmil ara bul derdiñe dermān ise maḡşad
Hiç umma yā-hū Ḥulūşī divāneden ‘ilāc

47

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Kim ki Ḥaḡḡ’a oldu yār buldu felāḡ
Eş-şalā olsun aña şümme’ş-şalāḡ

- 2 Kenz-i hikmet keşf olunur aña ki
Tevhîd ile itdi bâbın iftitâh
- 3 Qal‘ a- i tevhîde girdi aldı ol
Düşmân içün destine keskin silâh
- 4 Her kişi kendini harbde zann ider
Harb ideni görürüz yâ-hû şabâh
- 5 Eremez menzile açmazsa eger
‘İlm-i zâhir ‘ilm-i bâtınla cenâh
- 6 Qıble-i ma‘nâya anlar yüz tutar
Cânib-i kâzımeden eser riyâh
- 7 Ey Hülûşî kimse inkâr idemez
Böyle gelmiş bizlere qavl- ı şîhâh

48

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Ağardı fecr-i ‘ârızın gönül şabâh olup şabâh
Geçer kervân qalır özün gönül şabâh olup şabâh
- 2 İraqdır menzili yolun lâzımdır zâd-ı râh elbet
Tedârik eyle aç gözün gönül şabâh olup şabâh
- 3 Muhabbet eyleyip cem‘ itdigiñ mâlî qoyup birgün
Gidersin sen qalır iziñ gönül şabâh olup şabâh

- 4 Gerip gögsün bu dünyâda ferâh gezme gidip yarın
Utanur muṭlakā yüzün gönül şabâh olup şabâh
- 5 Berâberce neler lâzım daḥı refîḳ lâzım yolda
Ḳalırsın yolu pek uzun gönül şabâh olup şabâh
- 6 Gözün ṭoymadı dünyâdan türâb ṭolunca bilmiş ol
Ḥulûṣî ṭoyurur gözün gönül şabâh olup şabâh

49

Fā' ilâtün fā' ilâtün fā' ilâtün fā' ilün

- 1 Ser-te-ser gezdiñ cihânı eylediñ ey dil merâh
Encâmında uğradiñ şayyâda urdı biñ rimâh
- 2 Terk-i ḥayât eylediñ oldum ṭabīb-i ḥazıḳa
Deldi bağıñ göz göz itdi açdı sîneñde cerâh

[15a]

- 3 Ḥün seyl-âb oldu derûn iḳlimi ğarḳ oldu tamâm
İntişâr itdi o dil şehri bütün buldu nefâh
- 4 O ṭabīb-i ḥaḳ saña baḥş itdi ol dem nev ḥayât
Cümle a' zâlar ḳamu şıḥḥat bulup oldu şalâh
- 5 'İlm-i 'ârîñ cümle varîñ aldı elden ḳalmadı
Ba' de-mâ oldu rāḥat hep cân u dil buldu felâh
- 6 Sâḳî-i 'ıṣḳ-ı ḥaḳîḳatdir o cân ḳoyma şaḳın
Saña yoḳdur ğayrı andan düşmâna lâyıḳ şilâh

- 7 Rābṭ-ı dil it şıdk ile ol yāre aḡyār çatlasın
Çünkü böyle emr olunmuşdur bize kavı-i şihāh
- 8 Ey Ḥulūṣī bil şerī‘at u ṭarīkat andadır
Münkir olan rü‘yet-i yārdan olur maḥrūm şabāh

50

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Erer maḥşadına ḡardaş diyen şıdk-ile yā Fettāh
Gözünden akıtır kan yaş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 2 Gice gündüz çeker āhı ider zıkrını Mevlā’nın
Olur aña şādık yoldaş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 3 Olan ‘āşık o dil-dāra hıç aldanur mı aḡyāra
İder seccādesini yaş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 4 Gözetmez oḡul ‘avrat kız kamu kārın ider temyīz
Fedā ider bıraḡur baş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 5 Rūḡa zıkrin ider ḡidā irişür sem‘ine nidā
İdemez ṭa‘ām ile aş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 6 Ma‘āşiden her ān kaçır bulur yolun kapu açar
Ger olsa ḡalbi kara ṭaş diyen şıdk-ile yā Fettāh
- 7 Bulup hidāyet[i] Ḥaḡḡ’a eren tevbe-i şıdk-ile
‘Āşilerden ‘āşī nebbāş diyen şıdk-ile yā Fettāh

- 8 Hülûşî sen de düş ' ıřķa ĥarāmdır ' āşıķa başķa
Görür yārin yavaş yavaş diyen şıdķ-ile yā Fettāh

51

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Cān u dilden rāhına ' ıřķıñ girene tūt şımāh
Hāķķ'a ' āşıķ rūhuña ğıdā verene tūt şımāh
- 2 Kālb[i] meyyit gözleri a' mā olana tūtma yüz
Her deminde her dā'im Hāķ görene tūt şımāh
- 3 Varma ğıybet meclīsine itme bühtān iftirā
Hem dem ol gel bunlarıñ terkin urana tūt şımāh
- 4 Zāhiri dost özü sem sözi zehīrden dön geri
Merhem olup derdiñe dermān verene tūt şımāh

[15b]

- 5 Diñleme her bir kelāmın dost şanıp her kimseniñ
Şad hezār tecrübe it ' aķlñ erene tūt şımāh
- 6 Şaķıyan bülbul gibi diñleme lāşe zāğını
Rāh-ı ' ıřķa şıdķ ile sırrın verene tūt şımāh
- 7 ' Iřķa dāhil olmayana eyleme aślā nazar
Dār-ı ' ıřķa hū çekip gelip girene tūt şımāh
- 8 Aldanıp heykeline zinhār yapışma destini
Bul ĥarābāt ehlini iķrār verene tūt şımāh

- 9 Sû'-i akrândan Hülûsî pek şakın olma qarîn
Halka-i tevhîde gel 'ışkla girene tut şımağ

52

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Korku verir ne içün bilemem insâna dūzāğ
Anıñ-içün istemem mü'min olan cāna dūzāğ
- 2 Ehl-i imānı şakın dūzāğa düşer şanma
Yaradılmış o ħabîş müşrik u nā-dāna dūzāğ
- 3 Bağış ide cümlemizi anda Ĥabîbine Ĥudā
'Afv idüp göstermeye luğf-ile yārāna dūzāğ
- 4 Gāfil olma rehberi bul yola düz git aña şor
Zarār itmez semt-i yāre toğru varana dūzāğ
- 5 İsteme zinhār cihān zevķini terk it korkma
Hiç olur mı cihānıñ terkini urana dūzāğ
- 6 Yāri sev sen de sevil yāre de aña sözümü
Ne itmiş maĥbûb olan cān ile cānāna dūzāğ
- 7 İstemez şofî dūzāğ ĥür ile cinān ider ārz
'Āşık olan yārsız girse de cināna dūzāğ
- 8 Cümle varın yok idüp yok içre varı bulana
Girse dūzāğa döner ravza-ı rıdvāna dūzāğ

- 9 Ehl-i ‘ışk itmediler behişt ile dūzāhı fark
Dediler yārsız olan cemī‘-i mekāna dūzāh
- 10 Rāh-ı Hāk’da nār-ı ‘ışk ile yanıp şubha degin
Gül gülüşān olısar dīdesi giryāna dūzāh
- 11 Kāmīl ol sen de kāmīlī ara bul tut etegin
Ey Hūlūşī ne ider kāmīlū’l-insāna dūzāh

53

Mef’ulū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ulūn

- 1 Hicrān elemi yardı beni eyledi dü-şāh
Cān-pervāz idüp oldu cūyende rāh-ı ferāh
- 2 Biz ehl-i seyiriz görse görür ehl-i başiret
Sen göremezsın bakma bize ey dīde pūr gāh

[16a]

- 3 Reyhān ü ‘abīr tıldu hevā kākül-i müşge
Şaldı tokanıp bād-ı şabā her yana şimrāh
- 4 Cānān yoluna vermege cān ‘ahde kavīyız
Girdiñ o yola rüz-ı elest biz pāy-ı irsāh
- 5 Bī-derd olanıñ rāh-ı Hudā çeşmine nihān
Derdli olana eyledim bu rāh-ı ittizāh
- 6 Koy münkiri ta‘n eylesün o maḥbūbı meyi
Duyma sözünü anlara tāb verme hiç şimāh

- 7 Turma birāder al‘ a-i tev  ide d  il ol
 Bill  h yokdur   ayrı andan al‘ a-yı ab  h
- 8   orma z  hid   a  lını d  v  nımı o  u
 Lev  h  -yı dilden bu H  l     itdi istins  h

54

Me     l   f  ‘il  t   me  ‘  l   f  ‘il  n

- 1 ‘      olurlar ‘     ile her ehl-i m  nseli  
   ad    olurlar   id   ile her ehl-i m  nseli  
- 2 Bakmaz H  d  ’n   nehyine a  l   bu k  miller
 ‘  mil olurlar ‘  lm ile her ehl-i m  nseli  
- 3 Z  v  -i cih  n   terk iderler istey   r  z  
   bid olurlar z  v   ile her ehl-i m  nseli  
- 4 Ehl-i fes  da hi     ar   maz ten  d     al  r
 K  mil olurlar z  kr ile her ehl-i m  nseli  
- 5 H     n   azını   ok severler bil ki   o  undan
     n   olurlar     r ile her ehl-i m  nseli  
- 6 Y    i g  r  rl   her bel   v   her   az  s  n  
     ir olurlar fikr ile her ehl-i m  nseli  
- 7 Terkin olurlar hep ge  erler a   u   aradan
 H  kim olurlar   er   ile her ehl-i m  nseli  

- 8 Terk it Hülûşî mā-sivāyı eyle insilāh
Vāşıl olurlar terk ile her ehl-i münselih

55

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Mürşid-i kâmil olup irşād idene tut şımāh
 'İlm ile 'âmil olup toğru gidene tut şımāh
- 2 Kendine hayvân gibi rā'î olanı koy geri
 'İşk-ı Hâk'la besleyip rūhün güdene tut şımāh
- 3 Dost yolunda atılan 'ışk tîrini sîne verip
 Giceler tâ şubh olunca âh idene tut şımāh
- 4 Zevk u zînet hür u cennet isteyene bakma hiç
 Hâh-ı rızâ 'ömrünü tebâh idene tut şımāh

[16b]

- 5 Verme kulağ her şadāya yâ-hû Mevlâ 'ışkına
 Râh-ı Hâk' a gel diye nidâ idene tut şımāh
- 6 Hubb-ı fillah buğz-ı fillah ol dahı olanı bul
 Bu gidişle her işin edâ idene tut şımāh
- 7 Gir erenler meclisine gör ğazâ-yı ekberi
 Nefsi ile harb idüp ğazâ idene tut şımāh
- 8 Ey Hülûşî sen de güş itme o şavt-ı hamîri
 Meydân-ı tevhîde gir fezâ idene tut şımāh

56

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ğayrı yokdur derdimiñ dermān[1] sulṭānım meded
Tīz erişdir luṭfunu sen eyle dermānım meded
- 2 Görmege vech-i cemāliñ şem' ine pervāne veş
Ḳandīl-i dile düşüp boyandı bu cānım meded
- 3 Nice kerre silkinip çıkdı hevāya urdı pür
İtdi devrān encāmında yandı cānānım meded
- 4 Kühli 'araḳ-ı 'izārından erişmezse eger
Ḳan akıtır rüz u şeb dīde-i giryānım meded
- 5 Dağıdıp zülfüñ gibi gönlüm perişān eylediñ
Cem' olur mu bir yere dil-i perişānım meded
- 6 Tīr-i 'ışkıñ her biri sīnemde açdı yaralar
Azdı henüz gel yetiş şarmaga Loḳmān'ım meded
- 7 Hem demim yok ğayrı senden şara merhem yaramı
Nīm nigāh ile baña ey māh-ı tābānım meded
- 8 Gitdi elden yok taḥammül dilde ṭāḳat ḳalmadı
Āh u vāh ile geçer evḳāt u ezmānım meded
- 9 Gelmez iseñ görmez iseñ şarmaz isen yara mı
Erişir āsumāna nāle ü fiğānım meded

- 10 Muntazır teşrîfîne akşama gözler gözlerim
Her gice şubha degin âh dide-feşânım meded
- 11 Bu Hülûşî 'ömrini itdi tebâh feryâd u zâr
Bir cemâliñ görmek-içün çıkmadan cânım meded

57

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Cemî'-i maḥlûḳı Ḥâlik 'ademden eyledi îcâd
Sebeb-i ḥilḳat-ı aşlı olupdur bunlarıñ bâşâd
- 2 Toḡup burç-ı ḥaḳîḳatdan bu şems ü dü cihân mâhı
Kereminden idüp iḥsân bize ol vâḥidü'l-eḥâd
- 3 Cihânı misk-i 'anberle leb-â-leb nûru ṭoldurdu
Şeḫerlerde esip geldi ṭoḳundı zülfüñe çün bād

[17a]

- 4 Ki oldur keşefe-d-düçâ ki odur belâḡa-l-'ulâ
Odur 'âlemlere raḫmet pes odur şâḫibü'l-imdâd
- 5 Eger gelmese dünyâyâ 'âlem zulmetde ḳalmışdı
Gelip o yaḳdı bu şem' [i] ḳapûyı eyledi küşâd
- 6 Cemî'-i enbîya' vü evliyâ ki geḫdi dünyâdan
İdüp tesmiye demişler bu şem' e nûr-ı Ḥudâ âd
- 7 Budur dü 'âlemiñ faḫri ki menba'-ı heyûlâtıdır
Atası odur İslâmıñ ḳamu İslâm aña evlâd

- 8 Muḥaḳḳaḳ bil budur ğaraḓ ḥiṭāb-ı kâf ile nūndan
Nūrundan ḥaḷḳ idüp nūrın bunuñla eyledi bünyād
- 9 Bize Ḥaḳ'dan gelip ḥādī hidāyet şübhe yok aṣlā
İdemeyip bunu taṣdīk nice cānlar idüp ilḥād
- 10 Bilir ḳadrin Ḥudā vü enbiyā vü evliyā ancak
Bilemez ḳadrini herkes ḥisābsızdır 'aded ā' dād
- 11 Özüne evlādına aṣḥābına bilmiş ol cümle
Şadāḳatle muḥabbet bizlere farzdır 'ale'l-efrād
- 12 Uyanıp ḥāb-ı ğafletden cān u dilden olup 'āşık
Girip ḥaḷḳa-yı tevḥīd[e] şalavātile idelim yād
- 13 Misāfir-ḥānedir dünyā ḳalırız bunda üç beş gün
Gelir nevbet gideriz biz oña tamām olur mīḳād
- 14 Eliñde var iken furşat ḳaçırma Ḥulūşī zinhār
Yaşın dök dā'imā ağla gice gündüz idüp feryād

58

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'Afv ḳıl 'iṣyānımı ey bī-naẓīr dil-ber meded
Gice gündüz ismiñi göñlüm ider ezber meded
Dādımı imdādımı ver Allahü ekber meded
Yā Muḥammed ḳıl şefā' at şāḥibü'l-kevşer meded

- 2 Āh u enīn eylerim artdıkça ‘ işyānım dā’im
 Dīde giryān dil perīṣān sīne sūzānım dā’im
 İtmişim muḥkem tevessül vird-i zebānım dā’im
 Yā Ebābekir ‘ Ömer ‘ Oṣmān ‘ Ali Ḥaydar meded
- 3 Baḥr-i hikmetdir Muḥammed siz o baḥrin gevheri
 Sizle tezyīn idecek Rabbenā cā-yı maḥşeri
 Çār yāri Aḥmed’iñ sizsiz daḥı dīn reh-beri
 Yā Ebābekir ‘ Ömer ‘ Oṣmān ‘ Ali Ḥaydar meded
- 4 Ol Muḥammed Muṣṭafā’nıñ sevgili dört yārisız
 Ol nübüvvet bāğıdır siz ol bāğın gül-zārısız
 Ol Ḥudā’dan şem’iniñ pertevi siz envārısız
 Yā Ebābekir ‘ Ömer ‘ Oṣmān ‘ Ali Ḥaydar meded
- [17b]
- 5 Çün ḥidāyet yıldızı demiş size o Muṣṭafā
 Şıdķ-ile iden tevessül size olur pür şafā
 Merḥabā ey çār yār-i faḥr-i ‘ālem merḥabā
 Yā Ebābekir ‘ Ömer ‘ Oṣmān ‘ Ali Ḥaydar meded
- 6 Dili şikeste sözü sūzān özü efkendedir
 ‘ İşķiñiz bende dilim itmez rāḥat bu tendedir
 Kıtıñiñiz Ḥulūṣī böyle günāh-kār bendedir
 Yā Ebābekir ‘ Ömer ‘ Oṣmān ‘ Ali Ḥaydar meded

59

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Ara bir mürşid-i kāmıl elin tut nef[s]i kıl ber-bād
 O kadar zikre çalış ki saña Mecnūn desin ḥussād

- 2 Sözüñ koyma kulağıña o kalb-i cāmidiñ zinhār
İşit benden ciger pārem lāzımdır herkese üstād
- 3 Olup teslīm şadākatle çalış yolunda hiç tırma
Sen eyle şer‘-ile ‘amel seni pīriñ ider irşād
- 4 Qabūl it diñle sözüñü hemān tevḥīde ol meşgūl
Giderir zulmet-i kalbi olursun ān ile dil-şād
- 5 Görür gözün duyar sem‘iñ cemī‘-i eşyā zıkrini
Toludur zevk-i zıkr ile kamu vīrān kamu ābād
- 6 Bunu sūre-i İsrā’da ara bul tefsīr içinde
İdüp taşdıķ bunu böyle bütün ‘ālem ile zūhhād
- 7 Āyā insān mı o kimse nedir farkı behāyimden
Olur tefrīķ bu zıkr ile bilinir Ma‘būd-ı ‘ubbād
- 8 İderim mağfıret demiş beni zıkr ideni Mevlā
Buña bir zerre şek yok çün odur lāyūhlifu’l-mi‘ād
- 9 Göremez burayı münkir ki ‘ayn-ı kalbi a‘mādır
Atar taşı ‘āşıqlara ider ta‘nı olur nā-şād
- 10 O kalb ki tevḥīde meşgūl degildir muṭlaķā şeytān
Bulur ḥālī girer aña hemān ider anı ifsād
- 11 İdüp ikrār eger gelmez ise ḥalka-i tevḥīde
Gider gāfil bu dünyādan āḥir demde olur murtād

12 Şâ'ir olup 'âşık ol gel 'âşıklar muṭlak idiser
Cemî'-i varṭadan yâ-hû cân-ile başını âzâd

13 'Âşıklar şî'ir ile ma'nâ-yı tevḥîdi ider izzâh
Şâ'ir şî'ir ile kendin bu ma'nâdan ider eb'âd

14 Verir ğıdâ-yı zıkr ile dâ'im rūḥ[1] ider rāḥat
Olur 'ışk ehliniñ cümle vücūdu rūḥuna mihâd

15 Ne deñlü 'uşşâk-ı mahbûb var ise cümlesi gelsin
İdelim 'ışk u şevk-ile anıñ ismini her dem yâd

[18a]

16 Hülûşî şanma ki imdâd erişmez 'âşıka elbet
İdiser dem-i vuşlatda 'âşıka ma'sûka imdâd

60

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Açdı biñ yara sînemde tîr-i müjgânım meded
Seyl-i ḥûn olmaz mı ya dîde-i giryânım meded

2 Göz göz oldu yaralar azdı henûz yokdur ṭabîb
Gel yetiş şar yaramı şefkatlü Loḳmân'ım meded

3 Bunca yıl iñler gönül rāhıñda idüp intizâr
Her gice şubḥa kadar ḥûn dökdü çeşmânım meded

4 Zâr u giryân dîde pür-kan çekdigim demler yeter
Ġayrı ver 'afv eyleyip derdime dermânım meded

- 5 Derdleriñ dermānıdır muṭlaḳ cemālīñ rü'yeti
 Luṭf idüp göster bize ey ṣāh-ı ḥübānım meded
- 6 Ben degil hep ben gibi üftādeler ḳurbān saña
 Bir sā' at olsañ yeter dünyāda mihmānım meded
- 7 Merḥamet eyle ṣehā dilsiz bī-ḳāre bendeñe
 Ḳıl müyesser vuṣlatı āh çıḳmadan cānım meded
- 8 Derd verir derdsizlere derdlilere dermān olur
 Der Ḥulūṣī kim oḳursa işbu dīvānım meded

61

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Gir ḥaḳīḳat der-gāhına it ḳu'ūd
 Uy imāma ba' dehū eyle sücūd
- 2 Şer'-ile eyle 'amel tut sözümü
 Bu ṭarīḳat böylece bulmuş vücūd
- 3 'Āşıkıñ 'ışkını inkār eyleme
 Küfr idersin pek şaḳın olma 'anūd
- 4 Duymadın mı o Ḥudā maḥbūbunu
 'Işḳ-ı Ḥaḳ'la göklere itdi şu'ūd
- 5 Kim ki ḳalbin işlāḥ itdi 'ışḳ ile
 Cümle 'uẕvı oldu işlāḥ buldu sūd

6 ‘Uzv[u] t̄urur albi d̄ur̄st olanıñ
alb-i m̄u’min şāhdır a‘ zā-yı c̄n̄ūd

7 ‘Işķı iste her seherde ‘āşık ol
Gör ki ihsān itmeye mi ıssı c̄ūd

8 Dil-i s̄ip̄hr ‘ışķ-ı Hāk’la ursa berķ
Dehen[i] saçar cihāna şāfī od

9 Yan göñül yan bunda nār-ı ‘ışķ-ile
Nār-ı ‘ışķ nār-ı cehenneme s̄ūd̄ūd

[18b]

10 Ara ey H̄ul̄ūşī bāk̄iyi ara
C̄ümle maḥl̄ūk gidiser degil h̄ul̄ūd

62

Mefā‘īl̄ün mefā‘īl̄ün mefā‘īl̄ün mefā‘īl̄ün

1 D̄ü iql̄imde amu m̄ürşidleriñ server̄idir Es’ad
Ṭarīat ehliniñ bil ḥāk ile reh-beridir Es’ad

2 Vār̄iṣ-i Enbiyādır hem vek̄il-i evliyā muṭlaķ
Nebī Şiddīķ u ‘Ömer ‘Oşmān u Ḥaydarıdır Es’ad

3 Tecemmu‘ eylemiş hep mezheb-i ehl-i ḥākīat-rā
Şāfī‘ī Ḥanefī hem Ḥanbelī Ca‘ferī’dır Es’ad

4 Ricāl̄ü’l-ğayb gel̄ür c̄ümlesiniñ meṭāfıdır el-ḥāk
Ç̄ü maķb̄ul-ı ḥākīatdır erenler eridir Es’ad

- 5 Erişmiş rütbesi pes cem‘ü’l-cem‘e eylemiş vuşlat
Habīb-i Aḥmed olmuş çün Hudā perveridir Es’ad
- 6 Giden ‘ışk ile yā-hū kūy-ı şiddikīn-i maḥbūba
Haḳīḳat kervānınıñ reh-nümā ekberidir Es’ad
- 7 Temeyyüz eylemiş ez-emşālin meclis-i ‘irfānda
Tefevvuk eylemiş cümlesiniñ zeberidir Es’ad
- 8 Göremez şeb-perān āfitābı hemān olur münkir
Görenler hep bilir nūr ehliniñ enveridir Es’ad
- 9 Tezāhür eylemiş vech-i pākinden nūr idüp lem‘ān
Degil pinhān rüşendir mensūb-ı ezheridir Es’ad
- 10 Gelir Ḥakkārī Seyyīd Tāhā el-evvel gavş a‘zamdan
Hem ez-Tāhā’l-Harīrī şādātıñ dil-beridir Es’ad
- 11 Bu fekānı çü Seyyid ‘Abdū’lḥamīd Kuṭbu’l- a‘zamdır
Gelir Ḳādirī kolu ‘uşşākıñ enderidir Es’ad
- 12 Daḡı Seyyīd Nūre’d-dīn Kuṭb-ı şāniden alıp feyzīn
Pes olmuş zū-l-cenāḥeyn bī-şek dü pīridir Es’ad
- 13 Daḡı vālid[i] o kuṭb-ı zamāndan eylemiş taḥşīl
Degildir Erbīli tenhā beli her yeridir Es’ad
- 14 Tutan dāmenini iḥlās ile elbet olur irşād
Hidāyet arzıla semāsınıñ aḡteridir Es’ad

- 15 Verip hep naḳd-i hestin bûde-eş hestî o bâ-nîstî
Hudâ maḥbûbuñ maḥbûbı hem ezheridir Es'ad
- 16 Yakar ḳurbuna varan ehl-i 'ıṣḳı hep ider büryân
Kânûn-ı kan-ı 'ıṣḳıñ billâh aḥkeridir Es'ad
- 17 Açar biñ yaralar dil ehline yakın ırak bilmez
Kemân-keş-i ḥaḳîḳat tîriniñ veteridir Es'ad

- 18 Şerî'atıñ ṭarîḳatıñ ḥaḳîḳatıñ Hülûşî bil
Ḳo baş ma'rifetiñ der-gâhınıñ önderidir Es'ad

[19a]

63

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Buldu 'ıṣḳı ehl-i 'ıṣḳı oldu sa'id
Gicesi ḳadr oldu anıñ günü 'id
- 2 Ğaflet itme ğayret eyle 'âşık ol
Mürşid-i kâmil ara bul ol mürîd
- 3 Al inâbet tevḥîde gel 'ıṣḳ ile
Zıkr ü fikriñ dem-be-dem eyle mezîd
- 4 Dü cihânda bulmaḳ istersen necât
Oḳu Ḳur'an ol anıñla müstefîd
- 5 Derde şifâ ḳalbe cilâdır bu nûr
Kim oḳursa bunu çok oldu müfîd

- 6 Okuyandan zulmet-i dil ref olur
Kandil-i dilde yanar şem'-i cedid
- 7 Kim şahūrī olsa bulur rikḳatı
Olsa da ḳalb[i] anıñ seng ü ḥadid
- 8 Şehr-i dilin ğark idiser seyl-i 'ışḳ
Nehr-i dil olur o dil baḥr-i sefid
- 9 Tatmayan lezzet-i 'ışḳıñ zerresin
Söz uzatır men'ine olur 'anid
- 10 Çāh-ı münkire düşer 'inād-ile
Nāra gider aḥir olur nā-bedid
- 11 Duyma münkir ü münāfıḳ sözünü
Tutma ḳulaḳ ey Ḥulūṣī ol ba'id

64

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 El-amān sinemde açdın şad hezār yara meded
Gel yetiş gel yaramı şar eyle bir çāre meded
- 2 Ḳıl kerem itme dirīğ sen şarma ki bir dem baña
Merḥamet it āh efendim böyle nā-çāre meded
- 3 Çār çeşmim muntazır teşrifiñe yol gözedip
Rūz u şeb dide-feşān ḳalsın mı bī-çāre meded

- 4 Tîr-i müjgānîñ cigerde açmış iken yarayı
Tîğî ebrûñ urdı tekrâr oldu biñ pāre meded
- 5 Āh u vāh-ile geçirdiñ ‘ömrümü leyl ü nehār
Encāmında bakmayıp terk itme āvāre meded
- 6 Luṭf idüp eyle tesellî bu dil-i vîrānemi
İltifâtı va‘ d eyle bu bende-i zāre meded
- 7 Göñlünñ her kûşesin töldurdu derdiñ māl-ā-māl
Yok taḥammül ğayrı ḥaml itme pür āzāre meded
- 8 İnḥirāf itme nigāh it Ḥulūṣî bî-çāreden
Azdırıp ḥasret odın yakma beni nāra meded

[19b]

65

Mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün

- 1 Size düşmān ayak başmazdı başdırdı yapan üstād
Tenim Yeşrib dilim Baṭṭa benim tatlı cānım Bağdād
- 2 Ta‘accüb itmemek olmaz velākin ḥikmetin bilmem
Ki sizde yatıyor Aḥmed nice aşḥāb daḥı evtād
- 3 O ğavṣ-ı a‘zam u ĩmām-ı a‘zam daḥı sendedir
Nice yüz biñ velî var ismine dinmiş behişt-ābād
- 4 Cihād ile duḥūl itmek ne mümkündür size a‘dā
Lā-büdd öyle murād itmiş size lā-tuḥlifü’l-miād

- 5 Muvakkatdır bi-‘ avni’llāh ‘ adū yedinde qalmazsız
Çıkarsız güzide duymaz bu dirliği olur ber-bād
- 6 Olur bir gün kutb her haliñiz Mevlā’ya ‘ arz eyler
Geliser vaqt-i merhūnı olursız o dem istirdād
- 7 Gelenler hep Hudā’dandır bilirem iştibāhım yok
Kıpayan bu kıpuyı ol Hudā muṭlaḳ ider küşād
- 8 Çıkar bir bir o kıpudan olur maḳhūr kamu ‘ udvān
Baḳar gözü yaḳar cānı olurlar cümlesi nā-şād
- 9 Şoñ evci cümle aḡyār muḳmaḳıl olur bi-ḥavli’llāh
Görüp de ey Hülūşī cümle mü‘ minler yaşar dil-şād

66

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Dil temāşā kon henüz o kebk-reftār mī-āmed
To rā mecnūnī be-kerd ān gül‘ izār mī-āmed
- 2 Men gūyem ne to rā goft ver ne torā dīd be-ḥudā
Benger ān ki ne-y-āmed goftī āşkār mī-āmed
- 3 Der cihān hīç ne-şāyed nezdīk āmeden sūy-i ū
Ḍān ki tor ā be-sūzed ū heme pur-nār mī-āmed
- 4 Kon taḥammül endeki ez ‘ atīş-i ‘ ışk-rā meger
Mujde bāşed bā u bīş bāde serşār mī-āmed

- 5 Ver ne nûşem bâde ez dest-i vey be-rûz u şeb
Der hemân muṭlaḳ dānem be-merā āzār mī-āmed
- 6 Tehī-destem ne-māned der encāmeş dildār-ı men
Gumānem be-vaşleteş bedehet ikrār mī-āmed
- 7 Kerde est yār hemçunān ‘uhde-i peymān bā merā
Beşnevem ifā-yı ‘ahdeş-rā merā yār mī-āmed
- 8 Nīst karāreş be-gū bī-çāre Ḥulūşī çe kuned
Heme şeb be-dil-i ū ḥayāl-i dildār mī-āmed

67

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Raḥm ide gör ḥālını bu nāle vü zāra meded
Vardığında ey şabā böyle duyur yāra meded

[20a]

- 2 Eyle inşāf giceler feryādımı çok görse hīç
Düşdü göñlüm tā ezel bu gibi dil-dāra meded
- 3 Āfitāb pervānedir şem‘ine anıñ devr ider
Ben ne mümkün yağmayım nār-ı pür-envāra meded
- 4 Rûz u şeb budur murādım ey cemīller ecmeli
Saña ma‘lūmdur ḥālim bildirme ağyāra meded
- 5 ‘Āşīyim ‘işyānımı işbu cihānda ‘afv kııl
Gelmeyim dīvānıña böyle yüzüm kıara meded

- 6 Luṭfuñı baḥş eyle in‘âm-ı rızâdır maṭlabı
Bu Ḥulûşî pür-kuşûr ‘âşî günah-kâra meded

68

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Âşıka ‘ışk elemi cāndan lezîz
Ehl-i ‘ışkıñ derdi dermāndan lezîz
- 2 ‘Âşıkıñ ma‘şûku itse iltifāt
Nīm nigāhı iki cihāndan lezîz
- 3 Talṭifini bu cihāna kim verir
İltifatı ni‘met ü nāndan lezîz
- 4 Kaldırıp ğurfe-i dilden perdeyi
İtse ṭulū‘ ḥūr u ğilmāndan lezîz
- 5 İki cihān şems[i] ile māhıdır
Hiç olur mu māh-ı tābāndan lezîz
- 6 Bul yolunu ‘ışk ile gir kūyına
Kūyı yāriñ bil ki cihāndan lezîz
- 7 Baḫçesiniñ bir güli bir yaprağı
Cümle olan bağ u bostāndan lezîz
- 8 Zerre luṭfu erse bu gedāsına
Ey Ḥulûşî cümle iḥsāndan lezîz

69

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şöhreti koy ey gönül riyâyı itme ittiḥāz
‘Uḳbâyı koyup şaḳın dünyâyı itme ittiḥāz
- 2 Ḥubb-ı dünyâyı gönülden sür çıkar iḥlâş ile
Fâ’ide yok bu kuru sıvayı itme ittiḥāz
- 3 Cân u dilden ḥüsn-i ḥulḳı eyle taḥşîl insân ol
Ḥayvân u teñ ğayz ile ğavgâyı itme ittiḥāz
- 4 Gir erenler silkine dünyâyı tut ‘ömrüñ kadar
Ġaflet idüp mürtefî’ bînâyı itme ittiḥāz
- 5 Dost olur saña daḡı düşmânıña senden şâdık
Ḳıl tefekkür böyle bir rüsvâyı itme ittiḥāz

[20b]

- 6 Ḳāni’ ol Ḥaḳ verdigine bul ḳanā’ at kenzini
Ḥālḳıñdan maḥlûḳa şekvâyı itme ittiḥāz
- 7 Ey Ḥulûşî hem dem ol ḥâl ehline sen dâ’imâ
Aldanıp ḳâl ehline rü’yâyı itme ittiḥāz

70

Meḥ’ülü meḥ’îlū meḥ’îlū fe’ülün

- 1 Mü’ mine dünyâ zarârdır itme telezzüz
Lezzeti ḳalbiñ ḳarârdır itme telezzüz

- 2 Her gün görünür gözüñe yüz biñ şive ile
Şanma ki anı saña yârdır itme telezzüz
- 3 Evvel görünür şâdık-âne dost olur âmmâ
Âhır demiñde hîle-kârdır itme telezzüz
- 4 ‘Aţşân olana görünür şehd ü şeker gibi
Nûş itme şakın zehr-i mârdır itme telezzüz
- 5 Bunca bu denî pehlivânlar arķaya urmuş
Tutulma sihre çok sehğârdır itme telezzüz
- 6 Şöyle bakarsın zâhirinde ravzaya beñzer
Bil sen bātını tolu nârdır itme telezzüz
- 7 Hıfz eyle özün rûz u şeb şakın bu ednâdan
Şad hezârân mekri vardır itme telezzüz
- 8 Bakma yüzüne toĝru anıñ baksa da saña
Şer toķunur pür şerârdır itme telezzüz
- 9 Kader o ki sen tenhâ def eyle zarûretiñ
Bundan ziyâde nesi vardır itme telezzüz
- 10 Tut sen de anı o ķadar ki saña süknâdır
Cem eyleyip de şanma kârdır itme telezzüz
- 11 Cânân ilinden iştirâya cân içün geldiñ
Kurtar cânıñı bir bâzârdır itme telezzüz

- 12 Şaḥīḥ görünür ey Ḥulūṣī göze aldanma
Menba‘ -i rencū[r] āzārdır itme telezzüz

71

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Mü‘ min olan bu ḥayālāt ile itmez iltizāz
Bāḳīden bāḳī diler eyler beḳāyı ittiḥāz
- 2 Nice cānlar aldanıp göçdü buna dest-i tehi
Olma rām ey dil buña it dā‘imā Ḥaḳḳ’a ‘iyāz
- 3 Rehber[i] nefsi-i hevādır uyma āña pek şaḳın
Uğrı dīvdır it ḥazer andan Ḥudā’ya isti‘āz
- 4 Ara bir rehber-i ḥaḳ Ḥaḳḳ’a giden yolu bul
Destini tūt sābit ol anıñla eyle itti‘āz
- [21a]
- 5 Bī-hūde ‘ömrün geçirme zikre çalış ‘āşık ol
Yerleşip ḳalbiñde zikr’ullah anıñla bul lizāz
- 6 Ḳalb gözünü dā‘imā maḥbūb yüzünden itme dur
O saña olsun muḥazī sen de āña ol muḥāz
- 7 Dāḥil ol ḳal‘a-yı ‘ışḳa ‘āşık ol melce’i gör
Dü cihānda yok yā-hū beñzer āña muḥkem mu‘āz
- 8 Gezdi ‘Acemi ‘Arabı bulmadı seyyāḥ idüp
Añı buldu girdi Ḥulūṣī āña metīn melāz

72

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 'Işk-ı maḥbūb billāh[i] cāndan lezīz
Hem-dem olan cümle ḥübāndan lezīz
- 2 Derdi ile ülfet idüp ol refīk
Derdi anıñ cümle yārāndan lezīz
- 3 İki cihān sulṭānıdır o güzel
Toḡru söyle var mıdır andan lezīz
- 4 Da' vet eyle pāk idüp dil kaşına
Var mı baḡ anda o mihmāndan lezīz
- 5 Şavm u şalāt ḥac u zekātla anı
İt şehādet yok o iḳāndan lezīz
- 6 Hem dīnim hem de imānımdır benim
Hiç olur mu dīn ü imāndan lezīz
- 7 Eyle fedā cānı anıñ yoluna
Çünkü olmaz cāna ḳurbāndan lezīz
- 8 Ḥulūşī ḳurbāna verdi cānını
Cān olur mu yā-hū cānāndan lezīz

73

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Mağrūr olup böyle bî-vefâyı itme ittiḥāz
Ġaflet ile el açıp du'âyı itme ittiḥāz
- 2 Cümle varıñ şarf idüp kalb-i selîmi elde it
Hevâ-yı nefse uyup ednâyı itme ittiḥāz
- 3 Hâk rızâsın iste her dem gözleriñ kan ağlasun
Bu gidişle vuşlata da' vâyı itme ittiḥāz
- 4 Buldular giryân ile ma' şûkını hâk erleri
Ağla ey dil kim dedi bükâyı itme ittiḥāz
- 5 Hâkḳ'a perdedir bu varlık perdeden geç Hâkḳ'ı gör
Perde olan Hâkḳ'a bir eşyâyı itme ittiḥāz
- 6 'Afv ider Mevlâ Ġafûrdur söyleyip bakma ġâfil
Nef'î yokdur bî-hûde hevâyı itme ittiḥāz

[21b]

- 7 Faḥr-i 'âlem çün buyurmuş dünyâya zıll u ḥayâl
Ey Ḥulûşî sen de bu ḥulyâyı itme ittiḥāz

74

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Hâkḳ'a yüz tüt her seḥer feyz-i cānāndan eyle aḥz
Ver şalāvât ba' dehū cān-ı cihāndan eyle aḥz

- 2 Evlād u aşhābına eyle muḥabbet ‘āşık ol
Ġavṣü'l-a‘zam ‘āleminḡ kṡṡbudur andan eyle aḡz
- 3 Ara bir mürşid-i kāmīl ol mürīde destūr al
Kıl tevekkül anı sen kṡṡb-ı zamāndan eyle aḡz
- 4 Menzili ba‘īd anınḡ yakın degil hem çāre yok
Oku beytim şıdk ile gör dil ü cāndan eyle aḡz
- 5 Tevbe idüp kıl teḡeccüd her seḡer ba‘des-selām
Üç İḡlāş bir Fātiḡa ver pīre andan eyle aḡz
- 6 Yüz şalāvāt eyle evvel yüz de istiḡfārı sen
Pes saḡna verdim izin bu ednā cāndan eyle aḡz
- 7 Tevḡīde yüz min ilā beş yüze biḡ ism-i Celāl
Eyle dā‘im işbu erkānı Kṡṡrān’dan eyle aḡz
- 8 Gir erenler meclīsine bāde-i ‘ışk andadır
Koy nā-dān köhneden alsun sen civāndan eyle aḡz
- 9 Şunsa ḡūbblar cem‘ olup bir yere cāme cümlesi
Feyz-i Ḥaḡ’dır diḡḡat it ebrū kemāndan eyle aḡz
- 10 Girme münkir baḡçesine toplama ḡam meyveyi
Tevḡīde gel bār-ı bostān-ı cānāndan eyle aḡz
- 11 Pür-zehīrdir aldanıp ḡār-keşe ḡāra verme dil
Gül-şāna gir toḡru bṡṡbül-i nālāndan eyle aḡz

- 12 Cān u serden geç elin maḥv eyle ‘ışkıñ yoluna
İşte anda bul ḥayātı cāvidāndan eyle aḥz
- 13 Ey Ḥulūṣī sen de ḵīl u ḵāl[i] terk it ḥāle bak
Nār- ı ‘ışka dūş olup her dem yanandan eyle aḥz

75

Meḥ ṭlū fā ‘ilātū meḥ ṭlū fā ‘ilūn

- 1 Ey dil muḥabbet ‘ālemi pür-inḵılāb olur
Ehl-i muḥabbetiñ kārı da ’im ‘azāb olur
- 2 Desem muḥabbet-i derdiniñ tamāmın saña
Derdi muḥabbet tafṣīli tam biñ kitāb olur
- 3 Dūşdü muḥabbet başıña her demde aḡlarsın
Müşkil muḥabbet söylesem āh güç ḥiṭāb olur
- 4 Bend olsa eger mürğ-i dil dām-ı muḥabbet
Āh u enīnle geçirir ‘ömrün ḥarāb olur
- [22a]
- 5 Girdiyse eger bir dile āteş-i muḥabbet
Pür-sūz olur dil-ḥānesi ciger kebāb olur
- 6 Zūlmetde seni ḵor muḥabbet nice zamānlar
Sabr it muḥabbet encāmında māh-tāb olur
- 7 Yaḵdıysa kimin āteş-i hicrān cān u dilin
Büryān kebedi yedigi ḥūnu şarāb olur

- 8 Böyle te' ayüş eyleyip kim itse taḥammül
Maḥbûbuna her bir ' âşıkdan iktirâb olur
- 9 Koyan muḥabbet yoluna muṭlaḳ cān u serin
Buldu rızâyı me'vâsı vuşlat-me'âb olur
- 10 Varlık dağın sen de geç seyr eyle Hülûşî
Şems-i ḥaḳîḳat ḳalbe toğar âfitâb olur

76

Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

- 1 Her sa'atde dil-berā ḡamzeleriñ bir cān alır
Tîr atar bu sînemi göz göz ider al ḳan alır
- 2 Bağrımı toğrar deler çizir dā'im ḳan aḳıdır
Şerḫa şerḫa eyleyip cigerimi elvān alır
- 3 Ğam yemez hiç yüzünü bir kez gören üftâdeler
Düş olur derde verirser derdine dermān alır
- 4 Hüzn dirîğ itmez ' âşık destiyle şunar ' arz-ı ḫāl
Hem yazar hem de okur hem ḳatline fermān alır
- 5 Kibrile gerdânına bağlar kākülün zincîrin
Cān verir yoluñda o ancaḳ bâḳî bir cān alır
- 6 Çok güzelsin saña ' âlem bendedir ey bî-naẓîr
Nîm nigāhın dârıdan bir şad hezārān cān alır

- 7 Sā'ilem eyle 'ināyet bendeñe ey şehn-şāh
Bāb-ı şāha her gelen sā'il lā-büdd ihsān alır

- 8 'Āşıkıñ Kıtmır Hülüşī ağlayı gelmiş saña
'Işk ile giryān olanlar maṭlabın her ān alır

77

Meḥ'ülü fā'ilātü meḥ'ülü fā'ilün

- 1 Rām olan varlığıña muṭlak[a] ḥarāb olur
Teşne ṭolanır gördüğü şular serāb olur

- 2 Kıl ile kālī cümle mālī ehl ü 'iyālī
Andan şorulur cümlesi bir bir ḥisāb olur

- 3 Şer' ile eger her birini şarf itmediyse o
Her birisi yarın gelü[r] kat kat 'iḳāb olur

- 4 Bir koḳu imiş fāniniñ hep şöhet ü cāhı
Koḳmaz bunı insān olan illā zübāb olur

[22b]

- 5 'Işk-ı Hudā'nın ğayrısı 'āşıka lāşedir
Ṭālib-i lāşe kilāb u zāğ u ğurāb olur

- 6 Aldanma zinhār zāhib olan dünyā mülküne
Ṭurmaz seniñle cümlesi bir dem zehāb olur

- 7 Hem-dem olalım ehl-i 'ışka ğafleti koyup
Āḥir Hülüşī ğayri 'ışkıñ hep turāb olur

78

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Münkür olan ne bilir ki cān nedir cānān nedir
Farq idemez o cāhil bu küfr ile ĩmān nedir
- 2 Şorma sen o gūr-ı kūha mey ile maḥbūbı geç
Bunları şor ‘āşıka ḥarada sor saman nedir
- 3 Şūreti insān olup sīreti ḥayvān bilemez
‘Işk nedir sākī nedir devrān nedir meydān nedir
- 4 Fehm idemez men ‘aref sırrına vākıf olmayan
Söyleyen kim söyleden kim dil nedir līsān nedir
- 5 Baḡma sen ḡāl ehline billāh[i] bilmez aşlını
‘Ārif ü billāh olan añlar bu kün fe-kān nedir
- 6 Mekteb-i ‘irfāna gir al sırr-ı insān dersini
Fehm idersin andaki bu sīreti insān nedir
- 7 Mīr’āt-ı dilden o dem ḥoş vech-i dil-dār görünür
Añlanır maḥbūb nedir mey ü şāh-ı ḥūbān nedir
- 8 Ehl-i diller hep aña giryān olup ser verdiler
Der Ḥulūşī aña ḡurbān itmege bir cān nedir

79

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Gel[e] bî-derd sülûk it tevḥîde gör reh-nümâ kimdir
Ne deñlü pehlivân vardır ber-â-ber zu' afâ kimdir
- 2 Hidâyet yoludur bu yol şaḡın dūr olma andan ki
Ḍalâl şikâr ider seni görür gözün ğıdâ nedir
- 3 Zâlimdir nefs esîr ider gelinmez geriye tekrâr
Yoluñu şapa uğradır duyarsın ki ḡatâ kimdir
- 4 Eger 'ışḡ ehline hem-dem olup varır isen yarın
Görürsün hem bilirsin ki o gün ehl-i Ḥudâ kimdir
- 5 Nihâyetinde bu yoluñ büyükdür bir şehîr var ki
Baḡarsın o şehîr içre oturan pâdişâh kimdir
- 6 Bu ḡâl ile o iḡlîme ḡadem basmaḡ degil mümkün
Aña kim basmadı ayak ne bilsin şehn-şâh kimdir
- 7 Ḥulûşî çâh-ı zulmetde nice cânlar yatır ġâfil
Ḗalan zulmetde bir kimse bilemez şems ü mâh kimdir

[23a]

80

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Neden âh eylediñ ey dil gelenler hep Ḥudâ'dandır
Hevâ-yı nefse uyanlar şanırlar mâ' adâdandır

- 2 Bu gördüğün cefâ vü hem şafâyı şimdiden bilme
Seniñle halk olup cümle bular tâ ibtidâdandır
- 3 Olaydın yâr ile ma‘ şüm gelip bu dâr-ı nisyânda
Unutduñ yâr u ağıyarı hevâya iktidâdandır
- 4 Yıkıldı hâke düşdü hep bu şal büyük küçük insân
Bilemez hikmetin câhil ider kaht u galâdandır
- 5 Unutma kavlini peygamberiñ kavlini Allah’iñ
Unutanlar şanır ki mevt olanlar hep vebâdandır
- 6 İşit benden bu sözümü gâyet diğkat ile diñle
Sen aña ben dañı saña diyem ki ne belâdandır
- 7 Rasûller gönderip tebliğ-i aḥkâm eylemiş bizde
Koyup kânûn-ı Ḥaḥḥ’ı gayra olduñ mübtelâdandır
- 8 İdüp tevbe kâmusından hemân tecdîd-i ‘ aḥd eyle
Ricâ it ‘ afvıñı Ḥaḥḥ’dan dile ki ih[ti]dâdandır
- 9 Bozulmaz ‘ aḥd[i] anıñ münkirâ sen başıña ağla
Ḥulûşî verdigi ‘ aḥd u mişâ[k] kâlû belâdandır

81

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Bulan vuşlat aḥir o dil-dâra diyem saña kimdir
Düşün verme gözün aç cân kulağın tut baña kimdir

- 2 Murādıñ ańlamaq ise aber verem anı bir bir
O albim nerde o sarāy sarāyda pādīšāh kimdir
- 3 O iqlīm-i aķīķat mü ’min-i kāmilde mevcūddur
Arayıp ğayrı yerlerde su ’āl itme dehā kimdir
- 4 Pādşā[h] kāmیلü’l-īmān oturur aşr-ı dilinde
amu a’ zāya üküm ider işit deme şehā kimdir
- 5 Eger girmekse maķşadıñ aķīķat dil sarāyına
Cefāyı yār iden dā ’im unut ehl-i şafā kimdir
- 6 İdüp tevḥīd ile da’ vet sarāy-ı dile sulṭānı
Oturup üküm ide anda biline mā’ adā kimdir
- 7 Geçirme vaķtini zinhār hebāen menşūra verme
Düşersin çāh-ı ğayyāya diyem ki o ğayyā kimdir
- 8 Eger bir müslim itse terk zārürsüz farzını aķķ’ıñ
Yaniser nice yıl nārda dedim işte ğayyā kimdir
- 9 Kılıp farz u vācib ü sünnet ile rūḥ çıkınca tā
Varan böyle gider görür beķāda pür-ziyā kimdir
- 10 İdenler nefsinı imsāk her ārzū itdigi şeyden
Ererler arb-i ekbere şaġīr nedir ğazā kimdir
- [23b]
- 11 ulūşī aķķ’ı zıkr ideni ‘afv ider olur kāmıl
Münāfıķlar dā ’im derler ki ‘afv nedir ‘aşā kimdir

82

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 'Āşık-ı yār olanıñ deminde biñ āh görünür
Her nere baksa gözü gözüne ol māh görünür
- 2 Ta' n ider 'āşıkların inkā[r] ider münkir olan
Ne yüz ile o yāra yarın o güm-rāh görünür
- 3 Baħr-i 'işıyāna düşüp benlik ider ğayrı görür
Göremez kendini her ciheti günāh görünür
- 4 Hele sen inkārı koy tevḥīde gel maḥbūbı sev
'Āşık ol 'ışkına düş 'ışık ile penāh görünür
- 5 Tevbe it 'işıyānıña giryān u zār ol gice gün
Bir günāhı olana bil ki biñ gün āh görünür
- 6 Ḥarīm-i yāra yanaş bekle ışığını anıñ
Feth olur kapu saña encāmı billāh görünür
- 7 Pes girip içeriye şıdk ile hıẓmet idene
Merḥamet idüp aña bir günde ol şāh görünür
- 8 Gel otur meclīs-i meyde sāķī gör destini öp
Bu kadeḥde men 'aref esrārı vallah görünür
- 9 Yüz çevirmez vech-i yārdan 'āşıkıñ kıblesidir
Der Ḥulūşī o yāriñ vechinden Allah görünür

83

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Ara hāzık tabībī bul anı gör ıstıfā kimdir
Nifāk emrāzına aıla ışıt benden řifā kimdir
 - 2 Anıñ dermānıla nifāk gider destin koma elden
Koyup řorma daha yā-hū bu derde āřinā kimdir
 - 3 Yapar bir merhem-i bātin saña o yedi esmādan
İder devā açar güzel görürsün nā-bīnā kimdir
 - 4 Velīkin sen bu merhemden dedigi anda ekl eyle
Vere kālbiñe ıztırāb idesin fark seķā kimdir
 - 5 İdersin pes buña devām gider renciñ gelir şıhhat
O dem şıhhatle bilinir ki dā' nedir devā kimdir
 - 6 Diyem bir cevher-i bātin kulaķ ur hişçe-i andan
Alıp bāy ol çalış zikre idüp taħriř gedā kimdir
 - 7 Gelip Kır'ān'daki be-zed bi-‘ aşāke’-seng yā Mūsā
İřit ehl’ullahıñ kavlīn ‘ aşā nedir Mūsā kimdir
 - 8 İřāret ma‘ nāsın beyān idüp tefsīr-i Kır'ān'da
Kāmiller böyle dediler tanımam sufehā kimdir
- [24a]
- 9 Mūsā'dan murād ey mü'min ki havf-ı zü'l-celālimden
Seher vaķtinde uyan kāk muvaffāk ol ‘ afā kimdir

- 10 Dimeñ seng dañı bir dil ki qararmış taş gibi olmuş
O taş n'olduğunu bildiñ o bildiğñ ' aşā kimdir
- 11 Külüng-i tevḥīd ile darb idüp o taş gibi kalbe
Delinip kalb aķa andan göresin mācerā kimdir
- 12 Temevvüc eyleyip ğark eyleye dil şehrini andan
İdüp tefcīr ile tecrī kulaķ tūt ki nümā kimdir
- 13 Şu deñlü gözleriñden yaş gele tırmaya bir laḫzā
Ola her biri bir pınar tefekkür it bükā kimdir
- 14 Aķıt ħark[ı] bu ırmaķdan idince sarāyı taḥḥīr
Gelir saña olur miḥmān ṭanırsın o cānā kimdir
- 15 İdüp şeffāf açarsın ğurfe-i dilden görürsün sen
Nedir dünyā nedir ' uķbā bulunan mā-fīhā kimdir
- 16 Bu āyete bu ma' nāyı işāreti verip cümle
Kāmiller böyle dediler bilesin ' ulemā kimdir
- 17 İşıtdiñ çün bu ma' nāyı hemān tevḥīde ğayret it
Kaçırma fırsatı elden deme aķşam ğıdā kimdir
- 18 Bütün eşyā-yı dünyādan uyanıp sevgiyi kıldır
Anı sev ki gelip saña olan refīķ şabā kimdir
- 19 İdüp zıkrin o ḫayyü'l-ķayyūmu'l-bāķī Ḥudā'yı sev
Dañı sev anı ki şefī' olan rūz-i cezā kimdir

- 20 Muḥabbet it Ḥulūṣī maḥbūba vuṣlat ise ārzūñ
Muḥabbetsiz aña vāṣıl olan var mı sezā kimdir

84

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Göñül saña naşıl meftūn olmasın
Serde sehḥār-ı perçem pür şānıñ var
Ne kadar güzelsin ey melek sīmā
Şübhesiz Yūsuf’da bir nişānıñ var
- 2 İnsān mısın melek misin yā perī
Ehl-i ‘ışka zindān itdiñ her yeri
Bir yüzünü gören gezer serseri
Kaşlarıñ yayıyla oğ atanıñ var
- 3 ‘Āşıklara terk-i diyār eyleyen
Zülfündür Maṣṣūr’u ber-dār eyleyen
Seni maḥbūblara ser-dār eyleyen
Tır urmaga sīneye müjgānıñ var
- 4 Ehl-i ‘ışka görünmezsın kaçarsın
Ṭabī‘atıñ ‘anḳā yüksek uçarsın
- [24b] Bir gün olur elbet ele geçersin
Gelir vakit merhūn olan anıñ var
- 5 Cānlarıñ ārzūsı diller ezberi
Ṭutmuş nāmıñ bütün heft ü kışveri
O beyāz gerdāna hind ü leşkeri
Tökersin encāmı bir zamānıñ var

- 6 Leblerinden āb-ı hayāt içilir
 ‘Araḳ-ı ‘izār ḳanḳı vaḳt saçılır
 Ruḥsār gülü ne zamānda açılır
 Seyrine gelelim ne zamānıñ var
- 7 Üftādeye dā’im cefā itmegi
 Va‘d eylediñ sen ıştıfā itmegi
 Medyūnsun ā cānım ĩfā itmegi
 ‘Işḳ ehline ‘ahd ile peymānıñ var
- 8 Dü cihānda saña yoḳ menend olan
 ‘Işḳıñdan ḥisābsızdır derd-mend olan
 Düşüp bāḡ-ı ḡisuvānda bend olan
 Nice şeci‘ diller pehlivānıñ var
- 9 Göñül ḥiç ḳıyar mı senden küsmege
 Ḳırılmaḡa egretmege kesmege
 Zülfün teli ile ‘āşık aşmaḡa
 Meydānda ḳurulu gül fidānıñ var
- 10 ‘Arabı ‘Acemi gezdiñ ĩrānı
 Belḥ ü Buḡāra’yı daḡı Afgānı
 Ey Ḥulūşī söyle ḳanda mekānı
 Añlaşıldı ki bir nev-civānıñ var

85*²

- 1 Yüzünü gören kimse ‘āşık-ı didār olur
 Selb olunur rāḡatı derde giriftār olur

² Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

- 2 Bend olmuş üftâdeler kapuñda ey dil-rübâ
Saña ‘âşık olanıñ kâr[1] âh u zâr olur
- 3 Nazar itse nereye seni görür gözleri
Toğru bakmaz kimseye cânından bîzâr olur
- 4 Kırduñ kânûn-ı ‘ışkı ehl-i ‘ışkıñ yolunda
Her gelen andan alur yanar içi nâr olur
- 5 Mecnûn olup tolaşır her yeri ‘ışkıñ ile
Ġâ’ib ider özünü sevdâ ile yâr olur
- 6 ‘Âşık olmak hakkıyla herkesiñ kârı değil
Zîrâ ‘ışkıñ yolunda cân ile bîzâr olur
- [25a]
- 7 ‘Âşık olan cân saña geçer var ile serden
Eger şâh olsa özi tahtı târ ü mâr olur
- 8 Yok eyledi varlığın ey cân yoluñda seniñ
Muṭlak bu yokluk ile bu Hülûşî var olur

86

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bir yola baş gel kâdem ki bâb-ı ‘irfâna gider
Bâb-ı ‘irfâna gidenler kurb-ı sultâna gider
- 2 Kurb-ı sultâna takarrüb herkesiñ kâr[1] değil
Kim giderse şübhesiz âteş-i sūzâna gider

- 3 İşbu nâra ‘ âşık olan baş atar cân vermege
Per açar pervâne-teg ol şem‘ e pervâne gider
- 4 Bu yola girmek dilersen cân[1] terk itmek gerek
Dostlarıñ dostu yolunda başı kırbāna gider
- 5 Cehl ile bu yol bulunmaz ‘ ilme sa‘ y it ‘ âmil ol
Bilmiş ol kamu giden ‘ ilm ile ‘ irfāna gider
- 6 ‘ Ālimiñ ‘ ilmine kaçre dediler ‘ indinde pes
Kaçre ammā lafzıdır ma‘ nāsı ‘ ummāna gider
- 7 Der Hülūşī muṭlaқа bu kaçreniñ bir şu‘ besi
Kaṭb-ı a‘ zama varır naṣṣ-ı ḥācegāna gider

87

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hāḳ buyurmuş bir midir dānā ile nādāneler
Kāmil olmaz bilmeyen zāhiri derviṣāneler
- 2 ‘ İlm-i zāhir ‘ ilm-i bāṭın genciniñ miftāhıdır
Feth-i bāb eyle a ḥācem bulasın dūr-dāneler
- 3 Şer‘ -i zāhir hem tarīḳat hem ḥaḳīḳat bābıdır
Ma‘ rifet bābını bulmuş şer‘ ile ‘ irfāneler
- 4 Bu şerī‘ at-ile tarīḳat u ḥaḳīḳatı daḥı
Ma‘ rifeti bulmayıp münkir olur efsāneler

- 5 Rāh-ı ʿışķı ʿālim inkār idemez illā ider
ʿİlmi līsānda velī ķalb-i cāhil ʿumyāneler
- 6 Ol ķadar bī-ķiss ü bī-ʿākıl ki idrāk idemez
ʿĀşık olur mürşid ü kāmīl ü ķācegāneler
- 7 Ekl ü şürb u lebs ü zevķe ʿilm-i taķşīl eylemiş
İnkār itmez ne ider insān gibi ķayvāneler
- 8 Añlamaz hīķ ki Muķammed yoludur bu ʿışķ yolu
İşbu yoldan geldi cümle velī mürşidāneler
- 9 Özünü dellāla verip varlığın maķv eylemiş
Meslek-i nebiye girmiş nice biñ şāhāneler
- [25b]
- 10 Terk idüp ķāl ehlini ķāl ehl-ile hem-dem ol
Gör ki anda nice olur Hāķ iķün merdāneler
- 11 Cümle velī cümle aķķāb hep ķarīķatdan gelir
Zāhir iken fark idemez bunu münkirāneler
- 12 Fārte ʿü emrini aşlā görmemiş işitmemiş
Āşikāre gün gibi inkār ider dīvāneler
- 13 Ta ʿn ile teb ʿīd iderler züʿl-cenāķeyn ehlini
Seyri evvel ārz ider Hūlūşī bu mūrāneler

88

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Alıp bûyu şabâdan yâr-i cânlar hep uyanırlar
Saçıp kan gözlerinden renk-i gül-gûna boyanırlar
- 2 Görenler vech-i dil-dârı düşerler çâh-ı hicrâna
İderler vuşlata ârzû kûy-ı yârı tolanırlar
- 3 İçenler bâdeyi ol meclis-i yârda alıp andan
Olurlar şâfî nehr-i Nîl küçük şular bulanırlar
- 4 Ne bilsün meclis-i meyi anadan a' mādır münkir
Göremez a' mālār 'ışk ehlini dīvâne şanırlar
- 5 Cühelâ meclis-i meyden kaçarlar eyleyip nefret
Koyup ehl-i başîreti bu a' māya inanırlar
- 6 Giyer atlâs kabâ vâ' iz bakar mı köhne hırkaya
Bu esrârı bilemez ehl-i hâl maḥfî tolanırlar
- 7 Göñül veren o Leylâ'ya olup Mecnûn gezer dâ'im
Gehi 'ulvî gehi suflî görür andan uşanırlar
- 8 Göremez yaraşa şems[i] muhakkaḳ bil ider inkâr
Budur münkir olup 'uşşâḳ-ı maḥbûba tolanırlar
- 9 Hülûşî maḥbûbı terk itme sen münkir olan olsun
Gelür bir gün o maḥbûbıñ görür yüzün utanırlar

89

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Vā' ızā cehl eyleyip atma bıyık ehline taş
Bu kıyāfet bu şūret 'āşık olan erde olur
 - 2 Bāṭın[1] terk eylediñ zāhiri ālāt-ı ma' āş
Setr ider anlar ile ehl-i dile perde olur
 - 3 Cemī' -i emr-i Ḥudā'yı dahı qavl-i Nebī'yi
Söyle kaçda birini tutduñ ki her yerde olur
 - 4 Āyetiñ var sebeb-i nüzūlu yok mu ḥadiş-iñ
Bilemezsın kaşşirū şāribeküm nerde olur
 - 5 Görmediñ mi Qur'ān içre āyesin hel yestevī
Bir mi gördüñ bu şevāribi ki her serde olur
- [26a]
- 6 Velā taqḥar emriniñ sırrını hīç añlamadıñ
O idrāk sizde olmaz şāhib başarda olur
 - 7 Men lem yukṭa' emriniñ tefhīmi remzini şabāh
Utanursun görücek sāķī-i kevşerde olur
 - 8 Hele gel küfür ile īmānı tefriķa çalış
Bu bıyıklar anı temyīz iden erlerde olur
 - 9 Biz muḥibb-i ḥānedānız olma münkir bize hem
Bende-i āl-i 'abā seg-i peyām-berde olur

- 10 Yā-hū gel sen seni gör ğayra nazar itme bıyık
Kıtmır-i haydar olan Hülüşî kemterde olur

90

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tırma sen gel bāde iç ta' n eylesin fettāneler
Şu verince şenlenir gül-şān olur vīrāneler
- 2 Cām-ı 'ışk ise murādın ara bir maḥbūb bul
Mey verir her dem saña kapansa da mey-ḥāneler
- 3 Mest olan bint-i 'inebden uyanır yarı gice
Rūz-ı maḥşerde uyanır '[ā]şık-ı mestāneler
- 4 Aksa Ceyḥūn anların diline kınamazlar yine
Cām-ı vuşlat 'arz ederler o dil-i büryāneler
- 5 Dost cemāl[i] āb-ı lebinden oluplar teşne-leb
Ḥavz-ı kevşerde kınar tā bu gibi 'atşāneler
- 6 Rāh-ı 'ışka kim girip devr eylediyse 'ışk ile
Ḥaşr olısar baş açık yalın ayak 'irfāneler
- 7 Gāfil olmaz şem'-i 'ışkıdır bize tevḥīd-i ḥaḳ
Ḥalka-i tevḥīde giriñ 'ışk ile ihvāneler
- 8 Hem girin hem cümleñiz bir dem kemer-bend olarak
Ḥāy çekin 'ışk ile duysun añlasın bī-gāneler

- 9 Z̤ulmet[i] sürüñ çıkarıñ albiñizden z̤ıkr ile
Çalışıñ olsun leb-ā-leb nūr ile dil-hāneler
- 10 Āteş-i dūzāḥ arār itmez velī bunda her ān
‘ Āşık olup z̤ıkr ile āteş-i ‘ ışa yanalar
- 11 Āteş-i ‘ ıřa Ḥulūṣī yanmak ister amma güç
Gördü z̤irā yandı sessiz şem‘ de pervāneler

91

Meḥ‘ulū meḥ‘īlū meḥ‘īlū fe‘ulūn

Meḥ‘ulū fe‘ulūn

- 1 ‘ ış[1] ‘ āşıkıñ mevce gelir alyāna düşer
Seylāna düşer
Ḥayfā aña ki āşık olur hicrāna düşer
Giryāna düşer

[26b]

- 2 ‘ Āşık olanlar böyle bulur yārine vuşlat
Dil-dārına vuşlat
Bī-‘ ış olanlar anı görür seyrāna düşer
Ḥayrāna düşer
- 3 Neyler çalınur bāng okunur erbābı gelir
Ensābı gelir
Meclīs urulumuyla sākī meydāna gelir
Devrāna düşer
- 4 Raşa gelir hep anda olan ‘ āşık u şādık
Kendüsine lāyık

Ehli kim ise bāde içer sekrāna dūřer
Rindāna dūřer

- 5 Mir'āt-ı dilden tāb olur ol nūr-ı hāķīķat
Üftādeye elbet
řem' -i cemāle cān atuben pervāne dūřer
ķurbāna dūřer

- 6 Ol nūruyla dā'im baķar gūlizār-ı yāre
Ruhsār-ı yāre
Gördükçe gūlü mürġ-i dili elhāna dūřer
Efgāna dūřer

- 7 Nağmeler ider anda ķalır bir nice zamān
Gelineye o ān
Bekler başını ġoncalarıñ rıdvāna dūřer
Cināna dūřer

- 8 Bī-hūř iken anda aña eser bād-ı řabā
Hebā degil hevā
Būy-ı kākülü yāri alsın bī-cāna dūřer
' Atřāna dūřer

- 9 Tünd olma sākī řuñ bāde ' atřāneye dā'im
Dīvāneye dā'im
Maħbūb sevenler dünyāda hep dīvāne dūřer
Her yana dūřer

- 10 Münkirā ırak olma o maḥbūba ‘āşık ol
 ‘Işkına lâyıķ ol
 Sevmezse eger bir cān anı nisyāna düşer
 ‘İşyāna düşer

- 11 Her kim ki ider ‘āşıkānı dünyāda nefret
 İder añla la‘ net
 Encāmı anıñ der Hülūşī ḥüsrāna düşer
 Nīrāna düşer

[27a]

92

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Vā‘izā maḥberde evvelā cānān şorulur
 O maḥalde şāniye maḥbūb-ı Raḥmān şorulur
- 2 Tevḥīde gel şübheyi ref‘ ideğör olma ğāfil
 Ḥālişāne tevḥīde dīn ile īmān şorulur
- 3 Ğayrı koy sen seni gör noḡşānıñı ikmāl it
 Ne ‘ibāre ne meāl ‘amel-i Qur’ān şorulur
- 4 Ne şalāt şavm u zekāt anda şorulur bu gibi
 Ne de ḥac toğru īmān ḥaḳ ile īḳān şorulur
- 5 Yüz tutup sehv-ile Ka‘be’ye murā’ī olma
 Gör dil-i mü’mini o kıble-i cānān şorulur
- 6 Ekl ü şerb u lebs u nevm içre mülezzez olan
 Şüreti insān olup zann itme ḥayvān şorulur

- 7 Sīm ü zer saña şorulmaz dağı şöret ü şūret
Ne şakāl şāc ne bıyık sīret-i insān şorulur
- 8 Arama nekre şaķın ķalb-i selīmi ara bul
Ķalb-i selīm şāhib-i ‘āşık olan cān şorulur
- 9 ‘Āşık ol sen ĥor gören görsün hemān maĥbūbı sev
Ey Ĥulūşī ma‘ nīde evvel ‘āşıkān şorulur

93

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Günāhım çok ümidim zerre[yi] bir ķāf idendendir
Ķamu maĥlūķı ‘ademden nūn ile ķāf idendendir
- 2 Bize bir rūĥ verip esrārını anda nihān içün
Vücūdı ĥalk idüp o esrāra ğılāf idendendir
- 3 ‘Azīmdir deryāyı raĥmeti yok ĥadd ü pāyān aña
Murād itse bütün mecrūmını mu‘āf idendendir
- 4 Ĥāce lā taķnaķū min raĥmetillah āyetin gördüm
Recām neccinā dā’im ĥafīy’el-elķāf idendendir
- 5 Degil ‘ilm-i zāhirden Ĥaķķa teslīmi tam olmak bil
Cemī‘-i nehy-i Ĥaķ’dan kendini ‘ifāf idendendir
- 6 Eger çāre olursa āĥiretde ehl-i ‘işıyāna
‘Araşāt’da bizi dīvānına şāf şāf idendendir

- 7 Nebîler hep velîler cümlesi muṭlaḳ aña muḥtâc
Şefâ‘at ḥüccetini anlara inşâf idendendir
- 8 Olup tâ‘ib Ḥulûşî‘ afvıma her dem olan recâm
Şerîksiz cümle umûrı yapıp is‘âf idendendir

94

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Münkirâ tevḥîd[d]e îmân ile gör ne dâd var
Hüve’s-şamaddir Ḥudâ lâ yuḥlifül-mî‘âd var
[27b]
- 2 ‘Âşık ol ‘âşık-ı ma‘şûkı bulasın ‘ışık ile
Gör ḥaḳîḳat bâğın her bülbülün feryâdı var
- 3 Ṭalma zulmete şaḳın maḥbûb sevenden ṭa‘nı koy
Sen de o maḥbûbı sev ki lâ yû‘ad âzâd var
- 4 Cümle eşyâya nazar idüp de zinhâr görme ḥor
Yapmadı ḥiçbiri kendin maḥlûḳın üstâdı var
- 5 Pür ta‘aşşûb kendiñi mürşid mi şanırsın gûyâ
İtme ıdlâl ‘âlemi mürşidlerin irşâdı var
- 6 ‘Âşık olmaḳsa murâdıñ ḳîl u ḳâl[i] koy geri
Unut bildiklerini ‘ışık yolunun mirşâdı var
- 7 Şanma muzlim her yeri o zulmet-i gönlün gibi
Ehline bu bâb-ı ‘ışığın pür ziyâ küşâdı var

- 8 Tevbe it ‘ işyānıñı rābt-ı gönül kıl Hakk’a ki
 Hulūşī Hakk’ın t̄ā’ib kullarına imdād[1] var

95

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Ol dil-dārdan bize bugün düşen hakkımız hicrândır
 O yārın hicrân[1] bizim için ale’l-ihsândır
 Kaşı yay kirpigi tır ok atar yā mır-i mırândır
 Tig-i hasretiyle yaralıyız bir maḥbūb-ı cāndır
 Toğanma dil-i dervīşe şaḥın andan perīşândır
 Anın iḥyāsına bedel muḥakkak ser ile cāndır

- 2 O yārın mecrūhuyuz biz devā olmaz bize aşlā
 Anın ‘ışkı gıdāmızdır gıdā olmaz bize aşlā
 Anın cevri ü cefāsından cefā olmaz bize aşlā
 Cefā itmez ise o yār şafā olmaz bize aşlā
 Toğanma dil-i dervīşe şaḥın andan perīşândır
 Anın iḥyāsına bedel muḥakkak ser ile cāndır

- 3 İki cihān āna ‘ aşık olup inandı ser-te-ser
 Anın būyun alan ervāḥ kamu uyandı ser-te-ser
 Anın ‘ışkı zülālinden ‘aşıklar kandı ser-te-ser
 Tutuşdı ‘ışk ile ‘uşşak tāmāmen yandı ser-te-ser
 Toğanma dil-i dervīşe şaḥın andan perīşândır
 Anın iḥyāsına bedel muḥakkak ser ile cāndır

[28a]

- 4 Görüp ehl-i ḥarābatı şaḥın döndürme yüziñi
 ‘Aşık ol pendimi diñle işitme kendi söziñi
 Lisānın kes henüz terk it bu kelāmı[n] dırāziñi

Gel ey tevbe idekıl gel ‘inād u i‘tirāzıñı
 Tōkanma dil-i dervīşe şaķın andan perişāndır
 Anıñ ihyāsına bedel muḥakḳak ser ile cāndır

- 5 Neye ‘āşık olursa bil ber-ā-ber ḥaşr olur o cān
 Delīlim var buña nice benim ḥadiş ile Qur’ān
 Budur ki ‘īd-ı adḥāda ‘āşıklar hep olur ḳurbān
 Gel iḳrār eyle ol ‘āşık fedā it yoluna ver cān
 Tōkanma dil-i dervīşe şaķın andan perişāndır
 Anıñ ihyāsına bedel muḥakḳak ser ile cāndır

- 6 Dā’imā ehl-i ‘ışķa ta’n ider münkir ‘adāvetle
 Olur ġāfil gezer dünyāda kendi bunca ġafletle
 İdüp iḳrār āḫir olmaz ise teslīm nedāmetle
 Verip ‘ömrün hevāya dünyādan göçer baḫāletle
 Tōkanma dil-i dervīşe şaķın andan perişāndır
 Anıñ ihyāsına bedel muḥakḳak ser ile cāndır

- 7 Gelen dünyāya göçmeķde görüyoruz bunu elbet
 Gelir bir gün aña şek yok ġāfil iken bize nevbet
 Azıġıñ var mıdır bilmem gice gündüz işin ġıybet
 Odur ki bu gibi cāndan Ḥulūşī eylemiş nefret
 Tōkanma dil-i dervīşe şaķın andan perişāndır
 Anıñ ihyāsına bedel muḥakḳak ser ile cāndır

96

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey mu‘allā ‘aḳl u idrāk u münevver vech-i yār
 İhtiyārım gitdi elden ḳalmadı bende ḳarār

- 2 Bunca demdir Һasretiñden dökdü dīdem eşk-bār
MerҺamet idüp baňa göster yüzüñü āşikār
- 3 Yok enīsim derd-i ‘ ıřķıñla rüz u şeb hem-demim
Çok ziyāde yandı dil azdı yaram bī-merhemim
- 4 ‘ Aqlıma gelmiş Һalel nā-dān içinde sersemim
Nā-tüvān oldum bugün ‘ ıřķıñ baňa olsun medār
- [28b]
- 5 Һayr u şerri kimseden bilme göñül hep Һālīķ’in
Қulu қula bir sebebdır ne fā’ide ne żarār
- 6 Şu қadar ki derde mübtelā olan üftādelер
Dört yana baқar meded ister dā’im rehber arar
- 7 Eyler isen eyle niyet Һaқ-ıçün iҺsān seniñ
Nīk nāmıñ yād olur geçdikçe yā-hū rūzigār
- 8 Eremez menzil-i maқşadına bir cān Һod-be-Һod
Maddī ma‘ nī bil ki muҺtāc-ı vāsıta cümle kār
- 9 Beytimi biñ kez oқursa añlamaz bī-‘ ıřķ olan
‘ Āşik olan cānlara olsun dīvānım yādigār
- 10 Şağlıgında kimse bilmez ehl-i diliñ қudretin
Oқunur bir gün olur Һulūşī Baba nām-dār

97

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Bir yola girdim henüz ol yār-i yārāna gider
Gelsin hep yārān olan cān ile cānāna gider
- 2 Ğayra bakma ğayret eyle sen de gel olma ğāfil
Ṭa' n ider münkir bize de rāh-ı şeytāna gider
- 3 Sedd çeker minhāc-ı Ḥaḫ'dan men' ider çok cānları
Kendi yolun fark idemez dā'im ' işyāna gider
- 4 Ölmeden gelsin o münkir tevḥīde itsin duḥūl
Öldü ise böyle yolu toĝru ḥüsrāna gider
- 5 Diñlesin benden aña merci' imiz kimdir diyem
Ḳuṭbu'l-ākṭāb Ḳādirī Baĝdādī Geylān'a gider
- 6 İşbu pīr evlād-ı Nebī'dir anı da bilmiş ol
Ebi ceddinden varır tā ṣāh-ı merdāna gider
- 7 Bāb-ı ' ulūmdan girer dāḥil olur bir şehre ki
İki cihān serveri o faḥr-i ekvāna gider
- 8 Aña da telḳīn iden Cibrīl emīndir vaḥy-ile
Āḥirü'l-emr rāh-ı Ḥaḫ cümlesi Yezdān'a gider
- 9 Ey Ḥulūṣī cümleden aḥḳar günāh-kār seni gör
Nice ' aşık maḥfī ki cānānla cināna gider

98

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bilen bilir ki birdir bilmeyenler der ne hikmetdir
Tariqat ehline 'ilm-i zâhir var ki 'adâvetdir
- 2 Tariqatı şerî' atdan iden tefriķ olur muḍil
Degil şahîḥ degil câ'iz anıñ zu' mı baḫâletdir
- 3 Ğurūr-ı 'ilm-i zâhirle iderse bâtını inkâr
Gider dest-i tehî bir gün âḫir kâr[1] nedâmetdir
[29a]
- 4 İderse zâhiri elde degilse bâtına münkir
Olursa 'ilmile 'âmil aña büyük sa'âdetdir
- 5 Ve-yâḫûd ehl-i bâtın itse 'ilm-i zâhiri inkâr
Aḫall odur muḫill odur daḫı râḫ-ı ḫalâletdir
- 6 Karışmaz bunlara her rûz u şeb zikre çalışırsa
Bulur yolu gider ṭoĝru âḫir demi selâmetdir
- 7 Olursa şıḫ-ile iḫlâş iderse zikrini ikṣâr
Anı ider pîri îrşâd ki hâḫîyi hidâyetdir
- 8 Eger bir mü'min-i kâmil iderse ikisin ikmâl
Olısar zû'l-cenâḫeyn tefekkür ḫıl ne devletdir
- 9 Tutanlar ḫurı bir da'vâ deyip mürşid-i kâmilim
Kerâmet n'olduĝın bilmez dâ'im baḫşı kerâmetdir

- 10 Alır şeyhden inābeyi ider envā‘ -ı ma‘ şīyyet
Degil dervīş degil mensūb bile işi rezāletdir
- 11 Görür bu erzeli vā‘ ız ider ta‘ n[e] atar taş
Velākin ta‘ mīm iderse bu aķbeḥ-i ķabāḥatdir
- 12 Nice biñ ‘ āşık gezer ḥalk içre var hīç bilinmezler
Bilinir rūz-ı maḥşer dīvān-ı Ḥaķ’da ḥacāletdir
- 13 Ziyāretin ider züvvār görünür heft-kīşverde
Ne ķadar ķubbe var ise bütün ehl-i ṭarīķatdir
- 14 Cemī‘ -i evliyā vü ‘ allāme gelmiş ṭarīķatden
Bunı fark itmeyip ta‘ n eylemek maḥż-ı cehāletdir
- 15 Şerī‘ atsız ṭarīķatsız ḥaķīķatsız ‘ ārif olmaz
Ḥulūşī’den bu sözler ańlayana ‘ ālī himmetdir

99

Meḥ ūlū meḥā‘ ilū meḥā‘ ilū fe‘ ūlūn

Meḥ ūlū fe‘ ūlūn

- 1 Nā-dān ile dost olması nā-dāna minnetdir
Dā’im kudūretdir
Nā-dāna minnet eylemek insana zilletdir
Mutlaķ rezāletdir
- 2 Kaçar rezāletden dā’im ādem olan ādem
Kaç sen de ey ḥācem

Ḥubb-ı rûz [di]lâ âdem için ‘ ayn-ı cinnetdir
 Âhir nedâmetdir

- 3 Erbâb-ı ‘ aqıl hiç cünûna eylemez heves
 Sevgiyi sen de kes
 Dânâya anıñ cümle ahvâl[i] hacâletdir
 Bâ‘ iş-i nefretidir

- 4 Söyle efendim bu gibi ef’ âli kim ister
 İsteyeni göster
 Ḥaclete bâdî olanı sevmek sefâletdir
 Şoñu dalâletdir

[29b]

- 5 Ârzü ider mi bi’r-rızâ süfliyeti bir cân
 Andan kaçır her ân
 Süfliyeti itmek kabûl harâma hürmetdir
 Hattâ cehâletdir
- 6 Nehy-i Ḥudâ’ya ehl-i Qur’ân idemez rağbet
 Tevbe ider elbet
 Bu cümleden mü ’minleriñ necâtı ‘ uzletdir
 ‘ Uzleti nüzhetdir

- 7 Gel sen de ‘ uzlet eyle bizimle bu râha gir
 İhlâş ile cân ver
 Bu râh denilen bil ki muḥakkak şerî‘ atdır
 Ya‘ ni tarîkatdır

- 8 Şer‘ -i şerīfe girmeyeniñ var mı ĩmānı
Göster baña anı
Ehl-i tarīķiñ maķşadı cāy-ı haķīķatdır
Haķķ’a ma‘ rifetdir
- 9 Mey-hāneye gel bāde iç ‘āşık u ‘ārif ol
Ehl-i ma‘ ārif ol
Ma‘ rifet ise maħbūba rehber-i ķurbetdir
Mūcib-i vuşlatdır
- 10 Ma‘ şūķa ister ‘āşık olan vuşlatı her bār
Rehberi arar
O cānlara vuşlat daħı ekber sa‘ ādetdir
Lā-büdd selāmetdir
- 11 Otur beyā-hū sofrāmıza gel ye kebāb
Nūş eyle şarābı
Gir mey-kedeye maħbūbı sev ki ‘ibādetdir
Billāh[i] cennetdir
- 12 Şā‘ir olur ‘āşık olan cānlar o cānāna
Cān-ı dü cihāna
Zinhār ħācem zan itme ki bu şī‘ri bid‘ atdır
Bil Haķķ’a sūnnetdir
- 13 Baķ kitāba gör kaç şā‘iri var idi anıñ
Maħbūb-ı Hudā’nıñ
Fehm eyle şī‘ir ehl-i dile pūr-feşāhatdır
Büyük belāġatdır

- 14 ‘Āşık u şā‘ir olmak için turma cāhid ol
 Tevhīde kā‘id ol
 Şi‘r ü kaşīde bilmemek cāna ‘aṭāletdir
 Rūha baṭāletdir

[30a]

- 15 Bāṭınıle olur bu ‘ilm zāhirle erilmeyiz
 Münkire verilmez
 İkrār ile gel tevhīde her cāna ruḥṣatdır
 Fevt itme fuṣṣatdır
- 16 Bil şübhesiz sen bāṭınıñ münkiri küfr ider
 Hüsṛāna gider
 Muḳīr olana ehl-i ‘ışk verdigi raḥmetdir
 Münkire lā‘netdir
- 17 Emr eylemiş Ḥaḳ her kārı bize ‘ādil-āne
 Görmek ‘ākıl-āne
 Hülūṣī her dem biz ile münkir ‘adāvetdir
 Qatli ‘adāletdir

100

11’li Hece

- 1 Bir ‘ayn-ı ‘ibretle nazār kıl yā-hū
 Bu cümle maḥlūkuñ Ḥaḳḳ’a zikri var
 Fikr it ‘iṣyānından ḥazer kıl yā-hū
 Ḥayvān ḥayvān iken yine fikri var
- 2 Seherlerde yatma kalk eyle fiḡān
 Fiḡān eyleyenler tiz bulur iḥsān

Emānetdir saña bu cümle a'zân

Ni' met-i a'zânîñ ayrı şükri var

- 3 Uyan gözüm uyan oturma nâ'im
Günâhından istiğfâr it her dâ'im
Nûş eyler cümle cân ins ü behâ'im
Ecel şerbetiniñ başka sekri var

- 4 Her olur olmazı evliyâ görme
Kimseyi incidip kalbini kırma
Zamâne dostuna şakın sır verme
Bir fâ'idesi varsa toköz mekri var

- 5 Der Hülûşî çalış tevhide dâ'im
Yiyip içip gezme mişlü'l-behâ'im
Giceler şubha tâ kâ'im ol kâ'im
Şoñ menziliñ münker ile nekri var

101

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Yazarsam derdimi bir bir işidip hep duyan ağlar
Kalem ağlar yazı ağlar kâğıdla okuyan ağlar
- 2 Şeher vaqtinde gûş ider melekler âh-ı 'uşşâkı
Semâvâta ider te'şîr yedi kat âsumân ağlar
- 3 Eger duyarsa yerlerde bu âhı cümle insânîñ
Düşer lerze vücûduna cesedde tatlı cân ağlar

[30b]

- 4 Eger bilse kamu aḥbāb ne zıddı derdimi ey cān
Esirger merḥamet ider bütün yaşıyla kan ağlar
- 5 İdersem bu firāk-ile eger ben rūḥumı teslīm
Görür te 'şirini derdiñ pīrāhenim şoyan ağlar
- 6 Kamu aḥbāb u hem-demim tutup yasım ider mātem
Akıdıp gözlerinden yaş cenāzemi yuyan ağlar
- 7 Kılıp namāzımı cümle koyarlar kabrime āh ki
Su 'āl melekleri anda görüp ḥālim fiğān ağlar
- 8 Varırsam yevm-i maḥşerde mizāna defterim elde
Açıp 'işyānımı bir bir okur ehl-i mizān ağlar
- 9 İşidip ḥalk-ı mizān hep tazarru' ideler Ḥaḳḳ'a
Gelip mizāna bir dem feryād idüp el-amān ağlar
- 10 Buñu böyle bilip şübhesi olmayan тұrur mu hiç
Tefekkür eyleyip her dem buña insān olan ağlar
- 11 Eger görmez isem yüzüñ ḥālim nice olur ey yār
Tefekkür eyleyip buñu Ḥulūşī her zamān ağlar

102

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Seḥer vaḳtinde bülbüller fiğān ü nāle zār ider
Ne bekler başını gülüñ ne gül-şānda qarār ider

- 2 Gör nice ğonce-i gül nice bülbul karar itsin
İdüp feryād o ğonceniñ başında intizār ider
- 3 Açar ğoncelerin güller o gül-şānda olur peydā
Görüp bülbul verir cānın fedā-yı gül-‘ izār ider
- 4 Alamaz ‘ ibreti bundan işidip hem gören gözler
Bunuñ bu hālidir işte ‘ aşık-ları bīdār ider
- 5 Görüp vech-i cemāl-i yāri ehl-i ‘ ışk ider ārzū
O dil-dār da idüp talṭīf takıp zūlfūñe dār ider
- 6 Alıp bād-ı şabā būyun geçip zūlf-i mu‘ atṭardan
Girince bostān-ı dile tağıdır tār ü mār ider
- 7 Su ‘āl itdim aña demez bu esrārı neden bilmem
Raḳībe yüz verir bizden kaçır her ān firār ider
- 8 Bu yüzden dürlü-be-dürlü çeker derd ü belā ‘ aşık
Düşüp sevdāsına yine bu derdi ihtiyār ider
- 9 Gezer destān olur halkıñ dilinde ğün-ā-ğün her ān
Bu hālinden olur mesrūr anıñla iftiḥār ider
- 10 Hūlūṣī al deseler ‘ ışk-ı maḥbūbı verip cānıñ
Alır ‘ ışkını maḥbūbıñ hem āyīn-i bāzār ider

[31a]

103

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Gerçi ey dost 'āşīyim cürmüm benim kâf tağıdır
Zerre lutfuñ böyle yüz biñ küh-i kâfı tağıdır
- 2 Rûz u şeb hevāya verdim 'ömrümüñ h̄armānını
Ġaflet ile geçdi 'ömrüm şimdi rıhlet çağıdır
- 3 Bir alay mücrimānız biz sen bağışla aña ki
Nāmı Muḥammed anıñ maḳām-ı Maḥmūd bāğıdır
- 4 Meclīs-i rindānede demler geçirdik āh u āh
Oldu şikest sırçalar elde ki mey bardağıdır
- 5 Menba' -ı feyz-i füyūzātdır mey-i engūr degil
Münkirā gel gir de gör bu nice 'ışk ocağıdır
- 6 Şerḫa şerḫa görünen sīnemde şorma yarayı
İltiyām itmez ḳabūl cāriḫ-i dost bıçağıdır
- 7 Bu Ḥulūşī añladı derdine dermān olduğıñ
Ḳalb üzere başılan tamḡası ḳudret dağıdır

104

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 İnandım Ḥaḳ ṭarafıñdan gelen yüz dört kitābıñ var
Eḫadsın şerikiñ yokdur Şamedsin müstecābıñ var

- 2 İdüp fermân buyurdıñ inzâlini Cibrîl'e bir bir
Hisâbsızdır melekleriñ muḵarreb çâr bevâbıñ var
- 3 Bu gelen mürsel ü peygamber ü maḥlûḳâtı cümle
İdüp mevt şoñra dirildip bize yevm-i ḥisâbıñ var
- 4 Gelen iki cihânda ḥayr ile şer cümle sendendir
Münezzehsin ḥaṭâlardan ḵamu işde şavâbıñ var
- 5 İki 'âlemi baḥş itdiñ ḥabîbıñ Aḥmed'e yâ Rab
Ki altı bîñ ü altı yüz ü altmış şeş ḥiṭâbıñ var
- 6 Dü 'âlem içre bizler bilemem bir şey degil miyiz
Va'îdi 'afv ile va'dıñla ḵullara mi'âdiñ var
- 7 Oḵudum bunları ḥamdeleke bî-ḥadd tefehhümle
Ḥâlık'ı her şey'in sen olduḡıñ ḥâlde 'azâbıñ var
- 8 Sekiz cennet yedi nârı yaratdıñ ḵullar içündür
Nârıñdan nûruñ a'ḵamdır yine nârla 'ikâbıñ var
- 9 Başırsin hem semî' sin maḥlûḳı kâffe bilen sensin
Bilinmez ḥikmetiñ şırâṭ mîzân günâḥ şevâbıñ var
- 10 Ḷadırsin ḵullarıñı hep idersin maḡfired ey dost
Murâd itsen yaradırsın ḡıyâbdan feth-i bâbıñ var
- 11 Keremiñle Ḥulûşî ḵıtmîriñ ümîdi andandır
Muḥammed Muşṭafa'dır o şefî'-i mâḥ-tâbıñ var

[31b]

105

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ğayrı bende yok taḥammül kalmadı şabra mecāl
 Āh efendim beni kıldır tut yedimden destim al
 Kalmasun gönlüm ḥusūf içinde pes çıksın hilāl
 Kalsa zulmetde o cān elbetde hilāl sorar
- 2 Başladı artmaga derdim gün-be-gün oldum beter
 'Afv kıl beni şehā gör suçuma itme nazar
 Hîç ḥaṭādan ḥālî olur mı cānā benî beşer
 Derde düşen ḥasta bir dil derdine çāre arar
- 3 Cürmüm ile yalvarıp ğayrı ṭabīb-i Ḥaḳ saña
 İtme diriğ sen kerem it nīm nazarla bak baña
 Başka kapu yok varam derdimi söyleyim aña
 Ḥayli yıllardır gönül bekler növbet giryān u zār
- 4 Geldi vakt-i şib baña gitdi dizimden ṭāḳatim
 Saç şaḳal ağardı hem 'aksine döndü kāmetim
 Düşküne eyle meded sen ey nazīrsiz āfetim
 Nev-civān it bendeni luṭf eyleyip göster dīdārı
- 5 Selb olundu gönlümün rāḥatı kaldı çāresiz
 Göz göz oldu git gide tıldu derūnum yārsuz
 Her umuduñ vakti var zamān bize geldi henūz
 Gice gündüz gitdi uyku dīdeden oldum bī-zār

- 6 Çün keremler kânı sensin bildim ey şâh-ı cihân
 ‘Arz-ı hâl idüp dil-i üftâde inler her zamân
 Saña geldi çâre çü şubh u mesâ eyler figân
 Bende-i kemter Hülûşî böyle ider intizâr

106

Meʿûlû mefâʿîlû mefâʿîlû feʿûlûn

- 1 Bilmem ki baña ülfet[i] yâr ne zamân ider
 Derdli dilimiñ kalmadı şabrı figân ider
- 2 Olsam muvaffağ tenhâda bir yüzünü görsem
 Köhne dilimi nîm nigâhı nev-civân ider
- 3 Girdiyse eger bir dile ‘ışkı o nigârîñ
 Hiç kor mı beñlik maḥv idüp yıkar vîrân ider
- 4 Üftâdeleriñ her ne zamân baksâ yüzüne
 Kirpik okuyula tîr atar her demde ḳan ider
- 5 Ḳadrini bilmez münkir olan hicr-i nigârîñ
 Bir tuḥfesi çün ‘âşık olan terk-i cân ider
- 6 Firḳat tîğıyla yaralanıp sînesi mecrûḥ
 İstimdâd ile her rûz u şeb el-amân ider
- 7 Musâvî imiş lafz-ı amân ismile anıñ
 Yâd eyleyeni muṭlaḳa ‘afva şayân ider

[32a]

- 8 Bir kimse devā eyleyemez marīẓ-i ʿıṣṣā
Bilmez Felāṭūn şorma hīç herz-i lisān ider
- 9 Olsa da Loḳmān derd-i dile merhemi olmaz
Bu derde devā itse o mīr-i ḥūbān ider
- 10 Yāri ara bul itme derdiñ aḡyāra şekvā
Derdiñe devā ey Ḥulūṣī o cānān ider

107

Fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilūn

- 1 ʿİd-ı vuşlatıñ benim her dem her ān göñlümdedir
Hīç unutmam dem-i şoḥbetiñ el ʿān göñlümdedir
Būy-ı müşg-i kākülūñ āh perişān göñlümdedir
Bir nümāyişle baña bildir ki meyliñ kimdedir
- 2 Saña bende ben degil ey şāh-ı ḥūbān bende çok
Ḥadd yokdur saña üftāde daḡı ḡāhende çok
Dü cihānda vuşlatıñ ārzū iden ḡānende çok
Bir nümāyişle baña bildir ki meyliñ kimdedir
- 3 Perçemiñ göñlümü ḡapdı ḡıl u ḡāl oldu baña
Şūret-i zūlfūñle müjgānıñ ḡayāl oldu baña
Olsun ʿabeş olmasun şormak su ʿāl oldu baña
Bir nümāyişle baña bildir ki meyliñ kimdedir
- 4 Ḳā ʿilem ben temyīze aḡyāra yāra ne ḡācet
Şāhidi sensin şāhidleriñ nigāra ne ḡācet

Ey ĩmānım oğru söyler sin bāzāra ne ħācet
Bir nūmāyişle baña bildir ki meyliñ kimdedir

- 5 Țal‘ atıñ ‘ uşşāķa mir’āt oldu ħayrān eyledi
Girdi ‘ ıřķıñ herkesiñ gñlnde cev lān eyledi
Bunca demdir Ħulūşı ‘ ıřķıñla nālān eyledi
Bir nūmāyişle baña bildir ki meyliñ kimdedir

108

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ħamdü li’llah ideli ey dil henüz olduñ süvār
‘ Arz-ı hāl oldu ķabl okundu fermān āşıkār
2 Verme dil maħlķına Ħālķ’a rābť eyle hemān
‘ Urvetü’l-vuşķayı bul şarıl aña eyle ķarār

[32b]

109

Mef‘l mefā‘l mefā‘l fe‘ln

- 3 ‘ Āşıkā her ne gelirise ħkm-i ķaderdir
Bu ħkm-i ķader şabr idene dürlü gevherrdir
4 Eyle taħaşşun ‘ ıřķ ile gir derd arasına
Derdi ‘ āşıkıñ düşmān içün ķavı siperdir
5 ‘ Āşık olanlar ħalvet idüp tenhāyı bekler
Ħılťat-ı aėyār ‘ āşıkıñ zevķine kederdir
6 Ța‘ n itme yā-h ehl-i ‘ ıřķıñ āh u eniñiñ
Her āh anıñ āteş-i yārdan bir eşerrdir

- 7 ‘Āşıkā maḵbūl degil ver dünyāyı zīrā
Pīşkeş-i yāre ehl-i ‘ışkıñ cān ile serdir
- 8 ‘Işkı olanlar ‘āşıkıñ añlar kelāmını
Bī-‘ışk olana ne ḥayvān u tek şor ne ḥaberdir
- 9 Münkire şorma ey Ḥulūşī ‘ışk-ı maḥbūbı
Maḥbūbı anıñ cem‘-i māl ü sīm ile zerdır

110³

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kıbleye toĝru ṭurur medreseler
Sen ṭurur şanma yürür medreseler
- 2 Medrese ṭayyāresine rākib ol
Maḵşada tiz irgürür medreseler
- 3 Cāy-ı feyzdir dāḥil ol iḥlāş ile
Mürşid-i kāmīl olur medreseler
- 4 Gözlere küçük görünür zāhiri
İki dünyāyı alır medreseler
- 5 Baḵmayıñ medreseye ḥor görmeyiñ
Şanmayıñ cāhil olur medreseler

³ Bu şiirin derkenarında aşağıdaki not yer almaktadır:
Fatsa Medresesi’nde bu beyti biñ üç yüz on yedi târîḥinde söylemişim. Sene Rūmī 1317.
Medreselerin kaldırıldığı târîḥ efrencī sene 1924.
On yediden i‘tibāren yigirmi iki sene şoñra ḳapadıldı.

- 6 Varıp andan şoralım yolumuzu
Hakk'a doğru yol bilir medreseler
- 7 Eyle tahşîl ile şitâb ' âlim ol
Bir gün ola ref' olur medreseler
- 8 Vaqt gelir ki ey Hülûşî keşf olur
Bilme ki böyle kalır medreseler

111 *⁴

- 1 Mü 'minler rāhat olur münāfiķ şadā ider
Kendiniñ helākine dört yana nidā ider
- 2 Düşmüş mazlûm bir yola Hāk şatar bir pula
Va' d iderse bir kula hulf ile edā ider
- 3 Versen aña emānet alır eyler hıyānet
Hem kâzib hem ihānet herkesle ğavġā ider

[33a]

- 4 Böyledir de 'b-i şerār ezmege mazlûm arar
Bu hāl ile iftiħār eyleyip şafā ider
- 5 Şūfiyāne görüşür mü 'min gibi konuşur
Furşat bulsa tıruşur ' âleme cefā ider
- 6 Böyle gösterir her ān kendisini hānedān
Sum' a içün verir cān ' ömrünü ifnā ider

⁴ Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

- 7 Hārāmı geri kıymaz andan elini yuymaz
Güyā beş vakıt namāz kılarak riyā ider
- 8 Kōrū köyden göçürür nāsa şerbet içirir
Namāzları geçirir geçmiş kazā ider
- 9 Duysa hafī bir faķīr sür‘ atle eyler seyir
Hārām māl için cebīr ‘acele icrā ider
- 11 Beni görsünler diye kimdir şorsunlar diye
Hayr-hah desinler diye paralar i‘tā ider
- 12 Herkesden alır verir anıñla eyler gurūr
İ‘tibārın bildirir ba‘zı borç ifā ider
- 13 Ne kadar varı olsa şamīmi yāri olsa
Azacık kārı olsa komşuya ezā ider
- 14 Dalar Hakk’ıñ nehyine meyl ider buğz u kīne
Erince encāmına tolaşır hayfā ider
- 15 Kesb ider o el alır yerlerini seyl alır
‘Azābı aña kalır kan u yaş bükā ider
- 16 Hakk’a olursa teslīm bulısar kalb-i selīm
Görmez ‘azāb-ı elīm anı hak bahşā ider
- 17 Tevbe itmezden evvel gelürse eger ecel
Beķāya gider edall tamuyu me’vā ider

- 18 Ey Hülûşî anı bil şervet u şāmānı bil
Hak alır o cānı bil kor nāra cezā ider

112

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Dirîgā yevm-i feraḥ geçdi kaldı eyyām-ı hemler
Göründü dost biri birine degil nice Edhemler
Şanıp āb-ı hayāt aḡyār elinden kāse kāse semmler
İçip zulmete düşdü hayfā ki şāfî dil ādemler
- 2 Temerruz eyledi hep gün-be-gün artmaktadır emrāz
Bunu def eyleyip taşhîḥ u temyîz eyle yā Feyyāz
Tenevvür eylesin bulsun hayāt dillerdeki riyāz
Yine kalksın dirilsin ba' de-mā yā Rab bu sersemler
- 3 Ta' aḡkul eyleyip bir kimse perişānlığın bilmez
Gezer insān gibi herkes velî hayvānlığın bilmez
[33b] Haḡiḡatden tecerrüd eylemiş 'uryānlığın bilmez
Umar zafer söz ile dā'imā bu gibi kemkemler
- 4 Kavānîni koyup elden unutduk Mevlā'nın ḡavfin
Gelen bîḡ-i dıraḡt-ı aḡkām-ı Haḡḡ'a urur seyfin
Bilen görür sukūt ider sürer münāfıḡıñ keyfin
Düşüp orta yere bu merd-i a' mā aşam ebkemler
- 5 Gūyā izḡār-ı ḡaḡ idüp zāhirde bir ḡurı da' vā
Tutar iḡāḡa itmiş hep buları aşı yok sözler
ḡamu maḡşad nāsı ızrār u iḡlākdır Yezîd āsā
Göründü zāhir oldu ba' zı yerde İbn-i Mülcemler

- 6 Eger bu hâl ile cümle umûrî böyle görürseñ
Erilmez maṭlab u maḳşada böyle biz deriz erseñ
Bu ğaflet var iken bizde eger biñ yıl ‘ömür sürseñ
Bize vermez fâ’ide bî-hûde geçdigimiz demler
- 7 Bu insân ḥarmânını temyîze lâzım çok elekler
Gerekdir kimse görmemiş ḳurulalı bu felekler
Bunı insân ider yine gelip ider mi melekler
Lâzım bir araya toplanagele cümle aḥkâmlar
- 8 Tutup her kârımız ‘âḳilâna her dem ‘adâletle
Ereriz menzil-i maḳşada varırsañ ferâsetle
Toĝar üstümüze ‘adle şarılsaḳ ay ḥaḳîḳatle
Eser cenûb nesîm erer taĝılır semâda ğamlar
- 9 O dem tenvîr olur rûy-ı zemîn İslâm bulur nuşret
Çalışalım rûz u şeb ṭurmayalım çün budur furşat
Ḳamu mü’min ü mü’minât olur ‘azîz bulur ‘izzet
Olursa Ḥulûşî tevḥîd bütün kâmil ü ekmeller

113

Meḥ’ulü meḥ’îlû meḥ’îlû fe’ulün

- 1 Düşmândı saña münkir-i ‘ışḳ gerçi pederdir
O münkir ü câhil hemân şâyân-ı teberdir
- 2 Süḥanla düşer biñ ğurûra dūş[ı] elyaflu
Kîseye gelir deste baḳar ḥâne-perverdir

- 3 ‘Āşık olana ʔa‘n ider o ḥā’in ü ḥāsir
Her ne ki desem didigimden daha beterdir
- 4 Derdi ʔavīden ʔekvā ider eza‘fa her dem
Gelmez gözüne kenzi de versen der-bederdir
- 5 Duyma sözini ‘āşık ol o ʔalb-i cāmidiñ
Bil sen anı ki gice gündüz kārı ḥaṭardır
- 6 Terk it varıñı ‘ışk elde eyle muḥaḳḳaḳ
Ceybinde zeheb elde ʔaḍīb belde kemerdir
- [34a]
- 7 Verip de serin kim girerse meydān-ı ‘ışḳa
Cānım fedā olsun aña o er oğlu erdir
- 8 Āh itmeye mi ‘āşık olanıñ pīri yā-hū
Şāh-ı ʔehīd-i Kerbelā vü ibn-i Ḥaydardır
- 9 Baḳar yüzüne yāver ider rüz-ı maḥşerdir
Bābıñda anıñ bu Ḥulūṣī köhne kemterdir

114

Meʔ ūlū mefā‘īlū mefā‘īlū fe‘ūlūn

- 1 Ey āfet-i dil sende olan nāz u edālar
Yaḳdı göreniñ sīnesini verdi ezālar
- 2 Gūş eyleyeniñ maḥv ider hep dilde varını
Nār-ı sūzān-feşānedir bu nāzlı nidālar

- 3 Kemāneye uymuş hele āh kaç-ı kemānıñ
Bî-hoş bırakır ‘ālemi o muhriķ şadālar
- 4 Erdik melek sîmā henūz gül-şān-ı ‘izāra
Anda yalıñız yakışur mı zevķ u şafālar
- 5 Her gördüğün üftādeyi tenhā mı şanırsın
Var bizde de baķ dil-berā sendeki hevālar
- 6 Yok şabra maḥāl ğayrı bizi yok ideceksin
Yüzün görelî çekdigim bu cevr ü cefālar
- 7 Meclîse gelir ğonca be-dest ‘aşıkā vermez
Sen itme anı her dā’im ider bî-vefālar
- 8 Bî-hūde ‘ömür sürmüşüm dedim seni görüp
Ḥayf ola baña bunca ‘ömrüm oldu hebālar
- 9 Baḥş eyledi mürde olan Ḥulūşî’ye nev-cān
Getirdi bûy-i kākülû o bād -ı şabālar

115

Meḥ ūlū meḥā’îlū meḥā’îlū fe’ulūn

- 1 Bilmem melek mi bu dîde insānda olamaz
Bu kaç u kirpik perîde bir cānda olamaz
- 2 Ne müşgde bûyu kākülû olur ne ‘ıtırda
Anıñ koķusu ‘abîr ü reyḥānda olamaz

- 3 Mümkün mi vaşfin söylemek bî-hemtâ nigârîñ
Dil-ber bu gibi şorma dü cihânda olamaz
- 4 Hattı yüzünüñ yazılıdır kilik-i kudretle
Bu hatt u ' izâr hûr ile ğilmânda olamaz
- 5 Kıymetidir hep dü cihânıñ gül-i ' izârı
Mesnedi anıñ ravza-ı rıdvânda olamaz
- 6 Görsen o güzel yüzünüñ lem'ân-ı nûrunu
Dersin nûrı ki pes ' arş-ı rahmânda olamaz
- [34b]
- 7 Sevdim anı dönmek muhâldir cân fedâ olsun
Emşâl[i] yârîñ billâh cihânda olamaz
- 8 Hülûşî vaşfı kanda olur şorsalar eger
Kur'an'da göster ğayrı bir bürhânda olamaz

116

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Āşıkā 'ışk elemi nârı gibi nâr olamaz
Nâr-ı 'ışka 'âşıkıñ ğayrısı yanar olamaz
- 2 Kim cemâliñ şem'ine pervâne olsa tolaşıp
Düşmeyince nâr-i 'ışka gül-i gül-zâr olamaz
- 3 Gördüse bir göz ezel anıñ cemâl-i pâkini
Tapdı yârin andan özge aña bir yâr olamaz

- 4 Cümle varın maḥv idüp şarf itdi anıñ yoluna
Eyledi yok bildi ki yok olmadan var olamaz
- 5 Her nere baksa görür anıñ cemālinden eşer
‘Işk-ı yâri devr ider dilinde aḡyâr olamaz
- 6 ‘Âşıkıñ ‘ışkı kûy-ı yârine rehber olarak
İrgürür ma‘şûkuna aşlâ bu inkâr olamaz
- 7 Derdini devâ görür ‘âşık olanlar dâ’imâ
Nādâna şekvâ idüp feryâd ile zâr olamaz
- 8 Derd-i cānânı sever ‘âşık olan cānı gibi
Görünür âşikâre nice bî-dîdâr olamaz
- 9 ‘Işk-ı yâr ile gezer derdli dil-i bî-çâreler
Tolaşır her bir yeri bir yerde qarâr olamaz
- 10 İşiden çok görmesin benim bu ‘ârsızlığımı
‘Işk evine girene ba‘de-mâ hîç ‘âr olamaz
- 11 Cān nedir ki itmeye fedâ anı cānânına
Bu Hülûşî kim dedi cān ile bāzâr olamaz

117

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Cihānda bir cān içün biñ cāna ey dil ricâ olmaz
Zamāne aḥbābınıñ biñde birinde vefâ olmaz

2 Olurlar dost severler seni mangır var ise sende
Faķır isen velī ol nāsīn ‘ahdinde ifā olmaz

3 Diliñ rābt it Hudā’ya ğayra irtibāt-ı kalb itme
Odur kullarına dost kula kul dost ebedā olmaz

4 Sevil sen sen gibi bir kula dahı sen anı sevsen
Yine düşse başın ıztırāba saña fedā olmaz

5 Bunu temyīz iden ehl-i kanā’ atdan ider özün
Düşüp dünyā peşine dā’imā cāna cefā olmaz

[35a]

6 Alır gönlün bulardan tevḥīde ğayret ider dā’im
Düşer ‘ışķına Mevlā’nıñ aña ğayrı şafā olmaz

7 Yaşar kūt-ı lā-yemūt setr-i ‘avretle olur kāmīl
Tağadd[i] rūḥa ‘ışķ-ile ider başķa ğidā olmaz

8 Hülūşī şıdk ile Mevlā’ya yalvar ğayrısı boşdur
Temennī itmege bāb-ı Hudā’dan mā-‘adā olmaz

118

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Hāmdü li’llah ‘ışķ ile ma’ mūr olan kâşāneyiz
‘İşķa verdik varımız zann itmeyin dīvāneyiz

2 Her āteş yakmaz bizi āteşi yakar nārımız
Biz ḥaķīķat şem‘ine yanmak içün pervāneyiz

- 3 Pîr elinden içmişiz bâde-i ‘ışkı tâ ezel
Biz o günden haşre tâ ayılmayız mestāneyiz
- 4 Sen de ver cāme-i ‘ışkı ebsem ol gel sākiyā
Toldur Allah ‘ışkına biz bir alay ‘atşāneyiz
- 5 Bağırımıza nehr-i Ceyhūn aksa da yok fā’ide
Ver bize āb-ı hayāt biz cigeri büryāneyiz
- 6 Söndürelim diyerekden yaqarız gelenleri
Gelme zinhār yanımıza āteş-i sūzāneyiz
- 7 Olsa da ma‘mūr bize bir olmasa da hākezā
Kāh ma‘mūr oluruz bizler geh[i] vīrāneyiz
- 8 Dil verip aldanmayız fānī cihānıñ naqşına
Terk idüp varlığı cümle sevinip ‘üryāneyiz
- 9 Kuru feryād itmeyiz biz gül diye bir hāride
Bülbülüz gül-şān içinde şubha tâ nālāneyiz
- 10 Görmege yārīñ cemālin rūz u şeb biñ āh-ile
Der Hülūşī zār u giryān dīde hūn-feşāneyiz

119 *⁵

- 1 Olmadık bunda muhibb kālū belādanız
Biz anıñ-içün her belāya mübtelādanız

⁵ Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

- 2 Bizler teşekkî itmeyiz hiç cev̄ ü cefādan
Tā o günden yā-hū bizler pür cefādanız
- 3 Anlarıñ derd-keşiyiz dermānımız bu derd
Biz muḥibb-i āl ü evlād-ı Muştafā'danız
- 4 Āh u enīn ile olur beher günümüz 'īd
Bende-i āl-i 'abā-i Murtaẓādanız
- 5 Mātem ideriz şad hezār biz her demimizde
Biz kul-ı kurbān-ı şāh-ı Kerbelā'danız
- [35b]
- 6 Dūdān dūzaḥ sardı o gün şems-i cihānı
Añla ki bizi işte bugün o feẓādanız
- 7 Tīr-i belāya sīnemiz āmācedir bizim
Biñ yaramız vardır bizim biz o ğazādanız
- 8 Kebş-i İsmā'īl ile ḥalk oldu rūḥumuz
Biñ cān ile biz rāhına kebş ü fedādanız
- 9 Şanman ki bizi şapdı yolu rāh-ı Hudā'dan
Bize diyenler şapdı biz bāb-ı rızādanız
- 10 Şīr-i Hudādır şāhımız bendesiyiz anıñ
Üftādeyiz bizler velī der-i 'aṭādanız
- 11 Kūy-ı ḥaḳīkatde biḥiz bir şeceriz biz
Zann itmeyin bizler yine ehl-i fenādanız

- 12 Yapağ dalı olduğumuzdan bu dırahtın
Hudā'ya hamd ü şükr ile nokşān şenādanız
- 13 Girmek dileyen der Hülūṣī o kūya gelsin
Şorsun bize ki biz o rāha reh-nümādanız

120

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 El-vedā' olsun bugün var ise de tedbīrimiz
Bir dağı gelip görüşmek yazdısa taqdīrimiz
- 2 Bende-i āl-i 'abāyız keş-i şāh-ı Kerbelā
Tā ezelden almışız kurbān için tekbīrimiz
- 3 Şanma gāfil münkirā bizi kuru lāf urmayız
Yolunuñ biñ cān ile fedāsıyız her birimiz
- 4 Çekme gel bī-hūde emek ta' n ile teb' id idüp
Biz bu yoldan dönmeyiz rāhına koyduk serimiz
- 5 Kim atarsa bize taş dönüp urısar kendine
Biz hışār içindeyiz yā-hū büyükdür pīrimiz
- 6 Çāh-ı zulmetde kalıp şanma ki biz de öyleyiz
Beyt-i 'ışkda on iki yüz şem' dir rehberimiz
- 7 Biz şerī' at biz tarīkat biz haqīkat ehliyiz
Āl-i evlād-ı Resūl-ı haqdır erenlerimiz

8 Bunlara rûz-ı elestde ‘ahd ü peymân itmişiz
Tâ o günden beri ez-dil cân ile ezberimiz

9 Bilmek istersen bizi şîr-i Hudâ’dır şâhımız
Tutsa gönül ‘âleme dehşet verir kemterimiz

10 Bir alay ‘atşâneyiz biz ol şehîdler şâhınıñ
Câm şunar destiyle bize sâķî-i kevşerimiz

11 Biz muḥibb-i ḥānedān[1] ḥavfdan inkār itmeyiz
Sāye-i Ḥa-mīm ü Yāsīn var iken ḥaydarımız

[36a]

12 Bu Ḥulūṣī nefrīn ider Yezīd’e a‘vānına
Tâ kıyāmet eylesin aşgarımız ekberimiz

121

Meḥ’ulü meḥā’ilü meḥā’ilü fe’ulün

1 Cānān gözeden serde sevdā olmamak olmaz
Maḥbûb yoluna dil mübtelâ olmamak olmaz

2 Āh eyleme sen ey gönül hîç derd-i yâriden
Dil-dâr yolunda türlü belâ olmamak olmaz

3 Nādān olana aldanuban sırrıñı verme
Dost olsa da şonunda ğavğa olmamak olmaz

4 ‘Āciz olanıñ olma ḥāhişi beķāyı bul
Cānān bāķīdir ğayrı fenâ olmamak olmaz

- 5 Ṭa‘ n itme yā-hū rūz u şeb bu āh u enīnim
Derdı olan bir dilde ḥūlyā olmamaḵ olmaz
- 6 Zenbūr-ı dilde inlemege başladı henūz
Zenbūr evinde şavt u şadā olmamaḵ olmaz
- 7 Ṭurma gözüm ağla dā’im bārān ü tek maḡmūn
Ġamām yerinde menn u selvā olmamaḵ olmaz
- 8 Eyle taḥammül ‘ ışk yolu bu pūr belālıdır
‘ Āşık olana cev̄r ü cefā olmamaḵ olmaz
- 9 Yarayı yāri çekmede Eyyūbī şābır ol
Derdinde devā şabra şifā olmamaḵ olmaz
- 10 Ġaflete boḡma fülk-i dili Nūḥ gibi kırtar
Şadık olan kapdana necā olmamaḵ olmaz
- 11 Gül-şān-ı edebdir ‘ ışk Ḥalīl’e nār-ı Nemrūd’u
‘ Işkı ile her yerde şafā olmamaḵ olmaz
- 12 Hemīşe teslīm-i Ḥudā ‘ Īsī-nefes ol
Böyle olana mürde iḥyā olmamaḵ olmaz
- 13 Mā-sivāsın kıo ol ḥabīb maḥbūbuñ Ḥaḵ olsun
Öyle ḥabībe şeb-i Īsrā olmamaḵ olmaz
- 14 Zinhār Ḥulūşī dest-i tehī olma ‘ ışkından
‘ Āşıkların maṭlabı ĩfā olmamaḵ olmaz

122

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Cihân bir hândır üç günlük gelen anda karar itmez
Cânıdır 'âşıkıñ ma'şûk nice cânda karar itmez
 - 2 Derip gül gibi 'ömrümü bitirdi âh ile cümle
Eger yüz biñ belâ gelse gönül andan firâr itmez
 - 3 Düşüp 'ışkına maḥbûbuñ koyamaz meydâna başın
Ne bilsün ehl-i inkâr 'âşıka 'ışkı zarar itmez
- [36b]
- 4 Kaçar andan atar taş olur münkir-i maḥbûbıñ
'Înâd ile düşer o da bu derdi ihtiyâr itmez
 - 5 Degil insân idüp âhı düşüp şahrâ-yı Mecnûn'a
Olup 'âşık o Leylâ'ya rûz u şeb âh u zâr itmez
 - 6 Olup derd-keş taḥammül it o yârıñ bâr-ı derdine
Devâdır derdiñe derdi seni kimseye bâr itmez
 - 7 Düşünce rencine anıñ ümîdiñ kes ḥayâtıñdan
Anıñ derdi ile rencûr bulur ḥayât âzâr itmez
 - 8 Olup derdi ile ḥasta eger ḥâh-ı devâ iseñ
İdüp de aḡyâra şekvâ dime dermânı yâr itmez
 - 9 Olan 'âşık o dil-dâra mâ-sivâdan çeker destin
Olur miskîn gezer faḡîr aña nâs i'tibâr itmez

- 10 Buyurmuş fakr ile fahr iderim o maḥbūb-ı Mevlā
Aña ‘āşık olan kimse ‘azîz dīni dīnār itmez
- 11 ‘Āşık olan varır evvel girer dükkān-ı ‘irfāna
Şatar cānın alur ‘ışkı dahı ğayra bāzār itmez
- 12 Veren nāmūsıla ‘ārîñ alamaz ‘ışkı cān ister
Verip cān almağa ‘ışkı Hülûşî aşlā ‘ār itmez

123

Mef’ulū mefā’îlū mefā’îlū fe’ulūn

- 1 Esrār-ı dil aġyār olana āşikār olmaz
Aġyāra sırın söyleyenler ber-ḥu[r]dār olmaz
- 2 Edāniye itme temelluḡ yanına varma
Zirā saña bed māye olandan medār olmaz
- 3 Evvel görünür göziñe şādık seni aldar
Furşatîñ arar düşmān olur kafa-dār olmaz
- 4 Tecrübe eyle sen de yā-hū var ise ‘aqlıñ
Kenzide olsa bed aşıldan zerre kār olmaz
- 5 Söyle saña her ne olursa zinhār inanma
Sözünde şebāt yoḡdur anıñ bir qarār olmaz
- 6 Hem-dem olandan bir ihānet hiss idilürse
Av-gāha varıp anıñla şayd u şikār olmaz

- 7 Bed mâyeleriñ ey Hülûşî üç nişanı var
Anda muhabbet dahı şefkat söz tutar olmaz

124

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Vefâsın umma dünyânıñ fenâdan çün vefâ olmaz
Vefâsı olmayan yerde gönül zevk u şafâ olmaz
- 2 Uyan bu hâb-ı ğafletden gözün aç perde[yi] kaldır
Cihânıñ germ ü serd-içün dâ'im câna cefâ olmaz
- [37a]
- 3 Dirîğa geçdi bir rû'yâ gibi günüñ hayâl içre
İtürdiñ cevher-i 'ömrüñ her ân şarf- ı hevâ olmaz
- 4 Geçirdiñ faşl-ı gül eyyâmını vaqt-i ğazel geldi
Şarardı 'arızıñ rengi daha neşv ü nemâ olmaz
- 5 Yakındır ânsızın başıp gelir vaqt-i şitâ bir dem
Uçar bülbül yıkılır gül kalır vîrân şadâ olmaz
- 6 Varıp bir kâmilî bulmaga turma sen şitâb eyle
Al andan ehl-i saḥûr ol saña başka devâ olmaz
- 7 'Âşık ol murğ-ı dili 'ışk-ı yâr ile tegadd[i] kııl
Yiyip içip uyumaqla şehâ rûḥa ğidâ olmaz
- 8 Çalış zıkr-i Hudâ'ya leyl ü nehâr turma hiç zinhâr
İdegör kalbiñi şâf ba' de-mâ o dilde dâ olmaz

- 9 Al at deryā-yı hikmetden o varlık mülkünü ğarķ it
Ola ihyā gönül baķçesi ki ašlā fenā olmaz
- 10 O deryādan alan feyiz bulur hayāt-ı cāvīdi
Zīrā feyz-i İlāhī'dir aña hīç intihā olmaz
- 11 Dirilir şad hezārān ķalb-i meyyit zerresi erse
İki 'ālemde bilmiş ol bu gibi cān fezā olmaz
- 12 Refīķe cümle 'āşık-ı verir cānın olur ķurbān
O cānān 'iddine yā-hū nedir cān ki fedā olmaz
- 13 O yevm-i 'īd-i ekbere metā'ın var mıdır göster
Bu gidişāt-ile kimse varıp ehl-i Hudā olmaz
- 14 Bizim gibilerin bilmem behā'imden nedir farkı
Olan olur 'āşık aña efendim mā-'adā olmaz
- 15 Yüzün yerlere sür yalvar çalış dest-i tehī gitme
Metā'-ı cevher-i bāṭın bugün olur ğidā olmaz
- 16 Bu bir 'ibret-nümā besdir Hülūşī sen görürsin ki
Gelen dest-i tehīye çārşūdan hoş merḥabā olmaz

125

Meḥ'ulū meḥā'īlū meḥā'īlū fe'ulūn

- 1 Aşlını nisyān eyleyen aşlına yār olmaz
Yüksek ṭolanır zīrā başında yular olmaz

- 2 ‘Āciz bırakır aḥbābını meclīse gelse
Meveddet ile ʔoḡrusu hīç i‘tibār olmaz
- 3 Terbiye ile bed aşıl aşlını setr eyler
Bilmez ki o ḥod el mālıyla iftiḥār olmaz
- 4 Aşāletle yā-hū terbiyeniñ farkı ne diye
‘Aqıl idüp de anı bir kimse şorar olmaz
- 5 Aldanma kehānetine ḡā’ib olur özüñ
Şādık şanıp da siḥre ʔapılma arar olmaz
- [37b]
- 6 Aḥbābı ara ile bul bir aşl-ı necībi
Aşl-ı necībden bir cāna hīç ʔarār olmaz
- 7 Her kim ki bulur aşl-ı necīb hem-demi şādık
Ḥazine buldu aña bundan başʔa kār olmaz
- 8 Muḥibb-i şādık ‘aşrımızda pek ʔaldı ender
Biñlerde bir ancaḡ bulunur hep inkār olmaz
- 9 Şādıklara dā’im Ḥulūṣī eyle i‘tibār
Kāzıblere hīç dü cihānda i‘tibār olmaz

126

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 İrgürür ʔılanları maḡşad-ı aḡşāya namāz
Reh-ber olur muṭlaḡa maṭlab-ı a‘lāya namāz

- 2 Çün buyurmuş faḥr-i ‘ālem mü’miniñ mi‘râcıdır
Bâ‘ iş olmuşdur ‘uruc-ı şeb-i İsrâ’ya namâz
- 3 Bil muḥakḳak cümle ‘ibâdetleriñ efḍalidir
Esâs olmuş Ḥaḳḳ’a ḥamd itmekle şenâya namâz
- 4 Kıl namâzıñ Ḥaḳḳ’a yalvar şıdk ile ihlâş ile
İcâbe oldu mucîb bil-cümle du‘âya namâz
- 5 Günde beş vakit namâz farz oldu Ḥaḳ’dan emr-ile
Bâliğ olduğu sâ‘at erkek ü nisâya namâz
- 6 Ğaflet itme eyle ğayret elde fırsat var-iken
Koyma kıl beş vakti te’vîlince nihâye namâz
- 7 Bir vakit her kim zarûrsuz koysa îfâ itmese
Düşürür nice sene nâr ile cezâya namâz
- 8 Kim kılsa farzile vâcibile sünnetile
Mâni‘ olur cümle ‘işyân-ile belâya namâz
- 9 Ta‘dîl-i erkân ile kılsa namâzı hem dürüst
İhtiyâç olmaz kılan hiç bây ü gedâya namâz
- 10 Mü’min ü mü’minâtıñ bu melce’ü penâhıdır
Çün sebebdır başlıca ‘afv ile rızâya namâz
- 11 Hiç tükenmez ḥâşşası cümle kerâmet bundadır
Vâşıl ider ve-l-ḥâşıl ehlini Mevlâ’ya namâz

- 12 Çünkü Kır'ân ile hadîşden alıp nazm eyledim
Koyma zinhâr Hülûşî cân ile kazâya namâz

127

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Hevâ-yi nefse râm olma olur rehber saña hannâs
Metâ'îñ selb ider dilden fesâd verir hemân vesvâs
- 2 O yevme yunfehu fîşşûrda haşr ider seni Mevlâ
Gelirsin o gün mübeddel saña refîk olur nisyân
- [38a]
- 3 'Azâb ider o dem saña düşersin nârına Hakk'îñ
Eser bâd-ı semûm o gün olısar gömlegiñ nüḥâs
- 4 Eger bir zerre de olsa görürsün ḥayr ile şerri
Alınır ḥisâba muṭlaḳ geliser mîzâna hep nâs
- 5 Olup 'aḳlı bunu duyup ṭuran insân mıdır bilmem
Duruşma lehv ü lu' b ile cihâna gelmediñ nuḥâs
- 6 İdüp tevbe vü istiğfâr rûz u şeb tevḥîde çalıṣ
Geçirme bî-hûde 'ömrüñ şorılısar ḳamu enfâs
- 7 Bulup bir ehlini ey cân tefeyyüz eyle öp destin
Siline mir'ât-ı diliñ ne zûlmet ḳala ne kir pas
- 8 Olursın mü'min ü kâmil düşersin 'ıṣṣına Hakk'îñ
Hülûşî'den işit yâ-hû budur mü'nislere esâs

128

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ey gönül gel bu fenānıñ mülküne itme heves
Biñ sene devrān sürersen cem' -i yekūn üç nefes
- 2 Hem mülezzez hem müzeyyen saña kendin 'arz ider
Aldanıp tutma yüzün zinhār aña sen verme ses
- 3 Denī dünyādır güveye görünür gelin gibi
İçi tışı toptolu çirk-āb u hîle hār u has
- 4 Kaç bu ednādan şaķın sihrine aldanma anıñ
Kaťl ider seni kātildir dostluđu yok bir nefes
- 5 Ülfet eyle ehl-i 'irfān meclīsine hem-dem ol
Güş-i cānla müstemī' ol urma bī-hūde nefes
- 7 Zikre çalış 'ışķ ile terk it fenānıñ yaķasın
Yetişir bunca zamān şimdengeri sevgiyi kes
- 8 Der Hülūşī kıl tefekkür sözlerimden 'ibret al
Bes dedi 'aķlı olana işbu sözler cānā pes

129

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 'Āşık ol 'ışķ oldu muťlak feyz-i Hudā'ya esās
Lā-cerem 'ışķ-ı Hudā esmā-i hüsnāya esās

- 2 Küntü kenzen maḥfīnīñ miftāḥıdır ‘ışk-ı ‘āşık
Anlar olmuş ḥilḳat-i Ādem ü Havvā’ya esās
- 3 ‘Işk durur kevn ü mekānīñ sebebi bil muṭlaḳā
Hem yedi ḳat yer ü gök hem ‘arş-ı a‘lāya esās
- 4 Verdi ‘ışk için Ḥudā ma‘şūḳı oldu ‘āşıkıñ
‘Işk-ile ma‘şūḳı oldu şeb-i İsrā’ya esās
- 5 ‘Işk için ḥalḳ eylemiş Ḥālīḳ iki dünyāyı bil
Ol sebebden oldu bu ‘ışk zīr ü bālāya esās
- [38b]
- 6 Var mı bir ferd ‘ışk-ı yārı olmayan cihānda ḥiç
Bil ki oldu ‘ışk-ı yār bu cümle eşyāya esās
- 7 Nūr-ı ‘ışkından yaradılmış anıñ maḥlūḳ ḳamu
Oldu kevkeb ü semāya şems-ile aya esās
- 8 Şübhesiz ḥaḳdır kelāmım okuyan ey dīñleyen
‘Arşa kürse ‘ışk-ı yār oldu mā-fīḥāya esās
- 9 Sen de o maḥbūba ‘āşık ol da iste vuşlatın
Ḥulūşī ‘ışk oldu çünkü iki dünyāya esās

130

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bir ḥayāldir çek elin cihāna ḥiç itme heves
‘Ākil isen böyle bir vīrāna ḥiç itme heves

- 2 Gice gündüz zikre çalış Hâk rızâsın ara bul
Şöhret için rütbe-i mîrâna hîç itme heves
- 3 Encâmında bir yakıcı nâr olur şöret ü şân
Kıl tefekkür âteş-i sūzâna hîç itme heves
- 4 Manşib u māl insanı meydân-ı ‘ademe çeker
Aldanıp anlara bu meydâna hîç itme heves
- 5 Olsa muhibbi şâdıkıñ sırrıñı verme yine
Pek şaķın sen hîle-kâr insâna hîç itme heves
- 6 Aldanır sözlerine dâma düşersin ansızın
Şûreti insân olan şeytâna hîç itme heves
- 7 Düşme zinhâr bunlarıñ tutulma mekr ü âlına
Dost şanıp da göz göre düşmâna hîç itme heves
- 8 Āsumândır bu cihân zî-rûh dâne eyyâm da çarh
Şuyu ğafletdir aniñ devrâna hîç itme heves
- 9 Varlığın ma‘ şûķ yolunda maḥv iden insân[1] bul
Hulûşî insân gibi ḥayvâna hîç itme heves

131

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Olup Kâdirî dervîşi de yâ Kâdir ü yâ Quddûs
Bitir zikr ile her işi de yâ Kâdir ü yâ Quddûs

Seherlerde uyan her bār yüzüñ yerlere sür yalvar
Saña ihsân ide Ğaffâr de yâ Kâdir ü yâ Kudûs

- 2 Rûz u şeb tırmayıp ağla ağan ‘ummân gibi çağla
Cigeri ‘ışk-ile dağla de yâ Kâdir ü yâ Kudûs
Haķıķat erlerini bul yapış destini ey oğul
İdegör sözümü kabûl de yâ Kâdir ü yâ Kudûs

- 3 Olup şıdk ile yoldaşı aķıdıp dîdeden yaşı
Yalın ayak açıp başı de yâ Kâdir ü yâ Kudûs
[39a] Gicelerde olup yaķzân niyâz it âh-ile her ân
Bulasın derdiñe dermân de yâ Kâdir ü yâ Kudûs

- 4 Geçip bu dâr-ı dünyâdan ne dünyâ dağı ‘uķbâdan
Bütün sevdâ-yı eşyâdan de yâ Kâdir ü yâ Kudûs
Koyup zevk-ile ziyneti dağı hevâ vü şöhreti
Bulup zıkr ile lezzeti de yâ Kâdir ü yâ Kudûs

- 5 Gice gündüz idüp zârı taşu ur şîşe-i ‘ârı
Bulam dersen o dil-dârı de yâ Kâdir ü yâ Kudûs
İdüp terk ser ile cânı yolunda eyle kurbânı
Hulûşî iste cânânı de yâ Kâdir ü yâ Kudûs

132

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ğaflet idüp girme bu gird-âba gel sevdâyı kes
Aldanırsın düşüben dolâba gel sevdâyı kes

- 2 Meclīs-i rindāna gir maḥbūb elinden bāde iç
Hiç tolanma bî-hüde serāba gel sevdāyı kes
- 3 Devr idüp meydān-ı ‘ışkda mey şunan sāķīyi gör
Bir nigāhla mest ider şarāba gel sevdāyı kes
- 4 Tekke-i ‘ışka girip sen ḥalka-yı tevḥīde gel
Girme şenlik görünen ḥarāba gel sevdāyı kes
- 5 ‘İşk yolunda katre[yi] bul baḥr-i ‘ummān andadır
Olma ḥāhiş her bir acı āba gel sevdāyı kes
- 6 Şafḥa-yı cemīldeki ḥāllere bak nokta[yı] bul
Oku anda bakma hiç kitāba gel sevdāyı kes
- 7 Yüz çevir ğayrı taraftan ḥarīmi dil-dāra tut
Kıble-i ma‘nide bu miḥrāba gel sevdāyı kes
- 8 Ğayra bakma inḥirāf idüp şaķın meh-rūya bak
Göz denir mi bakmayan meh-tāba gel sevdāyı kes
- 9 Çok ‘amīķdir baḥr-i dünyā gel kenāra pek şaķın
Olmadan ğarķ düşmeden ğarķ-āba gel sevdāyı kes
- 10 Aldanıp naķş-ı fenāya sürdüĝün demler ķamu
Bir gün olur hep gelir ḥisāba gel sevdāyı kes
- 11 ‘Āşık ol terk it bugün sen mā-sivāyı gitmeden
Ey Ḥulūşī şıdk ile türāba gel sevdāyı kes

133

Meʿūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿūlūn

- 1 Eyle taḥammül germ olur devrânı aḡustos
Taḥvîl-i kâmer ḥût ile serṭânı aḡustos
- 2 Eser yaḡar şoḡuḡ olur çise eder her dem
Ḳalkmaz başından ṭaḡlarıñ dumanı aḡustos

[39b]

- 3 Kām almak için bâzâr-ı Perşembe'ye geldik
Ḳoymaz alalım ârzū-yı insānı aḡustos
- 4 Bir gün göründü şems-i dil şoḡuḡ gelip gitdi
Cânân ile ḥasret bıraḡdı cānı aḡustos
- 5 ʿĀşıḡlara raḥm eyleyip göstermedi şefḡat
İtmedi gül-gün mey ile meydānı aḡustos
- 6 Eyvāh ki bu sāl ṭālîʿimiñ ṭavır bozulmuş
Terk itdirecek sâḡî rindānı şānı aḡustos
- 7 Muṭlaḡ üşütür ʿālemi bu ay yā ne şandıñ
İlk güz demek şitâ degil mi şān-ı aḡustos
- 8 Anda ne var ki sen gibi maḡlûḡdur Ḥulûşî
Böyle irāde eylemiş Yezdānı aḡustos

134

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

- 1 Bugün bayramıdır bilmem bütün cāylar bezenlenmiş
Nedir hikmet bugün yā-hū civānlar hep düzenlenmiş
- 2 Görürüm ol şūhu her ān degildi böylece evvel
Henūz gördüm ol dil-dārı bu dem ğayet güzellenmiş
- 3 Görüp zūlf-i perīşānın perīşān eyledi 'aqlım
Urup bād-ı şabā serinde gül perçemi tellenmiş
- 4 Yayılmış vech-i dil-dāra o 'arağ cebhe vü çeşmi
Düzülmüş incü-veş cümle o gül ruhsāra benlenmiş
- 5 Yanaşdı yanıma bir bağıdı aña ol dem hiss itdim
Çevirmiş meylini ağıyāra bizden şanki illenmiş
- 6 Görünmüş hem bilinmiş 'āleme o maḥbūb-ı ra' nā
Tevātürle bulup şöhret bütün cihāna bellenmiş
- 7 Girerse bir dile 'ışkı yıkıp vīrān eder anı
Anıñ 'ışkıyla ḥāl-bu-ki kamu vīrāne şenlenmiş
- 8 Anıñ sevdāsına her kim düşerse vechini anıñ
Gören ider ki kıasım mevsimi gelmiş ğazellenmiş
- 9 İderken vuşlatın ārzū ḥayāli çarpdı zihnimi
Anıñ Mecnūn'uyum bugün gidip 'aqlım ḥalellenmiş

- 10 Şehâ bir kez Hülûşî'niñ şebâvet vaktini görsen
Gezerdi berķ-i teg evvel hayıf şimdi kesellenmiş

135

Meḥ'ülü fâ'ılâtü meḥ'îlü fâ'ılün

- 1 Azdı yaralar derdimiñ dermânı gel yetiş
Luḫfuñla eyle 'âşıkâ iḥsânı gel yetiş
- 2 Ḥasret odına yakma bu derdli dile raḥm it
Yanarsa yaḫar muṭlaķa çok cānı gel yetiş
- [40a]
- 3 Girsem ger irem bâğına zindān olur sensiz
Ey hem-demî hem cānımıñ cānânı gel yetiş
- 4 Göñlümü rüşen eyle bir kez nîm nigāh-ile
Dil baķçesiniñ bâğ-ile bostānı gel yetiş
- 5 Raḥm eyle bu dem 'âşıkıñ dil-i bî-çāreye
Çekdirme dā'im āh-ile hicrânı gel yetiş
- 6 Firķatle geldi dîdelere perde-i a' mā
Dil Ya'ķūb'unuñ Yūsuf-ı Ken'ân'ı gel yetiş
- 7 Bırakdı beni āh u ḫasret cāh-ı cünūna
Āzāde eyle ey mîr-i mîrânı gel yetiş
- 8 Azdı yine o ğamzeleriñ eski yarası
Şar merhemini dü cihān Loķmān'ı gel yetiş

- 9 Ḥasret tîğıyla açma dilde biñ yara daḥı
 Vuşlatla öldür cānımıñ cānānı gel yetiş
- 10 Nezr eyleyerek Ḥulūṣī'niñ ikrār[ı] muṭlak
 Fedā ideyim yoluña bu cānı gel yetiş

136

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Nice āh itmeyim ki dūd-ı āhım yāra yetişmiş
 Tolaşmış çār kūşeyi encāmı dil-dāra yetişmiş
- 2 Alıp 'aqlım cünün itdi cemāli naḫş olup dilde
 Ḥayāl-i gönlümüñ ol kebkeb-i reftāra yetişmiş
- 3 Görüp ol āhūyu şikār idem derken şikār oldum
 Tīr-i çeşmiyle urmuş sīneme biñ yara yetişmiş
- 4 Erip şerāresi dil-ḥānıma tennūr-ı ḥālinden
 Derūnum āteş olmuş bir söyünmez nāra yetişmiş
- 5 Olan teşne o Leylā'ya düşüp şahrā-yı Mecnūn'da
 İçenler āb-ı lebinden şirīn güftāra yetişmiş
- 6 Nesīm urmuş hezārān dürlü o gül-şān-ı ruḥsārda
 Açılmış gül-ı ızār-ı gonca berg ü bāra yetişmiş
- 7 Görüp ol bostān içre mestāne-veş mürğ-ı gönlüm
 Gezip daldan dala nālān u giryān zāra yetişmiş

- 8 Hemān-dem aña bir nūger idüp tebrīk ki ey meftūn
Bugün ‘ arz-ı hālīñ elden ele hünkāra yetişmiş
- 9 Oğumuş meclīs-i hünkār verip kaç‘ ı karar ol dem
İdüp i‘ dām takıp zülfe hālīñ ber-dāra yetişmiş
- 10 Hülūşī cümle varın maḥv idüp maḥbūb seven ‘ āşık
Dā’im cānāmı almış cān-ile bāzāra yetişmiş

[40b]

137

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Būlbūlūñ qadrini bilmez goncalar gül olmamış
Sāye-yi gül-şān sevilmez gülde būlbūl olmamış
- 2 Şefd-ālū bādem açar gülünü açmaz erguvān
Nesrīn ü nergiz ü zanbāk ile sūnbūl olmamış
- 3 Açdı çiçek mor menefşe bāğ-ı ‘ izārda henūz
Bağçe-i ruḥsārda turfānda fūlful olmamış
- 4 Cümlesi olsa tamām olmaz ‘ āşıklar āsūde
Bir sākī birkaç civān ile mey mül olmamış
- 5 Nice olsun āsūde söyleyin Allah ‘ ışkına
Kağı gül-şāndır ki neş’e vere gūlgul olmamış
- 6 ‘ Āşıkñ āhı kesilmez her gice maḥbūb ile
‘ Aqd-ı meclīs eyleyip dūş dūşa vūşul olmamış

- 7 Cem' olup bir yere vermiş ' arz-ı hâli münkirân
Zecr-i meclîs hâkķına hûnkâra kabûl olmamış
- 8 Eylemiş red bu cevâbı vererek o cân-feşân
Meclîs-i rindâneniñ zecrine uşûl olmamış
- 9 Ėâfil olunan nefret idüp de harâbât ehline
Kimse itmez nefret andan Hâķķ'a maķbûl olmamış
- 10 Pür-ġurûr u ġaflet ile ' âşık u şādıklara
Ta'n ider özü vâ' iziñ zerrece kûl olmamış
- 11 Mûnkir olan çâh-ı zulmetde kâlir ' ışķ ehline
Teslîmidir iflâhı başķaca bir yol olmamış
- 12 Kâl' a-yı Hayber-i nefsi feth idemez kimse hîç
' Işķı Haydar zûlfikârsız rûhu Düldül olmamış
- 13 Bu revişle ey Hûlûşî yâra vuşlat kim bulur
Eşķ-i çeşmiñ seyl idüp deryâ gibi göl olmamış

138

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Hâmdü li'llah bizlere Hâķ seni ihsân eylemiş
Nûr-ı Hâķ'dır sîretiñ şûretâ insân eylemiş
- 2 Levh-i maḥfûzdur diliñ ey ehl-i ' ışķıñ kıblesi
Zarf idinmiş ba' dehû mazrûf-ı Qur'ân eylemiş

- 3 Bā' iş itmiş hilḳatīñ bu maḥlūḳātīñ ḥalḳına
Dost idüp mā-sivasına seni sulṭān eylemiş
- 4 Da' vet itmiş seni ol Cibrīl ü Burāk tāc-ile
Ḳāb-ı ḳavseyne varıp bir ānda mihmān eylemiş
- 5 Tā ḳıyāmet ḥaṣr olunca mu' cizātīñ bākīdir
Bilmeyenler ḳadriñi inkārla küfrān eylemiş
- 6 İtmeyüp taṣdīḳ seni nefis ile şeyṭāna uyan
Küfr ile mel' ūn olup yerini nīrān eylemiş
- [41a]
- 7 Menba' -ı feyz-i Ḥudā'sın maḥzen-i dīn ü ĩmān
Böyle bilmiş ehl-i ' ıṣḳ cümlesi ĩḳān eylemiş
- 8 İṣṭibāhım yoḳ seni taṣdīḳ iden yanmaz ṣabāḥ
Bu Ḥulūṣī ḳıtmīriñ böylece ĩmān eylemiş

139

Mefā' ĩlün mefā' ĩlün mefā' ĩlün mefā' ĩlün

- 1 Beni benden alan āhū o dil-dārdan ḥaber gelmiş
Nice āh itmeyim yā-hū o ḥaberle neler gelmiş
- 2 İṣidip her birin biñ yara açdı tāzeden dilde
Urup seyf-i sītemle sīneme tīg u teber gelmiş
- 3 Döküp bārān dü çeşmim seyle ḡarḳ olsa degildir ḡam
Taḥayyürde ḳalıp bu ' aḳlıma çoḳdan ḥaṭar gelmiş

- 4 Yıkılmış kal‘ a-yı şabrım o maḥbūbıñ ezelden tā
Görüp zülf-i perīṣānın tezelzüldeñ eşer gelmiş
- 5 O günden naḳş olup ḳalmıṣ ḥayāl[i] levḥa-i dilde
Fırāḳ-ı Mecnūn itmiş şimdi fikrime keder gelmiş
- 6 Vefāsın beklemem ğayrı o meh-rūdan geri ‘ ömrüñ
Yılı yıldan ayı aydan günü günden beter gelmiş
- 7 Nice üftādeler anıñ temāsın görmeden göçdü
Fırāḳıyla o yāriñ dünyāya bunca beşer gelmiş
- 8 Şaḳın aldanma rengine meşakḳat cāyıdır dünyā
Şafādan gündüzün görenlere āḥir ḥasar gelmiş
- 9 Hezārān āh idüp murğ-ı dil ruḥsār-ı gül-şāna
Nice feryād u nāle itmesin bād-ı seḥer gelmiş
- 10 Bilemez ḳadrini olan bu ğaflet gözüle nāzır
Oḳur ehl-i başıretdir Ḥulūṣı’den güher gelmiş

140

Meḥ ūlū meḥā‘īlū meḥā‘īlū fe‘ūlūn

- 1 Cān verenler rāhına cānāna yetişmiş
Derd-keş olanlar derd ile dermāna yetişmiş
- 2 Ciger kebābıñ ekl idüp ‘ atşāne gezenler
Āḥir deminde çeşme-i ḥayvāna yetişmiş

3 Vaşl-ı cemāli ‘arz idüp zilletde kalanlar
Şabr eyleyerek Yūsuf-ı Ken‘ān’a yetişmiş

4 Cihānı degil cānını cānān bāzārında
Dellāla veren meclīs-i ‘irfāna yetişmiş

5 Şem‘-i cemāle cān verip pervāne olanlar
Maḥbūb yolunda hūrşīd-i tābāna yetişmiş

6 ‘Işk-ile açan cān gözünü cān kulağını
Sultān oluban mühr-i Süleymān’a yetişmiş

[41b]

7 Hār ile dā’im gül-şān-ı baḥtı açılanlar
Hār içre yine gül açıp gül-şāna yetişmiş

8 Merhem idemez şanma itmez zaḥm yārine
Yoksa ‘āşıklar pāyesi Loḳmān’a yetişmiş

9 Ta‘n itme vā‘iz ehl-i ‘ışkı nefsiñi ta‘n it
Anlar muḥaḳḳaḳ şāfi‘ ‘işyāna yetişmiş

10 Kendi yitirip kendini hırka pūşīdeler
Bulmuş yārini merd olup merd-āne yetişmiş

11 Bunları inkār eyleyen o cāhil ü münkir
Nefs-i hevāsına uyup şeytāna yetişmiş

12 Her varı ile cān verip münkirā uğrunda
Harb eyleyenler şāh-ı şehīd-āne yetişmiş

- 13 Rām olmayanlar mā-fihāya işbu fenāda
Dost iklīminde ravza-yı rıdvāna yetişmiş
- 14 Muṭlaḳ Ḥulūṣī ‘āşık olan ‘ışk-ı yāriyle
Mevc eyleyip her ḳaṭresi ‘ummāna yetişmiş

141

Meḥ ūlū meḥā ‘īlū meḥā ‘īlū fe ‘ūlūn

- 1 Hicrān oduna yanmayan cihāna gelmemiş
‘Āşık denilmez ser verip meydāna gelmemiş
- 2 Vuşlat bulamaz bu ḳuru da‘ vā ile vā‘ iz
Maḥbūbı sevip ḳoç gibi ḳurbāna gelmemiş
- 3 Maḥbūbımı sevmeden o münkir ü cāhil
İnsān olamaz ḥalka-i devrāna gelmemiş
- 4 Ḥayāt bulamaz şübhesiz o mürdedir gönül
Dost meclīsinde mey ile mest-āne gelmemiş
- 5 ‘Āşıklar hele zevḳini bulmaz o meclīsīn
Raḳş eyleyerek bir nice ḥūbāna gelmemiş
- 6 Şanman ki yā-hū herkese o sākī-i devrān
Bāde mey verir meclīs-i rindāne gelmemiş
- 7 Gülmez yüzü ağlar gözü āh ü firaḳıyla
‘Āşık olanın cāyına cānāna gelmemiş

- 8 Tîr kemānı kîrpigîñ ile mürde gönüller
 Âb-ı lebinden içmeyince cāna gelmemiş
- 9 Anıñ lebidir tıfl-ı dile tercümān elbet
 Söz añlayamaz bir şabî lisāna gelmemiş
- 10 Dem-keşdir ammā dā'im olmaz demiyle hem-dem
 Dil Hülûşî mevc urup ğaleyāna gelmemiş

[42a]

142

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

- 1 Yazıp 'arz-ı hâlin 'ışk chl[i] hünkâra ulaştırmış
 Bi-hamdi'llah selâmet cevherin yâra ulaştırmış
- 2 O gün ikrâr idüp tâ rāh-ı maḥbûbda fedākârlar
 Âzâde itmek-içün gerdânın katle yanaştırmış
- 3 Şarâbı dest-i maḥbûbdan içip sekrân olan her dem
 Savaşmış nefsile nefsi de 'ışkıyla savaştırmış
- 4 Açıp tîrine 'ışkıñ sînesin âmâc eden 'âşık
 Olup hûn-hâr hemîşe bâğrını kına bulaştırmış
- 5 Cihânda râḥat itmez ârzû-yu maḥbûb iden bir cân
 Şataşmış derdile derdi de dermāna şataştırmış
- 6 Çeker âhın rûz u şeb âteş-i sūzân u fırkatle
 Olup büryân cigeri âh-ile gözündə yaş tırmış

- 7 Mey[i] o alb-i cāmid ‘ışķ-ı maħbūbı ider inkār
Nedir bilmez o mey ü maħbūbı bāğrında aştırmış
- 8 Nice dūş olmasın dil o gürölmez vechi dil-dāra
Baķanlar ħayrān olmuş cümle gözleri amaşdırmış
- 9 O maħbūbıñ Ĥulūşı ser-i kūyunda olaşmaz mı
aķıp gerdāna zūlfün dūnyāyı at at dolaşdırmış

143

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Gelince yanıña bir cān aña de merħabālar ħoş
İdüp taltıf aña de geldiñiz ey yār şafālar ħoş
- 2 Gelen derd ü belāyı hem cefāyı kendiñe yār it
Şaķın incinme gelsinler saña cevr ü cefālar ħoş
- 3 Eger derdine yāriñ şabr idüp olmaz isen bızār
Saña kūh-ı selemden yıl eser bād-ı şabālar ħoş
- 4 Gelen ħayr ile şerri yār yüzünden bil de ‘aşıķ ol
Döner devrān ider ta‘ķīb geķer rūz u mesālar ħoş
- 5 Silinir mir’āt-ı albiñ açılır gūş-ı bātınıñ
Duyarsın cümle eşyādan ider tesbīħ ħuşālar ħoş
- 6 Görürsün maħlūķātıñ her birinden ‘ibret ü ħikmet
‘Abeş görmez gözüñ aşlā olur cümle hevālar ħoş

- 7 Olur meşğul kamu a‘zân dā’imā zikr-i Hâk ile
Alur lezzet dimağından duyar rūhuñ gıdâlar hoş
- 8 Urursun terkin ol dem cemî‘-i mâ-sivâ’ullah’ın
Erince kâr bu rütbeğe gelir mi hîç sivâlar hoş
- 9 Okuyan pendimi rahmet ile yâd eylesin bir kez
Anı da ‘afv ide lûfıyla Hâk vire rızâlar hoş

- 10 Bugün bir âh idüp pes Hülûşî söyledi bu beyti
Kamu ihvânıma olsun selâm u âşinâlar hoş

[42b]

144

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Bugün gül-şânı gördüm seyr idüp gönüm karar vermiş
Erişmiş naḥl[i] cümle gördüm anı berg ü bār vermiş
- 2 Tolaşdım anı da şimşek gibi bakdım her eṭrâfa
Kemâl ermiş omuzlar haste-gâna intizâr vermiş
- 3 Bu gül-şânda alıp hoş-büyü pek dikkatle bakdım ki
Açılmış sünbül ü gonca vü gül-şâhlara nâr vermiş
- 4 Dahâ evvel o bâğda bitmiş olan erğuvân vardı
Büyütmüş سایesinde naḥl ü gülü berg-zâr vermiş
- 5 Taşavvur eyledim ben anda dermek kıand-bârından
Velî mümkinî yok o ânda ‘aqlıma zarar vermiş

- 6 Oturdum sāyesinde erġuvānıñ ben tefekkürle
Gelip şadā ki ey ‘āşık saña kim ıztırār vermiş
- 7 Cevāb verdim hezārān āh-ile aña dedim ey rūḥ
Henūz bu gül-şanı gördüm o ḥāl baña āzār vermiş
- 8 Dedi bu gördüğüñ gül-şan senindir encāmı şabr it
Ḥulūşī muṭlaḳā saña anı Perverdī-gār vermiş

145

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Cānımı ben bilmez idim *⁶ cān meger cānān imiş
Şimdi ol cānānı bildim ki şāh-ı ḥübān imiş
- 2 Ayrı bilirdim cānı benden daḥı cānānımı
Bilmez idim ol benim tenimde olan cān imiş
- 3 Mihmān itsem da‘vetiyle der iken āh bilmedim
Ḥāne-i dilde baña benden evel mihmān imiş
- 4 Ḥalka itdim dā‘imā ğafletle şekvā derdimi
Derd ile maḥkūm iden bende beni Yezdān imiş
- 5 Çok cefālar bārını çekdim anıñ bildim āḥir
Añladım ḳahrı yüzünden verilen iḥsān imiş
- 6 Bilmez idim evvelā derdini añladım henūz
Şübhesiz o maḥbūbuñ derdi baña dermān imiş

⁶ Metinde “āh” şeklinde bulunmaktadır.

- 7 Zevkını bilmez anıñ ta‘nın çeker bed-nām-ı bed
Kim inanır bed gününñ hep dedigi yalan imiş
- 8 Nüh Tūfānı gelse kār itmez dil-i üftādeye
Kaddini dal eyleyen üftādeniñ civān imiş
- 9 Şimdi kaddin yay gibi itdi Hülüşī kāmetin
Varlığın ‘āşıkların maḥv eyleyen ol cān imiş

146

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 ‘Āşık ‘ışkın devāısıyla kamu derdden olur ḥalāş
Du‘āda uğraşır vā‘iz ‘āşık olan okur ihlāş
- [43a]
- 2 ‘Āşık bāṭın ğināısıyla yaşar müstağnī her demde
Kılır münkir zāhir ile her işinde görür laḥḥāş
- 3 Gelen Hāk’dan diyip ‘āşık görür hoş görse de zulmü
Hemān maḥkemedden münkir ḥaṭā şavāb diler kışāş
- 4 ‘Āşık keşret ile vaḥdet bulur dā’im ider tevḥīd
Kaçar münkir bu keşretden ider dere ḥalvete eşḥāş
- 5 Geline tevḥīde münkir тұrur bī-cān gibi cāmid
‘Āşık tevḥīde ‘ışk-ile gelir mevce olur raḳḳāş
- 6 Gezer tenhā dā’im ‘āşık aña hem-dem olur ender
Gider nās münkire cümle olur cāyı maḥall-i ğāş

- 7 Aña uyan dağı münkir olur anıñ gibi muṭlaḳ
Uyar ‘avām-ı nās cümle aña uymaz uyan ḥavāş
- 8 Şaḡın münkir ‘āşık olma görüp tevḥīde mü’min ol
Ḥulūşī ḡayrı tevḥīdden bulunmaz mü’mine menāş

147

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Yā ilāhī sen bizi nefsin elinden it ḥalāş
Saña muḥtāc eyle pes ḥalḳıñ dilinden it ḥalāş
- 2 Müstaḳīm eyle bizi baḥş eyle istiḳāmeti
Eyle ırāḳ nefs-i emmā[re] yolundan it ḥalāş
- 3 Sen ḳanā‘at ehli it ver ḳuvvet āl-i Aḥmed’i
Ver kifāf miḳdār[ı] her şe’yiñ bolundan it ḥalāş
- 4 Ġālib eyle sen bizi ḡāhir bāṭın a‘dāmıza
Verme yā Rāb sen bizi ḡālim ḳulundan it ḥalāş
- 5 Eyleme bizi denī dūnyā-perest olmayalım
Bu sāḥirdir siḥr ider mekr u ālinden it ḥalāş
- 6 Hem muḳārin ü muşāḥib eyleme ednāya o
Sū’-i aḳrānda dağı sū’-i ḥālinden it ḥalāş
- 7 Pek şirīndir lezzeti çok cānı tesmīm eyledi
Encāmı semdir beni ḳand ü balından it ḥalāş

- 8 ‘Ömrümüz geçer dā’im ğaflet ile sen kıl kerem
Şoñ nefesde şeytānıñ hud‘a falından it ħalāş
- 9 ‘İlm-i zāhirle bize ver ‘ilm-i bātından cenāh
Cümle varan zulmetiñ per ü bālından it ħalāş
- 10 Meylini kes mā-sivāñdan tevḥīdiñle meşġul it
Ḥulūşī’yi bī-hūde kıl u kālinden it ħalāş

148

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Vuşlata eyler müyesser yāra insānı ħulūş
Vāşıl eder menzil-i dil-dāra insānı ħulūş
- [43b]
- 2 Her kārında ibtidā ider isen ger şıdķ ile
Hiç düşürmez minnet-i aġyāra insānı ħulūş
- 3 Bir mükemmel cevher-i bātındır añla şübhesiz
Rehberidir niyetiñ her kāra insānı ħulūş
- 4 Gel gözüm her şeyi iḥlāş ile Ḥaķ’dan kıl taleb
Ref‘ ider tā rütbe-i ħünkāra insānı ħulūş
- 5 Öyle bir seyf-i ḥaķīķat ki cihānda mişl[i] yok
Ġālib eyler a‘dā-yı mürdāra insānı ħulūş
- 6 Varıñı ver al anı sen künc-i lā-yefnāyı bul
Yokluk ile irgürür her vara insānı ħulūş

- 7 Her seherde ‘ışk ile nālān olanı şubha tā
Bülbül ider bir ‘aceb gül-zāra insānı hūlūş
- 8 Niyetiñ hāliş olunca her ‘amelde bilmiş ol
Bakmağa eyler naşīb dīdāra insānı hūlūş
- 9 Ğaflet itme ğayret ile şıdk ile ihlāşı bul
Ey Hūlūşī yakmaz ašlā nāra insānı hūlūş

149

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Özümü buğz u ‘adāvetden dilerim ihtilāş
Sözümü fuḥş u bağāvetden dilerim ihtilāş
- 2 Bī-şūmār oldu günāhım ‘afv ide Ğaffār beni
Dā’imā zehr-i cehāletden dilerim ihtilāş
- 3 Her cezāyı isterim dünyāda yār itsin baña
Hużūrunda her hacāletden dilerim ihtilāş
- 4 ‘Arz iderim dost yolunda yüzümü ḥāk ideyim
Hem kīn ü kibr ü fetānetden dilerim ihtilāş
- 5 Hem temellük hem tabasbūs itmeyem nā-merde ben
Bu gibi dürlü rezāletden dilerim ihtilāş
- 6 Zıkr ile fikrim geçirmekdir cihānda ‘ömrümü
El çekip cümle kabāḥatdan dilerim ihtilāş

- 7 ‘İlm-i zāhir ‘ilm-i bāṭınla ‘ameldir niyetim
Bunların zıdd u ğabāvetden dilerim iḥtilāş
- 8 Terk idüp maḥbūbımı ben bu cihānda var için
Şoñ demimdeki nedāmetden dilerim iḥtilāş
- 9 Mā-sivānıñ ḥubbunı kes sen saña eyle muḥib
Sevdigim ben bu saḳāmetden dilerim iḥtilāş

- 10 Giceler tā şubḥ olunca yalvarır giryān u zār
Ḥulūşī rāh-ı ḍalāletden dilerim iḥtilāş

[44a]

150

Meḥ ūlū meḥā’īlū meḥā’īlū fe’ulūn

- 1 Cānān yolunda fedā olsun cānlara maḥşūş
Fedā-yı cān ol māh-veş civānlara maḥşūş
- 2 Koca şofīnıñ meyl[i] dā’im zevk- i zāhire
Lezzet-i bāṭın ḥaḳīḳat insānlara maḥşūş
- 3 Olur telezzüz bu gürūḥ maḥbūb cemāliyle
Cinān ile ḥūr lezzeti ḥayvānlara maḥşūş
- 4 Maḥbūb cemālin görmege söz ile erilmez
‘Işkına düşüp nice yıl efgānlara maḥşūş
- 5 Nūş eyleyemez āb-ı lebinden anıñ her cān
Derdiyle rencūr lebleri ‘aṭşānlara maḥşūş

- 6 ‘Aqlını alıp ‘āşıkı şahrā-yı cünūna
Sihr-ile şalmağ o gibi çeşmānlara maḥşūş
- 7 Dāma düşürüp bülbül-i nālānı bend itmek
‘İzār bağında açılan gül-şānlara maḥşūş
- 8 Dost derdile her seherde inlemek yā-hū
Gül-şān içinde bülbül-i nālānlara maḥşūş
- 9 Maḥbūbı sevmek hem söylemek bize mi kaldı
Sevdirmek aña kendini civānlara maḥşūş
- 10 Diñle kimedir tūt sözümü vuşlat-ı yāriñ
Muṭlağ Hülūşî dîdesi giryānlara maḥşūş

151

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Keser dilin ‘āşık kendini cihāndan ider taḥlīş
Şanar aḥmāk olan anı ki cānāndan ider taḥlīş
- 2 Tolaşır nās içinde kimseye seyreden ḥaber vermez
Çalışır rüz u şeb sîret-i ḥayvāndan ider taḥlīş
- 3 Karışmaz hem konuşmaz meclîse gelmez gezer maḥbūb
Sever tenhāyı dā’im ins-ile cāndan ider taḥlīş
- 4 Tecemmu‘ eylemez ḥubb-ile mālî olsa da zengīn
İder infāk kamu servet ü sāmāndan ider taḥlīş

- 5 İder derdine devā ‘ ıřķ-ile ‘ āřık anı bil ki
Alır yārdan devā-yı mādđı Loķmān’dan ider taķlıř
- 6 Yāriñ dürlü cefāsını görür řafā elem çekmez
İder ülfet ‘ āřık derd-ile dermāndan ider taķlıř
- 7 Baķarsa her bir eřyāda görür cemālini yāriñ
Göñül vermez daķı hem-dem-i cihāndan ider taķlıř
- 8 Vā‘ ız zühdüne aldanıp kalır zindān-ı zulmetde
Yūsuf gibi ‘ āřıklar cānı zindāndan ider taķlıř
- 9 Cihānı terk eder geçer cānānıñ mā-sivāsından
Hāřā ki ehl-i ‘ ıřķ o maķbūb-ı cāndan ider taķlıř
- [44b]
- 10 Düşüp sevdāsına āķır Hūlūřı de o maķbūbuñ
Fedā ider yoluna kendini cāndan ider taķlıř

152

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Göñül rencūr-ı ‘ ıřķa muķlaķā dermān verir feyyāz
Sever eninini ‘ ıřķıñ odur bādī ider mefāz
- 2 Taķammül eyle her derd ü belāsına o dil-dāriñ
Buña şabr eyleyen ‘ āřık bī-ķad andan alır ‘ ivāz
- 3 Kāmu varıñ daķı seriñ fedā it yoluna ‘ ıřķıñ
Yüziñ tūt toĝru tevķide idüp mā-sivādan i‘ rāz

- 4 Hemān ur tîġ-i tevĥīdi ciger-gāh ħūn-feṣān olsun
Bula şihḥat ḵamu a‘ zāñ gönülden açıla riyāz
- 5 Cehālet rencine düşdüñ ara bir ṭabīb ey ġāfil
Araşdırır ṭabīb-i ḥaḵḵı dā’im aşḥāb-ı mirāz
- 6 Begenmezsin görüp kimseyi sen kibr ü cehāletden
Baḵar dā’im gözüñ görmez şanarsın yok mudur lizāz
- 7 Elinde var iken fırsat gözüñ aç cān-ı ġafletden
Bu cān sende muvaḵḵatdır gelir vaḵt-i seri‘ iḵbāz
- 8 Ḥulūṣī pendimi diñle güvenme şöhret ü cāha
Bu şüretler yıkılır hep düşer ḥāke bütün aḵfāz

153

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Vaḥdetin izḥār imiş Ādem ü Ḥavvā’dan ġaraż
Ḳudretin i‘ lān imiş ‘alleme’l-esmādan ġaraż
- 2 Hem ḥabīb-i idi bunlardan murādı Tañrı’nıñ
‘Urūṣ u kürs levḥ ü ḵalem cennet ü ḥürdan ġaraż
- 3 Naḵş olunmaz levḥa-yı ruḥsārıda yüz dört kitāb
Mehlikā o āye-i Şems-ile Duḥā’dan ġaraż
- 4 Kün fe-kānıñ ḥilḵatine şanma ġayr ider sebeb
Ḥalḵ olundu cümle var maḥbūb-ı Ḥudā’dan ġaraż

- 5 Nūr-ı zātından yaratdı zātına mir'at için
İşbu nürdür muṭlaḳā bil cümle eşyādan ğaraż
- 6 Añladıñ bildiñse cānān sırrını keşf itme hīç
Būrc-ı Ādem'dir hele Ṭur ile Mūsā'dan ğaraż
- 7 Bu rūmuzı kıl tefekkür ğayret eyle Ḥaḳ yola
Şūretiñdir ey delü Mehdī-i 'İsā'dan ğaraż
- 8 Kıble-i ma'niye yüz döndür de ḥaḳ Ka'beyi gör
Ḳalb-i mü'mindir yā-hū Ka'be-i 'ulyādan ğaraż
- 9 Bir meşeldir şübhesiz nās içre bir nām söylenir
'Āşıkıñ 'ışkı durur Mecnūn u Leylā'dan ğaraż
- [45a]
- 10 Ey Ḥulūşī aña ki zerrece ḥükmüñ yok imiş
Bī-hūde ne bilmezem bu ḳurı ğavġādan ğaraż

154

Meṣ'ulü meṣā'ilü meṣā'ilü fe'ulün

- 1 Ey bād-ı şabā ḥālîmi hünkāra eyle 'arz
Aġyāra deme sırr ile ol yāra eyle 'arz
- 2 Şaḥrāya şaldı Mecnūn veş firḳati beni
Rıfḳ ile de sen sevdigim dil-dāra eyle 'arz
- 3 Her dem görürsün ḥālîmi öyle aña bildir
Ol sen āşinā bendeñi esrāra eyle 'arz

- 4 Çeşmin görelî söyle ki bu ‘âşık u şeydâ
Kâr-hânelerde geziver âvâre eyle ‘arz
- 5 Hem-dem ola mı murğ-ı dilim hâr ile her dem
Bülbül olayım gül-şen-i ‘izâra eyle ‘arz
- 6 Ğamzeleri bu bağırımı hûn eyledi benim
Çeşm-i âhû o kebg-i reftâra eyle ‘arz
- 7 Düşdü hayâli gönlüme eşkim revân itdi
Raḥm eylesin o ğamzesi ğaddâra eyle ‘arz
- 8 Gördün ki hâlim tırma git sür‘at-ile yürü
Evvel-be-evvel var mîr-i nigâra eyle ‘arz
- 9 Uğra baña sen her seherde Ḥaqq-ıçün olsun
Feryâd-ı dilim al gül-i ruhsâra eyle ‘arz
- 10 Gül-şâna girip goncaya bülbül gibi söyle
Başladı henüz Ḥulûşî güftâra eyle ‘arz

155

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Dilerse ben gibi bir ednâyı a‘lâ ider Feyyâz
Şu verip cümle kuru eşyâyı ihyâ ider Feyyâz
- 2 Ğanîdir hem Ğafûrdır kulumuñ ‘işyânına bakmaz
İdersen aña kulluk sen neler i‘tâ ider Feyyâz

- 3 Giceler yatma şubha tâ çalış ‘ışkına Mevlâ’nıñ
 Kâdir’dir bir ğurâb[1] bülbül-i şeydâ ider Feyyâz
- 4 Görüp tekke-i ‘ışkı inkâr itme ‘ışkıını anıñ
 Gelir yarın huzûra münkiri rüsvâ ider Feyyâz
- 5 Nazar kııl ‘ayn-ı ‘ibretle her eşyâda olur zâhir
 Bize vahdet ile kudretini inbâ ider Feyyâz
- 6 Yüzüñ yerlere sür yalvar anıñ küncünde yok yokdur
 Murâdıñ ne ise iste hemân peydâ ider Feyyâz
- 7 Kimine gösterir vuşlat kapusını küşâd ider
 Kimine perde açmaz esîr-i sevdâ ider Feyyâz
- [45b]
- 8 Su’âl itme bu hikmet anlaşılmaz sen hemân yalvar
 Kerîmdir luţf[1] boldur derdiñe devâ ider Feyyâz
- 9 Hemân feyzin dile andan tefeyyüz eyle bil yâ-hû
 Murâd iderse bir ân câhili dâñâ ider Feyyâz
- 10 Günâhıñ çokluğundan sen Hülûşî ümîdiñ kesme
 Kâdir’dir nâra qor hem cennet-i me’vâ ider Feyyâz

156

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tâ ezel bezminde yakmış dilimi nâra o haţ
 Hâme-i kudretile nüvişte ruhsâra o haţ

- 2 Yüzüne baķan ‘ âşık sûre-i Raḥmân’ı okur
Yazılan besmeledir şafḥa-yı ‘ izāra o ḥaṭ
- 3 Sûre-i insânı bir bir şerḥ ider hep ser-te-ser
Vird-i a‘ zamdır heme bülbül-i gül-zāra o ḥaṭ
- 4 Göreniñ varını ikrârını almış tā o gün
Kâmil en ehl-i dili eylemiş āvāre o ḥaṭ
- 5 Kiminiñ yüzdü derisin kimini i‘ dām idüp
Kimini zülfe ṭakıp eyledi bir dāra o ḥaṭ
- 6 Sırr-ı Ḥaḳ’dır Ḥaḳ diyen şıdḳ ile añlar bu sözü
Kimini zulmete şalmış kimi envāra o ḥaṭ
- 7 Şağıra ḳulaḳ olur körleriñ açar gözünü
Getirir ebkem olan bülbülü güftāra o ḥaṭ
- 8 Gördüm ānı ḥün-feşān itdi gözüm açdı henūz
Şerḥa şerḥa tîr atıp sînemde biñ yara o ḥaṭ
- 9 Derd-i ‘ ışkâ düşeniñ dermānı budur dediler
Şübhesiz dermān olur Ḥulūşî nâ-çāra o ḥaṭ

157

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Söz uzadıp ḥāline her dervîşānıñ itme ḥalt
Şoñ demiñde ṭutulur muṭlaḳ lisānıñ itme ḥalt

- 2 Ehl-i ‘ışķa hem-dem ol aġyārı terk it yāre gel
Hoş nāmıle yād ola şonuńda şānıñ itme ħalt
- 3 Sen ħaķıķat ehlini iķrār idüp ġafleti koy
Bu ħāl ile buġz ider saña cānānıñ itme ħalt
- 4 Nefsiñi cümleden ednā eyle ħalkı a‘ lā gör
Olmak istersen eger dost[1] Ĥudā’nıñ itme ħalt
- 5 Kibr ü kın buġz u ‘adāvet sevdāsından pek şaķın
Bunları bil başıdır cümle belānıñ itme ħalt
- 6 Nefsiñ ārzū itdigi bir şey’e olma mübtelā
Yok devāsı ħod-bın ile mübtelānıñ itme ħalt
- [46a]
- 7 Varlığı yok eyle yok ol yok içinde varı bul
Nef i yokdur var olandan mā‘ adānıñ itme ħalt
- 8 Çokluġundan korkma ey cān ‘afv olur cümle günāh
Raĥmet-i Ĥaķķ’dan şaķın kesme gümānıñ itme ħalt
- 9 Kimseden incinme hem kimseyi itme rencide
İster isen ma‘ mūr olmak dü cihānıñ itme ħalt
- 10 ‘Ārı terk it cān fedā kıl rāhına tevhide gel
Ey Ĥulūşī ebsem ol çıķmadan cānıñ itme ħalt

158

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Zāhir oldu cünd-i 'ışk leşker-i şeytān oldu hab̄t
Meydān-ı cihād açıldı kavm-i buṭlān oldu hab̄t
- 2 Urdı ' asker birbirine oldu bir harb-i ' aẓīm
Geldi nuşret erdi Hāk'dan ehl-i tuḡyān oldu hab̄t
- 3 Bir taraftan çıkdı i' lān itdi şehvet müdde' ī
Karşu koydu geldi hevā cümle ' işyān oldu hab̄t
- 4 İtdi zuhūr ceyş-i ervāḡ ḡālib oldu buldu yol
Çün hidāyet erdi Hāk'dan ' āṣī merdān oldu hab̄t
- 5 Şeş cihetin aldı vülāt-ı ḡaḡīḡat ādemiñ
Anda teslim oldu hep a' zā vü ebdān oldu hab̄t
- 6 Öylece itdi hareket oldu manşūr dā'imā
Nūr-ı imān itdi le' māt sū-yı küfrān oldu hab̄t
- 7 Pes ḡaḡīḡat şems[i] dil şehrini tenvīr eyledi
Kalmadı zulmet bütün mazlum-ı nīrān oldu hab̄t
- 8 Geldi şehen-şāh oturdu ḡaṣr-ı dilde ānsızın
Oldu tāb' -ı rūḡ-ı insān rūḡ-ı ḡayvān oldu hab̄t
- 9 Eyledi ḡaṭ' -ı merātib tābi' i vuşlat bulup
Nūş idüp bāde-i ' ıṣḡı oldu sekrān oldu hab̄t

- 10 İşbu bâde ehl-i dili mest ü bî-hoş eylemiş
O cihetden açmadı Hülûşî lisân oldu habı

159

Fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

- 1 Şafhasında günde pek çok kan ider o hâl u hat
Şubha tâ her 'âşıkı giryân ider o hâl u hat
- 2 Gül-şen-i ruhsâride baş gösterir goncaları
Her seherde bülbül-i nâlân ider o hâl u hat
- 3 Zülfünün bir telidir Manşûr'ı ber-dâr eyleyen
Gayrı itmez ehl-i 'ışk kurbân ider o hâl u hat
- 4 Mâh cemâlin gösterir 'âşıklara biñ nâz ile
Zıddına hem fitne vü tuğyân ider o hâl u hat

[46b]

- 5 Evvelâ derde düşürür sırr ider 'âşıkları
Şoñra heft-kışvere i' lân ider o hâl u hat
- 6 Zaḥm[1] sever tîr atar 'âşıqda açar yaralar
Ba' zı olur şad hezâr dermân ider o hâl u hat
- 7 Gâh olur ki güldürür gül-şanda gonca gül gibi
Gâh olur çeşmini kan-feşân ider o hâl u hat
- 8 'Aklını ider perişân tağıdır zülfi gibi
Câna câme şunmadan mestân ider o hâl u hat

- 9 İşidip de görmeyenler vaşfına cān verdiler
Nīm göreniñ ‘ışkıını sūzān ider o hāl u hāt
- 10 Hep ‘āşıkklar şem‘ine pervāne çün olmuş fedā
Ey Hūlūşī seni de bī-cān ider o hāl u hāt

160*⁷

- 1 ‘Āşık olanlar Tañrı’nıñ taqđirine merbūt
Bil ki anlar taqđiriñ her birine merbūt
- 2 Şādık olanlar taşdıķ ider taqđir-i Hāķķ’ı
Ġāfil olanlar kendiniñ tedbīrine merbūt
- 3 ‘Işķ ehliniñ dili dā’im perçeme üftāde
O kākülün Ġerdenleri zincirine merbūt
- 4 Koca şofiler zāhir içre kīsve düzerler
‘Işķ ehli dā’im diliniñ taḥḥirine merbūt
- 5 Bī-‘ışķ olanlar yüz tutar dīvār-ı Halīle
‘Āşık olanlar yāriniñ taşvīrine merbūt
- 6 ‘Āķil olanlar el çekerler kayd-ı fenādan
Cāhil olanlar dünyāniñ ta‘mīrine merbūt
- 7 Vā‘ız māddi lafzı okur ma‘nāyı çaķamaz
Vā‘ız ma‘nā-yı insāniñ tefsīrine merbūt

⁷ Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

- 8 Kāmil olanlar nāsı hep irşāda çalışır
Fāsık olanlar ‘ālemin tefcīrine merbūt
- 9 Bī-derd olanlar ‘ömrünü ğıybetle geçirir
Derd ehl olanlar derdiniñ taķrīrine merbūt
- 10 Dervīş olanıñ her biri bir yol tutup gider
Cümle tarīķiñ bu Hülūşī pīrine merbūt

161

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Bilirim hıfz iden sensin kamu eşyayı ey Hāfız
İdüp hıfz kıl haķīkat bendeki sevdāyı ey Hāfız
- 2 Bütün eşyā delīldir birliğine iştibāhım yok
Kerem kıl ver baña īkân ile şafayı ey Hāfız

[47a]

- 3 Sā’iller hep bunu senden diler ‘arz-ı niyāz idüp
Çevirmez yüz kapuñdan almamış ‘aṭāyı ey Hāfız
- 4 Utanırım çıkamam rûz-ı maḥşerde günāhımdan
Naşıl utanmayım çok itmişim ḥaṭāyı ey Hāfız
- 5 İdüp tevbe henüz her ‘işyānımdan nādım olmuşum
Kamu terk eylemişim zevķ ile cefāyı ey Hāfız
- 6 Hācet yokdur saña derdimi izhār itmege bir bir
‘Alımsın sen bilirsın izhār u ilḥfāyı ey Hāfız

- 7 Kāpuñda sā'ilem dā'im saña ma' lūmdur her hālim
Ver desin sā'ile bilirsin iktizāyı ey Hāfız
- 8 Verip maqşadını 'afv ile maħcūb eyleme yarın
Qabūl it kulluğa Hūlūşī bu ednāyı ey Hāfız

162

Mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

- 1 Göñül baħş itmegi ārzū ider o dil-rübādan hāz
Hemīşe meyl-i dünyādan ider nefis ü hevādan hāz
- 2 İdüp pervāz hevāya çünki gördü murğ-ı 'anķāyı
Tutuldu bir hevāya eylemez ğayrı hūmādan hāz
- 3 Temāşā eyledi geçdi cihānıñ germ ü serdinden
Çekip destin daħa itmez yārinden mā-sivādan hāz
- 4 Qapılmış cān u dilim sen baña ta'n itme ey vā' iz
Ne cāndır sevmeyip de itmeyen o mehlikādan hāz
- 5 Çeken bilir bu derdi o muħibdir geçmeyen bilmez
İder 'āşık olanlar hep bu derdi āşinādan hāz
- 6 Nice aramasın derd ıssı dermānın bilenlerden
Bu derde mübtelā olan eder elbet devādan hāz
- 7 Cefā-yı yāri çekmek 'āşıkā zevķ u şafādandır
İder şanma cihānda hīç anı zevķ u şafādan hāz

- 8 Şorarsan ehl-i derdiñ hālını gel āşinādan şor
İdemez hām şofiler hīç bu derde mübtelādan hāz
- 9 Yumar gözüñ açar ağzın nāsa yüz biñ yalan söyler
Bu ğafletle koyup yārin ider māl u ğinādan hāz
- 10 Diliñ neşv [ü] nemāsi hem bu derd rūhuñ ğıdāsıdır
Hulūşī itmeyen var mı ‘aceb rūha ğıdādan hāz

163

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Ne öğrendiñ o yārin haṭ u hālın eylemediñ hıfz
Okuyup dersi andan kavlı ü kālın eylemediñ hıfz
- 2 Girip mekteb-i ‘irfāna çalışıp derse ey münkir
Mu‘allimden müderrisden su’ālın eylemediñ hıfz

[47b]

- 3 Okuduñ naḫş u riyāzī ile ezber idüp lafzın
Bilip ma‘nāsıla daḥı me’ālın eylemediñ hıfz
- 4 Düşüp bī-hūde ‘ucbe kıl u kālī eylediñ taḫşīl
Saña hāzır olan yarın vebālın eylemediñ hıfz
- 5 İdüp ğaflet bu dünyāyı daḥı ni‘metlerin sevdiñ
Düşüp ‘ışkına maḥbūbıñ vişālın eylemediñ hıfz
- 6 Bu bir sehḥāredir āḥir muḥaḫḫaḫ ben demediñ ki
Düşerim dāmına hīç siḥr ü ālın eylemediñ hıfz

- 7 Uyup nef̄s-i hevānīñ iṣṭihāsına ta'ammülsüz
Tefekkür eyleyip fir̄kat melālin eylemediñ hıfz
- 8 Şeherlerde şadākatle o bedr-aya tūtip yüzüñ
Baķıp dā'im cemāline hilālin eylemediñ hıfz
- 9 Hemān gül-zār-ı dile ğayrı koyduñ sende az kaldı
Hulūṣī cānla sevip nev-nihālīñ eylemediñ hıfz

164

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Gider isem bu kervānla o yārim hıfz ide hāfız
Gidilir mi koyup cānla nigārim hıfz ide hāfız
- 2 Temennī eylerim ben her rüz u şeb āh u enīnle
Elinden 'adūnuñ bed-nām şikārim hıfz ide hāfız
- 3 Çekip cev̄r ü cefāsını eleminden āķir fir̄kat
Ola ki luṭf idüp de zülfikārim hıfz ide hāfız
- 4 Esiyor bād-ı ḥasret bāġ-ı dilde berg ü bārim var
Ḥazāndan rüz[ī]gār-ı gül-'izārım hıfz ide hāfız
- 5 İdüp eşyā ile ülfet gönül aġyāra meyl itdi
Bu yüzden çok olupdur āh zārārım hıfz ide hāfız
- 6 Gözüm ğafletdedir gönlüme te'şīr itmesin diye
Hemişe aġladım yokdur qarārım hıfz ide hāfız

- 7 Başım elde bilip āzādına çāre idem derken
Getirdi ‘aqlıma yār intiḥārım hıfzı ide ḥāfız
- 8 Kocaldıkça ezildi baş[ı] bağırim dūd-ı firkatden
Dem-ā-dem āh içimde arttı nārım hıfzı ide ḥāfız
- 9 Hülūṣī gönlüme girdi ḥayālī şabra yok çāre
O yārın ğayrı yokdur ihtiyārım hıfzı ide ḥāfız

165

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Libās-ı benlik içinden bakıp nidā ider vā‘ız
Kıpılmış da‘vā-yı ‘ucbe kıru şadā ider vā‘ız
- 2 Arar muğlaķ luġat elfāz bulur anla ğurūr ider
Oturur kürse çıkar cürmünü imhā’ ider vā‘ız
- [48a]
- 3 Hırışdır maṭlab-ı fikri ğaraždır söyleten anı
Hevā-yı nefse tāb‘-ı ‘ömrünü ifnā’ eder vā‘ız
- 4 Nefsi ğayz-ile korkudur cehennemden açar kapı
Nice cānlar toparlar āteşe ilkā’ eder vā‘ız
- 5 İder re’y-ile taķsīm kürsüde defter yazar bir bir
Bu şaķī hem bu sa‘īd defteri imzā ider vā‘ız
- 6 İki bölük ider nāsı ḥisāb meydānına gelir
Birini tevķīf-i dūzaḥ birin ibrā’ ider vā‘ız

- 7 Baķar ĥavāṣṣiye tekrār urur kürse ider ġülöv
Kimini ġüldürür ġüler kimin ibkā' ider vā' iz
- 8 Gelince āyeti 'azāb çeker kenāra kendini
Şayar meydānda hep nāsı özün ihfā ider vā' iz
- 9 Görünür ĥayli va' āzıñ degildir maķṣadı irṣād
Naṣīḥat şun' idir ĥācetin[i] esmā' ider vā' iz
- 10 Gerek ġanī gerek faķīr çoġu ihtiyācın söyler
Ĥulūṣī encāmında maṅıra imā' ider vā' iz

166

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bülbul ol ġonca ġüle eyleme ġül-zāra ṭama'
'Āķil olan idemez ĥiç tīr-i reftāra ṭama'
- 2 Tīr-tār-ı kirpikle 'āşıkı her demde urur
Ĥiç olur mu bu gibi ġamze-i ĥūn-ĥāra ṭama'
- 3 Nice yıldır aġladır derdi beni tā-be-şabāḥ
Kim ider āḥ bu ķadar cevır ile dil-dāra ṭama'
- 4 Görülünce şem' a-yı nūr-ı cemāliñ ziyāsı
Şabrı ķalmaz anda pervāne ider nāra ṭama'
- 5 Ĥül-şen-i 'izāride baş gösterir ġoncaları
Göriceķ bülbul ider giryān ile zāra ṭama'

- 6 Vechi sūre-i Duḥā'dır şacı velleyl[i] anıñ
 'Āşık ol gel eyle sen de işte bu yāra ṭama'
- 7 Her demimde ağladır bu derd beni āh ḥasretā
 İtdi ḥasret ḥançeri sīnemde biñ yara ṭama'
- 8 Ehl-i derdi ara bul aña su'āl it bilesin
 'Āşık olup kim ider derde giriftāra ṭama'

- 9 Bil ki o mīr-i nigārıñ Hülūşī şayyādıdır
 Cān mıdır ki itmeye yā-hū bu şikāra ṭama'

167

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

- 1 Ey gönül gel bī-hūde sevdādan eyle elvedā'
 Koy geri sen bu kıru da'vādan eyle elvedā'

[48b]

- 2 Yed-i süflā olma çalış bul ḥelāl sūknāñ kadar
 Fazlaya itme ṭama' dünyādan eyle elvedā'
- 3 Hem denī hem de şīrīn hem de sāḥirdir bu sīmā
 Bu mülevven çehreli ednādan eyle elvedā'
- 4 Mālāya' nīden beri ol eyle tevbe ğıybeti
 Kimseye buğz itmeyip ğāvgādan eyle elvedā'
- 5 Nefsiñi gör cümleden alçaq tekebbür itme hīç
 Her ḥuşūşda zāhiri a'lādan eyle elvedā'

- 6 Tevhîde gel ‘ârif ol ki gördüğün bu mahlûkûn
Cümlesi düşdür gözüm rû ‘yâdan eyle elvedâ‘
- 7 Ne harâret ne bürûdet ne halâvet ne mürâr
Bunları koy cevır ile şafâdan eyle elvedâ‘
- 8 Gice gündüz Hâk rızâsın iste Hâk‘a teslîm ol
Ey Hülûşî geç kamu a‘ zâdan eyle elvedâ‘

168

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Halka-yı tevhibe gel eyle sema‘
Şıdk ile girdiñse yola ey şücâ‘
- 2 Yolcusun kâţâr-ı cânân gelmeden
Ebsem ol yârân ile it elvedâ‘
- 3 Sen hakikatli refîki hâzır it
Nefsi koy düşmâna itme ittibâ‘
- 4 Ancağ edersin hakikat seyrini
O zamânda hâşıl olur ittılâ‘
- 5 Toldurup hevâyı teng itme şağın
Eyle dâ‘im dil evini ittisâ‘
- 6 Zikre çalış gice gündüz ‘ışık ile
İtmesin fitne vü fesâd ictimâ‘

- 7 Yüzünü topraklara sür alçak ol
Ebnā-yı cinsiñe göster ittizā‘
- 8 Ğayret ile mekteb-i ‘irfāna gir
Kimseniñ bilmedigin it ihtirā‘
- 9 Kes ümīdiñ itme heves terkīn ur
Bu denī kâhbeyi eyle ihtilā‘

- 10 Diñle şimdi elde fırsat var iken
Şıdk ile tut eyle pendim istimā‘

- 11 Nefsiñi gör nefsiñi bil nefsiñi
Ey Hülûşī kimseye itme nizā‘

[49a]

169

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hū çekerler tekkede dīvāneler eyler semā‘
Şem‘ [i] görür cān atar pervāneler eyler semā‘
- 2 Zevk alırlar ‘ışk ile o bāde-i gül-fāmdan
Meclīs-i rindānede mestāneler eyler semā‘
- 3 Merd olup meydāna gelmek her cānıñ kārı degil
Dost yolunda ser verip kurbāneler eyler semā‘
- 4 Rāh-ı halkdan kimse irmez ‘azm idüp ser-menzīle
Rāh-ı Hakkā ser çeken kervāneler eyler semā‘

- 5 Bu semâ' ın kadrini hayvân olanlar anlamaz
Hakk'ı bilip hakîkat insâneler eyler semâ'
- 6 Çekmeyenler derdini maḥbûbı bilemez mi hiç
Her seherde birleşip devrâneler eyler semâ'
- 7 Derd-i maḥbûb derdimi her kankı dilde var ise
Mevc urur deryâ gibi giryâneler eyler semâ'
- 8 Âşiyân-ı gül-şen-i 'ışkda oturan 'ışk ile
Bülbül-veş şubḥa tâ nâlâneler eyler semâ'
- 9 Olma münkir vâ' izâ ta' n eyleme gözüñü aç
Gör başîret ehl[i] ol pîrâneler eyler semâ'
- 10 Nâ-binâlar nâ-şinâlar göremez işidemez
Cümle maḥlûḳ zıkr ider kâşâneler eyler semâ'
- 11 Münkirân hep girseler ger görseler 'ışk-ḥânedede
Câna gelir ol dili vîrâneler eyler semâ'
- 12 Sırr-ı ḥikmetdir Ḥulûşî her cân idrâk idemez
Zann ider ḥalk bî-hûde fesâneler eyler semâ'

170

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 İftirâkıñ vaḳtidir cân u cânânım elvedâ'
Eyle ülfet kıl teraḥḥum dökme ḳanım elvedâ'

- 2 İnḥirāfın bildi cān o rāh-ı cānāndan bugün
 Āteş-i firḳatle yandı cism ü cānım elvedā‘
- 3 Ḳanḳı dildir ayrıla sen gibi māhdan cān ile
 Elvedā‘ āh çāre yok geldi zamānım elvedā‘
- 4 ‘Afv kıl var çok ḳuşūrum ḥizmetinde dimege
 Saña ḳarşu sevdigim dönmez lisānım elvedā‘
- 5 Bir daḥı görmek müyesser ola mı bilmem yüzüñ
 Baḳ yüzüme şoñudur mīr-i mīrānım elvedā‘
- 6 Ger ḥayālīñ dilde uyḳu eylese bu gözlerim
 Uyarır beni gelir bāng-ı emānım elvedā‘
- 7 Gerçi sen bunda ḳalırsın şūretiñ göñlümdedir
 Rūz u şeb sensin benim vird-i zebānım elvedā‘

[49b]

- 8 Ey ne mümkün ayrıla cānımda senden sevdigim
 Yeryüzüne dökmeden ḳan dīde-bānım elvedā‘
- 9 Bir daḥı mümkün müdür āyā vişālīñ rū‘yeti
 Der Ḥulūṣī ḳıḳmadan rūḥ-ı revānım elvedā‘

171

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Geç bu benlik ṭaḡını sen tāb olur andan suṭū‘
 Kūh-ı dilden şems-i ḥaḳīḳat saña eyler ṭulū‘

- 2 Dü cihānda maṭlabıñ hem maḳşadıñ dīdār ise
Yüzüñü yerlere sür hem ıturmayıp aḳıt dumū‘
- 3 Meslegiñ ııbkı behāyim hāniya dost meslegi
Haḳḳ’a ḳurbetse murād ekşeri bulun baṭn-ı cū‘
- 4 Zā‘ afi ezā‘ fa şekvā eyleme loḳma içün
Ḳavāniñ verdigine şükr eyle ol ehl-i ḳunū‘
- 5 Ḳalvet ile nefsiñi tenhāya çek anda otur
Ḳelṭaṭ itme nās ile sen bī-zarūr olma sürū‘
- 6 Varlıḡı görme gözüm yokluḡa eyle i‘tibār
Cān u dilde dünyāniñ varına gel itme rücū‘
- 7 Yatma ḡaflet ile rüz u şeb uyan ḡafleti ḳoy
Ḳaṭ‘ -ı menzil ideḡor ol dā‘imā ‘ale‘l-ḡuşū‘
- 8 Mīr‘āt-ı ḳalbi mücellā eyle andan yāri gör
Hem sevil hem sen de ol ‘indinde maḡbūb-ı sünū‘
- 9 Ey Ḳulūşī şöhrete düşme āfātdır bilmiş ol
Bulma zinhār pek şaḳın dünyāda şöhretle şüyū‘

172

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ḳāl u perçemi ḳara maḡbūbuñ ammā yüzü aḡ
Şeb-i zulmetde görünse şübhesiz nūrdan çerāḡ

- 2 Öyle düş olmuş gönül aña ki yüz biñ cevır ile
Terk idüp anı ebed dönmez yüzü olmaz ırağ
- 3 Dil esīridir anıñ ‘ ışkı gireliden beri
Tefrīk iden yine odur ğayrı yok kılmaz ferāğ
- 4 İşidince ol yāriñ ğayra da itmiş nīm-nigāh
Hañçer-i nārla açar bağrımnda hezār tāze dāğ
- 5 Dü-cihānda buldu devletini her kim itdise
Hem-dem olup ħubb ile varıp berāber seyr-i bāğ
- 6 Āteş-i ‘ ışkı bütün yakdı ciger-gāhım meded
Eşk-i çeşmim seyl olup revāne oldu çağ u çağ
- 7 Qaddimi dāl itdi bu derd gör beni qavs eyledi
Bir tutarı qalmadı süst oldu henüz şol u şağ

[50a]

- 8 Her gice āh u enīn itdikçe ‘ āşık şevk ile
Hoş gelir ma‘ şūqına giryānına vermez kulağ
- 9 Ey Hūlūşī qalmadı ğayrı haqīkatden eşer
Oldu ‘ aksine zamān bülbul yerine qondu zāğ

173

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āh yine dost yaralı sīnemde açdı tāze dāğ
Qaşr-ı dilde meşgaleler eyleyip yakdı çerāğ

- 2 ‘ Asker-i a‘ zāya haşyet düşdü oldu lerze-nāk
Ser-te-ser şaşdı hareket fark olunmaz şol u sağ
- 3 Bir taraf oldu muhabbet bir tarafda oldu ‘ ışk
Lāşe arar bir taraf hevā-yı nefis zālīm kelāğ
- 4 Her biri biriñe çekmekde gelip leşker-i ‘ ışk
Erdi ıslāh itdi nefsiñ ayağına urdı bağ
- 5 Tā’ib oldu sākīt oldu ‘ ābid oldu cümlesi
Bā’iş oldu bunlarıñ ıslāhına māl-i mesāğ
- 6 Hāmdü li’llah cümlesi bir girdi ‘ ışkıñ rāhına
Başdılar tevḥīd ile ‘ ışk evine bir dem ayağ
- 7 Anda devām eyleyip bu cümlesi buldu felāh
Şādıķāne gice gündüz tevḥīde idüp belāğ
- 8 Ey Hūlūşī gice gündüz eyle tevḥīde tırma hīç
Vardığında ola yarın Hāk kıatında yüzüñ ağ

174

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Ehl-i ‘ ışk āzār içün ol yārini kılmaz ferāğ
Bülbül olan hār içün gül-zārını kılmaz ferāğ
- 2 ‘ Arz ider pervāne-ver şem‘ -i cemāle ‘ āşıķān
Cānını terk eyleyip ‘ ışk nārını kılmaz ferāğ

- 3 Cān fedā itmek için maḥbūb yolunda merd olan
Tā ezelde verdiği ikrārını kılmaz ferāğ
- 4 Firḳati vermez ḥalel ikrārını ısrar ider
Dem-i vuşlatda o cān ısrarını kılmaz ferāğ
- 5 Cümle varın terk ider ‘ aynına gelmez kıl kadar
Göz görerek o mîr-i nigārını kılmaz ferāğ
- 6 Ger ḥayālî ḥāṭra düşse açılır göz ḥābdan
Şubḥa kadar derdli dil ishārını kılmaz ferāğ
- 7 Çok görülmez derd-ile āh zār u giryānım bugün
Derde düşen söyleşir güftārını kılmaz ferāğ
- 8 Ḥazretinde ‘ ahd ü peymān eyleyen rûz-ı elest
Rāhına olur fedā dil-dārını kılmaz ferāğ

[50b]

- 9 Ğayrı şorma şan‘ at-ı Ḥulūşî’ niñ bildiñ şehā
Cān verir cānān alır bāzārını kılmaz ferāğ

175

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Leşker-i hindî beyāz gerdāna gelmiş şāf-be-şāf
Ān için cümle ‘ ālem meydāna gelmiş şāf-be-şāf
- 2 ‘ Āşık ol gel seyrine bu imtiḥān meydānıdır
Rāh-ı ‘ ışıkda gör nice merdāne gelmiş şāf-be-şāf

- 3 Şāff-ı evvelde o gün ruhsārını yārin gören
‘Āşık olmuş ‘ışk ile cihāna gelmiş şāf-be-şāf
- 4 Ser-fürū itmez o cānlar kimseye dünyā için
Dünyāya üç gün kadar mihmāna gelmiş şāf-be-şāf
- 5 Bu ‘ālem bu ne ādem kimse bilmez sırrını
Tekkeye bak bir alay dīvāne gelmiş şāf-be-şāf
- 6 İşte meydān işte mey işte sākī öp destini
Bir kadehle ehl-i ‘ışk devrāna gelmiş şāf-be-şāf
- 7 Yār ile rūz-ı elestde ‘ahd ü peymān eyleyen
Vuşlatı ārzū idüp cānāna gelmiş şāf-be-şāf
- 8 Ehl-i diller rāh-ı ‘ışka cānını nezr eyleyip
Der Hülūşī cümlesi kurbāna gelmiş şāf-be-şāf

176

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Rāh-ı ‘ışkıñda bütün oldu benim varım telef
Künc-i hicrānda kalıp bülbül gibi zārım telef
- 2 Toldur ey sākī eliñle ebsem ol bir cām baña
Dem-i ğamda itmeyem bī-hūde hüşyārım telef
- 3 Esdi hāzān bakçe-i dilim perişān eyledi
Oldu eyvāh yok yere ğonce-i gül-zārım telef

- 4 Gāh yüzünü gösterip gāhī de pinhān eyledi
Şanma münkir ki beni ide o hūn-hārım telef
- 5 Tā ezel bu dilime şalmış muhabbet âteşin
Ölürüm ben anıñ-ıla böyle*⁸ yanarım telef
- 6 Şu erişdir kıl kerem āb-ı hayâtından baña
Âteş-i firķat-ile eyleme dil-dārım telef
- 7 İhtiyārım gitdi elden geldi çün ‘ışkıñ baña
Qalmadı oldu kamu şabr ile qarārım telef
- 8 ‘Āşıkñ ‘ışkı nedir ma‘şūkı münkir ne bilir
Hayf oldu nā-dāna gevher-i güftārım telef
- 9 Qadrini añlayanñ destine geçer gün olur
Şanma ki oldu Hūlūşī bunca eş‘ārım telef

[51a]

177

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Derd-i yār teşrīf idüp gül-şen-i dil buldu şeref
Ol sebebdan bülbul-i nālān-ı dil buldu şeref
- 2 Hamd-i bī-ḥad ol Hudā’ya geldi eşref sā‘ati
Her taraftan şenlenip vīrān-ı dil buldu şeref
- 3 Şākī şundu destile ol bāde-i serşārını
İçdim anı uyanıp sekrān-ı dil buldu şeref

⁸ Metinde “böylece” şeklindedir.

- 4 Mürde iken dirilip buldum hayāt-ı cāvīdān
Erdi bu dem derdimiñ dermān[1] dil buldu şeref
- 5 Şehr-i dilde mevc idüp baħr-i taħayyür bunca sāl
‘Işķ erişdi ānsızın hayrān-ı dil buldu şeref
- 6 Nice yıl giryān u zār derinde nevbet bekledi
Geldi henüz nevbetiñ zamān dil buldu şeref
- 7 Zerre miķdār kaldırıp perdeyi cān gösterdi yüz
Hāl ü haṭṭın eyledi seyrān-ı dil buldu şeref
- 8 Şalınıp meydāna çıķdı sevdiğim biñ nāz ile
Oldu o dem sāķī-yi devrān-ı dil buldu şeref
- 9 Çekdi biñ āh ol zamān çāk-i giribān eyledi
Gördü çünki ol māh-ı tā[bā]n[1] dil buldu şeref
- 10 Bunca hem-dem eyledi Hülūşī bulmadı velī
Hem-dem itdi vaķtā ki cānān-ı dil buldu şeref

178

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘

- 1 Her seher devrān ider o sā‘at-i eşref
Bülbül-i nālān ider o sā‘at-i eşref
- 2 Giceleri şubha tā‘uşşāķı inledir
Dīdeler giribān ider o sā‘at-i eşref

- 3 Serden geçirir ‘āşıkı varın telef ider
Çāk-ı giryān ider o sâ‘at-i eşref
- 4 Bî-hûş düşürür ehl-i ‘ışkı lem‘ânı anıñ
Dilleri hayrân ider o sâ‘at-i eşref
- 5 Mestâne ider ehl-i dili câme şunmadan
Bî-cânı nev-cân ider o sâ‘at-i eşref
- 6 Ziyâsı anıñ itse tulû‘ meclîse bu şeb
İçmeden sekrân ider o sâ‘at-i eşref
- 7 ‘Ömründe olsa her kime bir kerre muvaffak
‘Āşık-ı cānân ider o sâ‘at-i eşref
- 8 Sevdâyı şalar bekledir ‘ışk ehlini dâ‘im
Teşne leb ‘atşân ider o sâ‘at-i eşref
- 9 Bekle ānıñı isteyip şıdk u şadâkatle
Sâ‘ile ihsân ider o sâ‘at-i eşref
- [51b]
- 10 ‘Āşık olanıñ encāmında cümle varını
Maḥv ü perişân ider o sâ‘at-i eşref
- 11 Derdiñ var ise ey Ḥulûşî sen de ara bul
Derdliye dermân ider o sâ‘at-i eşref

179

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tîğ-i hicrân sînemi eyledi biñ pāre hayıf
Böyle gördü baña raḥm itmedi ol yāra hayıf
- 2 Rūz u şeb ḥasretile nālān u giryān biz iken
Bize yüz göstermedi gösterdi aḡyāra hayıf
- 3 Da' vet itmiş bize raḡmen o güzel aldım ḥaber
Zāḡı bülbul yeri o gül-şān-ı ' izāra hayıf
- 4 Bunca sāl derdi ile āḥ külbe-i aḡzānda
Jeng-i ḡasvet eyledi göñlümü ḡapḡara hayıf
- 5 Sevdāsından her gice kan aḡlarım şubḡa degin
Eşk-i çeşmim seyl olup beñzedi ebḡāra hayıf
- 6 Şabr idemem anı nā-dān ile gördü gözüm
Ḡayra şundu hele o bāde-i serşāra hayıf
- 7 Kalmadı ḡayrı taḡammül söyledim bu sözü ben
Düşdü göñlüm bī-vefā sen gibi dil-dāra hayıf
- 8 Dediler size cevāb verdi işāret eyledi
Ḥaşre tā yansın deyin o dil-i āvāre hayıf
- 9 Añladım ben de henūz bildim ḡalāşa çāre yok
Der Ḥulūşī ki beni yakdı o dem nāra hayıf

180

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sevdiginden ayrılıp düşen cüdāda ider of
Düşmeyip olan dā'im zevk u şafāda ider of
 - 2 Si'ası yok süknāsı olmayan dese çekilir
Şervet ü sāmān olan ıssı bināda ider of
 - 3 Bāğ-ı İremde olup hiç olmasa derd-i cihān
Tā ki fānīdir yine o cān orada ider of
 - 4 Sevilir de bu denī kimseyi memnūn idemez
Bilmeyen itse revādır āşināda ider of
 - 5 Sāhır olduğuna edille değil mi kāfī bu
Gözleri gören ider hem nā-bināda ider of
 - 6 Hiç te'emmül itmeden bunda teccehhül 'ākile
Çok 'acībdir faqr ile ehl-i ğınā da ider of
 - 7 Söyleyim 'illetini baña kulağ tut anı bil
Biz değiliz of diyen rūhdur ziyāde ider of
- [52a]
- 8 İftirāk itmiş idecek işte bu firkat-i dev
Mefrūkı taḥzīn ider de bu fenāda ider of
 - 9 Biz unuttuñ ammā anda bākīdir derd-i firāk
Hulūşī bunu bilir de cān du'āda ider of

181

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Çekdi leşker-i ğamın üstüme cānān şāf-be-şāf
Atdı yayın urdu sīnem tīr-i müjgān şāf-be-şāf
- 2 Meskenim nice benim olmaya şahrā-yı cūnūn
Görünür şahrālara hep tldu hūbān şāf-be-şāf
- 3 Bu ne insān ne perī melek mi bu hayretdeyim
Dökdü başdan perçemin o māh-ı tābān şāf-be-şāf
- 4 Meclīs-i rindānede gördüm oturmuş dūş-be-dūş
Bir alay maḥbūb-ile o mīr-i mīrān şāf-be-şāf
- 5 Eyleyip bend ttdu muḥkem ḥaṭṭ u ḥālī siḥrine
Ol sebebden 'uṣṣākān nālān u giryān şāf-be-şāf
- 6 Cān fedāya 'ahd ü peymān itmişiz rāhında biz
Bunca yıldır bekleriz bābında 'aṭṣān şāf-be-şāf
- 7 Görse bī-'ıṣḳ yüzünü 'āṣıḳ olur cān vermege
Ehl-i 'ıṣḳ dökmez mi yā-hū dīdeden ḳan şāf-be-şāf
- 8 Қаşları yay kirpigi tīr ehl-i diller ḳatline
Leşker-i hindīlere gösterdi meydān şāf-be-şāf
- 9 'Āṣıḳ için der Ḥulūṣī dā'imā gül-şendedir
Ṭoplanıñ seyr idelim cümle 'āṣıḳān şāf-be-şāf

182

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Yüz tutup ma' şūķına şems-i cihān buldu şeref
Yalç idüp iki cihān mäh-ı tábān buldu şeref
 - 2 Andan ağdı rūḥ berāber sidreye nūr-ı Hudā
Cem' olup cümle melek kerrūbiyān buldu şeref
 - 3 Hep gök ehl-i mefḥaretle aña ta' zīm itdiler
Cümle o şeb oldular şād ḳudsiyān buldu şeref
 - 4 Erdi 'āşık ol gice ma' şūķına ḳalkdı ḥicāb
Ḥamdü li'llah hep aña ümmet olan buldu şeref
 - 5 'Avdet itdi söyledi pes āline aşḥābına
İştibāhsız itdiler taşdıḳ hemān buldu şeref
 - 6 Emr-i Ḥaḳ'la itdi hicret Yeşrib'e Ḥaḳ maḥbūbı
Ḥizmetile evvelā enşār olan buldu şeref
 - 7 Ḳaldı anda gel dedi ma' şūḳ aña geldi ecel
Vardı ma' şūḳa o dem çār u cīrān buldu şeref
- [52b]
- 8 İtdi riḥlet erdi firdevs ḳaşrına verdi ziyā
Ol ziyādan táb olup sekiz cinān buldu şeref
 - 9 Bize terk itdi kitābla sünnetin ḥablü'l-metīn
Bunlara pes iştibāhsız inanan buldu şeref

- 10 Bî-şümār şalāt aña hem āline kıl Rabbenā
Mu‘ cizātın dā’im eyle okuyan buldu şeref
- 11 Ümmetinden buña ‘āşık olmayan mü’min degil
‘Āşık ol sen de Hülūşī ‘āşıkān buldu şeref

183

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Göñül benlik libāsını çıkar kıl kendiñe inşāf
Şûret düzmeği koy geri çalış sîretin eyle şāf
- 2 Riyā bādına verdiñ nāzlı ‘ömrüñ ħarmānın cümle
Atıp kendi eliñle efsūs olsun eylediñ işrāf
- 3 Uyan ey dil uyan ġaflet yatağından başıñ kaldır
Sürerse bu ħālīñ böyle idersin kendiñi itlāf
- 4 Tıutup bir kıru da‘vā ‘ilm-i zāhirsiz bāṭın hıç yok
Tefekkür itmediñ mi böyle mi geçdi kıamu eṣrāf
- 5 Kāmıllık iddi‘āsın eylediñ böyle midir aşı
Ki gelsin intisāb itsin saña şöhret içün eṭrāf
- 6 Olamaz böylece irşād muḥakḳak bil Hudā ḫakḳı
Yaşımaz mürşide aşı bu bed aḫvāl bu bed evşāf
- 7 Erit o nār-ı tevḥīdle diliñ pāk it ola ħālīş
Varınca dükkān-ı yāra kıabül itsin anı şarrāf

- 8 İdüp ikrār ḥaḳīḳat kervānına uy bugün şaşma
Selāmetle erişir menzīline muṭlaḳ o eşnāf
- 9 Geçerler kūh-i ḳāfindan fenānıñ cem‘ olup bir dem
Beḳā ‘anḳāsınıñ ḳaşrında olmaḳlık içün ezyāf
- 10 Bu yolu cümleden a‘lā tutanlar eyleyip taṣdīḳ
Erişir sarāy-ı vaḥdetde anlar çok görür elṭāf
- 11 Girenler ḥāne-i ‘ışḳa görür āḥir bu in‘āmı
Ḥulūṣı’niñ bu sözleri teḥī degil budur vaṣṣāf

184

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Halk olundu dü cihān buldu şeref
Geldi dünyāya cihān buldu şeref
- 2 Mağrib ü maşrıḳa çün erdi ḥaber
Pes işitdi ins ü cān buldu şeref
- 3 Taş u toprak cümle eşcār u nebāt
Yeryüzünde zī-rūḥān buldu şeref
- [53a]
- 4 Şıdk-ile bekledi dostuñ ḳapusın
Geldi Ḳur’ān dīn īmān buldu şeref
- 5 Oldu ḥalvet gördü o nūr yüzünü
Cibrīl ü mesken ü ān buldu şeref

- 6 Küfr[ü] hep sürdü çıkardı Mekke'den
Ka'betullah o zamân buldu şeref
- 7 Da'vet itdi dostunı dost bir gice
Vardı pes heft âsumân buldu şeref
- 8 Hem-demi oldu o nûruñ Cebrâ'il
Oldu mesrûr her zamân buldu şeref
- 9 Mekke'den bir ânda erdi Kudse bil
O 'âli şâh-ı şebân buldu şeref
- 10 Çok hisâbsız mu'cizâtlar ol gice
Anlara oldu 'ayân buldu şeref
- 11 Yok hâcet zıkrine bir bir anlarıñ
Var kitâbı okuyan buldu şeref
- 12 'Âşık ol sen 'ışka düş bu yâr için
Dü cihânda 'âşıkân buldu şeref
- 13 Eyle şalât ü selâm yâ Rab aña
Cümle âline Hülûşî verdi cân buldu şeref

185

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Of demekden maqşadıñ nedir diyen hüzn-ile of
Başka bir söz demeyip enin ederek sâde of

- 2 Lafzını bilir velî bilmez diyen ma' nâsını
Hep düşürdü bî-hûde bil herkesi feryâda of
- 3 Her kaçan vardım bulundum meclîs-i ' irfânda
Dikkât itdim söylemez hiç görmedim üftâde of
- 4 Şanki başka bir medâr yok dil tesellî itmege
Derd-ile söyler heme peyvende of âzâde of
- 5 Ger mü 'eşsir anda iderse işâbet tîr-i dil
Çok yeri harâb ider verir dili fesâda of
- 6 Ğayret eyle andan evvel kâma ir yoksa bu harf
Te'sir iderse dahâ çıkmaz kalır fu 'âde of
- 7 Ehl-i diller her olur olmaz yere of demez of
Anı bilir nehiy itmiş Hâk sûre-i İsrâ' da of
- 8 Derd-i yâr olmaz ise bir kuru ofdan ne çıkar
Kime ermiş o fe'yden bunca zamân imdâda of
- 9 Düşdü teşne esb-i dil ğayrı rekûb itmez kabûl
Varılır mı menzîle bu yol ırâk piyâde of
- [53b]
- 10 Başın ursun taşâ vâ' ız her ne söyler söylesin
Sâkiyâ taldur hele sen şun baña bir bâde of
- 11 Kâlbi ğafletle tölup gözleri ğayrı görerek
Hırmen-i ' ömrün gelir bir gün verir hep bâda of

- 12 Añlaşılmaz ey Hülûşî her sözüñ var hikmeti
Olmasa ofdan ğaraží kim getirir yāda of

186

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Geldi bu dem ānsızın göñlüme ol bedrā-yı ‘ışķ
Bir ‘aẓīm yol gösterip açdı dilim Hudā-yı ‘ışķ
- 2 Tıtdum ol yolu yürüdüm ermedim menzīline
Bildim anı kim nihāyetsiz imiş uhrā-yı ‘ışķ
- 3 Eyledim anda temāşā bir feẓā-yı ekbere
Ser-te-ser ricāl tolu şuġrā-yı ‘ışķ kübrā-yı ‘ışķ
- 4 İki leşker birbirine cümle itdi pür āteş
Nīm hareket itdi anda mevc urup deryā-yı ‘ışķ
- 5 Cümle ‘ālem ğarķ olundu ‘ışķ-ı şevķ-i Hāķ ile
Söyledi Hāķ cümle eşyā aldı dü-dünyāyı ‘ışķ
- 6 ‘Arş u kürs nār u nūr hūr u melek levh ü kalem
Arz u semā u mā-fihā hep çekdiler sevdā-yı ‘ışķ
- 7 ‘Ayn-ı ‘ibretle nazar it gūş-ı dille kıl semā‘
Ey Hülûşî cümle eşyādan gelir nidā-yı ‘ışķ

187

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Merhamet eyle Hudā bir kez dili nā-şāda baķ
Girsene ' uryān tolaşan der-be-der ber-bāda baķ
- 2 Her hāli ma' lūm saña dūřkūn bī-çāre kullarıñ
' Āři ma' řūm her tarafdān itdigi feryāda baķ
- 3 Sen büyüklerden büyüksūn baķma ' iřyānımıza
' Afv kıl bizi efendim luşf ile imdāda baķ
- 4 Gerçi azdıķ rāh-ı Hāķ'dān añladıķ biz ser-te-ser
İt ' ināyet cümlemize eyle sen irřāda baķ
- 5 Dostuña ey dost bağışla āl-i ' abā ' iřķına
Cümle mü'min mü'mināt olmuş bugün üftāde baķ
- 6 řeř cihetden a' dā hücūm eyledi gelmekdedir
Dest-i a' dādan řıyānet eyle sen āzāde baķ
- 7 Ver fenāda maşlab-ı a' lā bize olsun refīķ
Raķmetiñle nīm nigāh eyle bize uřrāda baķ
- 8 Zerre luřfuñ erse ger ' āřī Hulūřī kuluña
Her tarafdān bařlar olur řapular gūřāde baķ

[54a]

188

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Düşüp miḥnet dāmına pāyımız bilmem ne ḥāl olduk
Erip bed ḥāline 'aşrın ḳamumuz pür-melāl olduk
- 2 Gelip bu mekteb-i 'irfānda taḥṣīl eyledik dersi
Şūfī cennete rām oldu biz ārzū-yı cemāl olduk
- 3 Tolanırken çıkıp ḳarşusına pervāne-veş şem' iñ
Ḥarāret te 'şīr ider itmez hemān işti' āl olduk
- 4 Revā mıdır bize ṭa' n eylemek Allah içün yā-hū
Severiz maḥbūb[1] dā'im bu yüzden ḳīl u ḳāl olduk
- 5 'Āşıkı mey ü maḥḥūbdan vā' iziñ men' ini bugün
İşitdik cehlini anıñ da andan infi' āl olduk
- 6 Ḳurup meclīs-i meyi nūş iderken dest-i sāḳīden
Düşüp bāde saçıldı ḥāke andan çok şıḳāl olduk
- 7 Taḡlıdı ehl-i diller cümlesi gözden nihān oldu
Bu yüzdendir efendim böyle hep naḳs-ı kemāl olduk
- 8 Ḥaḳīḳatde budur insānīyet 'ālemi hoş gör geç
Hemān kes bu 'ālemden dil Ḥulūşī ḡayrı lāl olduk

189

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Çekenler sevdâ-yı 'ışkî o dil-dârı bilir ancak
İçenler cāmı ey sākî kor inkârı bilir ancak
- 2 Geçer o cān ile serden kamu varın ider yağma
Verir kendini dellāla o bāzârı bilir ancak
- 3 Düşer şaḥra-yı Mecnūn'a bütün ḥalkdan ider vaḥşet
İdemez kimseyi dost hem-dem o yâri bilir ancak
- 4 İder kendini yok yokluğıla varı bulur her-dem
O yokluğıla var olur o dem varı bilir ancak
- 5 Hevâ-yı nefs zāğî lâşe konar gül diyerek bilmez
Ki bülbul-i ḥaḳîkat gül-izârı bilir ancak
- 6 Dimāğında bu zevḳi bulamaz vâ'iz olur münkir
O dil-dāra 'āşık tevḥīdi ikrârı bilir ancak
- 7 İder ḡaflet hemîşe dostu düşmānı ider tefrîḳ
Olan tevḥīde meşḡul dost olan yâri bilir ancak
- 8 Fenâda zevḳ bekâda cenneti ârzū ider vâ'iz
Dilemez ḥiçbirin 'āşık o didârı bilir ancak
- 9 Ḥulūşî derdini bir kimseye fâş idemez aşlâ
İder maḥlûḳdan ihfâ Ġanî Ġaffâr'ı bilir ancak

190

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Söz ile girmez ele o mehlikā itme merāk
Ola ki kendi gele şubḥ u mesā itme merāk

[54b]

- 2 Çekme ğam yār bilmedi ḥāl-i perişānım diye
Vara vara o da olur āşinā itme merāk
- 3 Bir enīsim yok deme sen derd-i yāriñ var ise
Saña o derd oldu hem-dem ḥaşre tā itme merāk
- 4 Ola bir gün ki saña bahş ide bir bākī ḥayāt
Böyle zulmü 'āşıkā görmez revā itme merāk
- 5 Cevrine şabr it bu çarḥıñ inleme ey dil hemān
Böyle mi döner bu devrān dā'imā itme merāk
- 6 Yalñız saña degil cev r ü cefası ne ki var
Sen gibi inler dā'im arz u semā itme merāk
- 7 Ğayra bakma sen seni gör il isterse desin
Yāriñiñ teklīfini eyle edā itme merāk
- 8 Her şey[i] terk eyleyip tapdıñsa 'ışkı mutlakā
Ceddidir bu meslegiñ degil riyā itme merāk
- 9 Şöhret için ey Ḥulūşī her kārından eyle ḥavf
Ḥaḳ-ıçün itdikleriñ olmaz hebā itme merāk

191

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Gönümü kıldı siyâh bağrımı ƙan itdi firâƙ
Beni dostlar acıyın hâlim yaman itdi firâƙ
- 2 Ƙoymadı bende raĥat hicrâna bıraƙdı beni
Giceler şubĥa ƙadar zâr u nâlân itdi firâƙ
- 3 Geçirip ‘ömr-i ‘azîzim günde biñ âzâr ile
Ağladıp her rûz u şeb eşkim revân itdi firâƙ
- 4 Nâr-ı ĥasret ile yaƙdı cigerim itdi kebâb
Ʀoğrayıp ĥançerile beni nihân itdi firâƙ
- 5 Gösterip o tîr-i müjgânıla icbâr ideli
Alamam gönlümü ben bend-i ĥübân itdi firâƙ
- 6 Bükdü dalım ƙaddimi yay eyledi yoƙ çâresi
Âh u âh ki dîdeden demler feşân itdi firâƙ
- 7 Göz göz itdi ƙalmadı şabrım sînede yaramı
İñledip her demde ƙarımı fiğân itdi firâƙ
- 8 Derd-i yârla yâr olup bir köşede ebkem iken
Beni benden ayırıp tolu zebân itdi firâƙ
- 9 Ʀarb-ile gerdânıma câme-i ĥâba bıraƙıp
Düşürüp derdlere esîr-i cânân itdi firâƙ

- 10 Oturup hücre-i aḥzānda gönül maḥfī iken
 Ḥulūsī der beni i‘lān-ı cihān itdi firāk

[55a]

192

Meḥ ulü meḥā‘ilü meḥā‘ilü fe‘ulün

- 1 Bil ki bu güzelleriñ aṣlā vefāsı yok
 Kim sevdi ise söyledi zevk ü şafāsı yok
- 2 Her kim ki inkār eyledi ‘ışkıñ belāsını
 ‘Āşık odur ki söylemiş ‘ışkıñ belāsı yok
- 3 Bir cān ki cānān beytine ḥac itmemiş olsa
 Ḥācī mı denir aña ki merv ü şafāsı yok
- 4 Her kim ki anıñ şūretine kılmadı secde
 Dünyāda iki derdiniñ aṣlā devāsı yok
- 5 Ol günde secde eyleyen o şem‘-i cemāle
 Pervā nedir o kimseden zerre pervāsı yok
- 6 Kim sevmez anı sevdiğim yār öyle maḥbūb ki
 Yanında anıñ şems ile māhıñ ziyāsı yok
- 7 Derdine anıñ kaṅı gönül düşdüse eger
 Dermānı henüz tapdı o ḡayrı şifāsı yok
- 8 Farz-ı Ḥudā’nıñ dünyāda bir bir kazāsı var
 Fevt olsa anıñ vuşlatı eyvāh kazāsı yok

- 9 ‘İbret kulağıyla eger dinler ise vâ‘ iz
Añlar ki o dem sözlerimiñ hîç haţası yok
- 10 O maħbûbı sev ki yâ-hû muţlak haķıķatdır
Sevmez Hûlûsî anı ki âhir beķası yok

193

Meʿûlû mefâ‘îlû mefâ‘îlû fe‘ûlûn

- 1 ‘İşkâ düşeli alçalır türâb olur ‘âşık
Münkir zann ider ‘ışk-ıla ħarâb olur ‘âşık
- 2 Gezer perişân ħalk içinde maħfî tolanır
Sırrı bilinmez sırlara ħicâb olur ‘âşık
- 3 ‘İşk âteşiyle cigerin büryân ider her dem
Teşne-leb olur tâlib-i şarâb olur ‘âşık
- 4 Her şeb-i yeldâ âh ider yâriñ ħayâliyle
Seyller aķıdır dîdesi pür-âb olur ‘âşık
- 5 Her dem şâ‘iķâ gösterir dilden semâ gibi
Bârân gibi yağar daĥı seĥâb olur ‘âşık
- 6 Pervâne gibi baş atar o şem‘-i cemâle
Encâmı yanar ser-te-ser kebâb olur ‘âşık
- 7 Her bâr getirir zülf-i yâri ħâtır u ħayâle
Kendin yitirir ortada nâ-yâb olur ‘âşık

8 Taḥḳīr idilir dünyāda erbāb-ı kemāle
Nā-dān elinde dā'imā 'itāb olur 'āşık

9 Añlanmaz olur her gidişi nās meyānında
Ḥaṭā görünür muṭlakā şavāb olur 'āşık

[55b]

10 Muḳlim görünür muḳlimāna hīç ziyā vermez
Ehline verir gösterir hem tāb olur 'āşık

11 Metnin okuyup muḥtaşar vaşf itdi Ḥulūṣī
Şerḥ itse anı bir 'aẓīm kitāb olur 'āşık

194

Meḥ'ulū meḥ'īlū meḥ'īlū fe'ulūn

1 'Āşık-ı cānān olalı cāndan uşandık
Çok temennī eyledik cihāndan uşandık

2 Erdi yedimiz hele elçisine o şūḥuñ
Vaşfin ideli ḥūrile ğılmāndan uşandık

3 Geldi ḥayāli ḥāṭırma o dil-beriñ henūz
Ḥüsn-i cemāl Yūsuf-ı Ken'an'dan uşandık

4 Naḳş eyledik biz şüretini levḥa-yı dilde
Çeşmin görelî çeşme-i ḥayvāndan uşandık

5 Çok derdlere dūş oldu göñül eyledi dermān
Derdin çekeli bir daḥı dermāndan uşandık

- 6 Mihr-i muḥabbet ṭab‘ olalı şafḥa-yı dilde
O günden beri mühr-i Süleymān’dan uşandık
- 7 Bulduk devāyı şabr ideli dost elemine
Yok ğayrı ḥācet merhem-i Loḳmān’dan uşandık
- 8 Ancak ḥaḳīḳat bāğının gül-zārı göründü
Fānī olan bu gül ile gül-şāndan uşandık
- 9 Başladı henūz murğ-ı dil feryād u fiğāna
Ey Ḥulūsī biz nāle ü giryāndan uşandık

195

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Bu ‘ālem āyīnedir ‘ibret gözüyle yāra bak
Şan‘atıyla birliğin işbāt iden mi‘māra bak
- 2 Hikmetin itme tefekkür küfr idersen şübhesiz
Keşret içre vaḥdeti bul ‘āḳil isen ara bak
- 3 Fānīde fānīyi cem‘ itmege geldim şanma
Ne içün geldiñ cihāna verilen qarāra bak
- 4 Qünt-i kenziñ ‘ilmini taḥşīle geldiñ mektebe
Sırrına er daḥı aḥbebtü diyen dil-dāra bak
- 5 Cümle ‘ālem men ‘aref dersinden itmiş ibtidā
Qad ‘aref dersine varınca mīr-i nigāra bak

6 Bir şınıfdır işbu mektebiñ şınıfı ğayrı yok
Rehberin bul tut elin kayd ol hemān ikrāra baķ

7 Böyle rūşen bu haķıķat gün gibi zāhir iken
‘İnād idüp vā‘ iziñ kül itdigi inkāra baķ

[56a]

8 Vā‘ iz ‘āşık u ‘ālim ü āmil-i münkir degil
Kendini ‘ālim şanıp echel olan bī-‘āra baķ

9 Diñleme sözlerini aşlā kulaķ verme aña
Yüz çevir andan ara bul ‘āşık u ebrāra baķ

10 Al haķıķat dersini o şınfa kayd it özüñü
Gizle sen sende seni gel o ulu Settār’a baķ

11 Kayd olanlar buldular cān[1] cānānı şübhesiz
Ey Hülūsī sen de kayd olmaķlığa bir çāre baķ

196

Meṣṣ ūlū meṣṣ ūlū meṣṣ ūlū feṣṣ ūlūn

1 Başlu görünür ādemī-veş ammā seri yok
Ser mi denilir o başa ki ‘ışķ eşeri yok

2 Biñ bir nāmını rūz u şeb zıkr itse Hūdā’nıñ
Şorşan aña bilmez yine birden haberi yok

3 Baķar ‘āleme hayvān-tek fark ider ancak
Haķķ’ı göremez gözü var ‘ibret nazarı yok

- 4 Nakḳāş-ı ‘ilm oldu velī naḳş idemez o
Lisānda alır fāsııñ dilinde yeri yok
- 5 ullardan olur orusu münkir mūrā’iniñ
Hāsir u ġāfil zerrece Hā’dan hāzeri yok
- 6 Hā’dan görünür şan‘atı hep fitne vü fesād
Hod-bīne şorşan kimseye hiçbir kederi yok
- 7 Yok şübhesi ‘ış ehliniñ reddine mizānda
Bir ‘amel[i] var da ġurūru yok derdi yok
- 8 Böylece ‘ilmi hem ‘ameli şad hezār olsa
Varınca yarın Hā atında bir degeri yok
- 9 Her yerde nümāyāndır o kim āteşe orlar
Ol aġacı ki bir nef‘i yok hem berg u beri yok
- 10 ‘İlm-i zāhiri bāına itmezse vāsıta
Taḥlīşine medār olacak bir zeberi yok
- 11 Teslīm olup ‘ış ehline itmez ise taşdı
Bulmaz necātı ancak odur yok diġeri yok
- 12 Vuşlat-ı yāra ermek içün dü cenāḥ ister
Ṭayrān edemez murgı ki o bāl u perri yok
- 13 Derdi olaniñ dā’imā ser-tācıdır ‘āşık
Bī-derd atında ehl-i ‘ışıñ mu‘teberi yok

- 14 Şervetli muḍill mu‘teber insānlara ekşer
Hordur o ‘ārif-i Ḥudā ki sīm ü zeri yok
- 15 Ḥayfā ki henūz bu zamān ne bed zamān imiş
Ḥaḳ göstermeye deme ki bundan beteri yok

[56b]

- 16 Erbāb-ı ḡaflet böyle mürşid olur mu der ki
Düşunda hırḳa başda tāt belde kemeri yok
- 17 Körler göremez ḡor görür o merd-i Ḥudā’yı
Baḡr-i şadefdir şanma ki anıñ gevheri yok
- 18 Seyf ü sinān-ı ‘ışḳı ḡaḳ ehline zan itme
Münkir kesemez Ḥulūṣī elde teberi yok

197

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Zād-ı rāhıñ eyle ikmāl ey delü menzıl ırāḳ
Anı elde eyle pek tut ḡayrısın geri bırāḳ
- 2 Çıḳ bu benlik ḡānesinden kendiñi eyle ḡalāş
Vardıḡında olasın sen Ḥaḳ ḡatında yüzü aḳ
- 3 Baḳma düşmān yüzüne baḳarsa saña yüz çevir
‘İşḳ ile gel meydāna gir ḡalḳa-yı tevḡide baḳ
- 4 Gir ḡaḳīḳat mescīdine dön yüzüñ miḡrāba tut
Fitil-i şem‘i uyandır āteş-i ‘ışḳ ile yaḳ

- 5 Kaçma ger ‘āşık isen Maşûr gibi meydāna gel
Zincîr-i ‘ışkı eliñle toplayıp boynuña tağ
- 6 Hâkim ol eyle ‘adâlet cümle a‘zâñ üzre sen
Olmasın ğayra tâbi‘ zabtında olsun el ayak
- 7 Süt-re-i tevḥîd ile setr eyle sen beş a‘zâyı
El ağız burundur anıñ digeri göz ü kulağ
- 8 Cem‘ idüp bir yere tenbîh eyle ‘uzvuñ leşkeri
Geçmesin ḥudûd-ı Hakk’ı anlara eyle yasağ
- 9 Dervîş olan böyle olur sen eger dervîş isen
Kelb-i nefsi bağla bir yere başına ur tayak
- 10 Halka her dâ’im temelluğ eyleyen dervîş midir
Dervîş odur ki Ḥulûsî ağıyara tutmaz çanak

198

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bî-hûde ‘ömrüm geçirdim olmadım ehvâ-yı ‘ışk
Hayvânî-tek bilmez idim ki nedir ma‘nâ-yı ‘ışk
- 2 Ḥamdü li’llah mürşid-i kâmile erdi destimiz
Erba‘inde geldi nevbet eyledi ihdâ-yı ‘ışk
- 3 ‘İlm ü ‘ârım cümle varım aldı yağma eyledi
İtdi tecrîd cümleden eyledi nev ihyâ-yı ‘ışk

- 4 Kalmadı şabra taḥammül inledir bu derd beni
Herkesiñ kârı degildir güç imiş edā-yı ʿışk
- 5 Hem anası hem atası hem enîsi ʿâşıkıñ
Ehl-i ʿışkdan menʿ ider kazâ vü her belâyı ʿışk

[57a]

- 6 ʿÂşık olan nân u niʿmet hûr u cennet istemez
Maʿşûkuñ rızâsın ister vuşlat-ı mevâ-yı ʿışk
- 7 Rûḥ denir mi söyleyin o cāna ki ʿâşık degil
Olmayan ʿışkı ne bilsin ki nedir şafâ-yı ʿışk
- 8 Râh-ı Ḥaḳḳ'ı buldu muṭlaḳ kim ki ʿışka oldu yâr
Niʿmet-i câvîdi buldu kenz-i lâyefnâyı ʿışk
- 9 ʿÂr u nāmûs şîşesini çaldı taşâ encâmı
Bu Ḥulûsî oldu cānâ ʿışk ile rüsvâ-yı ʿışk

199

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

- 1 Koy bu sevdâyı bu eşyâyı gözüm mevcûda bak
Küll-i nefsi hâlik-i bâḳî olan maʿbûda bak
- 2 Her kârînda Ḥaḳ teʿâlânıñ rızâsın ara bul
Rûz u şeb zîkr it anı sen ârzû-yı maḳşûda bak
- 3 Gözüñü aç vâʿizâ dönme geri gel sen de gel
Şaç[ı] velleyl[i] yüzü duḥâ olan maḥbûba bak

- 4 Mā-sivā'llahı göñülden çıkarıp hubbunu koy
Secde eyle bā-ḥuzūr gel lezzet-i sücûda bak
- 5 Ġāfil olma zikre çalış ' ışk ile her şubḥ u şām
İslām ile ĩmānıñ şartın ara bul hūda bak
- 6 Ehl-i ' ışkın enīsi münkirsin olmadıñ henūz
Ḥayf ola ' ömrüñü geçirdiñ denī bī-hūde bak
- 7 Atma ta' n[e] taşıñı maḥbūb-perestir diyerek
Añlamak ise murādıñ ma' nā-yı Vedūd'a bak
- 8 Kıl tefekkür ebsem ol maḥbūb cemālin görmege
Olma münkir eyle ikrār şāhid-i meşhūda bak
- 9 ' Āşıkıñ ma' şūk katında pāyesi say' i kadar
Sen de say' it cān u dilden rütbe-i mes' ūda bak
- 10 ' Işk-ı maḥbūb girdi göñlüm şehrine verdi āteş
Var ise başiretiñ başımda tūten dūda bak
- 11 Der Ḥulūsī iki çeşmim yaş yerine kan saçar
Ḥūn-ı maḥbūb-ı dilimdir olmuşum ālūde bak

200

Meḥ ūlū meḥā' ilū meḥā' ilū fe' ūlūn

- 1 Sardı serimi āteş-i sevdāsı maḥbūbuñ
Göñlümde bākī zevk ile şafāsı maḥbūbuñ

2 Her dem de cefā eylese cev̄r-ile cānına
Vallahī olmaz ‘āşıkā cefāsı maḥbūbuñ

3 Pek a‘lā olur sāyesinde oturmak ammā
Bī-hūş bırakır ıssı temāşāsı maḥbūbuñ

[57b]

4 Cānlar alır bir demde hem bī-cāna cān verir
Misk gibi koḡar zūlf-i muṭarrāsı maḥbūbuñ

5 Bir kelāmında ‘āşıklar biñ lezzet alırlar
Yoḡdu lebinin fethinin bahāsı maḥbūbuñ

6 Yüz biñ güneşe zerresi anın ḡālib her dem
Nūrı cemālī ‘izārı cilāsı maḥbūbuñ

7 Göñül Tūr’unda cāmesiz an Mūsā’yı rūḡu
Medhūş bırakur nūr-ı tecellisi maḥbūbuñ

8 A‘zā-yı cevārīḡa eger itse tecellī
Meyyit olanlar hep olur iḡyāsı maḥbūbuñ

9 Nūş eyledi kim rüz-i elest bāde-i ‘ışkın
Dermān yoḡ aña olmasa devāsı maḥbūbuñ

10 Biñ ḡaste-ḡanı ben gibi biñ ḡaste-ḡānede
Cāme-i ḡāba koydu temennāsı maḥbūbuñ

11 İsmiñi toḡru söyler isem eylerim riyā
Sen de ara bul var nice esmāsı maḥbūbuñ

- 12 Şimdengeri eller baña ne derse desinler
Oldu Hülûsî ‘aşık u rüsvâsı maḥbûbuñ

201

Meḥ ulü meḥā‘ilü meḥā‘ilü fe‘ulün

- 1 Ey sārık-ı dil göñlümü şayyâda mı geldiñ
Söyle perişân dillere imdâda mı geldiñ
- 2 O sende olan kaş u göz ü ṭavr u edâna
Üftâdeleriñ ḥâlini ber-bâda mı geldiñ
- 3 Yâr ‘ışk ile bunca dem bu göñlümü sûz-nâk
Ey ḥür-ı melek tâzededen îkâda mı geldiñ
- 4 Zülfüñ bâğına düş olup bendeleri cümle
Ġamzeler ile katl idüp âzâda mı geldiñ
- 5 Yüz gösterip üftâdeleriñ bağrını yakma
‘İşk kânûnunu dünyâ[da] îcâda mı geldiñ
- 6 Kaçma bârî gelmiş iken işitmesin ağyâr
Gel görüşelim tenhâda sen sâde mi geldiñ
- 7 Cân kaşdı mıdır maḥşadıñ ey dil-ber-i ra‘nâ
Bu tekkeye ‘aşıklarî irşâda mı geldiñ
- 8 Murğ-ı diliñ görelî o gül-‘izârı
Bülbül gibi ey Hülûsî feryâda mı geldiñ

202

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Dil-berā zülfün gibi ' aqlım perişān eylediñ
Tīr atıp urduñ henüz sīnemi al ılan eylediñ

[58a]

- 2 Oldular meftūn saña hep görmeyenler yüzünü
Nīm göreniñ bağırını âteş-i sūzān eylediñ
- 3 ' Işķa düşürdüñ anı şahrāya şaldıñ rūz u şeb
Ağladıp dā'im anıñ kārını giryān eylediñ
- 4 Bir harāret düşdü özüne yakıp yıķmaķdadır
Şu erişdir def' ine soñ hālde ' atşān eylediñ
- 5 ' Āşķa cellād gibi ey kebg-i reftāre sen
Pür edā geldiñ bugün teşrīf-i meydān eylediñ
- 6 Sākī-i hāksın muhakķak bir ķadeh itme dirīg
Meclīs-i rindānede mādem ki devrān eylediñ
- 7 ' Arzımı eyle ķabūl ver maķşadımı sen şehā
Nice yüz biñ ' āşķıñ maţlabın ihsān eylediñ
- 8 Yok taħammūl rahmi ķıl ğayrı Hūlūsī kemtere
Bunca demdir bāb-ı luţfuñda dīde-bān eylediñ

203

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Kıl taḥammül zūlmete ey dil hilāl görünecek
Vaḳti yaḳın geldi 'avn-i zū'l-celāl görünecek
- 2 Çok meṣā'ib geldi geçirdik tamām oldu henūz
Geldi vaḳti anlarıñ ğayrı zevāl görünecek
- 3 İşbu devrān devr olup devrān olunca ba' de-mā
'Āşıḳ u ṣādıḳlara büyük kemāl görünecek
- 4 Berḳ-veṣ seyr eyleyen cihād içinde ser-te-ser
Ḥaḳ ḳatında yüzü aḳ nice cemāl görünecek
- 5 Bekleme ey dil necāt nefs-i mülevveṣ ḳihreden
Bekle 'ıṣḳ ile gelip enver ricāl görünecek
- 6 Nāşır-ı dīn manṣūr-ı millet-i İslām-ı Ḥudā
Pes gelip meydāna anlar māl-a-māl görünecek
- 7 Olacak manṣūr muḳaffer ehl-i İslām muṭlaḳā
Maḥv olacak encāmı ehl-i ḳalāl görünecek
- 8 Tevfīḳāt-ı ḥaḳ Ḥulūṣī böylece olmaz ḳarīn
Dil-i sipihr silinip andan hilāl görünecek

204

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Kimse bilmez hālını hālî perîşân olanıñ
Şubha tek ol yâr içün dîdesi giryân olanıñ
- 2 Şorma münkir olana ehl-i haqîkat haberin
O bilemez sırrını sîret-i insân olanıñ
- 3 Cünûn-ı ışk olmayan cân u cânânı ne bilir
Qadrini Leylâ bilir şahrâda mihmân olanıñ
[58b]
- 4 Hayâl-i yâre düşüp ağlayanı çok görme
Ârzusu qabûl olur yaşları seylân olanıñ
- 5 Maqşadıñ vuşlat-ı dil-dâr ise ağla ey dil
Du'âsı te'sîr ider derd ile nâlân olanıñ
- 6 Münkiriñ taşına ben serimi dirîğ itmem
Zîra nezridir cânım cânıma cânân olanıñ
- 7 Sevmişim bir yâri ki kâfir olur inkâr iden
Terk-i maḥâldir yâ-hû bâ' is-i îmân olanıñ
- 8 Kâfir olma münkirâ sen de îmân it aña bu
Hulûsî qurbânıdır yolunda qurbân olanıñ

205

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Saña lâıık mı gönül nâ-merde minnet eylemek
Aña minnet sen için toğrusu cennet eylemek
- 2 Râh-ı Hađđ'a nâ-sezâ olanları hep terk it
Nehye râzı olmak olur ' ayn-ı fitnet eylemek
- 3 Cümle umûruñu Hađđ'a eyle tevdî' şıdđ-ile
Kıl tevekkelt nâ-becâ bî-hûde miñnet eylemek
- 4 Dost iden ehl-i nifâkı kendi de andandır
Küfre bâ' isdir bilip ħarâma ħürmet eylemek
- 5 Men' e kâdir olmayan buğzunı iĥfâ tıtmalı
Fitneye bâdî olur tıtmayıp nefret eylemek
- 6 Ĥubb-i fillâh buğz-i fillâh emr olunmuş kalb ile
Lâ-be' isdir bi'z-zarûr zâhirde şöĥbet eylemek
- 7 Hîç ĥelâl loğma için çekme keder Rezzâk var
Mü'min olan kula kul becâdır kurbet eylemek
- 8 Rezzâkı zinhâr Ĥulûsî ĥalka şekvâ itme
Rızk için vâcib olan mü'mine ĥirfet eylemek

206

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Göründün gözüme bir dem beni benden uşandırdın
Şalıp âteş-i 'ışkın dil-berâ gönlümü yandırdın
- 2 Perîşân eyledin 'aqlımı başdan aldın ey dil-dâr
Atıp Mecnûn gibi şahrâlara bütün tolandırđın
- 3 Urup tîrler sîneme şerha şerha itdigin başka
Taķıp zincîr-i zülfi boynuma çeşmim şulandırdın
- 4 Bırakdın zâr ile giryân içinde sen beni ey mâh
Serâba döktüğüm kan yaşıla cismim boyandırdın
- 5 Taḥammülden kesildim yok kararım her gice gündüz
Çıkan dūd-ı âhımı encâm-ı 'arşa dayandırdın

[59a]

- 6 Çekip aldın girip rāḫatımı her gice gönlümden
Bîdâr itdin hemîşe gözümü ḥābdan uyandırdın
- 7 Taḥayyürde bıraktın ehl-i 'ışkı ey melek-sîmâ
Sâde bir ben degilim ki bütün 'âlemi kandırdın
- 8 İdüp muḥkem benimle ibtidâ kām vermege va' dler
Henüz sen vermedin Ḥulûsî'yi neden inandırdın

207

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hâk-i pâk üzre kurulmuşdur binâsı Kumru’nuñ
Ol sebebdan mesken itmiş evliyâsı Kumru’nuñ
- 2 Görmeyen bilmez mezâyâsın gören taşdîk ider
Ehl-i ‘ışk ‘indinde var ma‘nî şafâsı Kumru’nuñ
- 3 Dil-küşâ bir manzarası var anî ‘âşıqlara
Bülbülü öter hele ırmağ şadâsı Kumru’nuñ
- 4 İlkbahârda hâdra-püş olur hemîn cennet-âsâ
Mürdeye gıpta verir bir manzarası Kumru’nuñ
- 5 Âsûde yaşanır anda öyle germ ü serd[i] var
Mu‘tedildir her dâ‘im âb u hevâsı Kumru’nuñ
- 6 Hem te‘addüd eylemiş çeşmeleri bahş-ı hayât
Var içinde bağ-ı iremden nümâsı Kumru’nuñ
- 7 Seyr iderler cisri var peşinde aḥbâb hem-nişîn
Zevk verir rûḥa dâ‘im her temâşâsı Kumru’nuñ
- 8 Bunda mevcûd medrese câmi‘ mînâre mektebi
Yetişir hem-vâre hindûs ‘ulemâsı Kumru’nuñ
- 9 Birbirini karıştırmışdır binâ-yı ḥânedân
Dâ‘imâ açık olur mihmân oḡası Kumru’nuñ

- 10 Hem hâceler hem hâce-zâde denir şöretleri
Pes Halîl Şıdkı Hâce'dir muhtedâsı Kumru'nun
- 11 Bir kariyedir velî nâhiyesidir Fatsa'nın
Hâşılı yok kazâda fevka'l-^ı ulâsı Kumru'nun
- 12 Muhtaşar müfid kelâmla eyleyelim iktifâ
Der Hulusî lâ-yu' add medh ü şenâsı Kumru'nun

208

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Gönül aldanma gel koy şafâsı nârdır bu dünyânın
Nice hîle nice biñ belâsı vardır bu dünyânın
- 2 Şikâr ider seni bir gün düşersin dâmına muṭlaḳ
Esen yeller gibi âḫir ḳalısar nâm ile şânın
- 3 Ḳanıdır bunca enbiyâ bu caddeden gelip geḫdi
Zîr u zeber olup taḫtı nice yüz biñ Süleymân'ın
- [59b]
- 4 Nedir bürhân olan 'aḳlı geḫen günden alır 'ibret
İder taṣdîḳ bilir anı beḳâsı yok bu efnânın
- 5 Velâkin gözleri görmez ḳapanmış perde-i ḡaflet
Ne fâ'ide âḫir demde açılır ḡâfil insânın
- 6 Olur pişmân ider eyvâḫ günüm ḡaflet ile geḫmiş
Bî-ḫâre cümleden evvel düşer ḳorḳusuna cânın

- 7 Tedārik idelim evvel uyanıp hāb-ı ğafletden
‘Azīzim geldi ğayrı nevbeti bize o zamānıñ
- 8 Zihinler tolu emel besleyip meşgūl olur her ān
İderiz ta‘mīr-i dünyā uyup sözüne şeytānıñ
- 9 Tefekkür eyle ‘ömründe neler itdiñ nevāhiden
Gel eyle tevbe şıdķ-ile tekeşşür itdi ‘işyānıñ
- 10 Unutma hālet-i nez‘[i] yüzüñ yerlere sür ağla
Şeherlerde idüp āhı geçir evķāt ü ezmānıñ
- 11 Şaķın ķať-ı ümīd itme sever tevvābları Mevlā
Ġafūrdur maġfīret ider erersin ‘afvına anıñ
- 12 Tekebbūr itme dünyā manşıb u cāhına ey maġrūr
Ne farkı var teneşirde āhır bāy ile gedānıñ
- 13 Çalış ķalb-i selīme gel refīķ-i şādıķıñ odur
Yarınki gün muķaķķaķ bil budur rızāsı Mevlā’nıñ
- 14 Her ānda yolcusun ey cān hālet-i nez‘[i] fīkr eyle
Ķabīriñ vaķşetin şaķın unutma rūz-ı cezānıñ
- 15 Hūlūsī yolcuya hem-dem ü zād-ı rāh lāzım muķlaķ
Ba‘īddir menzīli pek vaķşeti çokdur o meydānıñ

209

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şıdķ-ile bendesi ol sulţān-ı 'Abdu'l-kādir'in
Mağrib ü şarkı tutmuş şanı 'Abdu'l-kādir'in
 - 2 Nişānı tutmasın nice cidd anıñ maħbūb-ı Haķ
Cedd-i digeri Hudā arslanı 'Abdu'l-kādir'in
 - 3 A'zamıdır cümle evliyā vü aķtāb ne ki var
Yerde gökde okunur fermānı 'Abdu'l-kādir'in
 - 4 Aşl[ı] 'ālī nesli 'ālī kendi 'ālīdir anıñ
İki ceddı Kerbelā kurbānı 'Abdu'l-kādir'in
 - 5 Menba'-ı ıřķ-ı haķīķat mazhar-ı nūr-ı Hudā
Mesķat-ı re's-i pāk-i Geylānī 'Abdu'l-kādir'in
 - 6 Cā-yı fī 'ıřķ māt fī kemāl çıķıp dü tāriķi
'ıřķ toldı kemāl-i 'umrānı 'Abdu'l-kādir'in
 - 7 Hem Hasanī hem Hüseyinī künyesi o seyyidiñ
Bir laķabı daha var Ceylānī 'Abdu'l-kādir'in
- [60a]
- 8 Şerī'atla cümle tariķiñ haķīķat pīridir
Bağdād-ı mu'allādır meķanı 'Abdu'l-kādir'in
 - 9 'Ālim ü 'āmil ü kāmīl menba'-ı feyz-i İlāh
Ser-te-ser pūr 'ārif ü irfānı 'Abdu'l-kādir'in

- 10 Her ne kadar var ise cümle veliyy'ullah anıñ
Der-gāhınıñ der-i serhengānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 11 Hem-‘ aşrı olanlara cümle işāretdir bu söz
Güftü külli reḳabe lisānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 12 İktizāsında kerāmet gösteripdir ḥāriḳa
Ḳavīlerden pek ḳavī bürhānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 13 Çok aḥādī‘ itmiş aña dīv gününde gün-e-gün
Āḥirinde ḥabt-ı şedde şeytānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 14 Renc-i zāhir renc-i bāṭın cümle emrāzlar içün
Pek mü’eşşir bir devā dermānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 15 Cümle pīrlər pīridir hem irişir imdādına
Heft-kışverde açık meydānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 16 ‘İlm-i zāhir ‘ilm-i bāṭın maḥzen[i] ilm-i ledün
Kāmil olur Ḥaḳḳ’a mürīdānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 17 Akrebidir cümle turūḳıñ ṭarīḳi ‘ālīsi
İrgürür tiz maḳşada iḥsānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 18 Pek seri‘ dir tīr-i feyzi ḳuṭbu’l-aḳṭābdır o pīr
Bir sözü irşād ider insānı ‘Abdu’l-kādir’iñ
- 19 Ser-te-ser gezer cihānı ḥırḳa-pūş seyyāh var
Līk ‘ārif olur dervīşānı ‘Abdu’l-kādir’iñ

- 20 Faḫr u zelīl ü bī-kes dünyāda anlar görünür
Şāh olur uḥrāda perişānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 21 Kim girerse rāhına o ‘ āşık-ı şādık olur
Sevgilidir tekkede mihmānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 22 Bendesine cevır idene yetişir elde teber
Düşmān olan olısar düşmānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 23 Tırma ey cān eyle sülūk ḥalkā-yı tevḥīdine
Luṭfunu gör maḥbūb-ı sübhānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 24 Ḥaḳ-ile gir yoluna yolu Muḥammed yoludur
Söz ile olmaz yā-hū īḳānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 25 Ben nice vaşf ideyim ‘ ilmim erişmez medḥine
Çünkü ismi ğavşü’ş-şamedānī ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ
- 26 Bu Ḥulūsī şıdḳ-ile yolunda ḳurbān olmağa
Teşne-leb ḥāzır durur ‘ atşānı ‘ Abdu’l-ḳādir’iñ

[60b]

210

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kāmil idi gelmeden dünyāya pīr-i naḳşiniñ
Ḥāmil idi esmāü’l-ḥüsnāya pīr-i naḳşiniñ
- 2 Devr-i ‘ ālem ider iken ğavş-ı ā‘ zam erdi pes
Her ğinānıñ ḳarşısı fezāya pīr-i naḳşiniñ

- 3 Anda buyurmuş bilin ey hem-dem [ü] şādıklarım
Gün ola ki gele bu me'vāya pīr-i naqşīniñ
- 4 'Ārif-i billāh odur hem 'āşık-ı billāh odur
Hīç naẓīri gelmemiş dünyāya pīr-i naqşīniñ
- 5 Cedd-i pākimden alacak feyzini bi'z-zāt bu cān
Ġavş olısar cümle evliyāya pīr-i naqşīniñ
- 6 Kān-ı 'irfān halk olunmuşdur bu 'ārif tā ezel
Çok 'ārifler getire ihyāya pīr-i naqşīniñ
- 7 İşte o gün kaşr-ı 'irfān nāmını verdi o ğavş
Çünkü muṭlaq gele o sahrāya pīr-i naqşīniñ
- 8 Pes iki yüz kırk sekiz sāl şoñra ṭulū' eyledi
Feyz-i Haq'la geldi bu fenāya pīr-i naqşīniñ
- 9 Hāriķü'l-'āde büyütdi gün-be-gün taḥşīl idüp
Ser-dār oldu cümle 'ulemāya pīr-i naqşīniñ
- 10 Kalmadı hīçbir 'ilim cümlesini cem' eyledi
Döndü yā-hū bir 'aẓīm deryāya pīr-i naqşīniñ
- 11 Gice gündüz zıkr ü fikre oldu meşğul şıdķ-ile
Düşdü o dem 'ışķ ile sevdāya pīr-i naqşīniñ
- 12 Fāniyi fānī görürdü bākīyi bākī bilip
Zerrece meyl itmedi fenāya pīr-i naqşīniñ

- 13 Her deminde işidirdi cümle a‘zâ zikrini
Her kıli meşğûl itdi esmāya pîr-i naqşîniñ
- 14 Her namâzında duyardı mi‘râcîñ esrârını
Ermiş idi Tûr-ı tecellâya pîr-i naqşîniñ
- 15 Kırk yaşında vardı ‘Abdulkâdir-i Geylânî’ye
Erdi andan başka bir hevâya pîr-i naqşîniñ
- 16 Aldı andan ma‘nâ destûr vardı Yeşrib’e bu pîr
Türdu ol huzûr-ı Muşafâ’ya pîr-i naqşîniñ
- 17 Dürr-i pâkine nebîler şâhınıñ nûr yüzüne
Koydu anda başladı du‘âya pîr-i naqşîniñ
- 18 Baħr-i ‘ışķa ğarķ iken sem‘ine ermiş bir nidâ
Anda olmuş âşinâ nidâya pîr-i naqşîniñ
- 19 Şadıkım gelmiş seni hem bendeñi kıldım kabûl
Gözün açmış pes düşüp şafâya pîr-i naqşîniñ
- 20 Demiş ey dost maķşadım sen seni senden isterim
Ermiş hem maţlaba hem rızâya pîr-i naqşîniñ
- [61a]
- 21 Menzîle esmâ ile ermiş müsemmayı bulup
Vâşıl olmuş rûtbe-i ‘ulyâya pîr-i naqşîniñ
- 22 Kıtıb-ı ‘âlem câmi‘ ü’l-aħbâr u vâriş idi ol
Şaç[ı] velleyl[i] yüzi duħâya pîr-i naqşîniñ

- 23 Menba‘-ı feyz-i haķıķat maħzen-i esrār o pīr
Merci‘ olmuş cümle evliyāya pīr-i naķşiniñ
- 24 Haķ Te‘ ālā evliyāsın kendi tebşīr eylemiş
Degilim ben şāyān hiç şenāya pīr-i naķşiniñ
- 25 Nīm nigāh koned bedereş bende īst kıtmīr-veş
Er Hūlūsī ‘ āşī vü gedāya pīr-i naķşiniñ

211

Mefā‘ īlün mefā‘ īlün mefā‘ īlün mefā‘ īlün

- 1 Fedā itdik o şem‘ e hep bütün dünyādan el çekdik
Olup yanmağa pervāne kamu pervādan el çekdik
- 2 Olup rākib o esb-i nistīye bir yola girdik şon
Bulup hestī kamu a‘ lā ile ednādan el çekdik
- 3 O dil-dāra olup ‘ āşık hācem şıdık u şadākatle
Degiliz biz siziñ gibi kāzib dā‘ vādan el çekdik
- 4 Dād-ı maħbūbda ey şofī degil nefis-i hevā tenhā
Bu germ ü serd-i ‘ ālem kāffe-i hevādan el çekdik
- 5 Düşüp ‘ ışkına ol şūhuñ hum-ı varım idüp yağma
Bihamdillah hālāş olduk kıru ğavġādan el çekdik
- 6 Taķıp sevdā-yı zūlfün boynumuza dāra ser verdik
Degil dünyā daħı ‘ uķbā vü mā-fihādan el çekdik

- 7 Araştırdık nice sāl derdimiz devāsına merhem
Henūz Loķmān’a eriřdik ķamu devādan el ķekdik
- 8 O dem ki bāde-i ser-řārını nūř eyledik yārīñ
Bu dem nūř itmeyiz ol cāme-i řahbādan el ķekdik
- 9 Oturduk bir ķořede mest ü ģayrān bekleriz nevbet
Ķarıřmayız nāsa ‘anhā ile minhādan el ķekdik
- 10 Severdik cān ile evvel iderdik görmege ārzū
Görüp āgyār ile ol maģbūb-ı zībādan el ķekdik
- 11 Tefekkūr hem ta’ammūl eyledik her ģālīn o demde
Kūsüp birden bire o gözleri řehlādan el ķekdik
- 12 Geçirdik ‘ömrümüz řaģrā-yi Mecnūn’da aramaķla
Bulup ol maģbūb-ı cānı bu kez Leylā’dan el ķekdik
- 13 Sevip cān u göñülden Ĥulūsī ģayra göñül vermez
İder kim baķmazam ģayrı bütün sevdādan el ķekdik

[61b]

212

Meḥ ūlū fā‘ilātū meḥā‘ilū fā‘ilūn

- 1 Ĥālīne seyr it ‘ıřķ ile ber-bād olanlarıñ
Zevķine degme nāle vü nā-řād olanlarıñ
- 2 Rencīde itme pek řaķın toķanma diline
Keser ķılıcı řubģa tā bī-dād olanlarıñ

- 3 Topla payıñı ey gönül qarşusına çıkma
 Kaşları bıçak gözleri cellād olanlarıñ
- 4 Kes lisānı sen söz atıp qarışma işine
 Kendin bitirip derd-ile āzād olanlarıñ
- 5 Elde ideyim der iken şikār ider seni
 Zinhār çıkarsın öñüne şayyād olanlarıñ
- 6 Çok görme gözüm kendiñi esīri ol her dem
 ‘Işk miftāhıyla kapısı küşād olanlarıñ
- 7 Düş rāh-ı Hakk’a bu yoluñ erbābını gözle
 Gör hizmetini derd-ile irşād olanlarıñ
- 8 Yapış etegin cān-ile bābında hādım ol
 Derd-keş olup da ‘ışk-ile dīl-şād olanlarıñ
- 9 İhlāş ile var dāmenini öp ādāb ile
 Sen de Hülūsī dā’imā üstād olanlarıñ

213

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Aldı başdan ‘aqlımı dīde-i mestānıñ seniñ
 Eyledi bağrımı kan āh tīg-i müjgānıñ seniñ
- 2 Beni benden aldı dağı aldı cümle varımı
 İtdi yağma tağıdıp zülf-i perīşānıñ seniñ

- 3 Nice feryād itmeye haşre kadar bülbül-i dil
Göz göz oldu sinem üzre dağ-ı hicrânın senin
- 4 ‘İşkânı sır eylemek mümkün değil şimdengeri
Buldu şöhret sevdiğim dört köşede şânın senin
- 5 ‘Âşıka vuşlat deminde terk-i cân bir iş midir
Ger olursa bir gice tenhâda mihmânın senin
- 6 Müjde olmaz ‘îd-i ekberiñde ‘uşşâk cem‘ olup
Kebş-i İsmâ‘îl gibi hep olsa kurbânın senin
- 7 Geldi muhbîr-i şâdık her ‘âşıkın katli için
Verdi ser üftâdeler okudu fermânın senin
- 8 Merhemi va‘d eyleyip derdimi efzûn eylediñ
Kanda kaldı sevdiğim derdime dermânın senin
- 9 Sâkiyâ vir sen dirîğ itme tolu bir bâde ver
Teşne-dil bekler Hülûsî dâ’im ‘atşânın senin

[62a]

214

Me‘ûlû mefâ‘îlû mefâ‘îlû fe‘ûlûn

Me‘ûlû fe‘ûlûn

- 1 ‘Âşık olanın ‘ışkı dâ’im lutf-ı Hudâ’nın
Hubb-ı cânânın
Pervâ mı eder kimseden hiç meftûnı anın
Ferâş-ı ziyânın

- 2 Mancınık-ı bahtım beni atdı o bŭstāna
 Çāh-ı zenaḥdān
 Çıkdı şarılıp zŭlfüne cānım o zībānıñ
 Āh māh-liḳānıñ
- 3 Vermem birini perçeminiñ iki cihāna
 Ḥŭr ile ğılmāna
 Zīneti odur dŭ cihānda ins ile cānıñ
 Heşt cinānıñ
- 4 Hıç cān mı denir o cāna ki sevmeye anı
 O maḥbŭb-ı cānı
 Vird-i zebānı leyl ũ nehār ‘āşık olanıñ
 Ḳurbānı cān anıñ
- 5 Yŭzŭnŭ gŭren buldu anıñ cāvīdi zinde
 Ḥayātı lebinde
 Ḥubbı ‘ibādet hem bā’iş-i ḳalbe cilānıñ
 Rŭḥa ğıdānıñ
- 6 Bir ben miyim zŭlfŭñ bāğına tenhā-figende
 ‘Ālem aña bende
 Bekçileriniñ yok hisābı bāb-ı ḥāḳānıñ
 O mīr-i mīrānıñ
- 7 Kirpik tīriniñ yaraları yine şulandı
 Al ḳana boyandı
 Şar merhemi gel destiñ-ile bağla dermānıñ
 Ey me’ḥaz-ı cānıñ

8 Ḥaṇçer-i ḥācib deldi sīnem cāna dayandı
 Āh şimdi uyandı
 Zaḥm-ile göçüpler heme merdān-ı cihānıñ
 An seyf ü sinānıñ

9 Dünyāya ziyā verdi anıñ tāb-ı ruḥsārı
 Kim sevmez o yāri
 Görse de vā' ız olsa nādim yüzini anıñ
 Levmini her cānıñ

10 Ġayrı çıkarıp 'ıṣķı dili itdi tekāpū
 O gözleri āhū
 Her kim nigāh itdiyse oldu ķulu anıñ
 Sevgili anıñ

[62b]

11 Cān eyler fedā cānāna o Ḥulūsī yā-hū
 Hū diyerek hū
 'İṣķını alıp cān veren olmuş gülü anıñ
 Bülbülü anıñ

215

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 'Āṣıķıñ leyl ü nehār gözleri giryāne gerek
 Dem-be-dem bülbül-veṣ nāle vü fiğāne gerek

2 Herkesiñ kārı degil ölmek rāh-ı cānānede
 Terk-i cān itmek içün ṣem' aya pervāne gerek

- 3 Bulamaz o ḥaḳīḳat kenzini ma‘ mûre de
Aña medfen olmağa ḳal‘ a-yı vîrâne gerek
- 4 Mâ-sivâyı terk ile tecrîd ise ger maḳşadıñ
Varlığı maḥv itmege âteş-i sûzâne gerek
- 5 Sözlere idrâk idilmez ehl-i ḥâlîñ ḳal ile
Şerḥine dîvânlarıñ dâñâ-yı merd-âne gerek
- 6 Râh-ı ‘ışḳı olma münkir vâ‘ izâ iḳrâra gel
Ehl-i dile feyz için elbet de mey-ḥâne gerek
- 7 Sîm ü zer iḥsân idiñ ‘ilmine maḡrûr câh-ile
‘Âşıḳa câmı sâḳî sâḳda civâna gerek
- 8 Çok şevâbdır gönlü yorgun vâ‘ ize şerbeti ver
Derd-mend rindânelere tolu peymâne gerek
- 9 Nâme-i ‘ışḳı Ḥulûsî ele aldım şanma
Çok ağırdır bahâsı almağa dür-dâne gerek

216

Me‘ûlû mefâ‘îlû mefâ‘îlû fe‘ûlûn

- 1 Ey bûlbûl-i dil bu gice fiğâna mı geldiñ
‘Âşıḳ olanıñ çeşmini giryâna mı geldiñ
- 2 Cüdâ mı düşdüñ o gül‘ izârîden bilmem
Yâ derdlilere derd ile dermâna mı geldiñ

3 Söyle bilelim sırrını ‘ışkına Hüdâ’nın
Dil bağınsının bağına mihmâna mı geldiñ

4 Tenhâ düşürüp bu gibi ıssız gicelerde
Derdli dili dil-dâr ile hicrâna mı geldiñ

5 Bir nağme-i hüznile bu şeb vaşf idüp yâri
Zülfî gibi bu ‘aklı perîşâna mı geldiñ

6 Fehm itmiş anı ‘âşıkın dil-dârı dilinde
Derdini füzûn itmege elhâna mı geldiñ

7 Bir hayli demdir kendini bizden nihân iden
Sâkıyı görüp mey içip mestâna mı geldiñ

8 Dost yarasının üstüne göz göz yara açma
Yaralı dili hûn ile gâltâna mı geldiñ

[63a]

9 Geldi fedâya gûş iden bu nağme-i ‘ışkı
‘Âşıkları sen çoç gibi kurbâna mı geldiñ

10 Verdim varımı dost yoluna almadı o şeb
Şimdi murâdın almak için câna mı geldiñ

11 Cân bahş ideyim göster baña emrini yâriñ
Üftâdelerin katline fermâna mı geldiñ

12 ‘Ahd ile koy dil verip o şem‘-i cemâle
Ey Hülûsî sen yanmağa pervâne mi geldiñ

217

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āh ile ‘ömrü geçer ‘āşık-ı cānān olanıñ
Dil-berin zülfi gibi ‘aklı perīşān olanıñ
- 2 Sen seni gör vā‘ izā başını ağlamağa bak
Gün olur yüzü güler gözleri giryān olanıñ
- 3 Hele terk it ‘inādın gel biz ile dem-ḥāneye
Dāḥil ol zümresine sīreti insān olanıñ
- 4 Yüz çevir sen anlara ḥubb-ile varma yanına
Şūreti insān olup sīreti ḥayvān olanıñ
- 5 Her kimiñ ‘ışkı yok ise ḥaşr ola ḥayvān-teg
Ḥālī anda görölür ‘ışk ile nālān olanıñ
- 6 Geç hevādan kālī kalb it ḥālā ‘aklıñ var ise
‘İbret al ḥālīni gör ‘ışk ile civān olanıñ
- 7 Ne bilir zevkini ḥayvān gibi dünyā esīri
Cān verip ‘ışk yoluna koş gibi kurbān olanıñ
- 8 Yenilirsin bu gidişle hele karşıusına çık
Pehlivān-ı ‘ışk olup meydānda merdān olanıñ
- 9 Giremez hīç bāğına muṭlaқа düzdānı görür
‘İşk-ile subḥa degin anda dīde-bān olanıñ

- 10 Yüz çevir sen de Hülûsî dilini kes nâsdan
Encâm-ı sırrı gider dırâz-zebân olanıñ

218

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bilirim ben seni yâ Rab yok evveliñ yok encâmıñ
Zâhir ü hem bâtın sensin dağı hâkimi hükâmıñ
'Abeş halk itmediñ bir şey' tolu hikmet her aḥkâmıñ
Bi-ḥaḥḳ-ı esmâü'l-ḥüsnâ dağı hezâr u yek nâmıñ
Cihân ṭurup mürûr itdikçe anda leyl ü eyyâmıñ
Mü'eyyed eyle ey Mevlâ hükümetini İslâm'ıñ

[63b]

- 2 'Adâletle selâmetle geçirsin 'ömrünü her ân
Du'âcısı ola anıñ cihânda cümle ins ü cân
Vere şöhret bütün şark ile garba evlâd-ı Türkân
Bi-ḥaḥḳ-ı Tevrât u Zebûr u İncîl u 'azîm Furḳân
Cihân ṭurup mürûr itdikçe anda leyl ü eyyâmıñ
Mü'eyyed eyle ey Mevlâ hükümetini İslâm'ıñ
- 3 Hükümet ḳadrini bilmez câhiller hep ḡabîlerdir
Ki bu 'âdil emîrler hep vekil-i Ḥaḳ nebîlerdir
Bulardır 'avnıñ ile pes idenler İslâm'ı ma'mûr
Dilerim bunlar[1] Ḥaḥḳ'a iki cihânda ḳıl mesrûr
Cihân ṭurup mürûr itdikçe anda leyl ü eyyâmıñ
Mü'eyyed eyle ey Mevlâ hükümetini İslâm'ıñ
- 4 Ölenlere keremiñle ver Allah ravza-yı rıdvân
Ḳalanlara verip 'âlî maḳâmla ḥizmet-i Ḳur'ân
'Adûlar ḳalbine ḥaşyet vereler her dem ü her ân

Dağı nuşret verip dā'im muṣaffer eyle yā Deyyān
 Cihān ṭurup mürūr itdikçe anda leyl ü eyyāmıñ
 Mü'eyyed eyle ey Mevlā hükümetini İslām'ıñ

- 5 Buña cān u göñülden ğayret iden hep ümerāsın
 'Asākır ü 'ulemā aġniyā cümle fuḳarāsın
 Şadāḳatle aña muṭi' idegör hürmete Yasın
 Ṭutalar cümle livā üzre anıñ a' lā livāsın
 Cihān ṭurup mürūr itdikçe anda leyl ü eyyāmıñ
 Mü'eyyed eyle ey Mevlā hükümetini İslām'ıñ

- 6 Hükümdārına her 'aşrıñ vācibdir itā' at elbet
 Olan İslām re'īsi İslām'a ider dā'im hürmet
 Aña hürmet idenler bulur andan hemişe şefḳat
 Erişir rütbe-i bālāya şıdḳ-ile iden hizmet
 Cihān ṭurup mürūr itdikçe anda leyl ü eyyāmıñ
 Mü'eyyed eyle ey Mevlā hükümetini İslām'ıñ

[64a]

- 7 Bular içün bize du'ā lāzımdır cān u māl ile
 Fedākārılık budur işte degildir kıl u ḳāl ile
 Olalım ḥādimi cümle gelin her dürlü ḥāl ile
 Bilelim ihtiyācın hep bilenlerden su'āl ile
 Cihān ṭurup mürūr itdikçe anda leyl ü eyyāmıñ
 Mü'eyyed eyle ey Mevlā hükümetini İslām'ıñ
- 8 Hayırlı ḳapular fetḥ it bi-ḥaḳḳ-ı müctebā yā Rab
 Dağı evlād u āl hem cemi' enbiyā yā Rab
 Dağı bi-küllü evliyā bi-ḥaḳḳ-ı şuhedā yā Rab
 Hülûsī böylece ider gice gündüz du'ā yā Rab

Cihān  urup m r r itdik e anda leyl   eyy m n 
M 'eyyed eyle ey Mevl  h k metini  sl m' n 

219

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n

- 1  şte eyy m-ı mi en  sl mlara geldi me el
Mu tarib oldu cih n   n geldi bu yevm-i da al
- 2 G n-be-g n bozuldu intiz m   ad let  aldı az
Hem it 'at     ib det b yle  aldı her  amel
- 3 Eyledi meyl herkesi n  r su uydu nefsine
Hi   l m h trına gelmez sa'yı hep t l-ı emel
- 4  ayrı i ler d 'im  itmez k rını  sl m' n 
H bbu selb olmu  dilinden   zvuna gelmi  kesel
- 5  aflet ider   n n-ı  sl m'a hi  itmez na ar
Ehl-i nif k bunları  anmı  h     ayn-ı me el
- 6 Ek erin g nl ne vehn geldi az  aldı met n
Ge di erb b-ı hid yet  aldı  ok  avm-i a al
- 7 T  ezelden bu imi  ta d r-i H d    re yok
Ermedi a a g n m z h yf ola  alkdı  uful
- 8 Pend ider d 'im H l s  kimse tutmaz s z n 
Ehl-i m nkir der ki bunu   u'runa gelmi  h alel

220

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Münkirā 'atşān tolaşma işte şu enhāra gel
Al sākīden bir kadeh iç seb' a-yı ebhāra gel
- 2 Kör müsün yā-hū kurulmuş meclīs-i rindāneyi
İçeri gir kaçma bizden hele gel ikrāra gel
- 3 'Āşık ol sözümlü diñle cümle varıñ şıdık-ile
Rāh-ı 'ışka terk idüp 'ışk almağa bāzāra gel
- [64b]
- 4 İster isen derde dermān gör tabīb-i bātını
Ehline sor tut elin ağıyarı terk it yāra gel
- 5 Koy gönülden nefret it bu hār u hasdan ol hālāş
Ravza-yı rıdvāna bak aḥbāb ile gül-zāra gel
- 6 Gül-şān-ı tevḥīde gir otur ki anda murğ-ı dil
Nağmeler itsin dā'im bülbül olup güftāra gel
- 7 Şaykal-ı tevḥīd ile dili mücellā it hemān
Mir'āt-ı Hāk' dır o yüzden Hāk'ı gör dil-dāra gel
- 8 Derd-i yārdan ey Hülūsī her cāna şarf eyleme
Açma rāziñ sırrı sır it hāne-i esrāra gel

221

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Bunca mü'minler saña ihsāna gelmiş yâ Resûl
Derdlidir hep cümlesi dermāna gelmiş yâ Resûl
- 2 Yok varacak kapumuz bizler 'āşī ümmetleriz
'Arz-ı hāle sen bāb-ı gufrāna gelmiş yâ Resûl
- 3 'Afv idüp bizi qabûl it ey şefî'ü'l-müznibîn
Baş açık yalın ayak meydāna gelmiş yâ Resûl
- 4 Hāmdü li'llah ki muvaffaq eyledi mücrimleri
Hākiñe yüz sürmege giryāna gelmiş yâ Resûl
- 5 Kıl şefā' at çün dediñ min zāra qabri cümleye
Okudu hüccet idüp divāna gelmiş yâ Resûl
- 6 Seyr ü cū'ān dil-i perişān u 'āşīyān cem' olup
İ'tirāf-ı cürm-ile cānāna gelmiş yâ Resûl
- 7 Tebrī-i ārzū idüp 'işıyānına tevbe ile
Hużūruñda almağa fermāna gelmiş yâ Resûl
- 8 Hāşılı hep ümmetiñ hem bu Hūlūsī kıtmiriñ
Her yoluñda cānını qurbāna gelmiş yâ Resûl

222

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Eger yüz biñ cefâ görse o dil-dârdan uşanmaz dil
Bulanır mâ-yı berrâkdan velî andan bulanmaz dil
- 2 O yâriñ bâr-ı 'ışkını çekenler böyle demişler
Cân u dilden olan 'âşık koyar 'ârı utanmaz dil
- 3 Göñül levhine nakş idüp hayâliyle olur meşgûl
Gözün açmaz bakıp maḥbûblara gayrı uyanmaz dil
- 4 İder 'arz-ı cemâl düzdân-ı dil dürlü nümâyişle
Boyanmış rengine yâriñ o renklere boyanmaz dil
- 5 Anıñ âb-ı lebinden dūr olan 'atşân düşer şöyle
Bütün deryâyı bir demde eger nûş itse kıanmaz dil

[65a]

- 6 Bugün nâ-dân ile gördüm deseler dil-dârı yüz biñ
Anı ağıyar ile bir görse gözüyle inanmaz dil
- 7 Zîrâ 'ışkı olan yâra yakındır ağıyâra dūrdur
Bilir anı yanar o âteşe hiç gayra yanmaz dil
- 8 Degil bir bâde bir kıatre içen 'ışkı şarâbından
Görür yârini her yerde diyâr diyâr tolanmaz dil
- 9 Verir pervâne-veş cânın cemâliñ şem'asın gören
Ḥulûsî atdı cân aña nasıl o şem'e yanmaz dil

223

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Mevsim-i gül geldi ancak gönlümüñ gül-zârı gel
Sâkiyâ sen de berâber teşnelet her varı gel
- 2 Firqatîñ nârı tutuşdu qaşr-ı dil yanmağdadır
Al tulumbanla şitâb ol sen söyündür nârı gel
- 3 Hayli demdir hasretiñ çekdim cânâ şimdengeri
Qalmadı dilde medârım eylegil medârı gel
- 4 Ğayrı kıyma cânıma yokdur taḥammül çekmege
Taḥfîf it sen tende cânım bunca şıḳlet bârı gel
- 5 Hiç degilse bir gice teşrîf idüp gör ḫâlimi
Merḫamet kııl eyle inşâf ' âşıkıñ dil-dârı gel
- 6 Nîm-naẓarla sür çıkar gönlümü zulmet kapladı
Âfitâb olsun cânım sen gösterip dîdârı gel
- 7 Kaçma Mevlâ ' ışkına bu derd-mend bî-çâreden
Destini tut tîz iriş üftâdeleriñ yâri gel
- 8 Cümle varın verdi Hülûsî saña redd eylediñ
Quralım seniñle ğayrı cân ile bâzârı gel

224

11'li Hece

1 Rişte-i zülfüne gönlümü muhkem
Bağladım nigârîñ çözmesi müşkil
Hatt-ı ruhsârında kaldı bu dîdem
İnhirâf eyleyip azması müşkil

2 Aldı dil şehrini leşkeri 'ışkı
Deldi bu sînemi hançeri 'ışkı
Perişân eyledi her yeri 'ışkı
Muhabbet bendini bozması müşkil

3 Kankı göz ki gördü hatt u hâlini
Hep yoluna verdi mülk ü mālını
Kırdı 'aşıkların 'âr u hâlini
O nigâra nâme yazması müşkil

[65b]

4 Sükker lisânından alsam cübünden
Kaatre-i 'arakı dem-i vechinden
Gül-i 'izârından âb-ı lebinden
Gül kâd olur ammâ ezmesi müşkil

5 Bakışı cellâddır ceyd ider seni
Defter-i i' dâma kayd ider seni
Görür bir taraftan şayd ider seni
Şayyâdın ilinde gezmesi müşkil

6 Kim gördüyse anı düşdü sevdâya
Gönlünü kapdırdı gökde hümâya

Fülk dili şaldı yüce deryāya
 Hayıf bu deryāda [y]üzmesi müşkil

- 7 ‘Āşık olan geçer ser ile cāndan
 İsteyip cānānı yine cānāndan
 Mümkündür bezilir iki cihāndan
 Ey Hülūsī cāndan bezmesi müşkil

225

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Qandīl-i dile fitīl almağa ‘aṭṭār ara bul
 Fitīli qandīle şal yağını tekrār ara bul
- 2 Yolcuya rehber gerek ersin selāmet menzile
 Verme dil her rehber kendini ‘ayār ara bul
- 3 Ne uyursun göz açık ğaflet-ile şubḥ u mesā
 Seni ikāz itmege bir ūlū’l-ebşār ara bul
- 4 Yāri olma ḥubb ile ṭālib-i dünyā olanıñ
 Eyle ḥizmet ol kulu ṭālib-i dil-dār ara bul
- 5 Kaşr-ı dünyā heme mermer olsa me’men olamaz
 Düş erenler rāhına var bir emīn-dār ara bul
- 6 Ne yatarsın bu ḥār u ḥasde eger bülbul isen
 Gir ḥaḳīkat bağına bülbulü gül-zār ara bul

- 7 Bekle anda başını goncelerin bir nice sāl
Gele nevbet açıla gül saña hūn-hār ara bul
- 8 Dil metā‘ ın itmeden yağma o leşker-i ‘ adū
Ḳal‘ a-yı tevḥīde gel hıfzına ḥiṣār ara bul
- 9 Başını dellāla ver dil-dār içün eyle fedā
Var o ḳaşşab yanına cān-ile bāzār ara bul

- 10 Ey Ḥulūsī tevḥīde meşgūl olup leyl ü nehār
Dā‘im olsun enīsīn kendiñe bir yār ara bul

[66a]

226

11’li hece

- 1 Naṣīḥat diñlemez nevme ṭa[la]rsın
Sözlerime vāḳıf olmazdan evvel
Zinhār seri bir ḳapuya şalarsın
Erenler bābına şalmazdan evvel
- 2 Ġaflet deryāsında ṭurmak olur mı
Maḳşadına nā‘il olmak olur mı
Anda inci gevher bulmak olur mı
Ḥaḳīḳat baḥrini bulmazdan evvel
- 3 Şiddet-i zulmeti sirāc şanırsın
Zehri nūş idersin ‘ ilāc şanırsın
Ḍalālet yolunu minhāc şanırsın
Rāh-ı hidāyeti bilmezden evvel

- 4 Dosta varamazsın sen bu hāl ile
 Kalmışsın bî-hûde kıl u kâl ile
 Ledünnî bilinmez boş me'âl ile
 Sırr-ı men 'arefle tolmazdan evvel
- 5 Mekteb-i 'irfâna girmeli insân
 Pür-kemâl mu'allim görmeli insân
 Men 'aref sırrına ermeli insân
 Bu hâb-ı ğaflete talmazdan evvel
- 6 'Âlim olmak mı istersin câhilâ
 'Âbid olmak mı istersin kâhilâ
 Kâmil olmak mı istersin ğâfilâ
 Erenlerden destûr almazdan evvel
- 7 Yüz çevir cānāna gel olma fuzûl
 Odur Mevlâ 'âşıklar hep aña kûl
 Bir niyâz var mı ki olmuşdur kabûl
 O maḥbûba ḥabîb olmazdan evvel
- 8 Destûr al o pîrden 'âşık ol hemân
 Yolunda şıdk ile çalış bir zamân
 Cümle korkulardan bulursın emân
 Düşmân metâ'ını çalmazdan evvel
- 9 'Âşık ol dil-dâra toĝru 'âşık ol
 Böyle kâzib olma Hakk'a şâdık ol
 Yarın Hak katında 'afva lâyıķ ol
 Münâfık dâmında kalmazdan evvel

- 10 ‘Āşık olmayanlar hîç yâda gelmez
Anlar için kimse imdâda gelmez
Muṭlak murğ-ı diliñ feryâda gelmez
Seriñi sevdâya şalmazdan evvel

[66b]

- 11 Şafâ içre kâmil olmakdır ârzûñ
Hâl-buki fışk-ile ṭolmakdır ârzûñ
Ḳanâ‘ at kenzini bulmakdır ârzûñ
Ġurbetde aç şusuz ḳalmazdan evvel

- 12 Ḥayvân ṭabî‘ atlı insân olur mı
Çalışmayan ḳula iḥsân olur mı
Bu ḳahḳahâ ile giryân olur mı
Seḫerde gözyaşı silmezden evvel

- 13 Ne böyle dîn vardır ne böyle îmân
Bu ṭutdu[ġu]ñuz yol cümlesi ‘ işyân
Böyle mi itmişdir o şâh-ı merdân
Böyle âyîñ olmaz bilmezden evvel

- 14 Tefekkür gerekdir insâna evvel
Furşat elde iken gelmezden ecel
Aldamışdır sizi rehber-i aḫal
Ağlamalı yâ-hû gülmezden evvel

- 15 Kimse kâmil olmaz dünyâ zevḳinden
Vazgeçmemiş alçağından fevḳinden
‘ Işkıñ şafâsından ‘ işkıñ şevḳinden
Şararıp gül gibi şalmazdan evvel

16 Biz yevm-i ezelde yine var idik
 Musāvī degildik ammā bir idik
 Ma'şūm idik maḥbūb idik yār idik
 Bu fānī dünyāya gelmezden evvel

17 Tekrār o rütbeyle erilir ammā
 Ḥarīm-i cānāna girilir ammā
 O dil-dārīñ yüzü görölür ammā
 Ölmeli Ḥulūsī ölmezden evvel

18 Diñleyene bu destānım hoş kelām
 Añlayanı irşād ider ve's-selām
 Ğayrı tursun bu faşıl oldu temām
 Diñleyenler ta'ciz olmazdan evvel

227

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Koymadı dilde karar şabrımı aldı o güzel
 Şormadı meftūnunu nerede kaldı o güzel

2 Tīr-i müjgānın atıp hançer-i sevdāsı ile
 Bir urup gerdānıma ikiye böldü o güzel

3 Zincīr-i zūlfūni bir āl ile taqdı başıma
 Şormadı rahm eyleyip ḥālim ne oldu o güzel

4 Bir devāsız derde dūş itdi beni yok çāresi
 Gör ne müşkil serimi sevdāya şaldı o güzel

[67a]

- 5 Gelmegi va‘d eylemişdi bekledim çok gelmedi
Nerde tutuldu āyā nerede ƙaldı o güzel
- 6 Nice feryād itmesin bülbül-i dil giryān u zār
Haber almış aġyārın yüzüne güldü o güzel
- 7 Çok görölmez hayli demdir bār-ı ‘ışkın çekeli
İtdigim āh u fiġān hâtrıma geldi o güzel
- 8 Tāze bir āteş saçıldı başıma işideli
Meclīs-i rindānede bu dem şoruldu o güzel
- 9 Bir kere yüz gösterip itdi ‘āşık oldu nihān
Bilemem Hülūsī’ye nerden görüldü o güzel

228

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Esip bād-ı şabā geçdi bu sevdādan geç ey gönül
Olup fenāda fānī gül-i ra‘nādan geç ey gönül
- 2 Henüz bu dār-ı rıhletde yetişir sürdügün demler
Elin çek hāy u hūdan nefsi-i hevādan geç ey gönül
- 3 Nedāmetle idüp tevbe sözüm tut gel bütün halkdan
Lisānın kes dahı a‘lā vü ednādan geç ey gönül
- 4 Gelenler senden evvel bu temāşā-gāh-ı dünyānın
Vefāsın görmüşüm bī-hūde ġavġādan geç ey gönül

- 5 Giyip taqvā libāsın aldayıp nāsı yolun kesme
Degilsin ehli sen bu kıurı da‘ vādan geç ey gönül
- 6 Çıkar şöhet libāsını harābāt ehli ol evvel
Dağı ehl-i cefā ol zevk u şafādan geç ey gönül
- 7 Eger ister isen yāri görem dersen o dil-dārı
Bırak lezzetleri sen mürr ü helvādan geç ey gönül
- 8 Selāmetle o yāre sen idersen vuşlatı ārzū
Koyup cān ile serden cümle eşyādan geç ey gönül
- 9 Hülūsī rüz u şeb tevḥīde meşgūl ol şaķın tırma
Bir o maḥbūbı sev de cümle sevdādan geç ey gönül

229

Meḥ ūlū meḥā‘īlū meḥā‘īlū fe‘ ūlūn

- 1 Her şubḥa deġin nāle ider zār olur bülbül
Ötdükçe kıuru şahrālar gül-zār olur bülbül
- 2 Gül-şān içinde dā‘imā ıssız gicelerde
Kimle görüşür kime ‘aceb yār olur bülbül
- 3 ‘Uşşāk meyānında eger bülbül baķçeye gelse
Her vechile ‘āşıķlara ser-dār olur bülbül
- 4 Hem-dem olup da ayrı düşen ġonca gülünden
Mestāneleriñ derdine medār olur bülbül

[67b]

- 5 Meclīs kurulur mı öyle maḥbūb arasında
Destinde bāde devr eder devvār olur bülbül
- 6 Nağmeler ider her seḥerde dürlü-be-dürlü
Rindāneleri tolaşır züvvār olur bülbül
- 7 Her şeb-i yeldā bekleyip başını ḡoncanıñ
Görmez gözünü şanma sen bīdār olur bülbül
- 8 Vuşlata erip gül cemālin gördüğü anda
‘İşk āteşine tutuşup pür-nār olur bülbül
- 9 Hem-dem ol aña bil anı şöñunda şübhesiz
Ḥulūsi bil sen vāşıl-ı dīdār olur bülbül

230

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 ‘Āşık sa maḳşadıñ var kūşe-i mey-ḡānelerde bul
Gözet her cihetin baḳ meclīs-i rindānelerde bul
- 2 Tolaşma eṭrāfını bī-hūde sen ḳaşr-ı ma‘ mūruñ
Gözün aç ḡafleti ḳoy kenzi gör vīrānelerde bul
- 3 Bu derdiñ çāresin ey dil danışma nā-sezālardan
Temelluḳ itme aḡyāra gel ey yārānelerde bul
- 4 Ḳonuşma hem görüşme sen elin çek ehl-i şöhetden
Ara ol ‘āşık u şādıkı sen mestānelerde bul

- 5 Yiyip içip uyumaqla varamaz menzile kimse
Uyan şūfī seherde bülbülü gül-şānelerde bul
- 6 Olup Mecnūn'ı Leylā'nın tolaşma der-beder nāsı
Anın 'ışkı ile hem-dem olup kāşānelerde bul
- 7 Görünür şu teg aldanma serābdır seni kandırmaz
Kān iç sen āb-ı hayāt teşne-leb 'atşānelerde bul
- 8 Koyup 'ārı nāmūsu hem edeb ehlini terk itme
'Āşıkça murādın ey cān yine fesānelerde bul
- 9 Vişāli kūy-ı maḥbūba ḥaḳīḳat rehber istersen
Tolaşma dār diyārı Ḥulūsī dīvānelerde bul

231

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Olma münkir eyle ikrār meydān-ı tevḥīde gel
Hem kīni hem kibri kırar devrān-ı tevḥīde gel
- 2 Çün buyurmuş cümle zikriñ efdāl[1] faḥr-i cihān
Ver şalavāt her demiñde 'irfān-ı tevḥīde gel
- 3 Cümle ādem şūret-i insānda görünür velī
Ḥayvānı fark eyle sen gör insānı tevḥīde gel
- 4 Aldı Ḥaḳ'dan Cebrā'il Aḥmed'e itdi telḳīni
Ḥaydara ol iki cihān sultānı tevḥīde gel

[68a]

- 5 Kaldı andan bu ʔarīḳ evlādına aḥfādına
Pīri oldu ʔuṭbu’l-aḳṭāb Geylānī tevḥīde gel
- 6 Kim ki olmuş bendesi şıdḳ-ile ‘Abdu’l-ḳādir’iñ
Aña ermişdir Ḥudā’nıñ iḥsānı *⁹ tevḥīde gel
- 7 Māddī ma‘ nī cümle a‘ māl vezn olunur bilmiş ol
Vezn olunmaz ʔoldurısar mīzānı *¹⁰ tevḥīde gel
- 8 İsm-i a‘ ʔam nefyü işbāt ʔalbleriñ cilāsıdır
Eyle iḳṣār ʔoç gibi ol ʔurbānı tevḥīde gel
- 9 Cān verip cānānı almaḳsa murādıñ evvelā
Gir ʔarīḳa eyle meslek dükkānı tevḥīde gel
- 10 ‘Ārīñı ʔoy eyle nefret ʔık bu benlik-ḥāneden
Ḳal‘ a-yı tevḥīde gir ol mihmānı tevḥīde gel
- 11 Evvel ü āḥir budur hem ʔāḥir ü bāṭın budur
Dört kitābıñ ma‘ nāsı bu bürhānı tevḥīde gel
- 12 Ġāfil olma mürşid-i kāmile teslīm it özüñ
Baḣş-ı cān it bulasın o cānānı tevḥīde gel
- 13 Derdiñe dermān dilerseñ iki cihān içre sen
Ey Ḥulūsī cümle derdiñ dermānı tevḥīde gel

⁹ Metinde “küll” şeklinde bulunmaktadır. Kafiyei bozduğu için çıkarılmıştır.

¹⁰ Metinde “küll” şeklinde bulunmaktadır. Kafiyei bozduğu için çıkarılmıştır.

232

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Kaç bu ebnâ-yı cihândan ister isen Hakk'a yol
Anlara ser verme meclislerine itme duhul
- 2 'Uzlet ile meşgûl ol her rûz u şeb tevhid ile
Mağşadın bulmak ise meclis-i 'irfana vuşul
- 3 Geldi Kur'an 'uzlet ile ol Hudâ maḥbûbına
Verdi aña iki cihân mülkünü kıldı Resul
- 4 Gaflet itme olma münkir elde fırsat var iken
Zikre çalış dâ'imâ hem-demi dil evinde bul
- 5 Duyma münkir sözünü saña ne derse söylesin
Kâmil olmaz bil ki imânın cünun demezse ol
- 6 Ehl-i zikre ta'n ider her dâ'imâ ehl-i nifak
İtmese olmaz ki itmiş rāh-ı Hudâ'dan 'udul
- 7 Bunları bir gün ola herkes göriser her biri
Bir şüretle haşır olur yarın muḥakkak ey oğul
- 8 Kimi yüz üstüne gelirler kimisi dört ayak
Kimi maymun kimi iblis ile bağı kimi gül
- 9 Diler isen ger o gün şüretiñ insân olmagı
Şöhreti terk it iki cihânda zevki koyup derviş ol

- 10 ‘Āşık ol maḥbûb-ı cāna ḥalka-yı tevḥīde gir
Ġaflet idüp ey Ḥulûsî bir nefes olma fuzûl

[68b]

233

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ben bugün bir kāmîle böylece itdim bir su’āl
Dünya nedir anlamam bu görünen zıll u ḥayāl
- 2 Bir kâhindir dedi görünür zâhiri pek şîrîn
Aldanıp tatma aña bâtını muṭlaḳ mekr u âl
- 3 Yetmiş üçden bir cüz’i dostdur hemân sen anı bil
Kim ki bilmedi gözüm âḥir anı ḳapdı ḳalāl
- 4 Ehl-i dünyâ bu sözü farḳ itmeyip rām oldular
O sebebden oldular yūf cümlesi buldu zevāl
- 5 Ehl-i diller cem‘ olup bir yere geldi şerḥ için
İtdiler pes bu sözüñ üstüne bunca ḳıl u ḳâl
- 6 Bir cevâb ḥiç vermediler böyle meḥḥûl ḳaldı bu
Encâmında nefretin verdi ḳarâr ehl-i kemâl
- 7 Beslemek-çün kendiñi geldiñ mi şandıñ vâ‘ ızâ
Anlamadıñ ḥalka anlatmak için itme ciḳâl
- 8 Sen de iḳrâr eyle gel bu ḥalka-yı tevḥīde gir
Terkin ur ki ḡaflete bâ’iş durur ehl-i ‘iyâl

- 9 Hülûsî bunda naşîhat eyledi alanlara
Ey bî-çâre yatma ġâfil sözlerimden ‘ibret al

234

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gitdi elden kalmadı fırsat tamâm oldu tamâm
Bunca yıldır bekleriz nevbet tamâm oldu tamâm
- 2 Olmadı peydâ işâret revzen-i dilden henûz
Kanda kaldı vuşlatıñ hasret tamâm oldu tamâm
- 3 Gel yetiş imdâdîma sâkiyâ taldur bâdeyi
Erba‘îñ taldur bugün halvet tamâm oldu tamâm
- 4 Şimdi aḥbâb oldu dil hep yâr ile aġyâr ile
İḥtilâṭ itdi göñül ‘uzlet tamâm oldu tamâm
- 5 Döndürüp yüz ‘âşık-ı bî-çâreden ey cân fedâ
Tâzelendi şanma ki ülfet tamâm oldu tamâm
- 6 Gel meveddetle enîs-i cânı ol bu cânsızîñ
İmtizâc it ân-ile nefret tamâm oldu tamâm
- 7 Meclîs-i rindânede tünd olma Mevlâ ‘ışķına
Sâkî taldur mey baña şerbet tamâm oldu tamâm
- 8 Kaçma benden ey gözüm gel hem-dem ol serbest otur
Maḥrem olduķ herkese ḥürmet tamâm oldu tamâm

- 9 Āsumān-ı şafḥa-yı cāndan göründü çün hilāl
 Ḥulūṣī bayrām-ı kün şavmet tamām şod ve't-tamām

[69a]

235

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Kefen[i] gör ḥaḳīḳatde bu yunmuş bu tenim
 Tīr-i 'ıṣṣıñ hedefi biñ pāre olmuş bedenim
- 2 Ser verip bāzār-ı 'ıṣṣa alayım 'ıṣṣ yerine
 Boynuma ṭaḳıp ucın dellāla verdim resenim
- 3 Bu temāṣā-gāh-ı cihāna muvaḳḳat geldim
 Ne şorarsın sā'ilā kūy-ı cānāndır vaṭanım
- 4 Leşker-i 'ıṣṣı girip varımı yağma itdi
 Āh u enīnle ser-ā-pā ṭoldu dār-ı ḥazenim
- 5 Sevdā-yı dilde anıñ gitmez ḥayāli gözden
 Ḳapanır mıydı benim bu ḥālde derdli dehenim
- 6 Merkez itdi dilimi āteşi çıḳmaz benden
 Gelse maḥşer günü tīz görsem o vecḥ-i ḥasenim
- 7 Ḥaber erse baña ki cānı[mı] cānān istedi
 Cān fedā olsun aña cān cān anıñdır o benim
- 8 Ġāsılā Ḥulūṣī'yi kefene şardım şanma
 Ṭoğduğı gün ġasl olup daḥı şarılmış kefenim

236

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Tutarısın herkesiñ bacağıñı cellād mısın bilmem
İdersin 'ālemi şikār nesin şayyād mısın bilmem
- 2 Görünür ehl-i 'ışkıñ gözüne mağmum tolanırısın
Şalarsın hep göreni hüzne sen dil-şād mısın bilmem
- 3 Gelir hoş-bū-yı dıraht gül müsün reyhān mısın cānā
Nesin erguvān u yā servi vü şimşād mısın bilmem
- 4 İdersin herkese ülfet ki hoş u bed demezsin hıç
Benim göñlüm gibi vîrān mısın ābād mısın bilmem
- 5 Görüşüp ta' allümi 'ışk itmediñ erbāb-ı dil-dārı
Baña bildir nesin mürîd misin üstād mısın bilmem
- 6 Nice biñ Mecnūn u Leylā'yı 'ışkıñ tağlara şalmış
Tecennüne bā' iş mi şāhib-i irşād mısın bilmem
- 7 Saḥîsin ben bilirim maqşadım olmak saña mihmān
Henüz muğlağ mısın ya kapusı küşād mısın bilmem
- 8 Ezelden tā görüp ruhsār-ı yâri Hülûsî sen de
Düşüp zencîr-i zülfe bend misin azād mısın bilmem

238

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Yüz tıutup der-gāhıña yā Rabb[i] emān isterim
Derdliyim ıpuna geldim derde dermān isterim
- 2 Dīde giryān dil perīşān bir günāh-kār sā'ilem
Dönmezem bāb-ı 'aţādan lutf u ihsān isterim
- 3 Gerçi gedāyım murādım sīm ü zer celbi degil
Maţlabım deryā-yı 'ışkda dürr ü mercān isterim
- 4 Yolcuyum fülk-i necāta maqşadım girmek benim
Tolaşıp ğark-āb-ı menzıl-gāha seyrān isterim
- 5 Yok qarārı murğ-ı dilim ber-hevā oldu hemān
Ravza-yı kūy-ı haqıkat içre cevlan isterim
- 6 Bir harāret düşdü özüme gönül yanmaqdadır
Bāde-i ser-şār ile sākī-i devrān isterim
- 7 Derd-i 'ışkıñ bükdü kıddim nā-tüvān oldum henüz
Nev-civān oldu gönül vuşlatı her ān isterim
- 8 Eyle 'afv 'āşī Hülūsī kuluñu leyl ü nehār
Sen Cenāb-ı Kibriyā'dan 'afv u ğufrān isterim

239

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Dost yolunda cân verip cânāna kıurbān olayım
Ol çār-ı yāri olan dört cânā kıurbān olayım
 - 2 Neẓr olunmuş pençe-i āl-i ' abānıñ kebşiyim
Bā-ħuşūş o şebān-ı cināna kıurbān olayım
 - 3 Ümmehātü'l-mü'minīndir cümle ezvācı anıñ
Hem cemī' aşhābı sâ'irāne kıurbān olayım
 - 4 Āline hem kāffe-i etbā' ına enşārına
Dağı bunlara tābi' her cânā kıurbān olayım
- [70a]
- 5 Kıavline ĩmān idüp Hāk emrini muhkem kıutup
Aña kıoğru çekilen kervāna kıurbān olayım
 - 6 Her 'amelde bī-riyā 'adl-ile kıızmet eyleyip
Şırasında baş veren merdāna kıurbān olayım
 - 7 Hem kūyına 'ışık-ile varan mücāvır cânlara
Hem orada oturan mihmāna kıurbān olayım
 - 8 Bilsin her cân āña 'āşık olmayan ĩslām degil
Aña 'āşık olan her insāna kıurbān olayım
 - 9 Kıırma gel gir kıapu açık herkese gül bāđınıñ
Ben anıñ bülbül-i gül-şānına kıurbān olayım

10 ‘Āşık olup ol yāra āh u enīnle rūz u şeb
Her olunan nāle vü giryāna kırbān olayım

11 Der Hūlūsī ‘āşīyim lāyık değil isem de ben
Kapusında kesilen kırbāna kırbān olayım

240

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Yār bilir dā’im benim āh ile giryān olduğum
Düş olup sevdāsına ‘aklı perişān olduğum
- 2 Nice sāl hem-dem idim āh bir idim ol yār ile
Ayrı düşdüm ben henūz hem-dem-i hicrān olduğum
- 3 Gözlerimden dökülür hūn-ı dilim o ānlar
Hātırma geldikçe dil-dār ile mihmān olduğum
- 4 Tīr-i ‘ışkı cigerimi pāre pāre itdi
Çok görülmez ben henūz derdiyle nālān olduğum
- 5 ‘İşkı hem-demim benim Mecnūn’uyum bādī odur
Būm-veş vīrānede dā’im dīde-bān olduğum
- 6 Sevdā-yı ‘ışkı benim feryādıma oldu sebeb
Hāmdü li’llah añladım şimdi ben insān olduğum
- 7 Farq idemezdim neyim ben küfr ile īmān nedir
‘Āşık oldum bildim andan ehl-i īmān olduğum

- 8 ‘Āşık olur kāmilen yār ile aġyār kalamaz
Der Hülûsî bilseler böyle şā‘ir cān olduğum

241

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Tōğanma bize ey vā‘iz kamu devrānedir ‘ālem
İcip bir cām ezelde muṭlaḳā sekrānedir ‘ālem
- 2 Qurulmuş mey ile meclīs şunar bāde sāḳī her dem
Qoyup inkār[1] al sendeki bir mey-hānedir ‘ālem
- 3 Mübāḥdır her ṭarafı ehl-i dile Ka‘be’dir cümle
Cihān Ka‘be olursa münkire put-hānedir ‘ālem
- [70b]
- 4 Bilinir hem görünür zāhir ü bāṭın nedir muṭlaḳ
Haḳīḳat dürriniñ veznine hoş mizānedir ‘ālem
- 5 O dem taḳdīr idersin sen de bu raḳş ile devrānı
Unut ġalāt bilişin gör ki ne rindānedir ‘ālem
- 6 Gezip kendiñ gibi serseri şanma gördüğün nāsı
Görüp dürlü-be-dürlü bilme ki efsānedir ‘ālem
- 7 Gözüñ aç perde[yi] ḳaldır baḳıp zindān-ı zulmetden
Görüp gönölün gibi ḳann itme ki vīrānedir ‘ālem
- 8 Nice kenz-i ḥafīler var bulamaz Hülûsî her cān
Var anda muṭlaḳ ara eski bir kāşānedir ‘ālem

242

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Allah Muḥammed ' Ali cānım cānānımdır benim
Olmasın naşıl yā-hū dīnim īmānımdır benim
- 2 Şāh Ḥasan Şāh Ḥüseyin'in kebeşiyim kurbān için
Kurbān olmak anlara her demde şanımdır benim
- 3 Hem fedā olsun cānım Zeyne'l-' abā Bâkır'a
Ca' fer-i Şâdık bî-şekk hışn-ı emānımdır benim
- 4 Mūsā Kāzım u Rızā'dır iki gözümüñ nūrı
Dağı Taķı vü Naķı Şems-i tābānımdır benim
- 5 Ḥamdü li'llah Ḥasan ' askeriniñ bendesiyim şıdķ-ile
Ol Muḥammed Mehdi bil şāh-ı şāhānımdır benim
- 6 On iki imām bular neclü'l-nebī aşḫāb-ı dīn
Böyle īmān itmişim böyle īķānımdır benim
- 7 Buñu böyle bilmeyene ḥayf ola maḥşer günü
Tanık olmaz aña ol Muştafa sultānım benim
- 8 Münkir olma der Ḥulūsī münkirā iķrāra gel
Bunlara münkir olan ' ayn-ı şeytānım benim

243

*Meʿūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿūlūn*1 *¹¹Gönlüm gögünüñ sebʿa- i seyyārī cānānım

ʿİşkīñ gireli şaldı dile nārī cānānım

2 Biñ şāhid olsa hīç birine nīm nigāh itmem

Seniñ iledir gönlümüñ bāzārī cānānım

3 Sihr-i lemʿañ dil metāʿın eyledi yağma

Ey şehir-i diliñ hem yoğū hem varī cānānım

4 Düşdü dilim yokdur ḥalāş çāh-ı zenaḥdāne

Ey āb-ı ḥayāt leb-i khand ʿizārī cānānım

5 İder sen içün bülbul-i dil her şehir fiğān

Ey bakçe-i dilin gül-i gül-zārī cānānım

[71a]

6 Tā ḥaşr olunca nāle vü fiğānı kesilmez

Sensiz cihānda yok dilin qarārī cānānım

7 Dil bāğı yandı gayrī sensiz berg ü bār olmaz

İşkāsı ancak vuşlatıñ enhārī cānānım

8 Ayrı düşürüp ḥasret ile çarḥ revān itdi

Qanı dīdeden ey dilin ḥūn-ḥārī cānānım

9 Kākül mūyunuñ būyunu gönder şabā ile

Raḥm it ʿāşıkā ey mīr-i nigārī cānānım

¹¹ Metinde “Ey” kelimesi bulunmaktadır.

- 10 Zabt itdi muhkem bende-i nā-çarı çāre yok
Kākūli zūlfūñ oldu giriftārı cānānım
- 11 Her ‘āşıkā dār var imiş bildim anı muṭlaḳ
Cānım saña Maṣṣūr dilimiñ dārı cānānım
- 12 Nice ‘āşıkı ‘ışıkıñile ḥāke düşürdüñ
Ben de çekemem böyle şaḳıl bārı cānānım
- 13 Ver āb-ı ḥayāt lebleriñden mürde-dilāna
Ey mürdeler iḥyāsı cān nişārı cānānım
- 14 Ğarḳ itdi varlık bāğını maḥv eyledi bütün
Bu gözlerimiñ aḳdı eşk-bārı cānānım
- 15 ‘Işıkıñ girüben ḥak olundu levḥa-yı dilde
Zıkr iderim ben ba‘de-mā Settār’ı cānānım
- 16 Baḳsa nereye gözlerim seni görür ancaḳ
Dil ü zebānıñ sen dā’im güftārı cānānım
- 17 Şāhidim olsun ‘āşıkıñım arz u semā hem
Levḥ ü ḳalem yaḳdı beni āḥ nārı cānānım
- 18 Āḥ iderim āḥ şubḥa deḡin her şeb-i yeldā
Yād iderek ben Aḥmed-i muḥtārı cānānım
- 19 Bezm-i ezelde bu Ḥulūsī şıdḳ-ile saña
Cān vermek içün eylemiş iḳrārı cānānım

244

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Gördü gözüm aḥsen-i ḥüsnālara itm̄em kelām
Dönmezem bu sevdādan ‘ömrüm tamām olsa tamām
 - 2 Çehresi mäh-ı bedir ḥālī Şüreyyādır anıñ
Ebr-veş kākülü tutmuşdur niẓām üzre niẓām
 - 3 Leşker-i ‘ıṣķı ihāṭa eyledi dil-ḥānemi
Başladı dil vaşfını henūz maḳām üzre maḳām
 - 4 Göz ucuyla baḳdıḡın aḡyāra gördü gözlerim
Verdi tekrār göñlüme o yār ālām üzre ālām
 - 5 Sāḳiyā gel ṭurma ḥiç şuñ baña Mevlā ‘ıṣķına
Teşne-lebim kesme ardın ver müdām üzre müdām
- [71b]
- 6 Yüz verip ḡayra bize bir def‘a itmez inḥirāf
Eyledim bunca zamān andan merām üzre merām
 - 7 Vuşlatı olsa müyesser bu dil-i sūzāniye
Āb-ı lebinde naşīb alsam be-kām olsam be-kām
 - 8 Ben anıñ meftūnuyum gel vā‘izā gör maḥbūbu
Var mı anı sevmeyen varsa ḥarām-zāde ḥarām
 - 9 Cān u dilden ‘āşık ol ki aña ‘āşık olmayan
Ey Ḥulūsī kimse idemez kıyām yevmü’l-kıyām

245

*Meʿûlû mefâʿîlû mefâʿîlû feʿûlûn**Meʿûlû feʿûlûn*

- 1 Artırdı o yâr leyl ü nehâr âh u figânım
 Âh nazlı cânânım
 Tîğlarla urup deşdi sînem aķıyor ķanım
 O rûḥ-ı revânım
- 2 Ḥasret odıyla yaķdı beni yaķıyor elʾân
 Âteş-i sūzânım
 Siḥr itdi baña çaldı beni ezdi ḥayrânım
 An mîr-i mîrânım
- 3 Mûnkir bilemez billâh o mîr-i cihâm
 Yaķsun âhım anı
 Âğûş iderim vuşlâtîle gelse zamânım
 Sevgili cânânım
- 4 Şûfî oķumaz dîvânımı zannıyla günâh
 O ķoca güm-râh
 Bilmez ki fedâ itdim aña dökse de ķanım
 O yâre bu cânım
- 5 Yazdı Ḥulûsî her sâtırın âh iderek âh
 Allah diye Allah
 Şûfiyâ odur işde benim dîn ü îmânım
 Dilimde mihmânım

246

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Görüşdüm bunca zamān ehl-i dünyā-yı ṭabī' atla
Hele dünyā için aḥbābı ġāyet bī-vefā gördüm
- 2 Budur ki ekṣerī nāsdan kesildi dil idüp nefret
Kime kim itdi eylük andan aña biñ cefā gördüm
- 3 Kimi aḥbāb idüp sırrımı sırran aña verdimse
İdüp ifṣā beni aġyār-veṣ andan belā gördüm
- 4 Zamāne dostunuñ biñde biri çıkmaz ḥaḳīḳatlü
Ki ṣādīḳ bildiğim eḥibbādan ḳat ḳat ezā gördüm
- 5 Ya celb-i nef' ve-yāḥūd bīm-i şerrinden olurlar dost
Rızā-yı Ḥaḳ-ıçün dost olmayandan çok cezā gördüm

[72a]

- 6 İdersen dost idin erbāb-ı dilden ḥaḳ için olsun
Bunuñ ġayrını dost idinmegi pek nā-sezā gördüm
- 7 İdüp tenbīh bu beyti ḳamu iḥvāna yazıp tuḥfe
Demesin sırrını bir kimseye derse ḥaṭā gördüm
- 8 Şaḳın kendiñ ḳarışma bunlara ġül-teg seni çarpar
Ḳarışdım aldanıp ben nefreti şimdi sezā gördüm
- 9 Ḥaḳīḳat ehlini yā-hū ara erbāb-ı dillerden
Bu zāhir şūfīleriñ çoġunu ehl-i riyā gördüm

- 10 Temennâlar tazarrû‘ lar şâyândır Hudâ’ya bi-z-zât
Temellük itmegi kıldan kula çok nâ-becâ gördüm
- 11 Göñül kesdim bulardan inhirâf itdim ideliden
Dilin ravzası şenlendi bu dem neşv ü nemâ gördüm
- 12 Cihânda olup da derdsiz olur derlerse inanma
Hulûsî her cânı bir derde olmuş mübtelâ gördüm

247

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Muştafâ’ya dâd-ı İlâhdır ‘ilim
Zulmet için şems ile mâhdır ‘ilim
- 2 Çün şıfatıdır Hudâ’nın bu ziyâ
Müntehâsı yok ulu câhdır ‘ilim
- 3 Eyle taḥṣîl ‘âmil ol iḥlâş-ile
Yolcu için çok sâlim râhdır ‘ilim
- 4 Der-bânın bul ḳal‘ aya gir ḥısnı gör
Ne metin me’men ü penâhdır ‘ilim
- 5 Teşmîr-i bâzû idüp kisbet kuşan
Düşmâna sür‘atli silâhdır ‘ilim
- 6 Sen ri‘âyet eyle aña ol muṭî‘
Gör nice ‘âdil-i dâd-ḥâhdır ‘ilim

- 7 Mü'min için biñ kerāmet t̄ac[ı]dır
Zıddına bir köhne külāhdır ' ilim
- 8 Elde idüp kenz[i] dilde şaklayıñ
Verme münkirlere günāhdır ' ilim
- 9 Cümle naķiṣden münezzehdir velī
Nā-ehil yedinde tebāhdır ' ilim
- 10 İster isen ger ḥayāt-ı cāvīdān
O ḥayāt bābına miftāhdır ' ilim
- 11 Hem şerī' at hem ṭarīķat andadır
Şāhibine iki cenāhdır ' ilim
- 12 Ey Ḥulūsī bakma zāhir şekline
İç yüzün bak ser-te-ser āhdır ' ilim

[72b]

248

11'li Hece

- 1 Ben bir nuṭfe idim ḵana eriṣdim
Raḥm-ı māde[ri]mde cāna eriṣdim
Müddetim orada çün oldu tamām
Gelegeldim bu meydāna eriṣdim
- 2 Baķdım bir dem gördüm arz [u] semāyı
Dedim elbet bunuñ var bir ilāhı
Ağladım derd ile eyledim āhı
Māderim geldi iḥsāna eriṣdim

- 3 Büyüdüm gün-be-gün şabâvetimde
 Bulaşdım dünyâya şebâvetimde
 Kirlendi vücûdum ħabâşetimde
 Az zamân şoñra merdâna erişdim
- 4 Uydum edânîye düşdüm fehâşa
 Nefs-i ħayvân ile ‘aql-ı ma‘âşa
 Tahâret ħammâmın bulmasam başa
 Az kalmışdı ki ħüsrâna erişdim
- 5 Güzel diñle âgaz itdim kelâma
 Ne kadar muvâfık düşdü merâma
 Bu ħubbe-yi teşbîh itdim ħamâma
 Tahâretde çü ‘işyâna erişdim
- 6 Girdim o ħamâma gördüm aşlımı
 Âb-ı istiğfârla itdim ħaslımı
 Şerh ideyim saña bir bir faşlımı
 Ehl-i kerem bir insâna erişdim
- 7 Uyardı ħafletden açdı gözümü
 Bu kâmile teslîm itdim özümü
 Kulağ ver ‘azîzim diñle sözümü
 Şimdi gör ne kerem-kâna erişdim
- 8 Etegi pâyını öpdüm elini
 O güzel kâmilin koğdım gülünü

Hayli müddet şoñra bildim dilini
Hamdũ li'llah tercümāna erişdim

- 9 Dedim bu hāl nedir misk misin ey pīr
Reyhān mısın ‘abīr misin yā ‘ıtır
Beni mest eyledi bu esrār nedir
Derde düşdüm çü dermāna erişdim

- 10 Dedi ben de toprak üzre kil idim
Koķmuş çamur gibi cāhil kıl idim
Mürşid-i kāmilden himmet diledim
Hizmet itdim bir sulṭāna erişdim

[73a]

- 11 Oturdum bir zamān hūn-kāhında
Anda üftāde çok dahı hāhında
Geçirdim ‘ömrümü pīş-gāhında
Āhır demde bu ‘irfāna erişdim

- 12 Anıñ eşeridir halkı mest ider
Yoksa bī-i‘tibār kīlim ey dīdār
İşte Şeyh Sa‘dī bu demek ister
Taşavvufdur bu lisāna erişdim

- 13 Taḥvīl itdim tefsīr itdim ihvāna
Ehl-i dile kelāmlarım dūr-dāne
Hulūsī ermezden ehl-i ‘irfāna
Hayf ola beter zamāna erişdim

249

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Derdimiñ dermānını derdimde buldum yine ben
Bunca yıllar ğaflet itdim anı şordum ğayrıdan
- 2 Derdine eyle taḥammül luṭfunı ḳahrında bul
Böyle buyurmuş bize ḥulḳ-ı ḥasen ḥulḳ-ı ḥasen
- 3 Derd-i yāri aġyāra itme şikāyet bir zamān
Var mı gören fā'ide göster o bed-nām deniden
- 4 Maḳşadıñ dil-dāra vuşlat ise anıñ yoluna
Terk idüp cümle varıñ gel de göreyim seni ben
- 5 Olma maġrūr sen gibi fānī olan şervete ki
Bāy u gedā 'ākıbet sermāyemizdir bir kefen
- 6 'Āşık isen mā-sivānıñ ḥubbunı dilden çıkar
'Işḳ-ı yāri ile hem-dem göñlüñe koy anı sen
- 7 'Ār u nāmūs şışesin çal yere şındır yār içün
Yāre vuşlat bulmuş erken bunları şikest iden
- 8 Gir ḥarābāt rāhına iste şafā-yı ma' nevī
Ḳıl temāşā aç gözün bu 'ālemi görsün dīden
- 9 Ḥalḳa-yı tevḥīde gel gir olma münkir ebsem ol
İşde bunlar rāhıdır toġru kūy-ı yāre giden

- 10 Kim dimiş ki Hülûsî kıymaz cânına yâr için
Biñ benim gibi anıñ kurbânı olsun bir de ben

250

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Eger 'âşık isen yâra elin kes mâ-siva'llah'dan
Koyup maḥlûkını her maḥşadını iste Allah'dan
- 2 Dü kolumu tut ayrılma dâ'im anda sen ol şâbit
Yarın saña olur muṭlak şefâ' at Resûl'ullah'dan
- [73b]
- 3 Cemî'-i enbiyâ vü evliyâ vü maḥlûkât ferdâ
Şefâ' atin diler cümle yüzü o şems ile mâhdan
- 4 Tefekkür eyle encâmını inşâf eyle nefsine
Sözüm tut 'âşık ol ey cân berî ol şöhret-i câhdan
- 5 Karışma hiç görüşme ehl-i dünyâyı zarûretsiz
Libâs-ı takvâyı giy gönülünü al kürk ü külâhdan
- 6 Bulup bir kâmilin destini öp andan alıp destûr
Çalış tevḥîde al hisse şehirlerde olan âhdan
- 7 Gelir yakın saña diliñ ider her şeyden istiğnâ'
Ḥalâş olursun o demde tezellülünden valâ vâhdan
- 8 Bu hây u hûdan ey dervîş rızâ-yı Ḥaḳ ise ârzûñ
Qabûl eyle işidiñ çün Hülûsî bu ḥayır-ḥâhdan

251

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Yārīñ 'ıŝķı gōñül tahtında hem-niŝīnīdır ey cān
Bu derdim bil ezeldendir deme pīŝīnīdır ey cān
- 2 Gören mümkün degil vecḥ-i cemālin düşmesin derde
Qası yay müjgānı tīr ḥāl kemān-keşinīdır ey cān
- 3 Ta' accüb itme sen zinhār esīr-i bend-i kisveye
O būyı müŝg-i kākül 'ıŝķa ser-pīŝīnīdır ey cān
- 4 Eger yüz biñ vā' ız hevāya atsa top ḥalel gelmez
Bīmi yok ḥıŝn-ı ŝiğafda o dil-niŝīnīdır ey cān
- 5 Gel ikrār eyle gel sen de ma' ārif mektebine gir
Bu mektebe giren bī-hoş degil hūşinīdır ey cān
- 6 ' Ārifler mektebinde terbiye içün tayaq olmaz
Bu sözler ' aklı olanıñ ki serzenişidir ey cān
- 7 Uyan bu ḥāb-ı ğafletden ' āŝıķ ol tevḥīde çalış
İdenler qabūl-ı Ḥaķ sözü saḥn-kūşinīdır ey cān
- 8 Esīr-i ' ıŝķ olan anıñ ḥisābı yok biri dahı
Faķīr nāmı Ḥulūsī Qal' avī Hemşīnīdır ey cān

252

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Derdiñe dermān ararsan ara bul mey-ḥāneden
Gir içeri şor ṭabībī andaki rindāneden
 - 2 Hīç arama ḥār u ḥas içre ḥaḳīḳat gevherin
Ne şorarsın ġāfilā dūr-dāneyi dūr-dāneden
 - 3 Gevher almaḳsa murādīñ bul ḥarābāt ehlini
Baḳma ġayra gevher al o deryā-yı ‘ummāneden
 - 4 Mescid ü medreseyi terk eylesen şorma anı
Şor da öğren ādābı bir kūşede dīvāneden
- [74a]
- 5 Maḳşadıñ olmaḳsa ‘ārif men ‘aref esrārına
Dersi taḥşīl eyle gel gir mekteb-i ‘irfāneden
 - 6 Mey-i mülūñ geldi vaḳti kaçma andan ‘āşık ol
Bir ḳadeḥ nūş eyle sen de sāḳī-i devrāneden
 - 7 Mūnkirā zinhār ḥarābāt ehline ḥor baḳma ḥor
Keşf ider ehil olan gencīneyi vīrāneden
 - 8 Kām-yāb olmaḳ dilersen iki cihān içre sen
Baḳma mūnkire Ḥulūsī çıḳma bu kāşāneden

253

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hāmd-i bî-hadd saña ideriz Hudā-yı kün fe-kān
Bize verdiñ Aḥmed-i muḥtārı şems-i dü cihān
- 2 Seyyimā Ḥazret-i Şiddīk u Selmān u Kāsım’ı
Daḡı Ca‘ fer ü Bāyezīd geldiler kān-ı emān
- 3 İtdiler neşr-i ḥaḳīḳat verdiler feyz ‘āleme
Bü’l-Ḥasen ü bu-‘ Alī kān-ı füyūzāt her zamān
- 4 Daḡı Yūsuf u Ḥāce ‘ Abdü’l-ḡālīk Ḥazretleri
Oldular server-i ḡalḳ serdār-ı ceyiş kāmīlān
- 5 Bunlar oldu ‘ārif ü ḡazret-i Maḡmūd’uñ piri
Pes ‘ Alī Baba Gülāl ile rūşen oldu cihān
- 6 Geldi Muḡammed Bahā’e’d-dīn vārişi Aḡmed’in
Şāh-ı Naḡşībend aña nām verdiler cümle pīrān
- 7 İrşād itdi Ḥāce ‘ Alā’e’d-dīn’i destūr verip
Dedi ḡalḳa pīşvā ol şimdi sen de bir zamān
- 8 Giydi ‘ Abdu’llah-ı Aḡrārī pes andan ḡırḳayı
Ya‘ ḳūb andan zāhid andan oldular pīr-i pīrān
- 9 Ḥācegi Dervīş Muḡammed kān-ı ‘ irfān geldi çün
Feyz-i şūreti fenā buldu sīret bir tāze cān

- 10 Pes müceddid ḥazret-i Aḥmed olup ḥablü'l-metīn
Oldu Seyfe'd-dīn ü Seyyid nūra pür-nūr-ı cihān
- 11 Pīr-i Dehlī Şāh-ı ' Abdullah-ı Maẓhar-ı şāhdan
Geldi ṭoldu dil-i ' uşşāk ser-te-ser oldu īmān
- 12 Necl-i seyyid nesl-i pāk Ṭaha'l-Ḥakkārī'dengeri
Geldi Ṭahal-Ḥarīrī oldu o pes ḳuṭb-ı cihān
- 13 Bundan alıp şeyḥimiz Es'ad ḥaḳīḳat rehberi
Erdi bize çün dem-i ' İsā mürde-gān buldu cān
- 14 İtdi yek dest Ḥulūsī bunlara muḥkem irtibāt
Mağfīret-ken ey Ḥudā bā-heme iḥvān cürm-i mān

[74b]

254

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Şaḳın ṭaḳbīḥ u taḥḳīrden bilinmez eşyādır insān
Görünür ḥarfī oḳunmaz ' acīb bir imlādır insān
- 2 Ne āteşdir ne topraḳdır ne rüzgār u ne de şudur
Olup ḥilḳatī bu çārdan velī mā-' adādır insān
- 3 Ne ḥarāret ne bürüdet ne yābisdir ne de rāṭīb
Olur ḡarḳ ḥāl-buki küçük şuda bir deryādır insān
- 4 Ne açlanır ne şusanır ne de ḥiçbirisiz olur
Özü bir muḥtāc-ı nī' met in'ām-ı Ḥudā'dır insān

- 5 Ne uyanık ne nâ'imdir ne oturur ne kâ'imdir
Görür gözü vehim görmez ne de bir a' mādır insān
- 6 Ne cānlıdır ne cānsız denebilir ki bir hayvāndır
Olur mevt şūreti ammā sīreti ibkādır insān
- 7 Ne 'āşīdir ne ma' şūm o ne cinnīdir ne ferişte
Odur kavī odur za' īf kamudan evlādır insān
- 8 Hem ednādır daḥı efḍalı odur cümle maḥlūkuñ
Gerek zī-rūh gerek ğayrı zī-rūḥdan a' lādır insān
- 9 Ne es' addır ne eşkādır ne 'ālimdir ne ümmīdir
Budur cümlesini ḥāmil koca bir dānādır insān
- 10 Ne ma' lūmdur ne ' illetdir ne ḥastadır ne şıḥhatdır
Zāhir bāṭın bu emrāzdan kamuya devādır insān
- 11 Ne ekl olur anıñ laḥmi ne de murdār denilmiştir
Gelip aḥsen-i taḳvīmde ḥaḳīḳat-nümādır insān
- 12 Ne mecnūndur ne ' ākıldır ne ğayūrdur ne kāsildir
Muḥaḳḳaḳ men ' aref sırrına ḥoş āşinādır insān
- 13 Yetişmez kimseniñ ' ilmi Ḥudā'dan ğayrınıñ aña
Hādī göndermiş ol hādī rehber-i hüdādır insān
- 14 Degil arz u semavāt cinān u dūzaḥ mā-fihāniñ
Bilir ' ilmini mazḥar-ı ' allāme'l-esmādır insān

- 15 Yaratmış bir sır Allah gizlemiş esrârını anda
Ki bulmak muhâl anı muğlak bir mu‘ammâdır insân
- 16 Denilmiş nüshâ-yı kübrâ Hulusî ismine bil ki
Tükenmez medh ü şenâsı mir ‘ât-ı Mevlâ’dır insân

255

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Yine eski yaram azdı benim âh u figânımdan
Bu yarayı ta evvel almışım kaşı kemânımdan
- 2 Hayâli dilde maḥfîdir gönül terk idemez çünkü
Anı fazlaca sevdim ben görünce tatlı cânımdan
- 3 O ‘ışk-ile çıkıp giryân u zâr gezdim olup seyyâḥ
Ne ben gördüm ne o bir fâ’ide gençlik zamânımdan

[75a]

- 4 Gelince yâdına her bâr nice âh itmesin bu dil
Zîrâ maḥrûm iden odur zamân-ı ‘unfuvânımdan
- 5 Yakıp cânım delip sînemi ‘ışkı dâğ-dâr itdi
Düşürdü ğurbet illere ba‘îd itdi vaṭânımdan
- 6 Kâlip miḥnet-i aġyâr içre bu dâr-ı meşakkatde
Uşandım cân ile serden uşanmaz cân-sitânımdan
- 7 Tâḳatim kalmadı yedim de gitdi nâ-tüvân oldum
Duyanlar ‘âciz oldular dâ’im evn-i ünânımdan

- 8 Çekip ‘ışkı ile cev̄ ü cefâlardan alır lezzet
Hulûsî der gönül vazgelemez aşlâ cānānımdan

256

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey semavât peder-i ‘âlem dahı arz ümmi‘-şân
Siz muḳaddes ü muṭahharsız size denmiş vaṭan
Size gelmiştir dahı ḳalmış ḳamu peygamberân
Emr-i Hâḳ Cibrîl ile siz de gelip olmuş ‘ayân
Vâşıṭa ḥalḳ eylemiş maḥlûḳına sizi cānân
Âyât-ı ḥaḳsız velî görmez anı a‘ mā olan
- 2 Sizde ḳurulmuş ‘adâlet dahı tevḥîd dîn îmân
Ḳatl olundu siz içün bunca şühedâ verdi cān
Sizde olısar ḥaşir dahı şırâṭ ḥisâb mîzân
Sizdedir ḥür ile ḡilmân sizdedir nûr u nîrân
Vâşıṭa ḥalḳ eylemiş maḥlûḳuna sizi cānân
Âyât-ı ḥaḳsız velî görmez anı a‘ mā olan
- 3 Vâlidân-ı mevcûdâtsiz seyyimâ aşḥâb-ı cān
Vâlideyne ḥürmet itmeyen olur mu Müslümân
Hîç lâyıḳ mıdır size başsın ayaḡın bâḡiyân
Siz behiştten numûnesiz ey zemîn ü âsümân
Vâşıṭa ḥalḳ eylemiş maḥlûḳına sizi cānân
Âyât-ı ḥaḳsız velî görmez anı a‘ mā olan
- 4 Faḥr-i ‘âlem sizdedir hem sizdedir beyt-i Hudâ
Sizdedir kerrûbiyân sizde ‘urûc-ı Muşṭafâ
‘Arş-ı a‘ ḳam sizdedir hem beyt-i ma‘ mûr hâkezâ

Anları cümle ferişte devr ider subh u mesā

[75b] Vāşıta halk eylemiş maḥlūkına sizi cānān

Āyāt-ı ḥaḳsız veli görmez anı a' mā olan

5 Sen Ebu'l-āmsın semāvāt āşikārdır āşikār
Sendedir şems ü kamer nücūm seḥāb u rūzigār
Yeryüzün iḥyā ider āb-ı ḥayāt senden yağar
Bu cemādāt bu zī-rūḥ peydā olur bir bir toğar
Vāşıta halk eylemiş maḥlūkına sizi cānān
Āyāt-ı ḥaḳsız veli görmez anı a' mā olan

6 Mürtefi' sin her yere nazar urursın sen yine
Saña düşmān başamaz ayak tırursın sen yine
Raḥmeti arzdan alıp arza verirsın sen yine
Tır hele sen çekdigin arzıñ görürsün sen yine
Vāşıta halk eylemiş maḥlūkına sizi cānān
Āyāt-ı ḥaḳsız veli görmez anı a' mā olan

7 Ümm-i müşfik ü bize mehd-i ḥayātsın sen zemīn
Sende meskūndur kamu zī-rūḥ daḥı bu ins ü cīn
Bizi perverde eder seniñle Rabbü'l-ālemīn
Kāfire bir ni' met itmişdir Ḥudā dü mü 'minīn
Vāşıta halk eylemiş maḥlūkına sizi cānān
Āyāt-ı ḥaḳsız veli görmez anı a' mā olan

8 Bizdir āgūşuñda sen melce' ü emānsın bize
Çok emekdār māderimizsin daḥı cānsın bize
Seni almak bize farz çün zarf-ı Qur'ān'sın bize
Cān bahāsısın zīrā kıymetli vaṭānsın bize

Vāşıta halk eylemiş maḥlūḳına sizi cānān
Ayāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a‘ mā olan

- 9 Düşmāna rızāsını hīç rızā-yı Raḥmān degil
Sū-i ḳaşd iden edānī şāḥib-i īmān degil
Bunu bilmeyen kişi ḥayvān durur insān degil
Mü ’miniñ ārzusu īmān u vaṭandır cān degil

[76a] Vāşıta halk eylemiş maḥlūḳına sizi cānān
Ayāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a‘ mā olan

- 10 Sendedir mekteb-i ‘ irfān sendedir ma‘ mūr-ı dīn
Kim seni vermezse a‘ dāya odur manşūr-ı dīn
Ḥaḳ te‘ ālā iki cihānda anı ḳılsın emīn
Düşmāna lāyık degilsin sen tāhirsin ey zemīn
Vāşıta halk eylemiş maḥlūḳuna sizi cānān
Ayāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a‘ mā olan

- 11 Ḳutbu’l-ākṭāb sendedir hem sendedir ğayb-i ricāl
Sendedir cümle velī hem sende olur ehl-i ḥāl
Seni taḥlīş eyleyen dā’im kemāl bulsun kemāl
İki ‘ ālemde vere maḳşūdunu ol zü’l-celāl
Vāşıta halk eylemiş maḥlūḳına sizi cānān
Ayāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a‘ mā olan

- 12 Otuz üçde söyledi Ḥulūsī tāriḥ ḳoydu şol
Sen de oḳu nāşır-ı dīne yā-hū du‘ ācı ol
İşbu rütbeye lāyık olan erişir ey oğul
Ey vaṭan seni ḳabūl itsin bizim-çün Ḥaḳ ḳabūl

Vāşıta halk eylemiş maḥlūkına sizi cānān
Ayāt-ı ḥaḳsız velī görmez anı a‘ mā olan

257

Meḥ ūlū meḥā‘ilū meḥā‘ilū fe‘ulūn

- 1 Yā Rab ıaldır bu zŭlmet dumanını bizden
Herkes tanısın cān-ile cānānını bizden
 - 2 Göster yolunu aç gözünü Türk İslām’ınıñ
Qaldırma Hudā Türkistān ‘unvānını bizden
 - 3 Qıl kerem efrādını sen eyle bahādır
Qurtaramasın dŭşmān olan cānını bizden
 - 4 Eyle muzaffer bunlarıñ cŭmlesini āḫır
Göster ‘adūnuñ seyf ile sinānını bizden
 - 5 Her bir fŭnŭn ile Türk İslāmlarıñ doḫtor
Alsınlar anlar derdine dermānını bizden
 - 6 Şemşīr-i celāletiñi ver ellerine sen
Yāqın dilesin şavt-ile emānını bizden
- [76b]
- 7 Cünd-i ḥaḳīḳatdır bu kavmi ye’se dŭşürme
Çıkar zāhirde İslāmiyet şānını bizden
 - 8 Aşḫāb-ı rızāñdır bular sen eyleme maḥcŭb
Kesme İlāhī nuşretiñ bir ānını bizden

- 9 Verme bizimkiñi aña sen kıl bizi ğālib
Kurtaramasın māl-ile vaṭānını bizden
- 10 İslāmlarıñ ğayretile sen heft ü kīşverde
Haşyete düşür sen kamu insānını bizden
- 11 Dost sofrāsıdır da‘ vetiyle hāna gelmişiz
Düşmānlara sen verme yā Rab hānını bizden
- 12 Kullar seniñdir māl u mülkü cümle hükümet
Ver bize aç ‘adlile meydānını bizden
- 13 Dünyāda eger ‘adl-ile olmazsa hareket
Bir gün şorarsın her işiñ encāmını bizden
- 14 İlķā iderim anlara çün şettā buyurduñ
Anlara ver sen anlarıñ düşmānını bizden
- 15 Hengāmı geçir eyle nuşret kāma erelim
‘İdsiz geçirme şoñ günüñ aķşamını bizden
- 16 Kullukda kuşūr itmez iseñ şübhe yok aşıā
Kesmez Hülūsī lutf-ile ihsānını bizden

258

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Şaķın incinmesin aḥbāb işidip āh u zārımdan
Nice ben kılmayam zārı cüdā düşdüm nigārımdan

- 2 Girip dil-hāneme ‘ ıřķı rāhat kıymaz beni bir ān
Budur ki yok ūebātım bī-karārım bī-karārımdan
- 3 İden ārzū ūafā-yı dūnyāyı baña yakın gelmez
Gelir derdsiz gider derdli mūrūr eden civārımdan
- 4 Beni ta‘ n itme ey vā‘ ız ola bir gün gelir vaķtı
Dūūerse baūıña zerre yanarsın sen ūerārımdan
- 5 Görenler ūem‘ -i cemāli geķerler iki dūnyādan
Olur mecbūr verir cānın velī ben iķtiyārımdan
- 6 Dönen dönsün verip cānım cānāna ‘ ıřķını aldım
Dönemem ben o yār ile ezeldeki bāzārımdan
- 7 Mūneccim ü zāhir eczācıdan ayak kesin ğayı
Gelin dermān alın ğastalara bu eūk-bārımdan
- 8 Edemem derdime ta‘ rīf ħāzır olun cenāzemde
Sīnem ūzre görürsün nice dāğlar dāğ-dārımdan
- 9 Enīsımdır iūidirsın enīn-i maĥbūbum her dem
Ĥulūūi der gelin de diñleyin yarın mezārımdan

[77a]

259

Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün

- 1 Kūlak ur gel naūīĥatım duyasın
Duyup ol dem bu ednā tūyasın

- 2 Bunu terk itmeniñ erkân[1] çokdur
Diyem cüz'in tıuyasın okıuyasın
- 3 Tamām tafşılıne bir bir hâcet yok
Geçip andan hemân destiñ yuyasın
- 4 Ne bende iktidâr var añlatayım
Ne sende hissiyât var añlatayım
- 5 O cüz ki söyledim icmâli budur
Cân u dille gûş idersen ayasın
- 6 İdesin terk muhabbetin cihânıñ
Dağı benlik ile var olmayasın
- 7 Velîk[in] idâreñ kadar tut elde
Zîrâ bir kimseye bâr olmayasın
- 8 Çalış bir hırfete yâhud bir işe
Şağın şağ olup bî-kâr olmayasın
- 9 Budur zıddı o benliğin o kibrin
Karîñ bunlara güzâr olmayasın
- 10 O benlik pîriniñ düşüp çâhına
O merdûda ebed yâr olmayasın
- 11 Hevâ-yı nefse uyduñsa eger sen
Geçip andan o rüsvâyı koyasın

- 12 Helāk ider seni nefsiñ ‘odudur
Baķar saña sen aña baķmayasın
- 13 Yarın nāfi‘ degil māl ü ‘ıyālīñ
Muħabbetle ķafadār olmayasın
- 14 ‘ıyālīn süknāsı da saña farzdır
İdāre it yalın aç ķoymayasın
- 15 Ne ifrād ola ħubbuñ ne de tefrīd
Meveddeti ileri şalmayasın
- 16 Bugün bu pendimi diñle şitāb it
Yarın maħcüb-ı dīdār olmayasın
- 17 Cihān şīrīñ görünür şöhreti var
Yanılıp şöhretine almayasın
- 18 Baķıp eķrāfa ğafletle alıp da
Başıñı ğavgālara şalmayasın
- 19 ‘Āşıkım ol yāre demekle olmaz
Olur mu gice bīdār olmayasın
- 20 Bu ķuru da‘ vā ile şabāħa tā
Yatasın nāle vü zār olmayasın
- [77b]
- 21 Kāçıp Yemliħā’lar gibi ‘adūdan
Şāyān mı sākin-i ğar olmayasın

- 22 Dürüş zıkrı'llaha ehl-i seher ol
Hâb-ı gâflete yatıp talmayasın
- 23 Uyudup tıfl-ı dili tevḥîd ile
Olup dāye kūh-vār olmayasın
- 24 Saña lâyıḳ mıdır dīn uğurunda
Yıkılmaz hırz u ḥişār olmayasın
- 25 Ḥaḳīḳat kervānı yolcudur her ān
Çalış iden geriye ḳalmayasın
- 26 Ecel şayyādına nevbet yakındır
Muḥāldır sen de şikār olmayasın
- 27 Gerekdir saña ki sen bundan evvel
Zād-ı riḥletiñi ḥāzırlayasın
- 28 Girip dükkān-ı 'irfāna ne ki var
Verip cānāna da cānıñ alasın
- 29 Nice cānlar helāk itdi bu ḡaflet
Ḥulūṣī sen giriftār olmayasın

260

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Āh iderdim ki nedir bu derdime dermān olan
Şimdi bildim derd imiş Ḥaḳ'dan devā iḥsān olan

- 2 Çek bu derdin bārını eyle taḥammül itme āh
Evvelinde ḡul olur bil āḡiri sulṡān olan
- 3 Yār sevenler her seḡer yakḡān olur eyler enīn
Āh ider cān u göñülden ‘ ıḡḡ-ile sūzān olan
- 4 Sāḡiyā ṡoldur leb-ā-leb cāmı kesme arḡasın
Hīḡ ḡanar mı bir ḡadeḡle cigeri büryān olan
- 5 Derdliden gelen kelāmı aṡlamaz şūfū-i ḡām
Söyleyin şāyān mıdır derdsiz ola insān olan
- 6 Zūlfünü gören yāriñ düḡer muḡabbet ḡāhına
İtmez ārzū ḡıkmaḡı andan fedā-yı cān olan
- 7 Yārine vuḡlat bulur encāmı ‘ āḡıḡ ḡıdḡ-ile
Rāh-ı ‘ ıḡḡda ser verip ‘ ıḡḡ-iledir zindān olan
- 8 Besle ten zevḡ it cihānda ḡimdi sen gül münkirā
Gün ola aḡlar gözün güler bugün giryān olan
- 9 Sāḡīden meyden ne aṡlar ey ḡulūḡı ‘ āḡıl ol
Şūretā insān görünür ḡiretā ḡayvān olan

[78a]

261

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āḡsen-i taḡvīmde ḡalk olduñ velī insān mısın
Yoksa insān şūretinde ḡalk olan bir cān mısın

- 2 Farḳ olunmaz ekṣerī ḥālīñ behāyimden bugün
 ẖıl tefekkür sen seni bil ki nesin ḥayvān mısın
- 3 Ekl ü şurb içün cihāna gelmemiş insān olan
 Nefsiñi añla henūz nā'im misin yaḳzān mısın
- 4 Hīç Ḥudā'nıñ emri ile nehyini farḳ itmediñ
 Bu gidişile āyā sen bende-i Yezdān mısın
- 5 Ne 'amel var ne 'ilim var sende yoḳdur i'tikād
 Añlaşılmaz sen saña dost mu yāḥūd düşmān mısın
- 6 Ehl-i Tevrāt'dan mısın yoḳsa bilinmez ki Zebūr
 ẖanḳısıñıñ ehlinin İncıl misin Furḳān mısın
- 7 Ğafletile geḫdi 'ömrüñ hep aḡardı saç şaḳal
 Bir oyuncaḳla geḫürsün günün sıbyān mısın
- 8 Söylenir duymaz ḳulaḡıñ kimseyi görmez gözün
 Kör şaḡır maḡrūr olursun görünür şeyṭān mısın
- 9 Dürlü lüğatla feṣāḫat u belāḡat şatmada
 Her gören ider pesend ki bülbul-i nālān mısın
- 10 Mālāya' nī sözleriñ ḡıybet ü bühtān iftirā
 Bunları gel tevbe it mel'ūna tercümān mısın
- 11 ẖıl ta'ammül evveliñ meniñ sonuñ bir cīfedir
 Gör nesin ki kibr idersin ey deli sekrān mısın

12 Çok seversin cem‘-i mālāya‘ nīye binā ehl ü‘ ıyāl
Bu hāl ile Hakk’a yakın olmaga şâyân mısın

13 Var tabīb-i hāzıkı bul elde fırsat var iken
Başıña çäre ara cāmīd misin bī-cān mısın

14 Ehlini gör tut yedin eyle sülūk tevḥīde gel
Kuru üç beş söz ile sen toptolu īmān mısın

15 Hālet-i nez‘i unutma anı yād it dā‘imā
Andan aıla şimdi sen muķīm misin mihmān mısın

16 Ey Hülūsī gice gündüz eyle tevḥīd ṭurma hīç
Sen seni gör anda bak ki maḥbūb-ı cānān mısın

262

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āh kim şimdi uruldum tāze bir dil-dāra ben
Başıma açdım elimle bir devāsız yara ben
- 2 Her nere vardımsa geçdi karşıma kan eyledi
Kāşki gönül vermeseydim böyle cān-şikāra ben
- 3 Ārzū itdim vuşlatın tenhāda yüz göstermedi
Yandı varım ḥubbuña düşdüm söyünmez nāra ben

[78b]

- 4 Cāma ḥācet kalmadı ‘ışķı beni mest eyledi
Sākī besdir minnet itmē bāde-i serşāra ben

- 5 Söyle var git ey şabā dil-dāra Mevlā ‘ışkıña
Ġayrı itsin merḥamet bir çāre bu nā-çāra ben
- 6 Sen demezsen ey şabā urdukça zülfüñ teline
Yā nice aňlatayım ben derdimi ol yāra ben
- 7 Bāġ-ı ‘izārda görünmüş şimdi açmış ġoncalar
Ol sebebden başladım bülbül mişāli zāra ben
- 8 Söylesin var ise gören var mıdır aña nazīr
Nice gönlüm vermeyem öyle melek-reftāra ben
- 9 Sevdin anı gönlümü verdim aña ben ḥaşre tā
Der Ḥulūsī daha vermem meylimi aġyāra ben

263

11’li hece

- 1 Şafā geldin gül-şānıma ‘andelīb
Kaçma benden gel yanıma ‘andelīb
Ḥaber ver derdli cānıma ‘andelīb
Söyle şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cānım niçin iñlersin
- 2 Ġarīb ġarīb ötüp ḥüzne mi geldiñ
Nağmeler eylediñ bāġrımı deldiñ
Bilmem ki yārimden ḥaber mi aldıñ
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cānım niçin iñlersin

- 3 Ne oldu saña da yandıñ tutuşduñ
Ben gibi yăriñden ayrı mı düşdüñ
Bu gice sînemde nev yara açdıñ
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cânım niçin inlersin
- 4 Kāt kāt itdiñ henüz gönlümde ğamı
Ġa'ib mi eylediñ sen de hem-demi
Getirdiñ Lîsâna böyle ebkemi
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cânım niçin inlersin
- 5 Başñ çok derdlidir var mıdır eşi
Neden şaldın bu gönlüme âteşi
[79a] Yoksa şafaķ atdı gördüñ güneşi
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cânım niçin inlersin
- 6 Ne duyduñ bu gice çok kederiñ var
Üftâdeler añlar 'ışķ eşeriñ var
Muṭlaķâ cânândan bir haberiñ var
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cânım niçin inlersin
- 7 Hiç erkân-ı 'ışķda olur mu böyle
'İşķa şâyân degil setr itme öyle
Derdli Hülûsî'ye derdiñi söyle
Bülbül şehirlerde niçin ötersin
İssız gicelerde cânım niçin inlersin

264

11'li hece

- 1 Bād-ı şabā yāra gitdigiñ anda
Hālim 'arz it beni āzād eylesin
Ayrı düştüm henüz kaldım yabanda
Erişsin dādıma imdād eylesin
- 2 Atdı beni 'ışkı çāh-ı hazāna
Çıkdım andan hemān girdim zindāna
Kaldım zulmet içre bakdım dört yana
Baña bir pencere küşād eylesin
- 3 Tecennün eylemiş dīvānesiyim
Şem' -i cemāliniñ pervānesiyim
Ta' mîr kabûl itmez vîrānesiyim
Kendi ta' mîriyle ābād eylesin
- 4 Yüzüm gülmez gözlerimden yaş akar
Giceler şubha tā yoluna bakar
Fırkatiñ āteşi cānımı yakar
Bu maḥzūn göñlümü dil-şād eylesin
- 5 Çok ḥasretin çekdim fānî cihānda
Sevdası hem-demim muḥabbet cānda
Bırakmasın beni künc-i nisyānda
Söyle meftūnunu nev-yād eylesin
- 6 Sened kabûl olmaz isnād olmamış
Hiç sarāy тұrur mu būnyād olmamış

Hāne ta‘ mīr olmaz üstād olmamış

Gelsin şākirdini üstād eylesin

[79b]

- 7 Ḳaddimi dāl itdi derd ü āh-ile
 Gicem günüm geçdi āh ü vāh-ile
 Luṭf eylesin bir dem nīm nigāh-ile
 Ġayrı Ḥulūsī’yi irşād eylesin

265

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Tecennüm itdi mi ‘ aşık hevā-yı yārdan geçsin
 Gül-i ruḥsārı koyup gül-şen-i ‘ izārdan geçsin
- 2 Olur mu teşne-leb elden kıoya cām-ı muḥabbeti
 Bozup meclīs-i demi ḥāṭır-ı melek-vārdan geçsin
- 3 Geline eyyām-ı gül-şen şükūfe şad-berk olur
 Muḥāldir bülbüle böyle gül-i gül-zārdan geçsin
- 4 Geçer yüz biñ cihānıñ ni‘ metinden ehl-i ‘ ışk yā-hū
 Degil mümkün ki leb lezzet-i dil-dārdan geçsin
- 5 Varınca ḥuzūr-ı şāha döner mi desti baḥşışden
 Faḳīr u muḥtāc u miskīn ki biñ dīnārdan geçsin
- 6 Yanıp ‘ ışk odıla pür ḥarāretde sây-cū dilsüz
 Bu olmaz hiç zevālde gölge-i dīdārdan geçsin

- 7 Düşüp zindân-ı zulmetde kalan düşse ziyâ içre
Meger divânedir ol maķâm-ı envârdan geçsin
- 8 Geçer pek çok şikârı sayyâd olan anı sayd itmez
Ne mümkündür aña ki âhû-yı reftârdan geçsin
- 9 Eger ‘aţşân sâ‘at-i iftârında teşne-leb olsa
Desinler sen inanma o mâ-i enhârdan geçsin
- 10 Muḥibbiñ miḥrâbı o maḥbûbuñ vech-i cemâlidir
Hiç olur mu ki mü’min kıble-i aḥyârdan geçsin
- 11 İmân ehl(i) olup da hiç döner mi Ka‘be’den yüzü
Eger bütün kâfir putdan geçip zünnârdan geçsin
- 12 Hülûsî zülf-i yâra gerdânın verdi şadâkatle
Dedi fedâsıdır cânım ḥaşâ o dârdan geçsin

266

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Işķ-ı dil-ber dilde ḥançer ben ğılâf oldum bugün
Söyle yok itdi beni ‘anķâya ķâf oldum bugün
- 2 Hem-dem idim yâr-ile bir ḥayli zamân ḥayf ola
Çarḥ-ı devrân döndü bir dem ber-ṭaraf oldum bugün
- 3 Her fûnûna âşinâ oldum şanırken kendimi
Cümlesinden ḥabṭ olup sehv ü şaḥâf oldum bugün

- 4 Bende ben bakıp göremem bu ʔarīkatden eʃer
 ʕ Ālemi ʔandırmağa aʕ lā ʔafāf oldum bugün

[80a]

- 5 Çok yere verdim bī-sūd ʔuru ʔurudan şöhreti
 Tehī destim yalıñız eyvāh ki lāf oldum bugün
- 6 ʔandadır cevher alıp ʃatan kiʃi gelsin deyiñ
 Her gühere müʃteri müflis ʃarrāf oldum bugün
- 7 Her gelen nush eyleyiñ baña benim iḥvānlarım
 Nās içinde nice demlerdir güzāf oldum bugün
- 8 Cümle ʕuşşāk bildi nefsinı anıñla Rabbisin
 Pes neyim ben bilirim ʕıʃka muzāf oldum bugün
- 9 ʦırma hīç ʕalış Ḥulūṣī olma ğāfil tevḥīde
 Biñ yıl ansız yaʃasan sanma muʕ āf oldum bugün

267

Fāʕilātün fāʕilātün fāʕilātün fāʕilün

- 1 Dil-berā söyle baña cānım mı cānānım mısın
 ʔandasın bilmem cānım dilimde miḥmānım mısın
- 2 Varlığımı yok idüp yok eyleyen sensin beni
 Yoksa benimle bile āh eyleyen cānım mısın
- 3 Giceler tā şubḥ olunca inleyen āh u fiğān
 Bāğ-ı dilde ʃakıyan bülbul-i nālānım mısın

- 4 Mest ü bî-hûş eylediñ ‘ âlemi sâde ben miyim
Ser-te-ser maḥmûr iden gözleri mestânım mısın
- 5 Her tefekkür eyledikçe vuşlatı cân şarşılır
Şoñu vuşlat evveli bâdî-i hicrânım mısın
- 6 Dîde-giryân rûz u şeb göñlü perişânım nedir
Derd misin yâ derdimiñ içinde dermânım mısın
- 7 Nev-civânsın dilde cânsın cân-sitânsın ey nigâr
Mîr misin mîrân mısın sen şâh-ı ḥübânım mısın
- 8 Tıtdı esîr itdi ‘ âşıkı dil-i bî-çâreyi
Âhû tîr-efgen olan âh u dîde-bânım mısın
- 9 Qaddimi dâl eyleyen ‘ ışkîñ mı hevân mı seniñ
Cân fedâ olsun saña gel hem-demi cânım mısın
- 10 Bağrımı kıan eyleyen tîr-i kemânıñ mı seniñ
Şerḥa şerḥa ayıran seyf-ile sinânım mısın
- 11 Ben degil yandı kıamu o ḥâl-i ruḥsârıñ gören
Dili pür-sûz eyleyen âteş-i sūzânım mısın
- 12 Sen nesin yâ sevdiğim tenim misin cânım mısın
Yoksa vehleten çıkan o bâng-ı emânım mısın
- 13 Verdi varın almadıñ Ḥulûsî kıaşıdıñ cân mıdı
Ḥâzîmü’l-lezzât mı yâ kıatlîme fermânım mısın

[80b]

268

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Gördüm o mäh[1] tekerrür itdi peymânım bugün
İtdi yanımdan temerrur âhû-revânım bugün
- 2 Cân-şikârım nîm-nigâh itdi büründü perdeyi
Arttı andan git gide âteş-i sūzânım bugün
- 3 Tîr-i müjgânın atıp sînemde açdı yaralar
Göz göz itdi bağrımı artırdı efgânım bugün
- 4 Dîde giryân dil perîşân cân fedâ meftûnunu
Zann idersem aîlâdî o vird-i zebânım bugün
- 5 Şimdi açdı fırqatî ol yaramı sızlar henûz
Çok görölmez ey hâce derd-ile hicrânım bugün
- 6 Merhâmetle merhem itmezse eger bu yaraya
Her gören giryân ider dîde-i giryânım bugün
- 7 Kalmadı şabr u qarârım eylerim giryân u zâr
İşidir feryâdımı o şems-i tâbânım bugün
- 8 Âteş-i hasret-ile yanan dil-i üftâdeyi
Şorsa elbet rahm ider derdime dermânım bugün
- 9 Hüzûn-ile âh u enînim görse rahm ider gelir
Hücre-i ahzânıma o mahbûb-ı cânım bugün

- 10 Māh-veş itse ʔulū‘ olsa ʔusūfdan mūncelī
Zulmet-i dilden ʔıkarıp sürse cānānım bugüm
- 11 Cān nedir ki aña ʔurbān itmeye ‘āşık-ları
Ben fedā itdim yazın ʔatlime fermānım bugün
- 12 Dönmezem bu sevdādan bī-hūde yorma kendiñi
Çek lisānıñ mūnkirā yār dökse de ʔanım bugün
- 13 Vuşlatı olsa müyesser derd-mend üftādeye
Der ʔulūsī olsa naşīb ʔıkımadan cānım bugün

269

11’li hece

- 1 Boşla gönül başka sevdāyı boşla
Ġayrı terk it vaşf-ı cānāna başla
‘Āşık ol ‘ışk-ile baĠrıñı ʔaşla
Aksın gözleriñden yaş revān olsun
- 2 Dürüst ol cihānda gezme serserī
Seni ʔor gör ʔoş gör senden kemteri
Çatarsın şayyāda verirsin seri
Hele gelsin vaḡti o zamān olsun
- 3 Sözüñü ʔut hicvi yazma mā‘adā
Ehl-i hecāları zemm itmiş ʔudā
Herkes vazīfesin eylesin edā
‘İşka düşsün pīrlər nev-civān olsun

[81a]

- 4 Şâ'ir isen şî'ir vaşf-ı cānāndır
 Dağı maḥbūb-ı Hāk ğayrı yalandır
 Şâ'irler kendini 'ışka şalandır
 'Āşık ol ki özün kahramān olsun
- 5 Hep mālāya' nīdir bī-hūde sesler
 Su'āl olur bizden cümle nefesler
 Zehr-i mār olur hep tatlı hevesler
 Bu nefsiñ elinden el-emān olsun
- 6 Elin çek hevādan şarıl Kur'an'a
 Budur lāyık 'āşık olan merdāna
 Yarın ki varırız ulu dīvāna
 Her bir demiñ ḥayra biñ mīzān olsun
- 7 Budur naşīḥatım hep iḥvānlara
 İllā bir üstāddan yād tutanlara
 Kāfīdir bu insān olan cānlara
 Duymasın da şāyān-ı ḥüsrān olsun
- 8 Kes elin ğayrıdan derde düş derde
 O dert ile ülfet eyle her yerde
 Halk nefsiñe nefsiñ Hālīk'a perde
 Söyle ey Hülūsī bu i' lān olsun

270

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Hezārān okusan görsen de eş' arım begenmezsın
Tutarsın emrini nefsiñde eş' arım begenmezsın
- 2 Olup münkir bu ' ışkı anlamazsın kalb sevādından
Begenmişsin sen inkārıñı ikrārım begenmezsın
- 3 Bilirken düşmāñıñ muṭlaḳ alıp ḡafletle destinden
İçersin zehri sen bāde-i serşarım begenmezsın
- 4 Rūz u şeb bār-ı zaḳḳūmla taḡaddī itdigindendir
Muḥaḳḳaḳ bu şeker-pāremle iftārım begenmezsın
- 5 Ḳoşup ḡıybet ü mālāyā' nī meclīsine sür' atle
Dürūḡ okursun elbet ṭoḡru ḡüftārım begenmezsın
- 6 Şavaşdıñ ta' mīr-i zāhir ile vīrānedir göñlüñ
Güyā ma' mūr gibi vīrān-ı i' mārım begenmezsın
- 7 İdersin istinād sen yok olan vara muḥabbetle
Benim yokluḡ ile peydā olan varım begenmezsın
- 8 Düşüp şöret ü cāha kaplamış ḡaflet uyur ḳalbiñ
Seversin ḡandeler sen āh ile zārım begenmezsın
- 9 Nedir bu ḫālīñ ey maḡrūr riyā libās-zīrinden
Şararsın zünnārı maḡfīde destārım begenmezsın

[81b]

- 10 Verirsin dil metâ‘ ın hâr u hassa râm olup eyvâh
Benim cânân için cân-ile bâzârım begenmezsın
- 11 Gel inşâf eyle nefsiñe bakıp ‘ibretle gör kendiñ
Oturmuşsun kuru bir dalda gül-zârım begenmezsın
- 12 Gözünde ‘illet olan inkâr ider ziyâsın şemsîñ
Eger görsen seversin görmeden yârim begenmezsın
- 13 Kõ bu nefs-i hevâyı der Hülûsî bî-hûde bakma
Bu benlik sende iken hiçbir eṭvârım begenmezsın

271

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Kesildi ṭâkatım ayrı düşüp kaşı kemânımdan
Baña kıymetlidir o yâr vücûdda tatlı cânımdan
- 2 Gelip halk-ı cihân bir dem fâriğ ol deseler cümle
Geçerim ser ile cândan geçemem o cânânımdan
- 3 Eger merhem erişmez gün-be-gün derdim tâzelerse
İşidenler ‘âciz kalur benim âh u fiğânımdan
- 4 Verip âb-ı lebinden itfâ itmezse câm-ı sâķî
Yanar muṭlaķ vücûdum maḥv olur nâr-ı sūzânımdan
- 5 Baña hem-dem yetişir tenhâda ‘ışķı anıñ her dem
Zâhir aḥbâblarım ğayrı uşandı kaçdı yanımdan

- 6 Aña ‘arz u niyâz idüp gönül ârzû ider dâ’im
Erişdir hem-demim luṭf it baña aşlı vaṭanımdan
- 7 Olan varım ideyim yoluna ihdâ idiñ i’lân
Getirirse haber her kim benim o cân-sitânımdan
- 8 Efendim haḳ-ıçün olsun efendim beni redd itme
Hulûsî âḫir-i demde îmânım sen îmânımdan

272

11’li hece

- 1 Bâd-ı şabâ söyle cânânıma git
Bugün yayladayım yâr hevâsından
Hâlimi ‘arz eyle yine ‘avdet it
Baña da al getir ‘ışḳ devâsından
- 2 Çok zamândır çekdim derdi miḥneti
Şimdi derim terk ideyim ğurbeti
Degmez zehirini yüz biñ şerbeti
Uşandım dünyânıñ mâcerâsından
- 3 Tağlar duman bağlar duman ser duman
Yandı şehr-i gönül eyledi fiğân
Ne Eflaṭun dermân bilir ne Loḳmân
‘Âşıklarıñ derdi tîr yarasından
- [82a]
- 4 Tepedüz’de kabristânda oturdum
O mâh-peykeri yâda getirdim

Müşkil buldum ḥayf bir dem [y]itirdim
 Tolaşdım dünyâyı māverāsından

- 5 O melek sīmāya dil oldu meftūn
 Ḥayālī ḥātrıma düş oldu bugün
 Pederim māderim bu düzde medfūn
 Terk itdi nālānı dil ḥayāsından

- 6 Degme raķīb degme gönlüm kırılır
 Çekmeyenler ‘ışk derdini ne bilir
 Bir dem ma‘ mūr gönlüm biñ dem yıkılır
 Başlıca esbābı dost belāsından

- 7 Yār sevenler dā’im gezer der-be-der
 Git gide dertleri artar besbeter
 Maḥbūbuñ ismini iderler ezber
 Zevķ alırlar anıñ her hevāsından

- 8 Ey Ḥulūsī vazgel cev̄ ü cefādan
 Nitekim vazgeldiñ dürlü şafādan
 Ḥavf itme dünyādan rüz-ı cezādan
 Ḥavf it her dem bunlarıñ Ḥudā’sından

273

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Āh melek-sīmā benim ḥālim yaman itdi bugün
 Māh cemālin gizleyip benden nihān itdi bugün

- 2 Leşker-i ‘ışkı gönül şehrine girdi cebr-ile
Tağıdıp ‘aqlımı aldı perişān itdi bugün
- 3 Koydu zulmetde beni bārān-ı eşkim oldu seyl
Ma‘ mūre-i dilimi yıkdı vīrān itdi bugün
- 4 Oldu zā’il dīdeden dilde hayāli bākīdir
Bükdü belim kıavs gibi kıaddim kemān itdi bugün
- 5 Bir alay maḥbūb-ile gül-şānda gördüm sū-be-sū
Kıydı cāna tīr atıp bağırımı kıan itdi bugün
- 6 Eyledi ṭulū‘ daḥı ğurūbı bir ānda zuhūr
Ol sebebdan kārımı āh u figān itdi bugün
- 7 Görünür belki bu şeb ebrū-yı zulmetden diye
Pūr-şeṭāretle gönül zann u gümān itdi bugün
- 8 Bunca demler çāh-ı zulmetde kıalan meftūnuna
Gösterip yüzünü şehābdan ‘ayān itdi bugün
- 9 Gözde kıaldı şūreti āh gönölümü itdi kebāb
Akıdıp gözyaşıımı ḥūn-ı revān itdi bugün
- [82b]
- 10 Bu ne āteş bu ne sūzīş bu ne ḥasret eleme
Cigerimi dāğ-dār şāh-ı ḥubān itdi bugün
- 11 Eyledim seyr nice yıllar ḥubbunı ğayrı gönül
Çūşe geldi anı ifşā-yı cihān itdi bugün

- 12 Tercümân oldu anıñ ‘ ıřķı henûz dil-ĥānede
Söyledi dűrler řaııp feth-i dehān itdi bugűn
- 13 Kālmadı řabr u řākātı bī-ĥāre műrg-i dilin
Ĥāl-i ye’sse dűř olup řolu zebān itdi bugűn
- 14 Niceler verdi cānın gűrmege anı niceler
Niceler ‘ ıřķı ile terk-i vařan itdi bugűn
- 15 ‘ Arz idűp Ĥulűsī de řem‘ -i rűyın pervāne veř
Bir cemālin gűrmege fedā-yı cān itdi bugűn

274

11’li hece

- 1 Bir berrak hevāda taĥte’ ř-şecerde
Otururken ĥoř hevāya ne dersin
Gűnűl cűř eyledi sevdā var serde
Pervāz itdi dil hűmāya ne dersin
- 2 Geldi faşl-ı bahār geĥdi zamānı
Ĥimen rengi řoldu sűnbűlistānı
Zerde vű surĥ oldu rűy-ı gűhānı
Gűz fařlında temāřāya ne dersin
- 3 Dehlīzlerde sűnbűl-ver gűrűnűr
Bir sāĥir zībā ki ĥazrā bűrűnűr
Gűrűr o dil-beri gűnűl sűrűnűr
Terennűme temennāya ne dersin

4 Gider b lb lleri boş  alır ta lar
 Gelir va t-i şit  b t n buz ba lar
 Bir şavt peyd  ider yazular a lar
 Mu r k mu r k o şad ya ne dersin

5 Mevt ider H k bir az zam n t r b 
 Verir g kden tekr r hay t-   b 
 Ni‘ met-i Hud ’n n yokdur  is b 
 Tahv l ider ol Hud ’ya ne dersin

6 Irm klar  imenler a a lar taşlar
 Hay t bulur neşv   nem ya başlar
 T t  murg n  umr   ter  ardaşlar
 C mlesi gelir i y ya ne dersin

7 Giydirir  azr y  faşl-  yaz ider
 Elv n elv n ş k feler n z ider

[83a] Bir g ren vuşlata bi  niy z ider
 G rsen o dil-ber z b ya ne dersin

8  ıkar  oyun  uzu ta larda meler
 ‘ ş klar işidir a lar da meler
 O mu r k a layan yazular g ler
    beş g nl k bu şaf ya ne dersin

9 F n  d ny  b yle devr ider m ’il
 Az  şaf   o u cevri ider m ’il
 ‘ mr n tam m olur gelir ‘Azr ’il
 Dost yolunda c n fed ya ne dersin

10 Bir kabre verirsin bunca kuşūrı
 Uyan gel tevḥīde şenle şudūrı
 Encāmı İsrāfīl urunca şūrı
 Düpdüz olur bu fezāya ne dersin

11 ‘ Acebī ’dir yā-hū dünyā insānı
 Terk iderler hep servet ü samānı
 Bilirken dünyāyı fānīdir fānī
 Meyl iderler bu ednāya ne dersin

12 Gice gündüz zikre çalış eyle çüş
 Verseler dünyāyı zinhār olma hoş
 Ey Ḥulūsī soñ demiñde eli boş
 Gidince rüz-ı cezāya ne dersin

275

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 ‘ Ademden cümle maḥlūkı İlāhī var iden sensin
 Bunuñla küntü kenziñ sırrını izhār iden sensin
- 2 Elest bezminde derc idüp kamu ervāḥ bir ānda
 Kimin benī kimin velī kimin ebrār iden sensin
- 3 İdüp bir kısmını tefrīḫ bularıñ mādūnundan hem
 Kimin mü ’min kimin müslim kimin küffār iden sensin
- 4 Buları da iki nev‘ e idüpsün irāde yā Rab
 Birin zeker birin üñgā berāber yār iden sensin

- 5 O mişāk üzre bunları getirtidiñ meydāna şaldıñ
Kimin ‘ālim kimin cāhil kimin füccār iden sensin
- 6 Bilinmez hikmetiñ ey Haḡ seniñ naḡnu ḡasemnāda
Kimin emīr kimin me’mūr kimin ser-dār iden sensin
- 7 Ve hem verdiñ bulara emr-i ḡaṭ‘ ī tebl[i]ḡ itdirdiñ
Kimini muṭī‘ itdiñ kimini firār iden sensin
- 8 Daḡı her birini bir kār u kesb-ile idüp meşḡul
Kimin ḡanī kimin faḡīr kimin cerrār iden sensin
[83b]
- 9 Degil kimse ḡādir idrākine sensin bu esrārıñ
Kimin ‘āşık kimin ma’şūk kimin bī-‘ār iden sensin
- 10 Kimine gösterip māh vechini muṭlaḡ o dil-dārıñ
Kimini ṭaḡdırıp zülfüne de ber-dār iden sensin
- 11 Bu ḡullarıñ verip her birine bir sevdā ey maḡbūb
Kimini mest ü lā-ya‘ ḡıl kimin hüşyār iden sensin
- 12 Ne itsin bī-ḡāre ḡullar seniñ va‘d ü va‘īdiñ var
Kiminiñ me’vāsını nūr kiminiñ nār iden sensin
- 13 Verip maṭlabını ba‘zın sühūletle idüp peydā
Kimine vermeyip şubḡa deḡin bīdār iden sensin
- 14 Gerek dünyā gerek ‘uḡbā vü mā-fīhāda yok ḡayrı
Seniñ mülkün durur cümle bütün devvār iden sensin

- 15 Hūva'llahū eḥadsın hem şamedsin iştibāhım yok
Bu varıñ cümlesin yok eyleyip tekrār iden sensin
- 16 Günāh-kār ümmetin aña bağışla raḥm idüp ey dost
Ḥabībīñ Aḥmed'i eşref kılıp muḥtār iden sensin
- 17 Erişdir maḳşadına maṭlabına cümle iḥvānla
Ḳuluñ 'āşī Ḥulūsī 'āşık-ı dil-dār iden sensin

276

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Hem-dem itdiñ rūz u şeb baña felek bu āh sen
Ehl-i derdi iñleten başka degil ki āh sen
- 2 Münkire olup müsā'id nā'il-i kām eylediñ
Söyle gel insāf mıdır bu n'eylediñ dü-şāh sen
- 3 Ğayrı senden kimse vefā ummasın ey bī-vefā
Vaḳ'a-yı Kerbelā'ya seyr eylediñ eyvāh sen
- 4 Ey ne ḥācet ben saña ğaddār diyem gerdūn-ı dūn
Ḥükm edersin sen saña ğaddār diye billāh sen
- 5 Ḥaşre tā sen dāğ-dār itdiñ dil-i üftādeyi
Çekilirsin ortaya andan hisāb-ı şabāḥ sen
- 6 Göz göz oldu hep muḥibb-i ḥānedānıñ yarası
Ey hilāl tīr-i 'ışık geldiñ muḥarrem-i māh sen

- 7 Teşne-leb oldum diye dem urma gel ‘ışkdan şakın
Sen henüz serden tamāmen olmadın hem-rāh sen
- 8 Añlamaz bi-‘ ışk olan ‘ ışk ehliniñ sözlerini
İnkārı koy ‘ ışka gel añla anı güm-rāh sen
- 9 Taqdīr-i Hāk’dır bilir ‘ ışkın Hülūsī çāre yok
Eşer-i ‘ ışkdır muhāṭab ol aña āgāh sen

[84a]

277

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Zehr içipsin su diye a‘dā yedinden yā Hasan
Dürlü zaḥmetler çekip ol eşkıyādan yā Hasan
- 2 İtdiler size ihānet seng-dil kavm-i aḍal
Ḥavf u ḥaşyet itmediler ol Ḥudā’dan yā Hasan
- 3 Bunca te‘abla ezālar verdiler evlādına
Hiç hayā itmediler ol Muştafā’dan yā Hasan
- 4 Verdiler size meşakḳat bir alay ehl-i veyl
Cānlarını itdiler maḥrūm liḳādan yā Hasan
- 5 Dil tesellī ideriz dünyāda cümle ehl-i ḥāk
Nice zaḥmet çekdiler ehl-i baḡiden yā Hasan
- 6 Hiç ola buḡz itmemek mümkün muḥibb-i şādıka
Size zaḥmet idene bu mācerādan yā Hasan

- 7 Āh idüp biñ nice feryād itmeye dil bülbulü
Berg-i güller kurudu cev̄ ü cefādan yā Ḥasan
- 8 Bir devāsız derde dūş oldu dil-i üftādel̄er
Ārzū itmez şıḥḥati işbu yaradan yā Ḥasan
- 9 Kıl şefā' at Ḥulūsī kapuñda ednā bendedir
İnhirāf itdi saña geçdi şafādan yā Ḥasan

278

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Cedd-i pākin imānım faḥr-i cihāndır yā Ḥüseyn
Vālideyñ Zehrā daḥı Ḥaydar cāndır yā Ḥüseyn
- 2 Bilmediler ḡadrüyü bunca cefālar itdiler
Ehl-i bāḡī cümle işleri tuḡyāndır yā Ḥüseyn
- 3 Bulmasın rah̄met Ḥudā'dan kim ihānet itdiyse
Eyleyen azḡaş diyemem Müslümāndır yā Ḥüseyn
- 4 Ḳurretü'l-ʿaynı buyurmuş size çün maḥbūb-ı Ḥak
Size zaḥmet eyleyen ehl-i nīrāndır yā Ḥüseyn
- 5 Gül teni insān kıyamaz billāh gül-gūn ola
Saña kıyan muṭlaḡā mel' ūn şeyṭāndır yā Ḥüseyn
- 6 Tā kıyāmet şabāḥına la' net olsun aña kim
Ḳıydıḡı-çün saña maḥrūm-ı imāndır yā Ḥüseyn

- 7 Ağladı bāng-i emānla Kerbelā şahrāları
Ebr u semā dūd-ı āh-ı mazlūmāndır yā Hüseyn
- 8 İtse her kim ki taşavvur Kerbelā dehşetini
Rūz u şeb kār[1] anıñ āh u fiğāndır yā Hüseyn
- 9 Tîğ-i derdiñ her kimiñ diline girdiyse seniñ
Aşlā gelmez bir araya perişāndır yā Hüseyn
- 10 Ehl-i diller cān verir yoluñda cümle teşne-leb
Bağrına Nîl aķsa āteş-i sūzāndır yā Hüseyn
- [84b]
- 11 Vermedigi-çün Fırat’dan saña kavm-i bātılan
İçmez andan ehl-i ‘ışķ mecrāsı kandır yā Hüseyn
- 12 Kimse inkār idemez ki sen şehīdler şāhınıñ
Eşiginde cān veren ehl-i imāndır yā Hüseyn
- 13 Rāh-ı ‘ışķa ser verip hubbuñ ile leyl ü nehār
Hulūsi’niñ niyyeti fedā-yı cāndır yā Hüseyn

279

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tecrīle emr eyledi Hāķ ravza-yı rıdvāna şu
Cümle eşyā oldu ihyā aķdı bu cihāna şu
- 2 Kesdi sükkān-ı dūzaķ hep Kerbelā meydānını
Nefrīn olsun aña kim vermedi mazlūmāna şu

- 3 Söyle inşâf-ile mü'min mi denir o hâsire
Çünkü yolun bağladı ermedi ma'şûmâna şu
- 4 Oldu kuttâ'-i tarîk zulm eyledi o seng-i nâr
Verme yâ Rab dü cihânda öyle bî-îmâna şu
- 5 Gördüler 'atşân olarak göçdü cennet şâhları
Ağladı şusuz yetimler döndü o dem kına şu
- 6 Bir taraftan aza derdi bir taraftan teşne cân
Rûz u şeb feryâd u zâr hem bakarak dört yana şu
- 7 Vermediler katre-i âb dîv ü dîn düşmânları
Kâfir olsa yine verir gözleri giryâna şu
- 8 Cümle maḥlûḳ eyledi mâtem o gün her ne ki var
Gözyaşından oldu ırmaḳ ḥûn-ile ḡalṭâna şu
- 9 Pes o evlâd-ı Resûl'ullah ki hep gitdi şusuz
Ġayrı aḳsın söyleyin şimdengeri nîrâna şu
- 10 Bir ḥarâret düşdü andan diline yanmaḳdadır
Anıñ-içün bu Ḥulûsî yalvarır cânâna şu

280

Meḥ'ûlû meḥ'â'îlû meḥ'â'îlû fe'ûlûn

Meḥ'ûlû fe'ûlûn

- 1 'Âşık olanıñ hiç gelir mi gözüne uyḳu
Toḡrusu da bu

Yādına gelir dā 'imā o şūreti meh-rū
Hāl ile gīsū

- 2 Baḳsa nereye gözleri o yārini görür
Dil-dārını görür
‘ Āşık olana cümle cihān miḳdārı ser-mū
Olmaz ise meh-rū

- 3 Dil tapdı hemān gördü o vechindeki ḥāle
Düşdü fenā ḥāle
Teşne-dilim ben sāḳiyā gördüm lezīz kuyu
Çāh-ı zenaḥdan bu

[85a]

- 4 Yaḳdı beni başdan başa bilmem bu ne ḥāldir
Sen yaḳma vebāldir
Söndür dilimi ver baña kuyudan bir şu
Zekātın ola o

- 5 Beytim okumaz bize vā' iz sū-i ḳan eder
İşme özü gider
Bilmez o cāhil dönderir bu cān-nisārdan rū
Çeker heme ḳayḡu

- 6 Müjdesi degil heşt behişt ruḥsār-ı yārın
Bir gül-‘ izārın
Almış Ḥulūsī o gül-‘ izāriden hoş bu
Hū diyerek hū

281

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

- 1 Göñül şabr u taḥammül kı1 gelip geçer hevâdır bu
Öğüd al andan öyle kı1 güzel bir reh-nümâdır bu
- 2 Gücün yetmez elin ermez ider pervâz ele girmez
Konuşur nâs anı bilmez hevâlarda hümâdır bu
- 3 Hele lâ-yenḳatî' bu 'ün kulaḳ mesdûd veyâ zebûn
İşitmezsin gelir her gün saña Ḥaḳ'dan nidâdır bu
- 4 Öñünde görünür emel koşarsın ki şunayım el
Erişir arḳadan ecel gelir emr-i Ḥudâ'dır bu
- 5 İmânîñ var ise kâmil gidersin 'uḳbâya 'âmil
Erersin rahmete sen bil kula elbet sezâdır bu
- 6 Olursa boş elin anda ne olısar ḥâlin anda
Tutulısar dilin anda ne sūzişli cezâdır bu
- 7 Bu hoş böyle muḥaḳḳaḳ geliserdir başına bugün
Gelen göçmüş bu ḥânda ḳalmamış kimse fenâdır bu
- 8 Nice insân sever anı ecel muḥîṭdir her cânı
Ġâfillere büyük derddir kâmillere devâdır bu
- 9 Şaḳın meyl itme cihâna râm olur buña efsâne
'Âḳıl olan her insâna lâ-büdd 'ibret-nümâdır bu

- 10 Hülûsî tevḥîde ğayret it elde var iken fırsat
Budur hādî budur nāşır daḥı nûru'l-hüdâdır bu

282

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Mevsim-i gül geldi bülbül başladı güftâra hû
Nağmeler itdi çıkıp karşı gül-i ruhsâra hû
- 2 Zaḥmeler verdi aña itdi taḥammül şevk-i gül
Şaldı tîġin encâmı açdı cigerde yara hû
- 3 Ḥayli demler bekledi başında böyle goncanıñ
Geldi vaḳtı ḥālını 'arz eyledi dil-dâra hû
- [85b]
- 4 Şordu 'âşık derdiniñ içinde dermân ücretin
Çapdı dilin tırdu şimdi cân-ile bāzâra hû
- 5 'Āşık ol pervâne-veş şem' -i cemâle ver ḥayât
Baḡş-i cân it yâra ki vuşlat bulasın yâra hû
- 6 Derd-i 'ışkı şorma ğayra maḳşadıñ şıḥḥat ise
Kendi derdiñde ara derdiñe odur çâre hû
- 7 Raḥmetinden kesme ümîdiñ günâhıñ ḥükmü yok
Eyle tevbe rûz u şeb yalvar Ġanî Ġaffâr'a hû
- 8 Çapusundan şıdk-ile tırmuş emek-dâr köhneye
Şübhesiz eyler 'inâyet o dil-i nâ-çâra hû

- 9 Teşne-dil düşdüm qarārım gitdi elden āh u āh
Sākiyā tōldur bāde yandı ciger-gāh nāra hū
- 10 Dāğ-dār olmuş Hülūsī ğayra bakmaz rūz u şeb
Muntazırdır yāre ki gele yaramı şara hū

283

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Cemī‘-i evliyānıñ efḍalı Şiddīk biliñ yā hū
‘Amelde i‘tikadda böylece taşdıķ kılıñ yā hū
- 2 Birinden birini tafḍīl ü taḥfīf itmeyiñ zinhār
Bu çār üzre muḥabbet bir de bir olsun diliñ yā hū
- 3 Ben andanım o bendendir buyurmuş Faḥr-i ‘ālem çün
Bu ḥadışi varıp cāmī‘ kitābında buluñ yā hū
- 4 Varınca kūh-ı Şevr’e bile çıkıp şebi buḥḥāndan
O ğārda rūz u şeb odur refīki Resūl’ün yā hū
- 5 Gelipdir ḥaḳlarından şānī işneyn iz hümā fi’l-ġār
Kelām’ullah durur pes bu bī-şekk emīn oluñ yā hū
- 6 Şaḳın aldanmayın zındīk olursuz ḳavl-i zındīka
Ne ḳalbinden ḥuṭūr itsin ne söylesin diliñ yā hū
- 7 Ma‘āz‘allah taḥaṭṭur eyleyen kimse olur murdār
Münāfīk ḳavlini ḳalbden şadāḳatle siliñ yā hū

- 8 Eger hāh-ı necāt isen Hudā ile Ḥabīb'in sev
Şāniyen işbu çār olsun ḥabībīñ ḥalīlīñ yā hū
- 9 Ölürken öñüne gözün geliser maḥbūbuñ muṭlaḳ
Olisar şoñra mevtinden öñünde delīlīñ yā hū
- 10 İşt furşat bugün elde gözün aç ḥāb-ı ğafletden
Yarın vermez fā'ide hīç o kıl u ḳālīñ yā hū

- 11 Seniñ sevdikleriñiñ ḥubbunı yā Rab baña luṭf it
Rūz u şeb isteyü senden bu Ḥulūsī ḳuluñ yā hū

[86a]

284

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ğam yemez 'āşık olan Leylā'ya giryānım diye
'İşkı ile rūz u şeb şahrāda mihmānım diye
- 2 'Āşık ol gel 'ışk-ı yāri olmayanlar bī-hūde
Söyleyin hīç gezmesin cihānda insānım diye
- 3 Yār sevenler cümle varın yolına eyler fedā
Başını meydāna ḳor ḳoç gibi ḳurbānım diye
- 4 Geldi niçün bilemez dünyāya meydāna çıkar
Ne ğāfildir anı gör bende-i Yezdānım diye
- 5 Munkirā sen ara derdiñi ṭabībi ol şitāb
Aramaz baḳmaz 'āşık derdimde dermānım diye

- 6 Kıyamaz parmağına münkir-i ‘ışk ol yâr için
Ehl-i ‘ışk eyler tazarru‘ yâra al cânım diye
- 7 Derdi yok ki bile derdini göre derdlilerin
Ta‘n ider münkir olan âh u figânım diye
- 8 Niceler gördü anıñ zülfüne verdi serini
Baña çok mı görülür ‘aklı perîşânım diye
- 9 Baḥş-ı cân itdim o dil-dâra serim cellâd oku
Bir-bülend âvâz ile qatlime fermânım diye
- 10 Der Hulusî geçdi ‘ömrün ğaflet içre bî-hûde
Çıkma zinhâr meydâna ‘âşık-ı cânânım diye

285

11’li Hece

- 1 Mescid-i Cinnî’den varıp çıkaran
O Faḥr-i cihânı Fârûk’dur yâ hû
Anda qabûl iden işidip Qur’ân
Şıdḳ-ile îmânı Fârûk’dur yâ hû
- 2 ‘Âdildir şeci’dir hem daḥı saḥî
Diyem bir kaçını diñle ey aḥî
Müşriki qorḳudup şındıran daḥı
Bû-cehil şeytânı Fârûk’dur yâ hû
- 3 Getirmiş müşrike ḥisâbsız belâ
Qorḳarlar isminden kâfirler ḥâlâ

Dīni ab l idenlerden evvel 
 sl m pehliv n  F r k'dur y  h 

- 4 Dil averler z mresinde  ın f 
Meyd n-  ric lde mi li  ar f 
Z hire  ıkaran  er' -i  er f 
D n n ahram n  F r k'dur y  h 

- 5  m n eylemi dir t  r z-  ezel
 ad hez r k fire gelmi dir bedel
[86b] Minber-i  sl mda okutan evvel
Hu beyi ez n  F r k'dur y  h 

- 6 Eger benden  o ra gelse peyg mber
Buyurmu  Mu tafa le-k ne ' mer
D nimi an nla  ıl Ha  mu'ammer
Denilmi  ha  ında F r k'dur y  h 

- 7 Ha -ile b t lı temy z itmege
Seyfini sert id p hem t z itmege
D n-i  ab bi 'az z itmege
Hud 'n n i s n  F r k'dur y  h 

- 8  oy ne derse desin ehl-i m n f k
Bu a bu   idenler olurlar zınd k
Ol g n  m n id p eyleyen tefr k
Ha -ile bu l n  F r k'dur y  h 

- 9 Medīne'den yā Sāriye buyuran
 'Irāk' da ser 'askerine duyuran
 Tağa çık arkaadan geliyor düşmān
 İden bu i' lānı Fārūk'dur yā hū
- 10 Hilāfet tēcını serine uran
 'Adālet seyfini beline şaran
 Minberden bir nidā ile kırtaran
 Cünd-i müslümānı Fārūk'dur yā hū
- 11 Tutmaz mı destini kıadrin bileniñ
 Ağlayıp her dā'im çeşmin sileniniñ
 Ehl-i sūnnet ve'l-cemā'at olaniñ
 Emīr-i mīrānı Fārūk'dur yā hū
- 12 Her kim ki buğz idüp iftirā eder
 Tevbe itmez ise imānsız gider
 Şapıdır yolunu gezer der-be-der
 Mūcib-i küfrānı Fārūk'dur yā hū
- 13 Giceler subḥa tā bīdār imiş bu
 Gice gün dört sā'at itmemiş uyku
 Hūlūsī'niñ mūnkir ehline karşı
 Kolumuñ kalkanı Fārūk'dur yā hū

286

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

- 1 İster isen vuşlat-ı yāri gönülden varı kıo
 Ülfet itme ğayr-ile şimdengeri ağıyarı kıo

- 2 Her gelen görsün utanma meclīs-i rindāna gel
 Āşikāre ʔaşa ʔal anda şīşe-i ‘ārı ʔo

[87a]

- 3 İştigāl itdiñ yeter senden bu demler şorulur
 Yāri zıkr it rüz u şeb gel bī-hūde güftārı ʔo
- 4 Cāsūs olup ğayra bakma yum gözün andan ʔolaş
 Kendi ‘aybıñı görüp sen sendeki zünnārı ʔo
- 6 Kimi kāfır kimi fāsıkdır dime fetvāyı kes
 Nefsiñi ıslāh idegör fāsıq u küffārı ʔo
- 7 Merḥamet eyle ‘adāletle Hudā maḥlūkuna
 Kimseniñ ʔalbini incidme şaḥın āzārı ʔo
- 8 Zerrece görme ‘ameliñ olmasın anda ğaraż
 Haḥ-içün eyle ‘ibādet cennet ile nārı ʔo
- 9 Cem‘ idüp dünyāyı sevme miḥdār-ı süknā yeter
 Ğayret eyle ğayrı ʔıkar ʔalbiñe o yārı ʔo
- 10 Pek şaḥın olma ʔarīn aña ki dīvdır o denī
 Ey Hülūsī saña kim derse eger dil-dārı ʔo

287

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey göñül sen ol zekī cānāna bend ol eyle hū
 İtme ğaflet cāmi‘ü’l-Ḳur’ān’a bend ol eyle hū

- 2 Çün buyurmuş şāhibü'l-īmān āña faḥr-i cihān
Şıdḳ-ile gel şāhib-ül-īmāna bend ol eyle hū
- 3 Her demiñde ḥubbunu ḥıfz eyleyip dilde anıñ
‘İşk ile o ḥāfızü'l-lisāna bend ol eyle hū
- 4 Hem buyurmuşdur ki ‘Oşmān’dır refīkim dü-cinān
İt muḥabbet āña gir cināna bend ol eyle hū
- 5 Böyle ni‘ met bu sa‘ ādet cümle muḥibbler için
Añla ḳadrin ṭurma sen o cāna bend ol eyle hū
- 6 Aldanıp dil verme sen münkir münāfiḳ ḳavline
Cān u dilden şıdḳ-ile ‘Oşmān’a bend ol eyle hū
- 7 Çār yāriñ ḥubbunu Ḥaḳḳ’a ‘ibādet bilmiş ol
Ḳıl tefekkür sen de düş ‘irfāna bend ol eyle hū
- 8 Sevgisin ḳoy dilde ḳat ḳat eyle anı şaḳla pek
Ey Ḥulūsī kāmilü'l-insāna bend ol eyle hū

288

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bī-hūde ‘ömrüñ geḳirme münkirā gel hū de hū
Şarılıp bāb-ı ‘Alī’ye anda eyle ser-fürū
- 2 Çün buyurmuş cümle ‘ilmiñ şehriyim ben Muştafa
Hem ḳapusu ‘Alī’dir andan girilir içeri

- 3 Varmayanlar bu kapuya eremez ser-menzile
‘İlm-i zāhir ilm-i bāṭın bābıdır işbu kapu
- [87b]
- 4 Var mı zāhir bir icāzet gitmeye ‘Alī’ye hem
Gitmeye var mı ḥilāfet aña yā evlād o
- 5 Yā ‘Alī ente aḥī fi’ d-dünyā vedāri’ l-ḳarār
Böyle buyurmuş daḥı Ḥaḳ maḥbūbı yüzü şulu
- 6 Evliyālar şāh[1] budur Tañrı’nıñ arslanı bu
Şaf -şiken şimşir-zen dāmād-ı Aḥmed ‘Alī bu
- 7 Selsebīl ü zencebīl ü sākī-i kevşer budur
Münkir olan ‘Alī’ye maḥşerde bulmaz ḳatre şu
- 8 Koy bu inkār da‘ vāsını münkirā iḳrāra gel
Gelmezsin bī-hūde çekdikleriñ hep hāy u hū
- 9 Gel Muḥammed yoludur tevḥīde eyle iḳtidā’
Ehline sen it muḥabbet kendiñe olma ‘adū
- 10 Biz muḥibb-i ḥānedānız cānla teslīm ol bize
Ḥalḳa-yı nār geçmeden boynuña yā-hū gel berü
- 11 Ehl-i ‘ışḳı görürüz varıp Ḥudā dīvānına
Hiç utanmaz mı ‘aceb münkir olan o ḳara rū
- 12 Ḳal‘ a-yı Ḥayber ‘Alī’dir kerrār u Ḥaydar ‘Alī
İḳtidā eden aña her yerde geçer ilerü

- 13 Rāhına tekbîr ile kırbānlığa olsam kabûl
Der ezelden haşre tâ Hülûsî kemter ağlayu

289

Meʿûlû mefâʿîlû mefâʿîlû feʿûlûn

Meʿûlû feʿûlûn

- 1 ʿÂşık olanın meyli dâʿim maḥbûb-ı bâle
Muhtâc o îşâle
Vâʿiz olanın meyli her ân kıl ile kâle
Mâl u menâle
- 2 Vaşf itme bâna söyle yâri hûr u ğılmândan
Ne söyle cinândan
Pervâne dilim yandı henûz şemʿ-i cemâle
Şun bâna piyâle
- 3 Vâʿiz bize taʿn eyleme sen yine seni gör
Her yerde olma kör
Aç gözünü aç eyle naẓar özü cemâle
Hayrân düş o hâle
- 4 Akıt yaşıñı sîm ü zere ʿâlemi kıandır
Billâh yalandır
Kürsîde bizi itme kıyâs nâ-becâ hâle
Düşme dâlâle
- 5 Söyle cânı cândan bâna var ise ḥaberin
Kıalbinde eşerin

Ben teşne-dilim leblerinden āb-ı zülāle

Sen itme izāle

[88a]

6 Göñlümü peyvend itdi muḥkem urdı enver

Āh kākülü ‘ anber

Şanma ki göñül düşdü aña düşdü melāle

Çaşları hilāle

7 Üftādelere ‘ ıŝķ elemler şanma cezādır

Anlara sezādır

Muṭlaķ o elem anları irgüre kemāle

Encāmı cemāle

8 Gerçi zāhiri çekdikleri cevır ü cefādır

Bil sen ne şafādır

Kendileri hep müfteḥir her demde o ḥāle

Bā‘ iş-i nevāle

9 Cān mı ṭayanır Ḥulūsī āzārına yārīñ

‘ İzārına yārīñ

Olsun fedā cān şad hezārān özü cemāle

Bir gice vişāle

290

Meṣ ūlū meṣā‘ ilū meṣā‘ ilū fe‘ ūlūn

1 Ey māh-ı münīr yanıma gel ğayra yār olma

Düşüp ḥusūfe aĝyār ile ḳafā-dār olma

- 2 Muzlim dili üftâdeleriñ pür-zîyâ olsun
Göster yüzünü ehl-i ‘ışķa perde-dâr olma
- 3 Cānānı sensin ehl-i diliñ dā’imā ey cān
Cān baḥş edegör ‘āşıkāna cān-şikār olma
- 4 Gel sīneme gir bağrıma toğ zulmeti kaldır
Raḥm it baña sen kıl kerem gölge tutar olma
- 5 Bu ḥastayı teşḥīş idüp gel eyle ṭabābet
Dil rencidedir ver devāsın dil-güzār olma
- 6 Ey sāķī-i ‘ışķ şun bize bādeleri tıldur
‘Aṭşāneleriz sen tehī bāde şunar olma
- 7 Ḥum-ḥāneye gel meclīs kıur vākıt geçirdiñ
Rindānelere pür-bāde ver intizār olma
- 8 Gördüñ Ḥulūsī kıanda ki bilinmedi kıadriñ
Bildirme kendiñ o maḥalde āşıkār olma

291

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āḥ bilemem şubḥa kıadar gele mi yārim bu gice
Ḥayālî itdi füzün nāle-i zārım bu gice
- 2 Va‘deler vermiş idi gelmege tenhāda bu şeb
Gelmedi el’ān benim aldı kıarārım bu gice

- 3 Sevdâsı dilde dâ'im çıkmaz hayâli dîdeden
Muntazır bî-hâb hemîn şubha dîdârim bu gice

[88b]

- 4 Gelecek yârîñ dese gelse baña müjdecî
Anîñ olsun vereyim hep cümle varım bu gice

- 5 İhtiyârım gitdi çün mürde câna az kaldı
Gelse nev-cân eylese mîr-i nigârım bu gice

- 6 Kalmadı şabra taḥammül tākātım maḥv oldu
Dünyâyı görmez gözüm cāndan bî-zârım bu gice

- 7 Ğayra vermem vuşlata nezr itmişim bu cānı ben
Gelse teslîm ederim o cān-şikârım bu gice

- 8 Dem-i vuşlatda yâra yâr cān fedâ bir iş midir
Ḥulûsî semt-i yâre düşşe güzârım bu gice

292

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Fitil urdı bu kâfir tâzedden eski yaraya
Düşdü âteş yeñiden eyvâh dil-i âvâreye
- 2 İtdi ḥud' a leşkerin şaldırdı İslâm üstüne
Bize fırsat vermedi verdi Ḥudâ ğaddâreye
- 3 Ḥûn-bâr oldu yine o Kerbelâ şahrâları
Temşîl itdi bu lâ' in Yezîd yüzü qaraya

- 4 ‘Āṣīyiz biz Rabbenā sen kıl kerem sensin Ġafūr
Ehl-i buṭlān topladı İslāmları bir araya
- 5 İt muẓaffer bize nuṣret ver nāṣır sensin Ĥudā
Merḥamet it bunca zulm olmuş fāķir fuķāraya
- 6 Raḥmetiñ boldur seniñ saç ey keremler ķānısın
Girsene ‘uryān kalan her dil-i pāre pāreye
- 7 Her taraḑdan geldi dūṣmān aldı ortaya bizi
Çāre sensin ey Ĥudā biz çāresiz nā-çāreye
- 8 Rūz u ṣeb senden diler ey rāḥimīniñ erḥamı
Kıl teraḥḥum ver devā Ĥulūsī dil-āzādeye

293

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Yine dil düşdü ḥayāl-i Kerbelā meydānına
Āh o mel‘ün girdi evvelā ṣehīdler ķanına
- 2 Leṣkerin kelb-i hāviye şaldı mazlūmlar içün
Şad hezārān nefrīn olsun özüne a‘vānına
- 3 Kesdi yolun koymadı cebr-ile o dūṣmān-ı dīn
Bir içim şu vermedi ḥānedānıñ ‘aṣṣānına
- 4 Çehre-i gül-gūna boyandı ṣehīd-i şāh-ı dīn
Koydu ķuzularını vardı özü Yezdān’ına

- 5 Aldılar araya ma‘şūmānı kelb-i ‘aķurān
Şaldılar āteş muħibb-i ħānedānıñ cānına

[89a]

- 6 Çok ihānet eyledi Ħaķķ’ıñ ħabībī necline
Ne yüz-ile gelecek zālīm Ħudā dīvānına
- 7 Sāde bir ben degilim dünyāda nefrīn ķo āña
Cümle mü’minler anıñ ķa’ıl degil ĩmānına

- 8 Tā kıyāmet ħaşr olunca āña nefrīn itsin
Eyledi böyle naşīĥat Ħulūсі ihvānına

294

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 İnhirāf itmez ‘āşık yārinden biñ pāre olsa da
Tīg-i cevri-ile teni ser-te-ser pür yara olsa da
- 2 Bulur şafā ne deñlü derd gelirse yāriden ‘āşık
Birini işitmez bir derdine biñ çāre olsa da
- 3 Taķar gerdānına eliyle ‘āşık zincīr-i ‘ışķı
Urur terkin tācını taķtını ħünkāra olsa da
- 4 Düşüp āteş-i ‘ışķa pür-ĥarāretle gezer ‘atşān
İçer ķanmaz eger şad bāde-i serşāra olsa da
- 5 ‘Āşık bulmaz ise derdine hem-dem olmaga bir cān
Rāĥat itmez yine üftādelers gül-zāra olsa da

- 6 Hâcem bu üftâdeler öylece bir derde düşmüş ki
İdemez derdlerini şerh hezâr güftâra olsa da
- 7 Bakar dūr-bîn-i dilden maḥbûbın anlar görür dâ'im
Zâhirde anlarıñ cāyı bütün ḥişâra olsa da
- 8 Haber veriñ dilersiz derde düşenler hemân gelsin
Bilir dermân Ḥulûsî derdine âvâre olsa da

295

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Düşüp zulmet çāhına ben bî-zârım yâ Resûl'allah
Qabûl it beni ârzû-yı dîdârım yâ Resûl'allah
- 2 Erip yevm-i beterde qalmışım ğarîb yok hem-demim
Bu ğarîb zindânında âh u zârım yâ Resûl'allah
- 3 Ne fehmi eden ne tefhîm eylemege diñleyen yâr var
Qalıp aġyâr içinde bî-qarârım yâ Resûl'allah
- 4 Günâhım çokluğundan ḥâba girmez gözlerim hergiz
Dâ'im giryân idüp şubḥa bîdârım yâ Resûl'allah
- 5 Kerem kıl 'âşîleriz fetḥ-i bâb it ey kerem-kânı
Sürem yüzüm o ḥâk-i pâke varam yâ Resûl'allah
- 6 Quşûrumu bilirem saña qarşu sen beni 'afv it
Ġarîḳ-i baḥr-ı 'işyânım nâ-çaram yâ Resûl'allah

- 7 Günāh-kārim velī ḳalbim saña şıdḳ-ile merbūtdur
 Ḳapum yok başḳa yerde kime varam yā Resūl'allah

[89b]

- 8 Kebā'ir ehliniñ ḥaḳḳındaki fermānıñı gördüm
 Ne deñlü olsam 'āşī ümmīd-vārim yā Resūl'allah
- 9 Red itme ḳıtmīriñdir Ḥulūsī der-gāh-ı derūñde
 Ḳoyam başım dökeyim eşk-bārim yā Resūl'allah

296

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'İd-i ekberde fedā itdim cānım cānāneye
 Böyle ḳayd idiñ nāmım o defter-i ḥāḳāneye
- 2 Veḥ-i ḥüsnün dil-beriñ naḳş eyledim ser-levḥada
 Ol sebebdan mecbūr olmuşdur dilim dem-ḥāneye
- 3 Murğ-ı dil 'ışḳ bāğınıñ gül-zārına 'azm eyledi
 Bir sūzişle ḳarşu vardı per açıp pervāneye
- 4 Dūd-ı āhım ağdırır 'arşa gözümnden ḳan döker
 Ordusuyla leşker-i 'ışḳı ṭolup dil-ḥāneye
- 5 Söyle luṭf it sāḳiyā gel cāmeler esrārını
 Añlaşılmaz demleriñe hoş gelir mestāneye
- 6 Münkiri ḳoy başını ursun ṭaşa sen leb-ā-leb
 Ṭoldurup bir bāde ver gel bu dil-i 'aṭşāneye

7 Hîç görüp terk it diye pend eyleme sen vâ' izâ
Mecnûn'um meylim benim Leylâ'm dâ'im mey-ḥāneye

8 Ey Ḥulûsî dîdeler ḥûn ağlasınlar ḥaşre tâ
Nice ki rûz-ı elestden ağladı bu anaya

297

Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

- 1 Göñlüm açılır 'alleme'l-esmâyı görünce
Gözüm açılır gözleri şehlâyı görünce
- 2 Derd-i muḥabbetdir ḥâcem çok görme cünûnum
'Aqlım tağılır o şacı Leylâ'yı görünce
- 3 Bir ben miyim üftâdesi o maḥbûb-ı cānîñ
Kim 'âşık olmaz o melek-sîmâyı görünce
- 4 'Âşık yoluna terk-i cān itmez de ne eder
Meftûnu olup öyle bir edâyı görünce
- 5 Cihân dese hep yok bâkim hîç yâr seni sevmez
Sever beni yâr bendeki sevdâyı görünce
- 6 Nâsdan çekilip inzivâyı iş mi şanırsın
Ednâyı kıdum ben daḥı a' lâyı görünce
- 7 Bûlbûl olanlar şabr idemez ferdâyâ başlar
Her nerde olsa o gül-i ra' nâyı görünce

- 8 Nāmūsı koyup bir tarafa terk ider ‘ārı
Bu Hülūsī de maḥbūb-ı zībāyı görünce

[90a]

298

Mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

- 1 Ey dil vefası yokdur bu zībāya aldanma
Cevr ü cefası çokdur bu zībāya aldanma
- 2 Biñ nāz u niyāz eyler isen birini degmez
Şoñ cānım alır bu perī-sīmāya aldanma
- 3 Āhū bakışı kaşları gözleri kâhindir
Dāra çeker o zülf-i muṭarrāya aldanma
- 4 Bakma yüzüne gözlere pek sihri mü’essir
Rām olma bu cānsız olan hümāya aldanma
- 5 Seyf-i hācibi ‘āşık için kan döker her ān
Yok zerrece inşāfı hoş edāya aldanma
- 6 Müjgān okuyula ehl-i ‘ışkıñ bāğrını deler
Zinhār yanılıp fitne-i ‘uzmāya aldanma
- 7 Çok bakma aña rūzuñu o tār u mār ider
Perçemine sen düş olup hevāya aldanma
- 8 Sükker-i lisānla aldanıp elde ider seni
Āḥir saña zehri şunan hem-sāye aldanma

- 9 Dostum diye ben herkese o ez'â ider
Billâh degil bu kıurı da'vâya aldanma
- 10 Çokları tutulup mekrine de ser verip geçdi
Ey Hülûsî sen bil de bu zîbâya aldanma

299

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bugün itdim teşâdüf vehleten ben bir güzel cāna
Su'âl itdim aña bir kaç yanaşdım kaşı kemāna
- 2 Dedim dil-ber seni gördükçe olur dil kana ğaltân
Dedi gördükçe vechimi tutulma tîr-i müjgāna
- 3 Dedim cānâ seniñ 'ışkıñ perişân itdi gön'lümü
Dedi 'aşık larıñ gön'lü hedef zülf-i perişāna
- 4 Dedim yâ-hû nedir bu külli varım yandı maḥv oldu
Dedi 'izâr-ı maḥbûbıñ âteşidir küll insāna
- 5 Dedim cānım vücûdum bâğı ğark oldu sirişkimden
Dedi merhem ulaştır âb-ı lehimden o bâğ-bāna
- 6 Dedim neden göremez gözlerim sensiz bir eşyâyı
Dedi 'aşık turur karşı dâ'im ruḥsâr-ı cānāna
- 7 Dedim gözüm 'aşıklara revâ mı cefâ-yı ḥasret
Dedi vuşlat da var ammâ o maḥşûşdur âḥir ana

- 8 Dedim cānā hūlāsa var mı çāre düşdügüm çāhdan
Dedi müjde Hūlūsī düşmesin çāh-ı zenaḥdāna

[90b]

300

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey mīr-i nigār-ı cihān bilmiş ol
Sen benim ‘aqlımı aldıñ āḥir āh
Eylediñ kārımı giryān bilmiş ol
Başımı sevdāya şaldıñ āḥir āh
- 2 Böyle olduğuma yanmam zerre ben
Bilsem ki ḥālime āşināsın sen
Baña şimdengeri lāzım bir kefen
Ölmeden cānımı aldıñ āḥir āh
- 3 Hem-dem idim ben seniñle her zamān
Maḥrem idem meclīsinde mihribān
Şimdi düşdüm ḥasrete āh u fiğān
Āh kim ırakda ḳaldıñ āḥir āh
- 4 Şubḥa degin derdiñile ey nigār
Ağladır beni ḥayālīñ zār u zār
İşbu āhım ide mi serde ḳarār
Pek sūziş nār baña olduñ āḥir āh
- 5 ‘İşḳ āteşiñde baña geldi leheb
Ḳalmadı şabra taḥammül yandı hep
Ben de şimdi ne ‘ār ḳaldı ne edeb
Ser-ā-pā göñlüme ṭolduñ āḥir āh

- 6 Erdi tekrār āh-ı ḥasretten eṣer
 Yağdı vücūd iklīmini ser-te-ser
 Rūz u şeb Ḥulūsī yan pervāne-ver
 Zīrā bu nār içre qaldıñ āḥir āh

301

Meḥ ūlū meḥā'īlū meḥā'īlū fe' ūlūn

Meḥ ūlū fe' ūlūn

- 1 'Āşık olanıñ dūd-ı āh[1] ağdı hevāya
 Erişdi hümāya
 Ğayrı bî-çāre qaldırıp el tutdu du'āya
 Yüz tutdu semāya
- 2 Dil teskīn ider yolcuya yārdan su'āl ile
 Kalmış ḥayāl ile
 Meftūnı olup başını düşürdü belāya
 Ateşli hevāya
- 3 Kimler görüşür bilmem ki o gül cemāl ile
 Kaşı hilāl ile
 Kim olmaz 'āşık böyle güzel böyle edāya
 Destinde şahbāya
- 4 İnletdi beni bunca zamān her şeb-i yeldā
 Kākülū Leylā
 Cān vuşlat ister bu gibi ferişte-sīmāya
 Zevk ile şafāya

[91a]

- 5 Kıpđı dılımı hem varımı eyledi yağma
 O gözleri şehlä
 Olmağsa mağşad yār ile Hülüsî hem-sāye
 Yalvar o Hudā'ya

302

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Bağ bu zībā-yı cihān cāme-i ħazrā pūşide
 Ħayf olsun bu demi bāde-i mevti nūş ede
- 2 Nice yüz biñ 'āşıkı ben gibi tenhā yatırıp
 Yağışır mı aña ki ağıyār ile cünbiş ede
- 3 Söylen Mevlā'yı seversiz aña bir lāyık mıdır
 Bizi ağılada varıp dil-i nā-dānı ħoş ide
- 4 Çok kātildir bu zālim niceleri kılmış helāk
 Āh-ı mazlūmu da gör āñir aña ne iş ide
- 5 'Āşıkıñ ħālını görür ammā görmezlik ider
 Diñlemez bir ħurūra düşmüş ki āhım işide
- 6 Ne kadam niyāz idersen o kadam biñ nāz ider
 Nağarı bu 'ālemi cām içmeden ser-ħoş ide
- 7 Kime iltifāt iderse selb ider rāħatını
 Aşlä güldürmez anı çeşmini her ān yaş ide

- 8 Ey Hülûsî sen gibi bî-zâr mı şandıñ ‘ âlemi
Bu zîbâ bu sihrile çok eblehe yük taşıda

303

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Deme ğayrı gözüm gel enbiyânîñ eşrefin söyle
İşitsin yâr u aġyâr evliyânîñ eşrefin söyle
- 2 Cānavārdan cemādātdan daha vaşf eyleyip tırma
Degil dünyâ vü ‘ uķbâyı cinānîñ eşrefin söyle
- 3 Eger var ise idrâkiñ o ‘ ilme ‘ âlim-i encüm
Zemînde gökleri ölçme semānîñ eşrefin söyle
- 4 Yeter uğraşdıġıñ bunca sâl [ü] eyyām naķisâtla
Koyup mirriķ ü ‘ aķrebi her ānîñ eşrefin söyle
- 5 Beli toġru durur toġru o ħamse evķātîñ ammâ
Beyān itmiş bize o reh-nümānîñ eşrefin söyle
- 6 Uşanmadın mı sen el’ân merāsım ü mevāsımden
Ferāġat ķıl anı gel her zamānîñ eşrefin söyle
- 7 O terbi‘ vü o tesdîsden elin çek bāri teşlişden
Bırak bu sözleri şayf u şitānîñ eşrefin söyle
- 8 Hārâretten bürüdetden idüp baķşı göñül şıkma
Semâlardan yaġan ebr ü bārānîñ eşrefin söyle

- 9 Hüsuf u hem küsufuñ terkîn ur Hakk’a tevekkül it
Hulûsî şems ile mäh-ı tábânîñ eşrefin söyle

[91b]

304

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Erer matlaba her ṯalib raq̱ibiñ sırrı fâş olsa
Şitâb ide anı hâk isteyen görmez yavaş olsa
- 2 Yahûd çıksa miyân-ı nâsdan olsa nâ-bedîd münkir
Vücûdı âhenîñ mürde olup dûzağa taş olsa
- 3 Fesâd verir hayırdan dūr ider insânları maḥrûm
Qoşar ğıybetlere lezzet verir yüz biñ telâş olsa
- 4 Görür gözleri ammâ siḥr ider görmez anı kimse
Âdem şeklinde şeyṭandır eger her gün tırâş olsa
- 5 Tutarlar sözünü anıñ cāhiller nefis anı ister
İderler aña çok talṭif velî köhne qallâş olsa
- 6 Temennâlar temellükler erip görsen o meclîsde
Birine biñ nümâyişle gelen ehl-i pādâş olsa
- 7 Hudâ rehberiniñ kimse ḥâlin şormaz dilin bilmez
Şorarlar hem severler anı bir ehl-i ma‘âş olsa
- 8 Olurduñ ser-bülendi ey Hulûsî sen de şınıfıñ
Yedirsen çok ḥelâl ḥarâm yanında dürlü aş olsa

305

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Hâcem bu gönllüne neşv ü nümânîñ eşrefin söyle
Halâş it beni zulmetden ziyânîñ eşrefin söyle
- 2 Bu 'ulviyyât u süfliyyât nedir bu cism-ile ecsâm
Buları temyîz iden incilâ'nîñ eşrefin söyle
- 3 Bu meşrûbât u me'kûlât nice biñ envâ' vardır
Nedir âdemdeki rûha ğıdânîñ eşrefin söyle
- 4 Ruṭûbet ne yübûset ne nedir kaḥṭ u ğalâ' aṣlâ
Hudâ ni' metleri içre cû'ânîñ eşrefin söyle
- 5 Kırup binâ-yı fevḳânî görüp anı ğurûr itme
Aña bak yok nazar-ile binânîñ eşrefin söyle
- 6 Fenâ mülkünü cem' idüp şaḳın râm olma ednâya
Deniye itdi mi ülfet cihânîñ eşrefin söyle
- 7 Nedir o zürre' ü ḥarrâş behâyimiñ nedir sūdı
Nedir o kelb ḥâceme kimdir çobanîñ eşrefin söyle
- 8 Şeb-i yeldâ şeb-i kûtâh nedir nehâr ile duḥâ
Bu meyânda gelip geçen şebânîñ eşrefin söyle
- 9 O yeller ki şoğuk sıcak eser bâd-ı hebâdandır
Muḥabbet ehline yâ-hû hevânîñ eşrefin söyle

10 Kaşırğadan dağı samdan deyip gönlümü ürperme
Esip her ân gelen bād-ı şabânîñ eşrefin söyle

11 Kesil bu kırı da' vâdan ne lâzım bî-hûde lâflar
Habîbi maḥbûbı bildir şabânîñ eşrefin söyle

[92a]

12 Degilsin derd-ile rencûr o yâriñ zerrece olsun
Dâ'im derdlülere şâyân devânîñ eşrefin söyle

13 Hülûsî ' ışığına dostuñ ricâ ider bunu senden
Beni îkâz u irşâd it du'ânîñ eşrefin söyle

306

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Seniñ sözün geçer ancak Hudâ'ya yâ Resûl'allah
Yüzüm kara saña geldim ricâya yâ Resûl'allah

2 İki cihânda bir eşyâ yaratılmaz idi illâ
Sebeb-i teşrîfiñdir bu fenâya yâ Resûl'allah

3 Şânînda huṭbe-i levlak buyurmuş Hâk kelâmında
İdüp tafḍîl cemî'-i enbiyâya yâ Resûl'allah

4 Sen ol maḥbûb-ı Hâk'sın ki seni da' vet idüp bi'z-zât
Gelip Cibrîl Burâk-ile semâya yâ Resûl'allah

5 Hemân 'azm eyleyip andan o şeb beş nesneye biñdiñ
Olup vâsıl nihâyet müntehâya yâ Resûl'allah

- 6 ‘Āṣī ümmetleriñden ‘arz idüp der-gāha yüz tutdı
Nidā erdi hācet yok bu şenāya yā Resūl’allah
- 7 Hudā ümmetleriñ saña bağışlamış kamu seni
Yarın varınca o rüz-ı cezāya yā Resūl’allah
- 8 Zātıñ nūrun ‘alā nūr saçıñ ve’l-leyle teşbīhdir
Münevver vecḥ-i şerīfıñ duḥāya yā Resūl’allah
- 9 Cemī’-i enbiyā gelip yarın hevl-i kıyāmetde
Şefā’at isteyip tırur du’āya yā Resūl’allah
- 10 Şefā’atıña muhtācdır cemī’-i maḥlūkāt elbet
Ki sensin eyleyen da’vet Hudā’ya yā Resūl’allah
- 11 Uyup hevā-yı nefse hep günüm ḡaflet ile geçdi
Bütün ‘ömrüm verip bād-ı hebāya yā Resūl’allah
- 12 Biḥamdillāh uyandırdı bu ḡafletden beni ‘ışkıñ
İdüp tevbe dürüşdüm iktidāya yā Resūl’allah
- 13 Qabūl eyle livānıñ altına ferdā gelince biz
Hüzünlü fezā’u’l-ekber fezāya yā Resūl’allah
- 14 Şefī’ ol nīm-naẓar buyur ki ‘āṣī ümmetindendir
Günāh-kār Hülūsī müflis gedāya yā Resūl’allah

307

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Cemâliñ vaşfına murğ-ı nālânım yâ Resûl'allah
Yanar 'ışkıñ âteşiyle sūzânım yâ Resûl'allah
- 2 Ne kadar geldise vaşşâf 'âcizdir cümle vaşfıñdan
Geriden eñ geriye ben kalanım yâ Resûl'allah

[92b]

- 3 Muhibb-i şâdıķıñ çokdur urursam dem muhabbetden
Yanında gerçek erleriñ yalanım yâ Resûl'allah
- 4 Muhabbetde şadâkatde degilim anlara emsâl
Velî bir zerre 'ışkıñdan bulanım yâ Resûl'allah
- 5 Yüzüm kara günâhım çoklığıyla her demim giryân
Sirişkimi şehirlerde silenim yâ Resûl'allah
- 6 Tehî dest müflis ü gedâ sâ'ilim der-i lûtfuñda
Geri dönmem kapuñdan aşılanım yâ Resûl'allah
- 7 Şarıldım rişte-i 'ışka kamu varım dahı cânım
Fedâ olsun serim dâra şalanım yâ Resûl'allah
- 8 Zâ'îf ümmetleriñ çok var ise de benden aķvâdır
Bulardan besbeter 'âşî olanım yâ Resûl'allah
- 9 Nazar kı1 bize mahşerde kamu ihvân-ı dînimle
Bunu senden dâ'im du'â kılanım yâ Resûl'allah

- 10 O gün sen merhamet eyle Hülûsî kıtmîrîñ gerçi
Hemişe baħr-i ‘işyâna ƣalanım yâ Resûl’allah

308

14’li Hece

- 1 Budur Allah’ıñ şükrü lâ-İlâhe illallah
‘Âşık olanıñ zıkrî lâ-İlâhe illallah
Dervîş olanıñ fikrî lâ-İlâhe illallah
Olalım çîhr-i bikrî lâ-İlâhe illallah
- 2 Budur zıkrîñ efđalı lâ-İlâhe illallah
Ezelî lem-yazelî lâ-İlâhe illallah
Evvelerîñ evvelî lâ-İlâhe illallah
İhyâ idelim dili lâ-İlâhe illallah
- 3 İtmeyelim te’ĥîrî lâ-İlâhe illallah
Ƣalbe çoƣdur te’ŝîrî lâ-İlâhe illallah
Tâ görüne eşeri lâ-İlâhe illallah
Âĥirlerîñ âĥîrî lâ-İlâhe illallah
- 4 İsm’ullahıñ bâhîrî lâ-İlâhe illallah
Budur ƣalbiñ ƣâhîrî lâ-İlâhe illallah
Zâhirlerîñ zâhîrî lâ-İlâhe illallah
Düşmânlarîñ ƣâhîrî lâ-İlâhe illallah
- 5 Öğrenelim ‘ilmini lâ-İlâhe illallah
Tenvîr idelim dînî lâ-İlâhe illallah
İmânıñ ser-pîŝîni lâ-İlâhe illallah
Bâĥınların bâĥını lâ-İlâhe illallah

6 Budur esmānıñ hāşı lâ-İlāhe illallah
Siler dillerden pası lâ-İlāhe illallah

[93a] Budur dīnin bināsı lâ-İlāhe illallah
Taḥrīş idelim nāsı lâ-İlāhe illallah

7 Düşmānların kılıcı lâ-İlāhe illallah
Biz olalım bilici lâ-İlāhe illallah
Zulmetleri silici lâ-İlāhe illallah
‘Arşa çıkar bir ucu lâ-İlāhe illallah

8 Cümle derdiñ dermānı lâ-İlāhe illallah
Ḥaqq’ıñ bize iḥsānı lâ-İlāhe illallah
Mü’min olanıñ cānı lâ-İlāhe illallah
Tecdīd ider imānı lâ-İlāhe illallah

9 Budur ḳalbiñ cilāsı lâ-İlāhe illallah
Budur nūruñ ziyāsı lâ-İlāhe illallah
Budur rūḫuñ ğıdāsı lâ-İlāhe illallah
Cümle kütüb esāsı lâ-İlāhe illallah

10 Her şey bunuñla ḳā’im lâ-İlāhe illallah
Biz olalım nā’im lâ-İlāhe illallah
Ḳalbe gelir ‘alā’im lâ-İlāhe illallah
Dā’im diyelim dā’im lâ-İlāhe illallah

11 ‘İşkıñıñ bu gülüdür lâ-İlāhe illallah
Muḥabbet sümbülüdür lâ-İlāhe illallah
Tevḫīdiñ bülbülüdür lâ-İlāhe illallah
Bu Ḥulūşī ḳuludur lâ-İlāhe illallah

309

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Teğaddī eyledi 'ışk-ile dil bir nev ğıdā buldu
Çıkıp yār cefāsın encāmında hoş şafā buldu
- 2 Nice sâllar devā arar iken derdine bilmezden
Tâb oldu derdi artdı derdi içinde devā buldu
- 3 Arardı merhemın şardırmağa şıdk u şadâkatle
Mükemmel hem mu'azzez bir tabīb-i āşinā buldu
- 4 Şorup her hâlini bir bir tedāvī eyledi muhkem
Hoş oldu emrâz[1] zâhir ü bâtın hep şifā buldu
- 5 Düşüp izine çok müddet teğaddüm eyledi âhir
Geçip rāh-ı fenādan dil henüz rāh-ı beķā buldu
- 6 Elin kesdi hemān ol dem idüp terk mā-sivā'llahdan
Çevirdi yüzünü Mevlā'ya şıdk-ile rızā buldu
- 7 Düşüp o rāha pes tevḥīdi hem-dem eyledi her dem
Erişdi tedric-ile rehber-i Ḥaḳḳ'a liķā buldu
- 8 Çıkardı erba'ini dost ḳapusundan idüp ikmāl
Biḥamdillāh Ḥulūṣī bir nihāyetsiz 'atā buldu

[93b]

310

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 'Āşık olan çok sever cānānı
Cānānına fedā ider cānını
- 2 Derd-i ' ışkā ğayrı dermān istemez
Öyle bulur derdiniñ dermānını
- 3 Gice gündüz ğayret ider tevḥīde
Boş geçirmez ānını zamānını
- 4 Ser verir dest-ile bağlar bir rizā
Tevḥīdiñ zincirine gerdānını
- 5 Ğaflet idüp ṭalma nefis hevāsına
Verme zinhar ' ömrünüñ ḥarmānını
- 6 Tṭut sözümü mey ile maḥbūbı sev
Eyle rūşen gününüñ her ānını
- 7 Gir içeri meclīs-i devvāra baḫ
Nūş idegör añla ' ışk lisānını
- 8 Müşteriye Ḥulūşī açmış bugün
Cevher-i ḥaḫīḫatiñ dükkānını

311

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Hıbb-ı ıŝkıñ erdi gönlüme gūyā itdi beni
Aldı ʿarım cümle varım bî-hayā itdi beni
- 2 İŝidip āh u enīnim her gören Mecnūn ŝanır
Zann ider ki o ğāfil cinnet idüp sevdi seni
- 3 Ne kadar idrāk[1] yok münkir ü cāhil gör ki o
Añlamaz Mecnūn didim ammā ŝenā' itdim anı
- 4 Vaḥy-i Ḥaḳ'dır feth-i lebiñ ŝübhe yok ey nūr-ı Ḥaḳ
Dü cihānda ŝöhretiñ Ḳureyŝi Mekki Medeni
- 5 Ḥaḳ hādī sende hādī bu ʿabd ʿāŝi muḳtedi
Ḳıl hidāyet sen kerem it ey hidāyet maʿdeni
- 6 Hilḳat-i pākiñ bā' iş olmuş seniñ kün emrine
Biz de anda dāḫilik kem ḳılmayalım kefeni
- 7 Ğaflet ile cevher-i ʿömrüm geçürdüm ḫayf ola
şimdi bildim şübhesiz dünyā fāni ben de fāni
- 8 Ḳıl ŝefā' at yā Resūl'allah beni redd eyleme
Ḳapuña geldi Ḥulūŝi ḳıtmiriñ fenżurni

312

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Seni bir kez görüp geçen 'ağıldan hayrân olmaz mı
Eliñden bir bâde içen hemîşe sekrân olmaz mı
- 2 Nedir bu şîveler bu gamzeler cellâd mısın ey cân
Saña 'âşık olan cânıñ dü çeşmi giryân olmaz mı

[94a]

- 3 Erip ciger-gâhına zerrece hubb-ı harâretten
Düşen 'âşıkların dâ'im cigeri büryân olmaz mı
- 4 Açar kan tîğ izinden peydâ olur dilde bir deryâ
Gelip deryâ çıkıp iki gözi hûn-feşân olmaz mı
- 5 İdüp bir bir anı ta'yîn tabîbâ gör de sen söyle
O yaralar olur da bir sînede figân olmaz mı
- 6 Kılırsa pür-yara bir nâ-tüvân beyt-i hazân içre
Olur âh u enîn elbet o evde her ân olmaz mı
- 7 Arar tabîb bakar dört yanına rencûr devâ ister
Bu rütbe derdli 'âşıka tabîbâ dermân olmaz mı
- 8 Muḥâldir inḥirâf itmek Ḥulûşî aḥḳarü'l-verâ
Dâ'im kapuñda sâ'ildir sâ'ile iḥsân olmaz mı

313

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Melek midir bilinmez şûret-i pâkiñ ya insân mı
O hatt-ı ruhsârîñ ' âşıqlarîñ katline fermân mı
- 2 Şaçîñ ve'l-leyli yeldâdır yüzüñ ve's-şemsi ey maḥbûb
Okuyan şafḥa-yı ' izârda sûre-i Raḥmân mı
- 3 Kâmu mü'min saña ' âşık seniñ ey tercümân-ı Hâk
Dehânîñdan çıkan sözler hadîş mi yoksa Kur'ân mı
- 4 Nûrundan ḥalk idüp Ḥâlik idindi kendine maḥbûb
Çıkardı ' arşa hem tâ müntehâya sır mı ' ayân mı
- 5 Bütün üftâdeler bu ' ışk eleminden gezer rencûr
Bilemez ' ışkîñı çoğu ki derd mi derde dermân mı
- 6 Kâmusı yüz tutup giryân u zâr u kan-feşân olmuş
Silinmez anlarîñ çeşmi ki ş u mı kan mı kaṭrân mı
- 7 Taḥayyürde ḥisâbsız ' âşıkîñ var dil sarâyına
Ki mihmân itdigini fark idemez cân mı cânân mı
- 8 Mükerrer dürr-i pâkiñe Ḥulûşî geldi ' afv eyle
Bu kıtmîrîñ ' âşîñiñ ḥidmeti tamâm mı nokşân mı

314

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Dirîgâ bunca zamân çekdigim demler siyâh oldu
Uyandım hâb-ı ğafletden velî nezdik mesâ oldu
 - 2 Ağardı saç şakalım böylece bir erba'ın çıktı
Geçirdim 'ömrümün ekşerisin ğayrı kûtâh oldu
 - 3 Teşekkî eyledim derd-i yâri aġyâra bildim ki
Zarâr itdim muhakkağ ben bu yüzden çok günâh oldu
 - 4 Hevâ-yi nefse oldum râm ben erken uymadım 'ışka
Günüm nâ'im gicem nâ'im hayıf 'ömrüm tebâh oldu
- [94b]
- 5 Dedim ey dil fenâya bağ fenâda andan al 'ibret
Kimine deyr kimin mescid kimine hân-kâh oldu
 - 6 Uşandım ben utandım itdigim cürm ü haşâlardan
Nedâmetle idüp tevbe-kârım hep âh u vâh oldu
 - 7 Girip 'ışk evine o dem nige-h-bânın idüp hem-dem
Taşaşşun eyledim anda baña muhkem penâh oldu
 - 8 Olup meftûn o maġbûba kesildim dil-rübâlardan
Şikafla 'ışkı deldi dilimi ancak âgâh oldu
 - 9 Görüp anda cemâlin şem'ine yanmağ iken maşşad
Görünmeden hemân zû-ı gönül tâb u nigâh oldu

- 10 Koyup yüzüm yere o dil-dāra her dem şehirlerde
Tazarru‘ eyledim lütfu erişdi dād-ḥāh oldu
- 11 Göründü māh-tābīñ pertevinden tāb olup zerre
Yüzüm tıttum o miḥrāba çār eṭrāf kıble-gāh oldu
- 12 Tarīḳ-i Kādīrī’den buldu rāh-ı minhācı āḥir
Ḥulūṣī Naḳṣibendī’den girip revān-ı rāh oldu

315

11’li Hece

- 1 Āh yine tīg hicriñ deldi sīnemi
Bir eyülmez yaralara düşürdü
Ḳurudu gülleri açdı şebnemi
Bülbülü nev-edālara düşürdü
- 2 Beni benden aldı vecḥ-i cemālīñ
‘Āşıklar ḳatline fermāndır ḥālīñ
Ḳaddimi dāl itdi siḥr-i hilālīñ
Dürlü dürlü belālara düşürdü
- 3 Bend olup perçeme oldum dīvāne
Şem‘ -i cemālīñe ḳarşu pervāne
Görünüp bir kerre bu nā-tüvāna
Hiç tükenmez sevdālara düşürdü
- 4 İçmişiz bādeyi bezm-i ezelde
Varlığımız gitdi ḳalmadı elde

‘İşkî kıatre iken mevc idüp dilde
‘Ummān-veş deryālara düşürdü

- 5 Ḥamd eyle Ḥudā’ya her sā‘ at her ān
Verdi maṭlabıñı ol ġanī Yezdān
Ey Ḥulūṣī saña eyledi iḥsān
‘İşk elinden rüsvālara düşürdü

[95a]

316

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bir devāsız derde şaldı ol melek-sīmā beni
Dellāl-ı ‘ışka verip hep eyledi yaġmā beni
- 2 Günde beş kez karşıusunda тұrmayan ‘āşıq degil
İtse qabūl baña besdir bir kere cānā beni
- 3 Ser-te-ser gezdim cihānı ‘ışk ile Mecnūn-veş
Kūh-ı sevdāya düşürüp eyledi ifnā beni
- 4 Bunca sāllar şeb-i ġamda eyledi ‘ömrüm tebāh
Eylemez bir demde ülfet aġladır ḥālā beni
- 5 Ebkem oldum yok lisānım ḥālimi ‘arz itmege
Raḥm iderek bir ḥaber ver ey bād-ı şabā beni
- 6 Baḥr-ı ‘ışkî mevc urup ġarḳ itdi cümle varımı
Fülk-i dil ḳalkdı hevāya aldı o deryā beni

7 Renc-i asret aplayıp bī-cān u idrākim bugūn
Erişip ‘ İsā-yı demim eylesin ihyā beni

8 Der Hūlūřī o örölmez zār u giryān olduėum
Atdı tīr urdı sīnem dost eyledi ibkā beni

317

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1 Terk idemem ařlā ben ey meh-liķā sevdim seni
Görmek iün yüzünü rūz-ı cezā sevdim seni
asretiñden yandı gönlüm pūr-ezā sevdim seni
amdü li’llah baña bu kil-k-i azā sevdim seni

2 Bend olundu bu dilim o şeb-i yeldā perçeme
Niceler dār oldu aldı o süveydā perçeme
oununca cān verirler bād-ı řabā perçeme
Vazgelemem cān fedā ben ber-udā sevdim seni

3 Ben şadıkım dönemem andan helāk olsam daı
Tīğ-i ‘ ıřķıñla hezārān āk u āk olsam daı
Rāh-ı ‘ ıřķda cān verip āk-ile āk olsam daı
Biñ cānım olsa saña olsun fedā sevdim seni

4 Naķř olan vechiñde dōrt kitāba arřu urmuřum
Hem muabbet hem amu abāba arşu urmuşum
ıble-i ma‘ nāda o mihrāba arşu urmuşum

[95b] Oldu kıyām u u‘ūd hep pūr-ziyā sevdim seni

5 Her varakda okunan kitāb-ı lebiñdir seniñ
 Hâtırımdan devr iden hisāb-ı lebiñdir seniñ
 Şübhesiz derdime dermān āb-ı lebiñdir seniñ
 Çünkü sensin cümle derdlere devā sevdim seni

6 ‘Āşıkım yok kimseden zerre kadar pervā baña
 Var mı bir şey ki bilip de olmaya ‘āşık saña
 Şems ü kamer çün saña pervānedir ey nūr sīmā
 Ben de cān vermege pervāne saña sevdim seni

7 Sevgiñi söylemedim el’ān yāra ağıyāra ben
 Qalmadı şabra taḥammül başladım güftāra ben
 Cān u dilden ‘āşık oldum nūr-ı Hāq ruḥsāra ben
 Zu‘m iderler şanki ben itdim ḥaṭā sevdim seni

8 Zāhir ü bāṭın seni görüp de sevmeyen mi var
 Kenz-i lâ-yefnāyı buldu kime ‘ışkıñ oldu yār
 Yok hisābı ‘āşıkıñ geçmiş gelip leyl ü nehār
 Evvelā geçenlere verdim şalā sevdim seni

9 Cānını terk itmeyen hiç qalmamış ey cān saña
 Bir cānım var şad hezār olsa yine qurbān saña
 Bu Ḥulūşī şimdi ‘āşık olmamış cānān saña
 Tā ezelden oldu gönlüm mübtelā sevdim seni

318

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1 Efendim nīm-nigāhla gönlümü şād itsen olmaz mı
 Çözüp zenciri benden beni āzād itsen olmaz mı

- 2 Yeter bunca zamān zindān-ı cism içre yatan dilsiz
Açıp vuşlat bâbını aña küşād itsen olmaz mı
- 3 Görürken aḥvāl-i perīşānımı derd-i ʿışkıñdan
Yıkılmış gönlümü luṭfuñla bünyād itsen olmaz mı
- 4 N'ola ʿilm-i ledünnī esrārından olsa bir nebze
İdüp iḥsān daḥı her fenne üstād itsen olmaz mı

[96a]

- 5 Taḥammül kalmadı zerre kapuñda nâ-tüvân oldum
Tutup dest-i zaʿîfim ğayrı irşād itsen olmaz mı
- 6 Düşüp miyân-ı yâr u aġyâr içre bu kalan köhne
Pîri nev-civân idüp tekrâr icād itsen olmaz mı
- 7 Nedir çekdigimiz miḥnet ü bu derd ü meşakḳatle
Ḳamu refʿ eyleyip anları ber-bād itsen olmaz mı
- 8 Cihānı hoş görüp hem hoş olup bir hoş kelām eyle
Ḥulūşī bu ʿālemi sen de dil-şād itsen olmaz mı

319

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

- 1 Rûz u şeb yakdı beni âh-ile cānān eleme
Bir çekilmez bār imiş cihānda hicrān eleme
- 2 Zaḥme-dār olup yatan ben gibi mecrûḥ sīneden
Rûz-ı maḥşerde çıkar o tîr-i müjgān eleme

- 3 Sevdâsı şaldı beni âh ne devâsız derde
Hayâli dilde anıñ dîdede çeşmân elemi
- 4 Ğayrı kalmaz dil-i ‘âşıkda gide gide çıkar
Çıkmaz andan aşlâ dil-dâr ile gül-şân elemi
- 5 Şeb-i yeldâda hele tenhâ düşerse ehl-i dil
Çok sūzişlidir o şeb bülbülün elhân elemi
- 6 Geldi eyyâm-ı hüzün ağla sen ey dil turma
Düşdü hâtrıma yine hayfâ o zamân elemi
- 7 Düşünüp mâzî [vü] hâl istiğbâli ğâfil idüp
Ğaflet ile her cāmı aldadı cihân elemi
- 8 Yâr diye diye sonunda yâre cân vermek var
Çok müşküldür cümleden ey Hülûşî cân elemi

320

7’li Hece

- 1 Kaldım zindân içinde
Senden bir emân sâķî
Hastayım cân içinde
İt baña dermân sâķî
- 2 Dil ‘ışkıñdan sūzâna
Düşdüm leb-i ‘atşâna
Muhtâcdır çok dermâna
Kıl devâ ihsân sâķî

- 3 Geldi bahār eyyāmı
 Bu mevsim yār eyyāmı
 Gel sen de gel encāmı
 Ol baña mihmān sākī

[96b]

- 4 Hele gel sen hele gel
 Būlbūl ile bile gel
 Bādeyi al ele gel
 Gel eyle devrān sākī

- 5 Tırma cānım çūş eyle
 Toldur bile nūş eyle
 Gönülleri hoş eyle
 Hoş eyle elhān sākī

- 6 Bu fursat fevt olmasun
 Zinhār raķib duymasun
 Toldur baña bāde şun
 Dil olsun sekrān sākī

- 7 Kimseyi eş eyleme
 Bu sırrı fāş eyleme
 Çeşmimi yaş eyleme
 Bilmesin bir cān sākī

- 8 Ey cān gelmemiş olmaz
 Eylerim saña niyāz
 Gel de destiñle yaz
 Qatlime fermān sākī

- 9 Cānım seniñ eliñde
 Ğonca açmış gülüñde
 Fedā itdim yoluñda
 Cān saña kurbān sākī

- 10 Der Hülūṣī özüñde
 Şebāt eyle sözüñde
 Cān vereyim diziñde
 Sen oķu Kır'ān sākī

321

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Gel ey sākī bize tünd olma ver ol cām-serşārı
 İdince yād hurūş eyler göñül eyyām-ı nigārı
- 2 Hayāliden hayāl olmaķlıķı kaçd eyledim līk
 Ne müşkil kār imiş kırmaķ cihānda şīşe-i 'ārı
- 3 Bilir ancak bu derdi derdini yārıñ çeken bir cān
 Ne bilsin çekmeyenler dünyāda böyle girān bārı
- 4 Gel iķrār eyle ey münkir sözüm tüt ğaflete düşme
 Bizimle 'āşık olup sen de sev tırma gel o yārı
- 5 Anı her kim ki sevmez hiç sevilmez dünyā' uķbāda
 Yarın vermez fā'ide sen idersin bī-hūde zārı
- 6 Bütün sırlar olur zāhir kurulur bir dīvān anda
 Görünce bize ta' n iden utanmaz mı o dil-dārı

[97a]

- 7 Baĥar körler olur pek çok göremez nûrunu şemsiñ
Budur ki çeşm-i şeb-perler tutarlar rāh-ı inkārı
- 8 Qo ey münkir bu da‘ vā-yı ‘inādīden fāriğ ol gel
İdüp tevbe nedāmetle sev o maĥbûb-ı Settār’ı
- 9 Hārīm-i vuşlat-ı maĥbûba ermek böyle mümkin mi
Degil ermek ise ârzûñ Hülûşî qo qamu varı

322

Mef‘ûlû mefā‘îlû mefā‘îlû fe‘ûlûn

- 1 Geldi muĥarrem sen de eyle saña sezâyı
Yas tonunu giy ĥātra getir qanlı fezâyı
‘Āşîq olanlar ĥîç unuttur mu o ĥazâyı
Unutdu sükkân-ı dūzahān rûz-ı cezâyı
Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belâyı
İñle ey dilim ĥîç unutma o mācerâyı
- 2 O rûz-ı ezel zülfü görüp dāra tolaşdı
Meydāna girip ser verip ser-dāra tolaşdı
Şıdĥ-ile yāra verdigi iqrāra tolaşdı
Pervāne-i ĥaĥ şem‘-i pür-envāra tolaşdı
Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belâyı
İñle ey dilim ĥîç unutma o mācerâyı
- 3 Vaqtā ki o bed-baĥt[1] Kerbelā’nıñ uyandı
Arz tutdu mātem hem semavāt qana boyandı
Açmadı o sāl yerde ezhār sebze hā yandı

Ma' şūmlar āhı tā erişdi ' arşa tayandı
 Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belāyı
 İñle ey dilim hîç unutma o mācerāyı

- 4 Tıttıdu mātem hep āl-i ' abā ağladılar kan
 Hîç rāzı olur mu buña insān olan insān
 Olmaz buña şadrında olan zerrece ĩmān
 Rāzı oluplar leşker-i iblīs-i Yezīdān
 Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belāyı
 İñle ey dilim hîç unutma o mācerāyı

[97b]

- 5 Her kim ki o gün ehl-i beyte kıldı ihānet
 La' net aña tā be-kıyāmet şad hezār lā' net
 Cümle muhibbi da' vācıyız rüz-ı kıyāmet
 Ma' şūmlara hîç o zālimler itmedi şefkat
 Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belāyı
 İñle ey dilim hîç unutma o mācerāyı

- 6 Sen ki a kāfir seyyidi o hāke bırağdıñ
 Zincīr-i nārı yediñile boynuña tağdıñ
 Kaṭrān çanağı gözleriñ ile nice bağdıñ
 Yağdıñ dil-i muhibbi tā be-maḥşere yağdıñ
 Ağla ey gözüm yāda getirme kerb-i belāyı
 İñle ey dilim hîç unutma o mācerāyı

- 7 O gün ki imām düşdü meydān-ı Kerbelā'ya
 Kerrūbiyān āh kanlı niķāb çekdi semāya
 Melekler ile erdi bu ḥaber Muştafā'ya
 Bundangeri erdi o Ḥaydar ile Zehrā'ya

Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı
İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

- 8 Bil tâ o günden tutdu mâtem ağladı cihân
Vuḥūṣ u tuyûr hem cümle zî-rûḥ cin ile insân
Âb u ḥāk u bād u nâr bil-cümle ḳudsiyân
Ervâḥ-ı Nebî cümle velî eyledi giryân
Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı
İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

- 9 Mü‘ min mi âyâ añâ bugün ağlamaz olan
Mâtemin idüp câme-i yas bağlamaz olan
‘Işḳ dāḡı ile sînesini dāḡlamaz olan
Dîdelerinden ḳanlı yaşlar çağlamaz olan
Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı
İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

[98a]

- 10 Yâ Rab baña kimler taḥammül ide nedir bu
Kesdi Fırât’ı düşmân-ı dîn vermediler şu
Ağla zâr u zâr tut mâtemin rûz u şeb yâ-hû
‘Âşık olanın gözlerine hiç gele uyku
Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı
İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

- 11 Añdıḳca yandı gönül pür âteş oldu
Âh eyledikçe dil ü cânım ḳan ile tıldı
O şübbân-ı cennetlere gör ki neler oldu
Bu derde düşeli Ḥulûşî şararıp şıldı

Ağla ey gözüm yâda getirme kerb-i belâyı
İnle ey dilim hiç unutma o mâcerâyı

323

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Zincîr-i ' ışkın ıtaıp ehl-i şi'âr itdi beni
Tîr-i eŝmiyle urup dilden nâ-çâr itdi beni
- 2 Düşdü iqlîm-i dile leşker-i ' ışkı ser-te-ser
' Aqlımı yağma idüp hep târ ü mâr itdi beni
- 3 Paraladı teber-i sevdâsı bağrımı ezip
Nice ben inlemeyim giryân u zâr itdi beni
- 4 aldırıp mıknâtıŝ-ı kâkûl ile meh-rû nigâr
ağ-ı hicie düşürüp hicr ile yâr itdi beni
- 5 Gelecekdi bu gice gelmedi va' d itdi baňa
Baa baa yoluna şubha didâr itdi beni
- 6 Levh-i dilde öyle hak olundu eŝkâli anıñ
Haşre tâ her şubh u şâm âh u bîdâr itdi beni
- 7 Vechi mâh cebhe semâ kâkûl ŝüreyyâ şübhesiz
Böyle bir melek-sîmâ cândan bîzâr itdi beni
- 8 Zîb ü ziyneti degil midir ŝüreyyâ göklerin
Çok görölmez baňa peymâ-yı settâr itdi beni

- 9 Murğ-ı dil pervāz idüp düşdü cemāl ẓandīline
Fitīli kendi nārı kendi yanar itdi beni
- 10 İhtiyārım gitdi elden beni benden aldı
Qalmadı şabr u taḥammül bī-ẓarār itdi beni
- 11 Der Ḥulūṣī yolum azdı kūy-i yāra düşdüm
Bağlayıp kemend-i zülfüne şikā itdi beni

[98b]

324

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Nām-ı pākındir seniñ dillerde ezber yā 'Alī
'Āşıkāna ḥubb-ı zātın oldu zeber yā 'Alī
- 2 Büsbütün tutmuş cihānı nīk-i şāh u şöhretiñ
Evliyālar şāhısın ey şāh-ı dāver yā 'Alī
- 3 Şems-ile siz dört sitāre geldiñiz Ḥaḳ'dan Ḥudā
Āfitābdır pertev zīver-i aḥter yā 'Alī
- 4 Ḥaḳ te'ālānıñ esedisin dāmād[1] Aḥmed'in
İsmiñi vermiş o nūr kerrār u Ḥaydar yā 'Alī
- 5 Gelmemiş mişliñ cihāna daḡı gelmesi muḥāl
Şaf-şiken şimşīr-zen bārū-yı enver yā 'Alī
- 6 Ḥaḳ seni maḥbūbına nuşret içün ḥalḳ eylemiş
Nāşır-ı dīn manşūr-ı ẓālī' -i Ḥayber yā 'Alī

- 7 Kimse inkār idemez nefrīn olunmuş münkire
Rāh-ı Hāk’da h̄idmetiñ gün gibi eẓhar yā ‘Alī
- 8 Hāk ẓatında zāhir ü bāṭın ‘ilim bir noẓtadır
Hem ṭahadır kânūnu sen andan aḥker yā ‘Alī
- 9 Noẓta içre Muṣṭafā ‘ilm-i ledüniñ bahridir
Sensin anda eñ bahālī incü gevher yā ‘Alī
- 10 Olduğundan şübhesiz aşlı bu ḥālīñ böylece
Ehl-i diller yoluña hep verdiler cān yā ‘Alī
- 11 Biz muḥibb-i ḥānedān hep cān-fedāya gelmişiz
Kebş-i İsmā‘īl gibi cümle berāber yā ‘Alī
- 12 Bir alay ‘aṭşāneyiz ümmidimiz maḥşer günü
Destiñ-ile şun bize sāķī-i Kevşer yā ‘Alī
- 13 ‘Işķ-ile büryān u giryān baş koyup bekler meded
Eşigiñde Kıṭmīriñ Ḥulūşī kemter yā ‘Alī

325

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Bozuldu ‘ālemiñ intizāmı eyvāh ḥarāb oldu
Nice cānlar olup itlāf u ḥaķ ne ḥaķ türāb oldu
- 2 Çekildi istiķāmet dillere girdi fesād ancak
İşitmez şavābı kimse ḥaṭālar hep şavāb oldu

- 3 Uçup zenbūr ‘ asel-i hūlv-ı ĩmān-dārı mürlendi
Girip zıddı o dāra miskin meges ü zübāb oldu
- 4 Henūz deldik ‘ adālet bāğının ĩşārını hayfā
Döküldü başımıza meşā ‘ib her dem şitāb oldu
- 5 Çıkıp gitdi haķīķat bāğ [u] bāğbānı şitā oldu
O güller şoldu hāra döndü bülbüller ğurāb oldu
- 6 Hāyāt ābın tecessūs eylediñ ‘ atşān olup cümle
Tolaşdıķ bī-hūde gördüğümüz göller serāb oldu
[99a]
- 7 Bu sırr-ı ĩķmeti temyīz idemezler idüp idrāk
Şanır cāhil olanlar ki raķībler kām-yāb oldu
- 8 Geliser vaķtı anlarıñ olur encāmları ber-bād
Hulūşī’den işit muṭlaķ o kuvvetler bī-tāb oldu

326

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Göz göz itdi sīnemi gör ğamzesi ğaddāreyi
Urdı tīğın açdı bağrımda oyulmaz yarayı
- 2 Çehresinden dā ‘imā ĩşım nümā olmaķdadır
Kasd[1] katl itmek mi bilmem ‘ aşık-ı bī-çāreyi
- 3 Olsa bir şeb düşse rāhı hücre-i aħzānıma
Raħm iderdi görse bu cigeri pāre pāreyi

- 4 Bulmadım bir kes o yāre ‘arz-ı hālīm irgüre
Ey şabā sen al getir benden bu varak pāreyi
- 5 Ğayrı benim merḥamet itsin āh u giryānıma
Nerm eder gözyaşlarım encāmı seng-i ḥārayı
- 6 Cān verip cānımı alsın teni āzād eylesin
Cān-keş itmek toğru degil böyle bir fuḳārayı
- 7 Āh n’ola ben ismini yād eylerim benim de o
Bir kere yād eylese görsem dil-i āvāreyi
- 8 Bilmez o da Loḳmān’a şordum Ḥulūṣī söyledi
Derdime devā odur gelsin o bulsun çāreyi

327

Mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn

- 1 Gel ey bağ-ı mecāz içre yatan bülbul kıl elḥanı
Ḥaḳīḳat bağına toğru uçup anda it efgānı
- 2 Açılmış ezharān anda hezārān dürlü reng-ā-reng
Ṭurur mı hīç mecāz içre iden ārzū o gül-şanı
- 3 Nişār it dürr-i ma‘niden ki yokdur kıymeti anıñ
Okuyup dinleyen iḥvān da böyle itsin iḳanı
- 4 ‘Ömür sür sen bu dünyāda Neciyy’ullah Nūḥ ‘ömrünce
Misāfirsın hemān üç gün bu ‘ālem fānīdir fānī

- 5 Ne deñlü tedbîr itsen ceħd ile kām almağa ey cān
Bozulmaz taqđiri Haqq'ıñ ki odur emr-i Rabbānî
- 6 Rivāyet-i şahîħde var ki Cebra'ıl gelip birgün
Getirmiş sūre-i Naşr'ı Hudā'dan itmiş ihsānı
- 7 Pes almış anı oğumuş Habîb'ullah olup dil-şād
Beşāretler kılıp o dem kamu aşhāb u yārānı
- 8 Ve illā gördü ki bir küşede turur anı maħzūn
Buyurmuş bā' iş-i hüznüñ nedir ey o kerem-kānı
[99b]
- 9 Tıutup yüzün mübārek vechine anda idüp bükā
Buyurmuş Şiddîk-ı ekber ki ey maħbūb-ı Raħmānî
- 10 Beşāret var bu āyetde daħı vardır işāret ki
Ciger-gāhım yanıp andan tefekkür eyledim anı
- 11 Gele bir gün ki bu ümmet yolundan çıķa fevc ü fevc
Nitekim girdiler şimdi yine ey cānımıñ cānı
- 12 İşitdi pes anı Faħr-i ālem aşhābına cümle
Verip bu haberi anda o iki dünyā sultānı
- 13 Ğarîb gelmiş bu dîn evvel buyurmuşdur Resûl'ullah
Yine Ğarîb gider ehl-i nifāklar terk eder anı
- 14 Bütün aşhāb düşüp hüzne demişler yā Resûl'allah
Ne zamānda olısar bu nicedir ān [u] nişānı

- 15 Buyurmuşdur Resûl'ullah muhakkak geliser birgün
Gide şefkat bu ümmetden 'adâletiñ kâla şanı
- 16 'Ulemâsı olur fâcir şüeyhâsı olur fâsık
Çoğu şârib hayâ kalka ola bî-pervâ nisvânı
- 17 Şûretâ görünüp Hakk'dan taraf taraf ola cümle
Düşe tefriķaya hep nâs tegallüb ide şeytânı
- 18 Buzulup tavr-ı intizâm tanımaz kimse kimseyi
Ne emr-i âmirân kalur ne emr-i mîr-i mîrânı
- 19 Kâpar melhame-i kübrâ gelir meydâna bî-hûde
Olur yeryüzü pür-fitne dökülür insânın kanı
- 20 Münâfıklar o eşnâ' tekeşşür eylemeye pek çok
Şorulmaz hikmet[i] Hakk'ın bunuñla kırar insânı
- 21 Çıkar galâ olur biñ gurûşa bir öküzün başı
Fuķarâ bulamaz loķma yeşil yaprak olur nânı
- 22 Urup İslâm üzerine o dem gâlib gele küffâr
Tuta etrâfını ide ihâta İslâm olanı
- 23 O gündür işte bu söyledigim yok iştibâh anda
Buña mâni' degil kimse murâd itmiş Hudâ anı
- 24 Dağı soñundan İslâmın haber vermiş Resûl'ullah
Yine tefric-i bâl itmiş idüp müjdeleriz anı

- 25 Çıka bir şāhib-i ‘aşīr geliser ġarb tarafından
Ola Mehdī lisān-ı nāsda anıñ şöhret ü şānı
- 26 Diye benim bu İslāmıñ nāşır-ı emīri bugün
Bütün İslām olanlara o ānda ide i‘lānı
- 27 İşidip İslām olanlar diyeler aña āta‘ nā
Qabūl idüp kamu İslām tutalar cümle o cānı
- 28 Dizip ‘askerini meydāna çıka şıdķ-ile o cān
Demeye az veya çokdur gözü hıç göre düşmānı
[100a]
- 29 Kıra düşmān ile ehl-i nifāķı hep idiser yok
Sürer Mecūsīyi qalmaz ne Yahūdī ne Naşrānī
- 30 Qalır İslām olanlar cümle ‘adl-ile qurar aķkām
Sürer andangeri emnü’l-emān bir ħayli ezmānı
- 31 Çıkar anıñ şoñunda bil ‘alāmetler kıyāmetden
Anı görmeye İslāmlar görenler ider efġānı
- 32 Kamu aşķābına böyle ħaber vermiş Ĥabīb’ullah
Deyip nihāyetin böyle ħitām vermiş kerem-kānı
- 33 Görüp böyle rivāyet-i şāķīhi ben de nazm ile
Murādım bir Fātiĥa’dır daķı tesellī iĥvānı
- 34 Tefekkür idelim revā mıdır ef’ālimiz bir bir
Çıķıp yoldan kamumuz dā‘iyiz encāmı ħüsrānı

- 35 Nedir bizde olan bu ğaflet ü endūh u kayğular
Beyān itmiş işitdik çün Resūl-i Hudā bu ānı
- 36 Bilip her cān vazīfesin olalım biz aña meşğūl
Edelim taşfiye kalbi tūtalım ğayrı zebānı
- 37 Cemī‘-i hayr u şerleri deriz dā’im Hudā’dandır
Lisān ile tefehhümsüz okuruz şart-ı ĩmānı
- 38 Sene biñ üç yüz otuz beş pes oldu tārīḥ-i hicrī
Tevārīḥler tölup da belki henūz geldi devrānı
- 39 Xarışma ḥikmet-i Hakk’a konuşma ‘illetinden sen
Gelen her ḥālī hoş görüp de ki bu emr-i Yezdānı
- 40 Kul olan öz vazīfesin ĩfā iderse şıdk-ile
Efendisi olan o kula bak itmez mi iḥsānı
- 41 İdüp tevbe ile bir kul çevirirse yüzün Hakk’a
Rızāsın baḥş ider nişār idüp in‘ām-ı cinānı
- 42 Gözüm nūrı işitdiñ nuşḥ u pendini bu ednānıñ
Hemān sa‘y eyle tevḥīde odur maḥv iden ‘iṣyānı
- 43 Urup terkin kāmunuñ sen diliñ kes mā-sivā’llahdan
Düşüp ‘ışkına maḥbūbuñ ‘āşık ol sev o cānānı
- 44 Sevip o maḥbūbıñ ‘ışkına düşeli gice gündüz
İdüp biñ āh-ile Hūlūşī yazmışdır bu dīvānı

328

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

- 1 Mü 'eşşir emridir buḥūr-ı āşār
Temevvüc eyledi tūğyān göründü
- 2 Tedevvür eyledi gitdi nīk eyyām
Çarḥ-ı dūn 'aksine devrān göründü
- 3 Şaḫın taḫbīḥ idüp itme ta' accüb
Ki ḫavl-i ḫabībū'r-Raḫmān göründü
- [100b]
- 4 Bu ümmetiñ gele bir gün başına
Ḳopa fitne demiş o ān göründü
- 5 Hemān biz başımızı ağlayalım
Bize şimdengeri giryān göründü
- 6 Çün ümmet çıkdı yolundan şaşırdı
'İbādet yok olup 'işyān göründü
- 7 Olur fitne bā' iş helāk olurlar
Münāfıḳ ile münkirān göründü
- 8 Tezelzül eyledi fezāyı insān
Olup ġarḳ ekşeri cihān göründü
- 9 Şehīd-i ḫaḳ ölenler ḫarb içinde
'İd-i ekber idüp ḳurbān göründü

- 10 Münāfıklar kaçar ‘ahdinde tırmaz
Hāliş mü ’minlere meydān göründü
- 11 Şehā geldi çün imtiḥān zamānı
Seçildi küfr ile īmān göründü
- 12 Bilinmedi naşıl geçdi ‘alā ’im
Bunuñla çok büyük nişān göründü
- 13 Yakın geldi henüz şemsiñ tūlū’ı
Dil sipihrinde bak serṭān göründü
- 14 Ḥulūşī sīreti ḥayvān olanlar
Ḥayf ola şūretā insān göründü

329

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Beni bu taḥrīk iden cānım mıdır cānāne mi
Göñlümü mest eyleyen cām mı yaḥūd civāne mi
- 2 ‘Āşıkı mescūr iden ḥikmeti bilmem vā’ izā
Mey midir sāḫī midir söyle ki bir fesāne mi
- 3 Ḥarābāt ehl[i] қоşar dem-ḥāneye ta’ n olunur
Anı mecbūr eyleyen mey mi āyā rindāne mi
- 4 Gözlerini ḥūn-feşān eyleyip bī-hoş bırakan
O güzellik veyā o şīve mi o devrāne mi

- 5 Sevdüğinden dūr olup hem-demi bükā olanıñ
Başına zindān-ı teng cinān mıdır cihāne mi
- 6 Dünyāya gelmiş belī her bir mevālid-i şelās
Sebebi tıfl-ı diliñ ātā mıdır yā ana mı
- 7 Bunlarıñ cevābını vermeklige kurma özüñ
Deremezsin pek ağır yeltenme hīç dūr-dāne mi
- 8 Ara mir'āt-ı haķīķat bul anı baķ aña ki
Göresin dil-hāneñi ma' mūr mudur vīrāne mi
- [101a]
- 9 Hele sen topla yaķañı yine mescidiñe var
Bilirim ben meyi mi hem sāķī mi mey-hāne mi
- 10 Ola bir gün geçe destine dīvānım şūfīniñ
Diye ki bu 'acabā mey-ħor mudur mestāne mi
- 11 Añlayamaz sözünü münkir olan üftādeniñ
Añlayanlar okusun der Ĥulūşī dīvānımı

330

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sāķīniñ şīveleri efsāne bıraķdı beni
Қalmadı cāma ĥācet mestāne bıraķdı beni
- 2 Ġā'ib oldu dīdeden bir demde bilemem naşıl
Bu ĥāli verdi elem giryāne bıraķdı beni

- 3 Gezer iken serserî ben gelmişem nezdîk aña
Raħm idüp nazār ile Һayrāne bıraқdı beni
- 4 Tolaşur gül-şān-ı ‘izārda Һapdı dilim
Tîğile Һaldırıp bir bostāna bıraқdı beni
- 5 Düşdüm anda bir sūzîş-i nāra zenaҺdān çāҺmış
Çıķmağā yoқdu çāre başdan başa yaқdı beni
- 6 Bir idi āteş ile rūyında Һaldım leb-ā-leb
Dāra fermān buyurup kālülüne taқdı beni
- 7 Gönlümü perçemile gerdāna muҺkem bend idüp
Mîḡ-ı kevkeb ḡāl-i ruḡsārı ile Һaқdı beni
- 8 Cān fedā olsun aña ḡıç ağyāra vermedi yüz
Der ḡulūṣî rāzıyım ben bu Һadar baқdı beni

331

Mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün

- 1 Göründü evvelā dil-ber baña şimdi nihān oldu
Aķıtdı eşkini çeşmim kārım āh u fiğān oldu
- 2 Oturdum külbe-i aḡzānda bunca seneler geçdi
Ne şordu derdimi kimse ne de ḡıçbir duyan oldu
- 3 Zāhirde ḡoş muḡibb-i şādıķān hep göründü nās
Bāṭında Һalblerini yoқladım çoğū yalan oldu

- 4 Bütün ma' neviyâtı nâs koyup dünyâyâ şarıldı
Edânîler çoğaldı her biri hasr u zamân oldu
- 5 Te'ammül itmez insânlar âhîr menzîlini aşlâ
Bilemez ki özü her ân o menzîle revân oldu
- 6 Gelir bir dem geçer başa bu varlıklar kalır şanma
İdüp inşâf tefekkür kıl bu yer kime mekân oldu

- 7 Nice böyle devirler geldi devr oldu bu dünyâdan
O ehl-i ğafletîñ kâm-ile eyyâmı kemân oldu

[101b]

- 8 Saña ma' lûmdur ey ' âlim bilinmez sırr-ı hikmetiñ
Ne bizi diñleyen kaldı ne de bir okuyan oldu
- 9 Hâbîbiñ haqq-ıçün ey dost kamumuz bir dem irşâd it
Giderse kârımız böyle hâlimiz çok yaman oldu
- 10 Açar ancak Hudâ takdîridir hayr hep mühürlendi
Hulûşî kimseden bilme zamân beter zamân oldu

332

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Gitdi erbâb-ı cihânîñ ehl-i himmet kalmadı
Aşlı budur ekşerî kârda ' adâlet kalmadı
- 2 Her biri bir perde ardından bakar insânlarıñ
Cân u dilden hayr içün bir toĝru gayret kalmadı

- 3 Kalkdı ekserî âdemden hayf ola yüz perdesi
Yüzde bir ihvânımızda ehl-i ʿiffet kalmadı
- 4 Sır olup çıkdı içimizden haqîkat erleri
Kaldı çok hod-bîn ü bed-bînler dirâyet kalmadı
- 5 Hayf iderdik cümle anda bir ekâzib var iken
Büsbütün çıkdı ekâzib hiç şadâkat kalmadı
- 6 Çok ʿâlim var câhil ile farkı müşkildir bugün
Bu sebebden artdı şekâvet saʿâdet kalmadı
- 7 Ser-te-ser uyduk hevâ-yı nefse eyledik günâh
İşte bu ki kimseden kimseye hürmet kalmadı
- 8 Baş ayak oldu ayak baş kalmadı elde mecâl
Cümle aʿzâ düşdü hâke tende kuvvet kalmadı
- 9 Haq teʿâlâ şerlerinden hıfz ide İslâmları
Ehl-i nifâk çoğalıp hayra muhabbet kalmadı
- 10 Ey Hülûşî münkiriñ kâmi olur kim korkma sen
Geldi yakîñ günleri pek çok da müddet kalmadı

333

Mefʿûlû mefâʿîlû mefâʿîlû feʿûlûn

- 1 Yalvarıp âh itmez mi o cânâna Hülûşî
Yandı henûz bak âteş-i süzâna Hülûşî

- 2 Alsa eline ḥāmesin derdin tamām yazsa
Gönderebilse kaçları kemāna Ḥulūṣī
- 3 Derdini o dem okusa o yār su ’āl itse
Ancaḳ aña söyler demez bir cāna Ḥulūṣī
- 4 ‘Işkın yolunu ferde ğayrı aňlatamazsın
Geldi günün āh çok ‘acīb zamāna Ḥulūṣī

- 5 Var ma‘ rifeti ḥaylice taḳlīdi taḳlīdde
Yazdı dīvānı oldu kör dīvāne Ḥulūṣī

[102a]

- 6 Sen itme ümmīd derd-i za‘īfe o ez‘afdan
‘Arz it ḥālīñ ol mīr-i mīrāna Ḥulūṣī
- 7 Sev maḥbūbı sen gice gündüz vuşlatın iste
Ḳoy saña ki herkes desin fesāne Ḥulūṣī
- 8 Cümle bu ‘ālem bir hevāya meyl idüp gider
Bilmez ki niçün geldi bu cihāna Ḥulūṣī

334

Meḥ ūlū meḥā’īlū meḥā’īlū fe‘ūlūn

- 1 Çıkdı şüreyyā encümi mizānı göründü
Añladı herkes felegiñ devrānı göründü
- 2 Seyyāreleri nice zamān döndü hevāda
Bildi müneccim anlarıñ her şanı göründü

- 3 Zühāl mi oldu ʔālī‘imiz ğayrı bilinmez
Göstermeye haḳ ẓulmetiñ nişānı göründü
- 4 Burc-ı esediñ serṭān-ile sünbüle düşdü
Şarḳdı etegin herkese efşānı göründü
- 5 Baḳdım henüz dūr-bīn-i dile bir ḥayāl-veş
Cevzā’ yüzünüñ sevr ile serṭānı göründü
- 6 Yā Rab düşürme rūzumuzu burc-ı şerve ki
Çok vahşī olur hemişe ḥayvānı göründü
- 7 Bunda bulunur dā’imā o ḥamel ü cevzā
Şemsiñ buradan fitne-engizānı göründü
- 8 Mirriḥi geçir müşteriye eyle muḳārin
Andan bilelim Zühre’niñ zamānı göründü
- 9 Ḥudā bize ver ʔālī‘imiz olsun ‘Uṭārid
Dā’im anıñla āfitābıñ ānı göründü
- 10 Muṭlaḳ Ḥulūṣī bu ʔālī‘iñ soñu ṭāriḳdir
Ṭāriḳla şemsiñ dā’imā i‘lānı göründü

335

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Bu hevādan geç ey gönül ki hevā-yı civān geçdi
Erişdi cehl-nāmesin seni bunca zamān geçdi

- 2 Şarardı ‘arızıñ şoldu cemāliñ çün hazān düşdü
Kesildi dem-i hayātdan vücūddan cümle kan geçdi
- 3 Tefekkür kıl nedir haddiñ büküldü kâmetiñ kaddiñ
Abā vü akrābāñ ceddin hâher evlād ihvān geçdi
- 4 Gözüñ görmez turur diziñ bozuldu şavt-ile sözüñ
İnanmazsın görür gözüñ gelip bunca cānān geçdi
- 5 Ağardı mūy-ı rîş elbet tarāvetden düşüp kâmet
Gelip şimdi bize nevbet bunca serv-i revān geçdi
[102b]
- 6 Kānıdır bunca enbiyā kânıdır bunca evliyā
Saña mı kalacak dünyā ki server-i cihān geçdi
- 7 Münādī ānsızın bir kıl nidā eder duyar bûlbûl
Düşer kafes yıkılır gül görürsün bağ-bān geçdi
- 8 Bu dünyā fānīdir inan gelen üç gün olur mihmān
Bizi de göçürür bu hān hisābsız gāribān geçdi
- 9 Koyup ağyārı gel yāre bulasın derdiñe çāre
Düşelim rāh-ı dil-dāra bu yoldan mürşidān geçdi
- 10 İdüp inşāf te’ammül kıl nedir aşıñ anı sen bil
Başıñı ağla yaşıñ sil ki vakt-i ‘unfuvān geçdi
- 11 Eger isterse bir ihvān ide hisābını hemān
Güş it anı diyem ey cān diyesin ne ‘ayān geçdi

- 12 Dīvānıñ ibtidāsın al cim ile yāda būd ān sāl
Tamāmın lam u cimde al daı işbu dīvān gedi
- 13 Vefāsın umma dūnyānıñ lā-büdd şimdengeri anıñ
Hezār u se şad u sî u se olup ‘ömr-i cihān gedi
- 14 Geer ‘āşık dü-cihāndan velî gemez o cānāndan
Our beytim bilir andan H ul ş  ne zamān gedi

Tamām

SONUÇ

Hacı Hulûsî Baba dinî-tasavvufî konular işlemiş bir divan şairidir. XIX. yüzyılın Osmanlı Devleti içinde dünyaya gelmiş, XX. yüzyılın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde vefat etmiştir. Yaşadığı dönemde Batılı tarzda gelişen yeni edebiyattan etkilenmemiş - Bunda İstanbul'dan uzakta taşrada yaşaması da etken olmuştur.- Klasik Türk şiiri nazım şekillerini kullanarak divanını yazmıştır.

Şairin divanında 297 gazel, 7 müstezad, 4 kıta, 21 murabba, 1 muhammes ve 5 müseddes olmak üzere toplam 335 şiir bulunmaktadır. Şair şiirlerinde Hulûsî mahlasını kullanmıştır.

Hacı Hulûsî Baba eserindeki 317'sinde aruzu, 14 tanesinde hece ölçüsünü kullanmıştır. Genel anlamda Hacı Hulûsî Baba'nın aruz ölçüsünü iyi kullandığı söylenebilir. Özellikle aruzun remel bahri olan “fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün” ve hezec bahri olan “mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün” kalıbını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Ancak yukarıda belirtilen kalıpların dışındaki kalıplarda sıklıkla aruz hatasına düşmüştür. Divanda 4 şiirin vezni tespit edilememiştir.

Şair şiirlerinde ses ve ritmi sağlarken kafiye ve rediflerden faydalanmıştır. Şairin şiirlerinde kafiye ve redif olarak kullandığı kelimeler genelde Farsça ve Arapça kelimelerden oluşmaktadır. Ek hâlindeki rediflerin yanında kelime hâlinde de redif kullanmıştır. Nadir olarak, ele aldığı konuyu önemseyip kafiyeeye çok önem vermediği de görülür. Şairin ahengi bazen aliterasyon ve asonansla da sağladığı görülmektedir.

Şairin şiirlerinde kullandığı dil genellikle sadedir. Ancak bazen sözlüklerde bulunmayan Arapça ve Farsça kelimelere de yer vermekte bu durumda kelimenin ne anlama geldiğini hemen o dizinin yanına açıklamasını yapmaktadır. Söyleyişte o dönemin İstanbul Türkçesinin hâkim olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında halk söyleyişlerine de yer vermiştir. Şairin eserinde deyimleri de sıklıkla kullanmış, onların anlam zenginliğinden faydalanmıştır. Şairin Eski Anadolu Türkçesinde yer alan eklere de şiirlerinde yer verdiği görülmektedir. Hacı Hulûsî Baba Türkçe

kelimeleri bazen vezne uydurmak için birleştirmiştir. Şair Farsça kelimeleri de yöresel söyleyişle kullanmıştır. Şairin söz sanatlarını kullandığını, özellikle telmih sanatını tercih ettiğini görmekteyiz.

Hacı Hulûsî Baba dinî-tasavvufî halk şiirinden de etkilenmiştir. Şairin hece ölçüsüyle şiir yazması bu etkilenmeyi göz önüne sermektedir. Şair divanında 14 şiiri hece ölçüsü ile yazmıştır.

Hacı Hulûsî Baba aynı zamanda bir din adamıdır. Fatsa'ya gelmeden evvel birçok Türk- İslam coğrafyasını dolaşmış, buralarda gerek dinî gerek tasavvufî eğitimlerden geçmiştir. Fatsa'da imamlık ve müftülük görevlerini yürütmüştür. Bütün bunlar onun şairlik tarafını da etkilemiş ve eserlerinde almış olduğu bu eğitimlerin tezahürü olarak dinî ve tasavvufî konulara yönelmesini sağlamıştır. Bu durum kullandığı terminolojiyi de etkilemiştir.

Şair birçok şiirinde ayet ve hadislerden alıntılar yapmakta ve telmih sanatını kullanmaktadır. Allah'ın isim ve sıfatlarını şiirlerinde sıkça kullanmaktadır. Peygamberimiz Hz. Muhammet (s.a.v.) ve diğer peygamberlerin isimleri şiirlerinde sıklıkla geçmektedir. Dört Halife, şairin şiirlerinde isimleriyle geçtiği gibi lakaplarıyla da geçmektedir. Özellikle Peygamber Efendimizin damadı Hz. Ali Hz. Hacı Hulûsî Baba'nın şiirlerinde hayli yer tutmaktadır. Âl-i Abâ (Hz. Peygamber ile kızı Fatıma, damadı Alî ve torunları Hasan ile Hüseyin) şiirlerinde yer almaktadır. Özellikle şairin Kerbela olayından çok etkilendiği görülmektedir. Şairin ehl-i beyt sevgisi şiirlerinde yer almaktadır. Şairin bunun yanında birçok dinî konuyu şiirlerinde işlemiştir. Bunda Hacı Hulûsî Baba'nın aynı zamanda bir din adamı olması rol almaktadır.

Hacı Hulûsî Baba mutasavvıf bir şairdir. Kadirî tarikatına mensup olan şair Abdulkadir Geylanî'ye bağlıdır. Şair şiirlerinde tarikat silsilesini vermektedir. Yine şiirlerinde el aldığı tarikat şeyhlerini ve hocalarını belirtmektedir. Şair, Nakşibendi tarikatından etkilenmiştir. Şairin bu durumu şiirlerinin terminolojisine yansımıştır. Birçok tasavvufî terim şiirlerinin ana çatısını oluşturmaktadır: vahdet, tevhit, vuslat, mâsivâ, kesret, gönül, dil, fakr, keşf, ezel, bezm-i elest, bezm-i ezel, belâ, kâlû belâ,

hakikat, zâhir, bâtin, nefis, terk, şeyh, pîr, mürşit, mürîr, ârif, âşık, dervîş, sâlik, sâkî, sofî, insân-ı kâmil, tekke, dergâh, meyhâne, harâbât, mekteb-i irfân, maârif mektebi, meclîs-i rindâne, aşk, mey, bâde, şarâp, halka-i tevhîd, zikr, mest, mestâne, agyâr, vâiz, kadeh, uzlet, vuslat, can, mahbûb, muhibb, cânân bu kelimelerdir.

Hacı Hulûsî Baba Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen bir şairdir. Öyle ki Farsça şiir yazabilecek kadar Farsça bilmektedir. Divanı'nda Farsça bir gazel bulunmaktadır.

Şairin mesnevi nazım şekliyle yazdığı bir İslam ilmi hali bulunmaktadır. İslam dininin belli başlı kurallarını ve ilkelerini öğreten bir kitabının bulunması ve eserin şiir şeklinde yazılması şairin hem şiir yeteneğini hem de ilmî yönünü göz önüne sermesi açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında eser didaktik bir özellik gösterir.

Hacı Hulûsî Baba divan şiiri geleneğini bilen, bu geleneğin kaidelerine uygun şiirler yazan ve hacimli sayabileceğimiz bir divanı bulunan, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir “Divan Edebiyatı Şairi”dir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. (5. Basım). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aydın, A. (2004). *Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmet Efendi ve Dîvânı*. (1. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aydın, A. (2013). *Câhidî Dîvânı*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- Aydın, A. (2014). Klasik Türk Edebiyatında Divana İsim Verme. *Ekev Akademi Dergisi*, 59, 45-59.
- Aydın, A. (2019). *Kastamonulu Divan Şairleri*. (1. Basım). Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Develioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (14. Basım). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (1986). *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*. (52. Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dilçin, C. (1999). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. (5. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Eren, H. (2019). 20. Yüzyılda Divan Edebiyatı Geleneğini Devam Ettiren Bir Şair: Nevberî ve Şiirlerinde Fuzûlî Etkisi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 144, 143-157.
- Güneş, M. (2002). 20. Yüzyıl Divan Şairi Yozgatlı Hüznî. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 1-16.
- Güvelioğlu, İ. G. (2015). Bir Anadolu Yazarının Kısa Notları. Celal Çukurlu (Ed.) içinde, *Mehmet Hulusi Efendi (Hacı Hulusi Baba)*. (s.194-199). Ankara: Ertem Basım.
- İpekten, H. (2016). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. (20. Basım). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İşler, N. (2019). 20. Yüzyıl Dîvân Şâiri Hattât Suûdü'l-Mevlevî ve Dîvânı (Zâdegân). *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 71, 53-90.
- Köksal, F. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

- Kudret, A. (1999). XX. Yüzyılda Divan Şiiri Geleneğini Sürdüren Kayserili Şair Halim Kâmi Teoman, *Türk Kültürü*, 433, 296-302.
- Kurnaz, C. & Çeltik, H. (2011). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*. (2. Basım). İstanbul: H Yayınları.
- Öztoprak, N. (2006). Bursalı Feyzî Efendi'nin Elifnameleri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 136, 135-167.
- Pakalın, M, Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. (1. Cilt). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. (3. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tatçı, M. & Kurnaz, C. (2016). *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri*. (1. Basım). İstanbul: H Yayınları.
- Uzun, M.İ. (2000). İlâhi. 24.02.2020 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilahi> adresinden erişilmiştir.
- Üzüm, İ. (2003). Makâm-ı Mahmûd. 03/11/2019 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Yavuz, K. (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 359, 359-424.
- Yazır, E. H. (2017). *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. (Sadeleştirenler Tunç, A. & Börekoğlu, H.). Ankara: SefaYayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Orhan VERGİLİ

Doğum Yeri ve Yılı: Fatsa / 1979

Medeni Hali: Evli

Yabancı Dil: İngilizce

E-posta: esorv@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise: Azdavay Lisesi

Lisans: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2001)

Lisans: Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi (2016)

Mesleki Deneyim

İş Yeri: Çatalpınar Lisesi- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İş Yeri: Silvan Profilo İlköğretim Okulu- Türkçe Öğretmeni

İş Yeri: Fatsa Mesleki Eğitim Merkezi- Müdür Yardımcısı

İş Yeri: Fatsa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İş Yeri: Fatsa Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi- Okul Müdürü (hâlen)